

quaderns de pastoral

números 148/149 - Juliol 1995

- **LA REALITAT DELS BISBATS CATALANS**
- **LA UNITAT PASTORAL DE CATALUNYA DESPRÉS DEL CONCILI**
Josep Raventós, Miquel Barbarà, Jaume Riera
- **ELS SAGRAMENTS, NUCLI EXPANSIU DE L'EVANGELITZACIÓ**
Josep M. Rovira Belloso
- ***EL GRAN REFÚS* I LA CATÀSTROFE PRÈVIA**
Jordi Giró
- **ELS 150 ANYS DE MN. CINTO VERDAGUER**
Articles del bisbe Josep M. Guix
i de Joan Carreres i Péra
- **CRÒNIQUES**
de Barcelona, Girona, Tortosa, Lleida,
Vic, Solsona, Mallorca i Menorca

quaderns

sumari

• EL CONCILI ÉS NOTÍCIA

L'homilia de cloenda. <i>Ramon Torrella</i>	4
La realitat dels bisbats de Catalunya.	7
Configuració i activitat de la Conferència Episcopal Tarraconense	18
La unitat pastoral de Catalunya després del Concili. <i>Miquel Barbrà</i>	22
Panorama històric de la unitat pastoral de Catalunya. <i>Josep Raventós</i>	28
Dimensió jurídica de la unitat dels organismes diocesans a Catalunya. <i>Jaume Riera</i>	35

• TEMA

Els sagraments, nucli expansiu de l'evangelització. <i>Josep M. Rovira Belló</i>	41
---	----

• ACTUALITAT

<i>El gran refús i la catàstrofe prèvia. Jordi Giró</i>	51
Tres cròniques sobre l'Església a Cuba:	
Informe sobre Cuba. <i>Sara Olga Pérez</i>	88
Presència i pastoral a Cuba. <i>Gerardo Hernández</i>	89
Un Nadal amb els cristians de Cuba. <i>Genís Samper</i>	92

• ANTOLOGIA

Els 150 anys de Mn. Cinto Verdaguier:	
Verdaguer: oblit o desídia? <i>Joan Carreres i Péra</i>	95
Cultura, religió i pàtria en mossèn Cinto. <i>Josep M. Guix</i>	109

• EINES

Renovació de la Missió popular, a Sant Boi. <i>P. Ignasi Ricart</i>	123
---	-----

• PASTORAL AMB JOVES

El Manifest dels Joves Cristians de Comarques	127
---	-----

• QUATRE VENTS

Cròniques de Barcelona, Girona, Tortosa, Lleida, Vic, Solsona, Mallorca i Menorca	129
--	-----

QUADERNS DE PASTORAL

Revista del Centre d'Estudis Pastorals
Rivadeneyra 6, 3r - Tel. 317 48 58 - Fax 302 51 09 - 08002 Barcelona

Director: Francesc Pardo

Redactor en cap: Manuel Simó

Consell de redacció: Lluís Bonet, Felip Cuadra, Pere Fradera, Francesc Mestre, Xavier Morlans, Josep Pausas, Ignasi Ricart, Genís Samper i Josep Taberner.

Nou disseny: Jordi Boada

Impressió: I.G. Santa Eulàlia - Santa Eulàlia de Ronçana - Dipòsit legal: B-25.506/1969

Amb llicència eclesiàstica

Subscripció anual (6 números): 4.000 ptes.

Preu d'aquest exemplar: 900 ptes.

Els articles publicats a Quaderns de Pastoral expressen solament l'opinió de llurs autors.

el concili és notícia

Per mantenir viu el caliu del Concili Provincial de la Tarraconense, Quaderns de Pastoral vol fer des d'ara un renovat esforç per mantenir i aprofundir els diferents temes debatuts a l'aula conciliar, i així ho anirem fent en els números successius.

En aquest número, a més a més del text sencer de l'homilia de cloenda de la qual, anecdòticament, en fou només llegida la meitat, incloem dos blocs d'estudi i reflexió: amb el primer, elaborat des del Centre d'Estudis Pastorals, volem donar una petita visió panoràmica de la realitat actual dels vuit bisbats catalans, amb les seves dades més significatives, les prioritats pastorals actuals i els reptes de futur, i també s'hi inclou l'actual configuració de la Conferència Episcopal Tarraconense.

Però és sobretot amb el segon bloc que hem volgut fer un esforç de reflexió sobre un dels temes que més es va repetir al Concili: la unitat pastoral de Catalunya. La visió que ens dona Miquel Barbarà, secretari del Concili, i els aspectes històrics i jurídics que ens ofereixen, respectivament, Josep Raventós i Jaume Riera, creiem que complementen una noció ben exacta del que volem dir quan parlem d'unitat pastoral i de cap a on es vol anar.

L'homilia de cloenda

RAMON TORRELLA, arquebisbe de Tarragona, president del Concili

En l'acte solemne de la cloenda del Concili Provincial Tarraconense, celebrat a la catedral de Tarragona el diumenge 4 de juny, solemnitat de la Pentecosta, l'arquebisbe Torrella pronuncià només mitja homilia...

«Em va semblar que l'acte s'allargava massa i dels dos folis que portava preparats, vaig començar directament pel segon...»

Nosaltres ara, a Quaderns, oferim el text sencer de l'homilia.

«La cinquantena pasqual ens convida a celebrar, en la solemnitat de la Pentecosta, el do de l'Esperit a l'Església i a tota carn, segons la paraula del mateix Jesús en anunciar la seva mort: "Us convé que me'n vagi, perquè, si no me'n vaig, el Defensor no vindrà a vosaltres; en canvi, si me'n vaig, us l'enviaré". Tal com ens testimonia el text dels Fets dels Apòstols, l'Esperit és qui dona la paraula i la gosadia a l'Església de Jesús; una paraula i un testimoni múltiple en les seves manifestacions i únic en el seu punt de partida: Jesucrist, el Senyor!

L'Esperit és també el qui infon —en l'Església i en cadascun dels creients— el coneixement, el record i la memòria del Senyor; i qui consolida la permanència i la maduració en la veritat de Jesucrist que, per això ma-

teix, és la veritat del Pare. A l'Esperit pertoca fer passar els creients d'una fe de rutina, de costum, a una fe personal, de convicció, a una fe que ens impulsa a actuar.

En aquest sentit és l'apòstol Pau qui ens descriu la transformació vital que l'acció de l'Esperit realitza en els creients i en el món. Viure portats per l'Esperit de Déu és certament confessar Crist ressuscitat, submergint dia a dia la nostra vida de creients —feta també de mort i de resurrecció— en la participació del misteri pasqual de Crist, de manera que cada cristià pot dir també amb el seu personal testimoni: "Ja no sóc jo qui visc; és Crist qui viu en mi!" (Ga 2, 20).

L'Esperit Sant, com ventada violenta, "com el vent que bufa allà on vol", omple l'Església amb la lliber-

tat i amb l'amor que dona la condició de fills: "La prova que som fills és que Déu ha enviat als nostres cors l'Esperit del seu Fill, que crida 'Abba, Pare'. Per tant, ja no sou esclaus, sinó fills, i si sou fills, també sou hereus, per obra de Déu" (Ga 4, 6-7). L'Esperit Sant, com llengües de foc, abrusrà els cors dels deixebles i els farà capaçs d'encendre i de comunicar el do de la fe a la multitud. Pentecosta és l'acompliment, Pentecosta és el do, Pentecosta és l'alenada divina sobre la humanitat malalta d'Aquell que, lliurant l'esperit en l'arbre de la creu, ens ha fet passar de les tenebres a la llum.

Estimats amics, en aquesta solemne diada clausurem la celebració del Concili Provincial Tarraconense. Quins dies de gràcia no han estat per a les nostres Esglésies! Pràcticament hem viscut l'esdevenir-se dels vuit caps de setmana al Casal Borja de Sant Cugat dins l'arc de celebració que centra l'Església en el Misteri Pasqual de Crist: Quaresma, Triduum i Cinquantena Pasqual. Des que convocàrem aquesta assemblea conciliar hem anat implorant: Esperit, què dius a les Esglésies de la Tarraconense? I amb tots els nostres germans hem pregat sincerament: "Que la vostra gràcia, ferment de comunió i de pau, aplegui tothom, pastors i fidels, en la unitat i en l'amor de Crist. Que la força de l'Esperit Sant inspire i acompanyi totes les accions que l'han de fer fructificar generosament" (Oració pel Concili Provincial Tarraconense).

És arribada l'hora que la veu de l'Esperit, escoltada en el diàleg d'a-

mor d'aquesta assemblea conciliar tarraconense, guiï les nostres Esglésies, i també cadascun de nosaltres, a una renovada experiència pasqual. Què serien totes les propostes sobre com anunciar l'Evangeli a la nostra societat, sobre la Paraula i els sagraments, sobre la sol·licitud pels més pobres i marginats i sobre la comunió i la coordinació interdiocesana de les nostres Esglésies, si no ens portessin a viure millor en l'Església i a donar als germans el rostre pasqual del nostre Mestre i Senyor? Tota la multitud de carismes amb què l'Església és enriquida com a manifestació de la presència d'Aquell que resta amb nosaltres fins a la fi del món ens ha d'ajudar a viure aquella alegria que ningú no ens prendrà (cf. Jn 16, 22).

Creiem en l'Esperit Sant i en la seva acció en l'Església i en el món; creiem en els fruits que ha produït en els nostres cors: "Amor, goig, pau, paciència, benvolença, bondat, fidelitat, dolcesa i domini d'un mateix" (Ga 5, 22).

Gràcies a l'Esperit hi ha en el nostre interior una disponibilitat pacífica i alegre per acollir els altres, per servir-los i per estimar-los amb paciència i amb generositat.

Gràcies a l'Esperit perseverem en la fidelitat a l'Evangeli i en la fidelitat al nostre poble.

Amb la participació d'uns i altres, el Concili que ens havíem proposat celebrar s'ha manifestat com havíem ja desitjat en l'Edicte d'Indicció: com "un kairós, un temps especial de gràcia

de Déu; una alenada fresca de l'Espe-
rit que ens converteixi i ens vivifiqui".
"Volem" –*continuàvem dient*– "ser
testimonis de transcendència, del Déu
vivent, volem dir una paraula encorat-
jadora del sentit de la vida als homes i
dones del nostre temps i a tota la nos-
tra societat."

*Avui donem gràcies per l'obra
acomplerta i per tot allò que el Conci-
li ens ha fet compartir. Desitjo que el
so i la remor d'una Església tota ella
abrandada per l'Amor del Pare i del
Fill aplegui tots els germans que són
cridats a proclamar les grandeses de
Déu.»*

La realitat dels bisbats de Catalunya

Dades, prioritats pastorals i reptes de futur

Les propostes del Concili Provincial de la Tarraconense es dirigeixen als vuit bisbats que la configuren. Però la realitat d'aquests bisbats no és, naturalment, la mateixa, sinó ben diferent.

Durant la celebració del Concili, Quaderns de Pastoral va demanar la col·laboració dels vicaris generals de les vuit diòcesis catalanes per poder elaborar una mirada conjunta sobre tres aspectes molt concrets dels vuit bisbats: les seves dades més significatives, les prioritats pastorals en el moment actual i els reptes o desafiaments de cara al futur. El resultat d'aquella consulta és el treball que tot seguit s'ofereix, encara que un parell d'esdeveniments, com són la desmembració territorial de la diòcesi de Lleida i la suposada immediata aplicació de les propostes del Concili, comencen a deixar tal vegada ja una mica endarrerit aquest petit estudi.

1. Dades més significatives dels bisbats:

Superfície en quilometres quadrats, i nombre d'habitants. Arxiprestats, parròquies i preveres

Bisbats	Superfície km2	Habitants	Arxiprestats	Parròquies	Preveres
Solsona	3563	120000	9	163	122
Urgell	7630	165411	16	408	125
Tortosa	6450	230000	12	141	134
Lleida	6812	251915	14	234	129
Vic	3964	355139	10	247	228
Tarragona	2700	370000	11	197	163
Girona	4705	578371	15	387	279
Barcelona	3041	4435476	49	455	755

Les dades de Lleida corresponen a la situació d'abans de la desmembració de la part aragonesa. A Barcelona, a més a més dels 755 preveres, un total de 201 religiosos tenen càrrec parroquial. Entre els preveres, 660 són diocesans, i 95 extradiocesans. Hi ha 43 diaques permanents.

Comunitats de religiosos i religioses

Bisbats	Comunitats de religiosos	Comunitats de religioses	Total
Solsona	9	30	39
Urgell	9	27	36
Tortosa	2	34	36
Lleida	14	47	61
Vic	21	84	105
Tarragona	12	23	35
Girona	22	80	102
Barcelona	49	160	209

Els bisbes titulars de les vuit diòcesis

Diòcesi	Bisbe Arquebisbe	Natural de	Edat	Ordenat prevere el	A la diòcesi des de
Solsona	Antoni Deig i Clotet	Navàs (El Bages)	69 (11/3/1926)	16/4/1949	1990
Urgell	Joan Martí i Alanís	Milà (L'Alt Camp)	66 (29/11/1928)	17/6/1951	1971
Tortosa	Lluís Martínez i Sistach	Barcelona	58 (29/3/1937)	11/9/1961	1991
Lleida	Ramon Malla i Call	La Seu d'Urgell	72 (4/9/1922)	19/12/1948	1968
Vic	Josep M. Guix i Ferreres	Cardona (El Bages)	67 (19/12/1927)	31/5/1952	1983
Tarragona	Ramon Torrella i Cascante	Olesa (El Baix Ll.)	72 (30/4/1923)	25/7/1953	1983
Girona	Jaume Camprodon i Rovira	Torelló (Osona)	68 (18/12/1926)	22/5/1949	1973
Barcelona	Ricard M. Carles i Gordó	València	68 (24/9/1926)	29/6/1951	1990

Bisbes emèrits i bisbes auxiliars de Barcelona

EMÈRITS				
Nom	Natural de	Edat	Ordenat prevere el	Emèrit de
Josep Pont i Gol	Bellpuig	88 (9/4/1907)	21/3/1931	Tarragona
Ramon Masnou i Boixeda	Taradell (El Bages)	87 (3/9/1907)	21/3/1931	Vic
Ramon Daumal i Serra	Badalona	83 (3/3/1912)	30/7/1939	Barcelona
Narcís Jubany i Arnau	Sta. Coloma de Farners	81 (12/8/1913)	30/7/1939	Barcelona
AUXILIARS DE BARCELONA				
Nom	Natural de	Edat	Ordenat prevere el	Des de
Joan Carrera i Planas	Cornellà de Llobregat	65 (12/5/1930)	11/7/1954	1991
Carles Soler i Perdigó	Barcelona	62 (12/9/1932)	19/3/1960	1991
Pere Tena i Garriga	L'Hospitalet de Llobregat	67 (14/5/1928)	29/7/1951	1993
Jaume Traserra i Cunillera	Granollers (El Vallès Or.)	61 (11/7/1934)	19/3/1959	1993
Joan-Enric Vives i Sicília	Barcelona	45 (24/7/1949)	24/9/1974	1993

Dels 17 bisbes relacionats, només 3 (Pont i Gol, Masnou i Jubany) participaren com a tals en les sessions del Concili Vaticà II (1962-1965). Tots ells, menys un (Joan-Enric Vives), foren ordenats preveres abans del Concili. Els residents de fa més temps a les seves diòcesis són els de Lleida (1968) i Urgell (1971). La jubilació oficial arribarà l'any 1997 al bisbe de Lleida, i l'any 1998 al de Tarragona.

La particularitat geogràfica i pastoral de la diòcesi d'Urgell

Per la seva característica ben peculiar en relació a la distribució dels nuclis de població i a l'atenció dels preveres a les parròquies, oferim aquestes dades del bisbat d'Urgell.

Nuclis de població, parròquies i preveres residents al bisbat d'Urgell

Habitants	Parròquies	Agregats	Preveres residents
+ de 5000	6		6
de 2000 a 5000	12		12
de 1000 a 2000	11		11
de 500 a 1000	21		14
de 100 a 500	84	13	13
de 50 a 100	83	19	1
menys de 50	174	116	
cap	17	29	

Així les coses, els preveres que atenen una sola parròquia només són 12, en tot el bisbat d'Urgell. Els altres es distribueixen d'aquesta manera:

Nombre de parròquies per prevere al bisbat d'Urgell

Nombre de preveres	Nombre de parròquies que ha d'atendre cada prevere
2	1
18	2
15	3
17	4
6	5
15	+ de 5
9	+ de 10

2. Les prioritats pastorals en les vuit diòcesis en el moment actual

SOLSONA

Joven i matrimonis joves

Les prioritats pastorals vénen marcades en un document fonamental, *Reconversió missionera*, publicat el juliol de 1991, i elaborat a partir de les aportacions fetes tant pels arxiprestats, com pel Consell Presbiteral i el Consell diocesà de Pastoral.

«El titulem reconversió missionera perquè creiem que comporta una profunda transformació de la nostra església diocesana, més feta, fins ara, a una pastoral de conservació.»

El document està dividit en cinc apartats: 1) un objectiu: l'evangelització, especialment de dos sectors, el del jovent i el dels matrimonis joves (aquestes són, doncs, les dues prioritats pastorals en el moment actual); 2) una estructura pastoral bàsica: l'arxiprestat; 3) uns pressupòsits: l'adequació dels agents pastorals; 4) unes conclusions operatives; i 5) un iter de realització del pla.

En el punt quart es diu que *«la Delegació de Joventut estudiarà, a partir de les realitats existents, l'orientació de la pastoral juvenil i farà propostes ben concretes sobre Moviments, recerca de camps apropiats per a la participació juvenil (Càritas, Mans Unides, Justícia i Pau, etc.), catequesi de confirmació i postconfirmació, misses joves i trobades de pregària, ofertes de formació, activitats recreatives (centres o grups d'esplai), contactes personals... En cada arxiprestat es designarà un capellà especialment dedicat a la pastoral juvenil. El bisbat proporcionarà, en la mesura del possible, tots els recursos personals i econòmics que es necessitin».*

I en relació als matrimonis joves es diu que *«la Delegació de Pastoral Familiar estudiarà, a partir de les realitats existents, l'orientació de la pastoral dels matrimonis joves fent propostes ben concretes sobre trobades ocasionals (prematrimonials, bateig, catequesi familiar, primeres comunions...), trobades regulars (escoles de pares, equips de matrimonis, trobades al Santuari del Miracle...), i camps d'acció més apropiats per a matrimonis joves... En cada arxiprestat es designarà un capellà especialment dedicat a la pastoral familiar. Els bisbat proporcionarà, en la mesura del possible, tots els recursos personals i econòmics que es necessitin».*

URGELL

Formar comunitats cristianes vives

«El darrer objectiu general establert pels Consells ha estat el de formar comunitats cristianes vives.

La manera de procedir de cara a fer realitat aquest objectiu és:

–Cada any, en començar el curs, els Consells estableixen uns objectius prioritaris.

–Les diverses Delegacions diocesanes fan la seva programació anual en funció d'aquests objectius.

–Després, els arxiprestats i les parròquies miren la manera d'aplicar aquestes programacions a la seva realitat concreta.

El programa pastoral de cada arxiprestat és revisat amb ocasió de la visita pastoral que cada any es fa a tots els arxiprestats del bisbat.»

TORTOSA

Corresponsabilitat eclesial i la pastoral de la joventut

Els objectius de l'acció pastoral del bisbat de Tortosa vénen marcats en el pla pastoral per al trienni 92-95: *«Seguint les indicacions del Consell Pastoral i del Consell Presbiteral, s'han programat els objectius: la corresponsabilitat eclesial i la pastoral de joventut.*

Per fer operatiu l'objectiu de la corresponsabilitat eclesial se senyalen tres camps d'acció: elaborar unes plantilles pastorals, formació del laicat, i constitució i funcionament dels Consells pastorals parroquials.

En relació a la pastoral de la joventut, s'han programat 14 línies d'acció pastoral de joventut. A més a més de la creació d'una Delegació diocesana de Joventut i de l'elaboració d'un pla de pastoral de joventut, cada arxiprestat ha d'escollir algunes de les 14 propostes i posar-les en marxa».

LLEIDA

L'evangelització dels allunyats

«La nostra diòcesi de Lleida, volent ser fidel al manament missioner de Jesús i tenint en compte el nostre objectiu d'anys anteriors sobre l'atenció preferencial als marginats, s'ha programat el pla pastoral per al present trienni 92-95 amb l'objectiu de l'evangelització dels allunyats: d'aquells que estan allunyats de l'evangeli de Jesús, d'aquells que estan allunyats de l'església, i d'aquells que estan allunyats de la pràctica religiosa per deixadesa o indiferència.»

I com a objectius específics, dins de l'objectiu general d'evangelització dels allunyats, s'assenyalen: «Passar d'una pastoral de cristianitat a una pastoral missionera, vetllar la formació de tots els agents de pastoral per aconseguir una fe viva, testimonial i missionera, i celebracions cristianes que siguin expressió d'una fe dinamitzadora de la vida i creadora de comunitat».

VIC

Vida pastoral en les comunitats del món rural sense prevere resident

«En concret, per a aquest curs pastoral 94-95, sense que hi hagi un pla pastoral global, hem pres gairebé com a única prioritat pastoral treballar decididament en el problema preocupant de la vida pastoral en les comunitats del món rural que van quedant sense prevere resident... En aquesta acció es treballa des dels diferents àmbits, siguin cadascun dels arxiprestats o bé les delegacions i els secretariats els més afectats: litúrgia, formació, Moviments del món rural... No cal dir que també

ha estat objecte de treball preferent per al Consell diocesà de Pastoral i pel Consell del Presbiteri. Tot plegat ens porta a una profunda reflexió sobre els ministeris laicals i la seva implantació seriosa i progressiva al bisbat...»

TARRAGONA

Evangelitzar

En un document titulat *Objectius del trienni 93-96 per a la nostra església en estat de Concili*, la diòcesi de Tarragona es proposa com a objectiu pastoral general evangelitzar: «*És a dir, tal com es proposa el Concili, fer arribar l'anunci de la Bona Nova fidelment i de manera entenedora als homes i les dones del nostre temps*».

I hi afegeix quatre objectius específics molt concrets: «*Millorar la qualitat de la vida cristiana dels membres de les nostres comunitats (formació, pregària, testimoni); que les famílies assumeixin la seva responsabilitat en l'educació dels fills (sobretot en els primers anys de la seva vida); que les comunitats, Moviments i associacions facin propi el problema de la manca de vocacions i les fomentin; i avançar en l'elaboració i en l'aplicació de criteris i d'orientacions sobre la petició ocasional dels sacraments*».

GIRONA

Vida dels capellans, pastoral urbana, pastoral rural, joventut i arxiprestats

En un document de la diòcesi de Girona, amb un títol tan desenfadat com *Brúixola pastoral*, s'inclou un capítol sota l'epígraf *Projectes de Pastoral del Consell Episcopal*... En ell s'exposen un total de cinc projectes, amb aquesta observació: «*El Consell Episcopal... creu que aquests camps de treball són prioritaris: a) perquè responen a una problemàtica real, generalitzada i demanen una resposta; b) afecten la majoria de parròquies del bisbat...*». I aquests projectes són: 1) *Sobre les condicions de vida del capellà*. 2) *Per a una pastoral urbana*. 3) *Projecte de pastoral rural: l'atenció a les parròquies sense prevere resident*. 4) *Projecte per una pastoral de joventut*. 5) *Remodelació dels arxiprestats*.

Cada un d'aquests projectes és àmpliament desenvolupat, indicant constatacions, àmbits i pistes de treball, intents de resposta, etc. «*Són projectes que afronten responsablement el moment present, semblen d'esperança el demà, preparen el futur. Tenint en compte el millor de la tradició pastoral de l'Església, mirant endavant, per tal de fer realitat concreta entre nosaltres l'Església, tal com la dibuixa el Vaticà II, en la línia de sempre, "signe de comunió dels homes amb Déu i dels homes entre ells"*».

BARCELONA

No practicants, no creients, joventut, marginats i família.

A la macrodiòcesi de Barcelona, els dos documents que marquen les prioritats pastorals del moment actual són el pla pastoral de setembre de 1992, amb els cinc objectius de *l'evangelització dels creients no practicants, dels no creients, de la joventut, dels marginats i immigrants, i de la família*; i la carta conjunta de l'arquebisbe i dels seus bisbes auxiliars, de setembre de 1994. En aquesta carta es dissenyava un decàleg d'acció pastoral prioritària: «1) Fer de pastors segons el cor de Déu. 2) Potenciar els arxiprestats. 3) Treballar els cinc objectius del pla pastoral. 4) Treballar la preparació, celebració i seguiment del matrimoni. Fer d'aquest tema l'objecte de la formació permanent dels preveres. 5) Donar atenció preferent al treball de les Delegacions diocesanes. 6) Enfortir el paper del Consell presbiteral. 7) Evitar les desqualificacions mútues i cercar sempre la informació correcta. 8) Restablir la tradició de les "stationes", en les quals el bisbe de la diòcesi es troba amb el poble, i fer, un cop l'any, una "statio dioecesis", per tal de refermar la comunió eclesial diocesana de forma visible i participativa. 9) Fomentar davant el Concili una actitud esperançada i constructiva. 10) Participar en els actes d'abast diocesà, com a moments de convivència per fer créixer la comunió».

3. Desafiaments o reptes de cara al futur que té plantejat cada bisbat

SOLSONA

L'envelliment dels capellans i la manca de laics

«Alguns reptes o situacions preocupants són, ara per ara, a Solsona: l'envelliment, cansament i desencís dels capellans; la urgència de la formació i integració dels laics a la pastoral diocesana, i l'atenció a les parròquies petites, moltes d'elles sense capellà resident, en un bisbat rural com és el nostre.»

URGELL

El desmoronament del món rural, la manca de vocacions i l'atenció als qui vénen els caps de setmana i de vacances

«A més a més dels reptes comuns a tota l'Església (crisi religiosa, allunyament dels joves, dificultat de sintonitzar amb l'home d'avui, celebracions, etc.), voldria mencionar com a problemes més propis del nostre bisbat els tres següents: el desmoronament de la vida en el món rural; la manca de vocacions, i l'atenció als qui vénen els caps de setmana i de vacances.

En el món rural –indica la resposta de Mn. Sàrries, vicari general d'Urgell– la gent té la sensació d'abandonament, i l'Església no els podem abandonar. Hi hem de fer una presència qualificada, no solament d'acompanyament, sinó d'enriquiment. No els podem ajudar solament a ben morir, sinó a viure dignament. També la seva fe.»

La manca de vocacions, però, és ben real i, com ja s'ha indicat, hi ha 9 preveres que atenen, cadascú d'ells, més de 10 parròquies; 15 preveres que atenen més de 5 parròquies cadascú; i només 12 preveres, en tot el bisbat, tenen una sola parròquia. «*I la solució d'incorporar-hi seglars –indica Mn. Sàrries– troba sovint limitacions que la fan inviable: si són del mateix poble costa que surti qui ho vulgui fer i què la gent l'accepti. Quan hi han d'anar des dels caps de comarca, costa que s'hi comprometin, perquè sovint comporta un sacrifici personal o familiar notable, poc compensat per l'acollida que troben... Se'n cansen aviat, s'excusen fàcilment, i ho deixen córrer...».*

Finalment, un tercer repte és, sobretot a la zona de la Cerdanya, la situació que es produeix durant els caps de setmana i les vacances d'estiu: «*Els nostres pobles petits s'omplen de gent, i els mossens que atenen aquests pobles i que durant la setmana gairebé no tenen ningú, en determinats moments de l'any es veuen desbordats... El diumenge van atabalats per atendre l'Eucaristia dominical dels diversos pobles i tenen poc temps per entretenir-se a enraonar...».*

TORTOSA

Una pastoral encara massa clericalitzada

A la resposta del bisbat de Tortosa sobre els reptes o desafiaments no hi ha una llista curta i concreta de qüestions, sinó una visió panoràmica, que abraça tres punts:

«*1) Problemes no resolts. 2) Situacions preocupants. 3) Perspectives de futur.»*

Entre els anomenats problemes no resolts, s'esmenten:

«*Pastoral postsagramental de la Confirmació i del Matrimoni: manca el seguiment dels confirmats i dels casats:*

–*La pastoral, i els seus agents, encara apareix massa clericalitzada.*

–*Manca l'apropament pastoral als allunyats.*

–*La pastoral s'accentua més en l'aspecte de manteniment que en l'evangelitzador.*

–*No acaba de posar-se en marxa la Catequesi d'adults.*

–*Un altre repte és el finançament de l'Església.»*

Les situacions preocupants són, sobretot, cinc: «*1) Despoblament de les zones més rurals. 2) Buidesa de la pràctica religiosa entre 20 i 50 anys. 3) Envel·liment dels sacerdots. 4) Manca d'un laicat amb prou maduresa eclesial per a la corresponsabilitat. 5) Secularització de la societat i augment de la increença».*

Les perspectives de futur s'arrelen també al voltant de cinc punts: *«Confiança que el moviment de joves cristians doni una empenta al moviment d'adults; la visita pastoral del senyor bisbe; la potenciació dels consells pastorals parroquials; l'aprofitament de la religiositat popular i la consecució dels objectius del pla pastoral»*.

LLEIDA

La nova configuració de la diòcesi

A la seva resposta, el bisbat de Lleida no especificava els reptes de futur, però els esdeveniments més recents han fet que, lògicament, el gran repte plantejat a la diòcesi sigui l'acabament de la configuració territorial i sobretot l'adaptació a la nova situació.

VIC

A l'espera del resultat del Concili

El bisbat de Vic reitera, a la seva resposta, que el problema que més atenció li mereix ara per ara és el de les parròquies sense prevere resident: *«És el gran repte que tenim al davant. L'edat dels preveres del nostre presbiteri és força elevada —com a tot arreu— i les perspectives de futur pel que fa a les noves vocacions no són pas precisament massa falagueres»*.

Però tot seguit afegeix que el segon gran repte que tenen al davant i que els porta a no fer momentàniament més programes pastorals particulars és *«el resultat del Concili Provincial Tarraconense, que creiem que ha de marcar el tarannà pastoral del futur immediat del nostre bisbat i de tots els bisbats de Catalunya»*.

Finalment, indiquen que *«hi ha altres coses que preocupen, com la interrelació entre el treball més territorial de parròquies i arxiprestats, i el d'àmbits més específics... L'atenció personal als capellans, tenint present la seva edat i les condicions de salut que a voltes es presenten, és un altre gran repte que tenim al davant...»*.

TARRAGONA

Una gran complexitat territorial, i pobresa i immigració

A Tarragona responen el qüestionari de *Quaderns de Pastoral* amb un decàleg de reptes: *«A més a més dels desafiaments que afecten tots els bisbats de*

Catalunya, com a propis nostres, o amb algun accent particular, cal esmentar els següents:

1) El nombre de preveres. Després de Barcelona tenim la proporció de preveres més baixa dels altres bisbats catalans. Qüestió agreujada per la mitjana d'edat del conjunt del presbiteri.

2) Demogràficament tenim algunes de les comarques més dinàmiques de Catalunya, com són el Baix Penedès, el Tarragonès i el Baix Camp, i algunes de les comarques més empobrides, com són la Conca de Barberà i part del Priorat, de les Garrigues i de l'Urgell.

3) Hi ha una concentració de població en el triangle Reus-Tarragona-Valls.

4) Problemes als barris de la perifèria de Tarragona. Món obrer.

5) Recepció de molts turistes a la costa i lloc de segona residència habitual de molta gent de Barcelona.

6) Forta immigració de negres, fins i tot als pobles.

7) Manca d'atenció als portuaris, amb Tarragona que és un port important.

8) Manca de presència entre els universitaris i professionals.

9) Més incidència entre nosaltres, segons l'informe FOESA, de la pobresa i de la marginació.

10) També cal esmentar certa problemàtica pel fet d'ésser un arquebisbat metropolità, amb tot el que això comporta».

GIRONA

Potenciar les estructures, millorar les accions

Mn. Esteve Andreu, vicari general de Girona, respon d'aquesta manera als desafiaments o reptes que té plantejats el seu bisbat:

«1) Feta la nova distribució d'arxiprestats (de 24 han passat a 15) es vol potenciar la missió dels arxiprestats de cada una de les quatre zones pastorals, i la funció de l'arxiprestat, a fi que esdevingui eclesial (seglars, religiosos i preveres) i s'inicia la concreció dels corresponents programes pastorals, sobre la base dels consells parroquials, i a potenciar els consells arxiprestals i de zona pastoral.

2) Es treballa sobre la interrelació dels pobles més petits entre ells, i en referència als nuclis urbans més propers o centres naturals de comarques, amb la idea d'anar creant una xarxa de serveis comuns.

3) Es vol avançar en la presència de les delegacions i secretariats diocesans en els medis territorials de les parròquies, arxiprestats i zones, a fi d'obtenir una millor coordinació i eficàcia del que entenem per pastoral funcional.

4) Preocupa l'atenció de les parròquies on no hi resideix el capellà, i com avançar en la responsabilitat i participació dels laics i religiosos en aquest medi.

5) Com a reptes, ja assumits, tenim els que fan referència als mitjans de comunicació social; a l'ensenyament (sobretot als tres centres diocesans) per raó de la reforma; a sanitat per atendre millor els serveis religiosos dels hospitals;

a Càritas per desvetllar i dur a terme uns programes socials que responguin a les necessitats velles i noves que hi ha; a la millor integració dels religiosos i les religioses a la pastoral diocesana, mantenint el propi carisma; i a la formació permanent de tots els agents pastorals.

6) Un repte que haurem d'afrontar serà també la incorporació dels resultats i propostes del Concili Provincial Tarraconense."

BARCELONA

No s'especifiquen reptes

Des del bisbat de Barcelona es van limitar a respondre al nostre requeriment sobre els reptes i desafiaments de futur, amb la tramesa dels ja esmentats documents del pla pastoral, de setembre del 92, i de la carta conjunta de l'arquebisbe i dels bisbes auxiliars, de setembre de 1994.

Configuració i activitat de la Conferència Episcopal Tarraconense

Constitució i membres

La Conferència Episcopal Tarraconense (CET) es va constituir l'any 1969, i està integrada pels bisbes de la Província Eclesiàstica Tarraconense i de l'Arquebisbat de Barcelona, i es reuneix per estudiar els problemes comuns a les vuit diòcesis i per coordinar les activitats pastorals, segons ho exigeixi el bé comú de les esglésies particulars. El president de la CET és l'arquebisbe de Tarragona.

Són membres de la Conferència els arquebisbes i els bisbes residencials,

els coadjutors i els auxiliars, els administradors apostòlics i els vicaris capitulars, amb jurisdicció tots ells en l'àmbit de la Província Eclesiàstica o de l'Arquebisbat de Barcelona. Actualment la formen: Mons. Ramon Torrella i Cascante, arquebisbe de Tarragona, president; Mons. Ricard M. Carles i Gordó, cardenal-arquebisbe de Barcelona, vice-president; Mons. Lluís Martínez i Sistach, bisbe de Tortosa, secretari general; Mons. Ramon Malla i Call, bisbe de Lleida; Mons. Josep M. Guix i Ferreres, bisbe de Vic; Mons. Joan Martí i Alanís, bisbe d'Urgell; Mons. Jaume Camprodon

i Rovira, bisbe de Girona; Mons. Antoni Deig i Clotet, bisbe de Solsona; Mons. Joan Carrera i Planas, Mons. Carles Soler i Perdigó, Mons. Pere Tena i Garriga, Mons. Jaume Traserria i Cunillera i Mons. Joan Enric Vives i Sicília, bisbes auxiliars de Barcelona.

La Conferència compta amb una Comissió Permanent que està integrada pel president, pel vice-president i pel secretari general de la CET. La Secretaria de la CET té l'ajut d'un vice-secretari, que actualment és el diaca Aureli Ortín.

Bisbes encarregats dels diversos sectors de la pastoral interdiocesana

Per estudiar i per proposar mitjans de coordinació en l'àmbit de totes les diòcesis de la Tarraconense per a cadascun dels sectors de l'activitat pastoral, la Conferència elegeix un bisbe encarregat d'aquesta tasca.

Els dinou sectors de l'activitat pastoral estan encomanats als següents bisbes: Apostolat social, Mons. Guix; Catequesi, Mons. Deig; Centre d'Estudis Pastoral, Mons. Torrella; Clergat, Mons. Tena; Economia, Mons. Malla; Ensenyament, Mons. Vives; Joventut, Mons. Martínez Sistach; Límits diocesans, Mons. Martí; Litúrgia, Mons. Tena; Migracions, Mons. Carrera; Missions, Mons. Camprodon; Mitjans de comunicació social, Mons. Martí; Pastoral familiar, Mons. Carles; Pastoral obrera, Mons. Carrera; Pastoral de la salut, Mons. Martínez Sistach; Pastoral del turisme i santuaris, Mons.

Camprodon; Patrimoni cultural, Mons. Traserria; Relacions amb els religiosos, Mons. Malla; Seminaris i Pastoral vocacional, Mons. Vives.

Reunions

La primera reunió de la CET tingué lloc el 15 de febrer de 1969. Des d'aleshores ha celebrat cent vint-i-set reunions ordinàries, amb una mitjana superior a les quatre reunions anuals, reunions que tenen una durada de dos a tres dies.

Tots els membres de la CET poden suggerir temes per a tractar en les reunions. El president i el secretari confeccionen l'ordre del dia de cada reunió, el qual es lliura amb la suficient antelació i amb la documentació pertinent a tots els bisbes.

Des de l'any 1976, i en el si de les seves reunions, la CET ha dut a terme jornades de treball amb professors de la Facultat de Teologia de Catalunya i amb altres invitats, amb els quals ha estudiat els següents temes: sentit de l'hermenèutica; la indissolubilitat del matrimoni i el divorci; l'avortament; la mort i la resurrecció de Jesús; models d'humanisme actuals i les seves incidències ètiques; l'escatologia; el ministeri ordenat en el si de la corresponsabilitat eclesial i la presidència de la celebració eucarística; qüestions entorn del sagrament de la penitència; la funció legislativa i administrativa del bisbe diocesà; la pregària; corrents de pensament que tenen forta incidència en la societat occidental respecte a la fe cristiana; aspectes de la bioètica; la mariologia; modernitat i postmoderni-

tat: fe i valors ètics; política familiar de la Comunitat Europea; fe cristiana i sagraments.

Així mateix, i des de l'any 1981, la CET ha mantingut reunions amb representants de la Unió de Religiosos de Catalunya, amb qui ha tractat els següents temes: la col·laboració necessària entre els bisbes i els superiors majors pel que es refereix a la fidelitat al magisteri de l'Església en les catequesi, en les predicacions i en els escrits dels preveres i dels religiosos; la pastoral de joventut a Catalunya; l'ensenyament de la religió a les escoles; la incidència de la LODE en les escoles de l'Església; la pastoral sanitària; la vocació al ministeri sacerdotal i a la vida religiosa; la formació cristiana a l'escola; aplicació de les *Mutuae Relationes* a Catalunya; present i futur dels serveis dels religiosos a Catalunya; els religiosos a l'escola: nous reptes, nous plantejaments i noves respostes; la doctrina social de l'Església i els religiosos de Catalunya en el centenari de la *Rerum novarum*.

Per tal que les decisions de la CET siguin jurídicament obligatòries, han de ser promulgades a les diòcesis pels respectius bisbes diocesans.

Documents

Els principals documents elaborats i publicats per la Conferència Episcopal Tarraconense són els següents: *El celibat sacerdotal* (1969); *Les estructures de l'Església* (1970); *El pluralisme en la comunió eclesial* (1972); *Per un esforç de renovació i reconciliació* (a propòsit de l'Any

Sant) (1974); *Misteri pasqual i acció alliberadora* (document de treball) (1974); *Perspectiva cristiana de l'amor i de la sexualitat* (1975); *Mare de Déu de l'Advent* (1979); *L'atur, escàndol i desafiament del nostre temps* (1980); *Arrels cristianes de Catalunya* (1985); *Emmanuel, Déu és amb nosaltres* (1989); *La litúrgia, font de la vida espiritual* (1991); *Església i món rural* (1992).

La CET, sigui la Plenària sigui la Secretaria, ha publicat diverses notes o exhortacions pastorals amb motiu d'esdeveniments importants de divers ordre en el camp religiós i sòcio-polític-cultural. Al final de cada reunió de la CET, la Secretaria fa públic un comunicat de premsa i en ocasions se celebra una conferència de premsa.

Organismes vinculats a la Conferència

Els principals organismes vinculats i dependents de la CET són els següents:

—*Institucions d'ensenyament i formació:*

Facultat de Teologia de Catalunya; Facultat Eclesiàstica de Filosofia de Catalunya; Centre d'Estudis Pastorals (CEP).

—*Secretariats interdiocesans:*

Catequesi (SIC); Conservació i promoció de l'art sagrat (SICPAS); Ensenyament religiós; Mitjans de comunicació social (SIMCOS); Gabinet d'Informació de l'Església a Catalunya (GIEC); Pastoral de joventut (SIJ); Pastoral obrera (SIPO); Pastoral de la

salut (SIPS); Pastoral del turisme i san-tuaris; Relacions amb els bisbes i reli-giosos (SIRBIR).

–*Comissions interdiocesanes:*
Litúrgia (CIL); Versions (CIV).

–*Comitès interdiocesans:*
Càritas.

–*Reunions interdiocesanes de dele-gats episcopals:*

Apostolat seclar; Clergat; Econo-mia; Missions; Pastoral familiar; Pas-toral universitària; Pastoral vocacio-nal; Rectors de seminaris; Vicaris epis-copals de pastoral; Vida consagrada.

–*Associacions i moviments:*

Hi ha una llarga llista d'associacions i de moviments que tenen una relació institucional amb la CET, segons esta-bleixen els respectius estatuts, com ara: Arxivers Eclesiàstics de Catalunya; As-sociació Bíblica de Catalunya; Coordi-nació Catalana de Colònies, Casals i Clubs d'Esplai; Infant i Joves d'Acció Catòlica (MIJAC); Minyons Escoltes / Guies Sant Jordi; Joves Rurals d'Acció Catòlica (JARC); Joventut Obrera Ca-tòlica (JOC-JOBAC); Hora-3; Movi-ment d'Universitaris i Estudiants Cris-

tians (MUEC); Acció Catòlica Obrera (ACO); Germandat Obrera d'Acció Catòlica (GOAC) i Moviment Cristià de Joves i d'Adults de Pobles i Comarques de Catalunya.

Alguns dels esmentats organismes interdiocesans vinculats a la CET tre-ballen també pastoralment a les Ba-lears, amb l'aprovació i el beneplàcit dels bisbes de les Illes.

Relacions amb l'Administració

La CET es relaciona amb els departaments de la Generalitat pel que fa a aquells assumptes i aquelles matèries que en l'àmbit estatal són de la compe-tència de la Generalitat. Així, existeix la Comissió Mixta sobre Patrimoni Artístic i la Comissió Mixta sobre Pas-toral de la Salut. Ambdues comissions tenen dos copresidents: el bisbe encar-regat de la respectiva matèria i el con-seller corresponent.

S'han signat convenis amb els res-pectius departaments de la Generalitat, com són el del servei religiós als cen-tres hospitalaris, el del servei religiós als centres penitenciaris i el del servei religiós a les universitats (SAFOR).

La unitat pastoral de Catalunya després del Concili

MIQUEL BARBARÀ I ANGLÈS,

vicari episcopal de Tarragona, secretari general adjunt del Concili

El Concili, fita i crida

Potser quan el Concili es vegi amb perspectiva serà una fita molt important per a les nostres Esglésies. És un punt de referència que porta la força d'una crida que pot tenir moltes conseqüències en diferents aspectes.

Bagatge històric i unitat pastoral

És ben palès que no és la primera vegada que es parla de la unitat pastoral i que el seu contingut forma part d'aquell bagatge històric que ha estat present en el caminar sinodal de les nostres diòcesis catalanes al llarg de molts segles. Però podria ser interessant resseguir-ne la seva formulació recent, que forma part dels antecedents del nostre Concili, tan poc coneguts, però que quan es coneixen –i més encara, quan s'han viscut des de dins– li donen una perspectiva i una interpretació més plena (cf. *25 anys de servei episcopal. Miscel·lània Dr. Ramon Torrella Cascante. 1993*. Tarragona. Arquebisbat, pàg. 53 i s.). El 1989 jo mateix me'n feia ressò en aquesta revista en tractar de *l'estructuració dels serveis comuns a l'Església catalana* en el període del pontificat del Dr. Josep Pont i Gol, arquebisbe emèrit de Tarragona. Ja llavors es podia afirmar: «sigui quina sigui (...) la futura estruc-

tura jurídica (...), el que cal assegurar és una pastoral de conjunt autèntica, amb organismes que treballin de manera eficient amb sentit de comunió eclesial al servei del nostre poble. Catalunya necessita i exigeix una unitat pastoral sense protagonismes absurds, amb esperit de servei evangèlic i evangelitzador, i accentuant molt fortament el sentit de comunió eclesial» (Quaderns de Pastoral, 1989, n. 111, pàg. 64; i Documents d'Església, 1991, n. 553, pàg. 603).

Catalunya exigeix una unitat pastoral

Es pot afirmar que Catalunya és una unitat pastoral, però amb el benentès que això no vulgui dir que és una realitat aconseguida. Aquí, com tantes vegades, ens traïxen les formulacions: expressem en llenguatge de constatar el que és una realitat que estem convençuts que *ha de ser*. No és bo donar per fet el que encara s'ha d'aconseguir o el que estem intentant aconseguir. En les sessions conciliars, a alguns els va sorprendre les paraules que va expressar en aquest sentit l'arquebisbe metropolità de Tarragona, Dr. Ramon Torrella: són paraules de clariïdència d'on som i on volem anar o on estem anant. No és bo confondre el camí amb l'horitzó. Per això la meua

afirmació, més que una constatació de dir que Catalunya és una unitat pastoral, expressa que Catalunya *necessita i exigeix* una unitat pastoral; és quelcom que estem fent i que hem de fer, però no és una realitat aconseguida. El Concili en això representa una fita important, una presa de consciència àmplia i una afirmació solemne i clara. Però, fixem-nos que el Concili s'expressa en aquest mateix sentit: el Concili «*demana el compromís de mantenir i assegurar i (...) enfortir la unitat pastoral de les Esglésies que tenen la seu a Catalunya*». *Mantenir, assegurar i enfortir*, quelcom que ja és i quelcom que manca, que s'està fent encara (proposta 15.0 del tema 4t, fase consultiva).

No ens quedem en la màgia de les paraules

En parlar d'*unitat pastoral* convé que no ens quedem purament en la formulació i en la màgia de les paraules (com tantes vegades, ai las!) i que intentem copsar-ne el ric contingut que inclou o que ha d'incloure. Tenim massa exemples aclaparadors de mots i d'expressions que se'ns perden als llavis, que se'ns gasten abans d'hora i que sonen més a nous buides que a nous plenes. En la nostra vida n'hi ha massa, i tots en patim.

Posar exemples, amb la brevetat amb què s'haurien d'explicar podria provocar malentesos, però, penso que tots en podríem posar bastants.

L'ecclesiologia de fons

En el nostre cas, com en tot plantejament pastoral, parlar del contingut de

la unitat pastoral suposa tenir uns plantejaments ecclesiològics correctes. Sen-se una bona ecclesiologia podem derivar cap a plantejaments que ens menin per mals camins. Cal entendre amb tota la seva riquesa què és una Església particular, o local o diòcesi, què ha de significar una agrupació d'Esglésies locals i la seva situació correcta dins l'Església catòlica. Una praxi mal orientada ens pot portar a concepcions desviades.

Vuit diòcesis

A Catalunya tenen la seva seu vuit diòcesis, i en parlar d'unitat pastoral no s'ha de pressuposar cap afebliment en la manera d'entendre cada Església local. Aquesta ha estat una línia de fons del nostre Concili que ha costat de mantenir d'una manera clara. L'hem anat repetint amb aquesta formulació senzilla: *el Concili el fan vuit Esglésies particulars*. I el Concili l'han de dur a la pràctica aquestes vuit diòcesis, com a tals. Per això, en parlar de la unitat pastoral, el Concili Tarraconense diu: «*Partim de la consciència que l'Església de Crist es realitza a cada Església diocesana i que és indispensable mantenir la seva identitat com a "Església particular en la qual és present i operant l'Església de Crist"*» (Vaticà II, CD, 11) (*ibid.*).

Per tant, la unitat pastoral no ve donada pel fet que hi hagi una sola Església particular o que n'hi hagi vuit d'afeblides en els seus continguts bàsics que les identifiquen; el nostre Concili afirma d'una manera molt entenedora: «*No es tracta de crear una superesglésia*» (*ibid.*).

Unitat del sistema sòcio-cultural i encarnació

La unitat pastoral és necessària i ve exigida per la unitat sòcio-cultural en la qual s'encarnen unes diòcesis. Aquesta llei de l'encarnació avui l'expresssem parlant d'inculturació. Personalment preferiria el mot *aculturació*, però, com que ens entenem parlant d'inculturació, emprem-lo, mentre quedi clar que la Revelació i la fe són fets transculturals que provenen de Déu, no de cap cultura, que s'han d'encarnar en les diferents cultures i que les han de discernir totes.

La Paraula de Déu ha de discernir totes les cultures i no al revés, encara que sigui necessari també l'estudi de certes cultures per conèixer millor el sentit del text revelat.

*«La fe no es viu a l'aire ni es viu fora de la realitat de la societat i de la cultura, el món, que ens ha tocat viure.» «L'anàlisi sòcio-cultural pertany a la vivència del creient lúcid.» (MARDONES, José M. *Análisis de la sociedad y fe cristiana*. Madrid, PPC, 1995, pàg. 5-6.)*

En el nostre cas afirmem com a base la unitat del nostre sistema sòcio-cultural català. Els nostres bisbes han deixat constància clara d'aquesta unitat en el document *Arrels cristianes de Catalunya*: desitgen que *«quedin reconeguts plenament els drets del nostre poble a la seva identitat nacional, manifestada en la seva realitat cultural i històrica»*. I afirmen contundentment: *«Com a bisbes de l'Església a Catalunya encarnada en aquest poble, do-*

nem fe de la realitat nacional de Catalunya, afaïçonada al llarg de mil anys d'història i també reclamem per a ella l'aplicació de la doctrina del magisteri eclesial» (pàg. 8-11).

Conèixer el nostre sistema sòcio-cultural

Aquesta unitat sòcio-cultural no es pot entendre com una uniformitat, sinó amb tota la rica varietat que inclou la nostra societat i la nostra cultura. Ara no és el moment, però seria convenient conèixer més a fons com és el nostre sistema sòcio-cultural amb tot el realisme i amb tota l'objectivitat possible, i amb el seu dinamisme de canvi accelerat. Configurar els trets característics i les dinàmiques internes que el sotraguen és absolutament necessari per tal de donar respostes adients des de tots els punts de vista, tant polítics com pastorals, com altres. A més, cal veure amb el mateix realisme les diferents cultures que hi ha en la nostra societat, a les quals també s'ha d'atendre i donar resposta.

Pluralisme i identitat

Tota aquesta rica realitat policroma i polifònica no pot fer perdre de vista els contorns precisos de la unitat del nostre sistema sòcio-cultural, i menys encara pot desdibuixar-ne la identitat. L'Església encarnada en aquesta realitat ha de tenir clara la seva identitat de ser Església i de ser catalana: és una identitat cultural, i per tant lingüística, precisa. A partir d'aquesta identitat es poden fer tots els serveis que siguin precisos per a respondre les diversitats que tenim dins la nostra cultura i per a

respondre les diverses cultures que hi ha presents en la nostra societat.

Resposta pastoral: unitat pastoral de vuit Esglésies. Un repte

La unitat del nostre sistema socio-cultural demana i exigeix una resposta pastoral adient que tingui en compte aquesta realitat i el fet de vuit diòcesis que hi estan encarnades.

Per això el nostre Concili continua afirmant en la proposta 15.0 (fase consultiva) del tema 4t: *«Seguint el que proposa el Vaticà II, afirmem la necessitat de la unió de les diòcesis d'una "regió" o d'una realitat socio-cultural concreta en una "agrupació orgànica d'Esglésies" (agrupació suscitada pel mateix Déu, segons diu LG, 23d), i així possibilitar la inculturació de la fe i que l'Evangeli parli totes les llengües» (ibid.).* El text citat del Concili Vaticà II atribueix a la *divina Providència* el fet que diferents Esglésies s'hagin aplegat en grups orgànicament units.

Amb aquesta unitat socio-cultural –la nostra– i amb les vuit Esglésies orgànicament unides podem parlar d'*unitat pastoral*, perquè són pastorals les raons d'aquest unió. Però tant la unitat socio-cultural com l'orgànica són quelcom que existeix però que no es pot donar mai per fet; s'ha d'anar fent, i s'hi pot estar més o menys lluny.

Per això tornem a recordar que el nostre Concili parla de mantenir, d'assegurar i d'enfortir la unitat pastoral de les Esglésies que tenen la seu a Catalunya (cf. *ibid.*). Parlem en part

del que és i en part del que hauria de ser. Ens queda molt de camí per fer, sense infravalorar gens el que ja s'ha fet i existeix. L'agrupació de la Tarraconense és de les més antigues.

Després de tractar de la comunió amb l'Església de Roma, la proposta que comentem acaba afirmant: *«No-més així l'Església pot fer-se eficaçment present en la nostra societat, no per dominar, però sí per tractar les qüestions que afecten el bé comú, els problemes socials del país, la convivència ciutadana, els drets dels immigrants a ser acollits, la nostra identitat com a poble, etc.»*

Heus aquí quin repte: una unitat socio-cultural, un país, una unitat pastoral i vuit Esglésies que hi estan encarnades i que hi han de respondre amb camí sinodal.

Sigui quina sigui la fórmula jurídica

El pas següent, per lògica, sembla que seria tractar dels vincles teològics i jurídics que poden servir millor aquesta unitat pastoral. Sobre això el Concili Tarraconense ha decidit crear una comissió que ho estudiï, però aquest tema no és l'objecte d'aquest article. De tota manera, es pot afirmar que no totes les fórmules jurídiques poden servir igual aquesta unitat pastoral. El dret, en certs moments, té una importància que cal mesurar justament: per exemple tenim fets de parròquies que s'han desmembrat dient que després treballarien en pastoral de conjunt, però això, un cop separats, ja és una altra història i la qüestió és més complexa.

Sigui quina sigui la fórmula jurídica, continuem fent algunes reflexions des del punt de vista pastoral.

Caldrà revisar estructures

Deixant ben clara la identitat del nostre sistema sòcio-cultural i la identitat de cada Església diocesana, cal que la unió supradiocesana sigui teològicament i pastoral correcta i precisa, amb claredat d'estructures, d'organismes, de funcions i d'accions a dur a terme.

Per això és lògic que el nostre Concili, pel que fa a cada bisbat, demani *«revisar i estudiar l'organigrama de les vicaries i de les delegacions i serveis diocesans, la seva funció i la seva coordinació»*, i també demani *«unificar la terminologia i les funcions de les delegacions o secretariats a cada diòcesi, no sols per assolir una major claredat, sinó sobretot per afavorir la desitjable relació i potenciació de la pastoral interdiocesana»* (proposta 10 del tema 4t, fase consultiva). I pel que fa a la coordinació interdiocesana, determina donar nou impuls i vigor als secretaris i les comissions d'abast interdiocesà ja existents i proveir la creació dels que es creguin convenients per a nous camps pastorals. Per això proposa: revisar la tasca feta i els estatuts, a fi de precisar millor les seves competències i funcions; equipar-los de recursos necessaris per a la seva feina; garantir l'efectiva vinculació i dependència amb la Conferència Episcopal Tarraconense, i assegurar la coordinació amb els organismes corresponents de cada bisbat (cf. proposta 19 del tema 4t, fase consultiva).

Saber estar cada un al seu lloc

Per a dur a la pràctica tot això, el Concili Tarraconense planteja moltes qüestions que afecten els organismes interdiocesans que existeixen o que s'hauran de crear. Això haurà de ser objecte d'estudi llarg i profund per part de tots els implicats. Ara, abans d'acabar, només farem algunes breus reflexions que afecten el conjunt. És important que els papers i les funcions de tots els implicats quedin clarament definits. L'estructura i el funcionament de l'episcopat és clau, així com la seva relació amb els organismes interdiocesans. Saber estar cada un al seu lloc és important, però no és fàcil.

Una superesglésia. Coordinació

Els organismes interdiocesans estan *«entre»* i no han d'assumir més competències que les que els corresponguin, no han de ser l'equivalent d'una *«superesglésia»*. Cal que hi hagi els necessaris, però no més ni menys. Per això hi ha una paraula clau que caldria clarificar en el seu contingut: es tracta del mot *«coordinació»*. Què significa coordinar organismes interdiocesans fent que siguin útils i eficaços sense desdibuixar la identitat de les Esglésies particulars? A més, l'eficàcia d'aquests organismes no es pot mesurar només per la dinàmica interna de les seves reunions, que podrien ser un oasi en el desert, sinó pel conjunt de l'activitat pastoral en el seu àmbit o sector corresponent, al qual han de servir.

El principi de subsidiarietat

S'hauria de tractar correctament d'aplicar el principi de subsidiarietat,

però en el nostre cas cal reflexionar que aquest no s'ha d'aplicar només amb el criteri de les accions observables i constatables i de l'eficàcia externa, sinó en la conveniència de palesar a cada nivell el contingut transcendent que li correspon, per exemple accions pastorals que normalment es fan a la parròquia és convenient alguna vegada fer-les a nivell diocesà per altres raons que les estrictament pragmàtiques. Hi ha una eclesiologia i una simbologia que han de funcionar.

El sentit de pertinença a l'Església

Això ens porta a reflexionar sobre el sentit de pertinença a l'Església, que ha d'anar unit als continguts teològics forts, com ara la comunitat parroquial, la diòcesi i l'Església universal. En canvi, cal plantejar bé el sentit de pertinença a altres estructures més funcionals. No es pot confondre el fet de saber on hom està, amb qui treballa i amb qui es coordina amb el sentit de pertinença a la comunió eclesial més profunda. El sentit de pertinença eclesial no funciona com el sentit de pertinença a la societat civil. Barrejar el sentit de pertinença a la societat civil i a l'Església, fent-los funcionar igual, com un de sol, és una forma de nacionalcatolicisme.

Les suplències

És cert que moltes vegades els organismes intermedis han de fer feines de suplència. En aquests casos convé fer-ho gustosament, però tenint ben clar que suplir no és el mateix que fer en sentit propi. I més quan en pastoral convé no deixar buits, perquè quan se'n crea algun sempre hi ha qui l'ocu-

pa, i a vegades qui es fa senyor d'aquella tasca no és la persona més indicada.

Globalitat i complementarietat

Els organismes intermedis forçosament treballen en algun àmbit o sector, que vol dir en alguna parcel·la de la pastoral. Malgrat això, és molt important que els responsables tinguin visió de conjunt, hagin interioritzat la globalitat pastoral i se sentin complementaris els uns dels altres. La temptació és pensar que cada àmbit o sector és el més important de la pastoral, i molt més si no es fa distinció entre el contingut transcendent i les mediacions institucionals o funcionals, per exemple que la caritat sigui el més important en la vida cristiana no vol dir que els grups i les institucions que fan mediacions en el camp de la pastoral de la caritat siguin els més importants de tots. I aquest plantejament es pot aplicar exactament a tots i a cada un dels àmbits pastorals.

El coneixement de la realitat

Els organismes intermedis haurien de tenir un bon coneixement realista i objectiu del que passa en les persones i en els grups més arrelats en la vida ordinària. Sense això, les planificacions, les realitzacions, les revisions, etc. poden tenir un aire de treballar en el buit. No es pot confondre la satisfacció o no dels que hi treballen amb les conseqüències en la vida real.

Motivacions i actituds

Per tot això, com hem dit, hi ha d'haver un bon coneixement de la rea-

litat concreta i uns correctes plantejaments teològics, eclesials, pastorals i fins i tot espirituals. Però no n'hi ha prou, cal també que hi hagi unes bones motivacions en les persones implicades i unes bones actituds; fins i tot una bona mística que faci estar fermes, malgrat totes les tempestats, i que ajudi a treballar pastoralment amb bon humor. Aquí podem aplicar allò que un sant trist és un trist sant.

Racionalitzacions i transferències

Si no hi ha tot això, i moltes coses més, podem caure en les racionalitzacions: justificacions del que no s'ha de justificar, la qual cosa ho distorsiona tot —teologia, pastoral, etc. A base de

racionalitzacions es pot justificar gairebé tot. I no diguem si s'hi barregen les transferències de les pròpies limitacions, dels propis fracassos i dels propis mals humors. Tot això seria un llarg tema per a tractar un altre dia. Esperem i desitgem que no passi.

El Concili: un abans i un després

La qüestió de la unitat pastoral de Catalunya és una gran i crucial qüestió. Aquest escrit només vol ser una petita aportació al tema. Se n'haurà de tractar llargament.

El Concili és una fita històrica. En aquest com en altres temes hi haurà un abans i un després, depèn d'ara!

Panorama històric de la unitat pastoral de Catalunya

JOSEP RAVENTÓS I GIRALT,
vicari episcopal de Tarragona i rector de Cambrils

Amb el martiri a Tarragona del bisbe Fructuós i dels diaques Auguri i Eulogi, l'any 259, tenim documentada amb certesa una comunitat eclesial a la metròpoli romana de la Hispània Citerior. Es tracta d'una església ja ben estructurada i coneguda a la ciutat. Successivament es troben altres referències de presència cristiana en més indrets del territori que avui és Catalunya: martiris de sant Cugat i de sant Feliu (304-306), els bisbes de Barcelo-

na Pretextat (347) i sant Pacià (370-390), l'existència de les diòcesis de Girona (400), Lleida, Osca, Egara (450), Tortosa, Empúries, Vic, Urgell (516).

Durant els debats del Concili Tarraconense, en especial, quan s'ha tractat de la comunió eclesial, la qüestió de la unitat pastoral de Catalunya ha sobresortit com un fet bàsic i una necessitat de primer ordre. Aquesta aportació

pretén oferir-ne una visió històrico-pastoral: la seva evolució i el seu panorama. Els vincles eclesials de les actuals diòcesis catalanes vénen de lluny, tan antics com elles mateixes, i de molt abans que es parlés de Catalunya; s'estructuren a partir de la condició metropolitana de Tarragona.

Per al cristià la història, i les petites històries, esdevé Història de Salvació. El Concili Vaticà II (LG 23) veu les agrupacions de les esglésies com a obra de la Providència divina. És amb aquesta òptica que intento llegir els fets, més enllà de la seva grandesa i les seves misèries.

La província eclesiàstica de la Tarraconense

És de l'any 385 la primera de les decretals amb la qual el papa Sirici respon els dubtes sobre la disciplina eclesiàstica plantejats pel bisbe Himeri de Tarragona. En aquest important document per la història de l'exercici del primat petri, el bisbe de Roma li encomana que ho faci *«arribar a coneixement de tots els nostres germans en l'episcopat, no solament als del teu arquebisbat, sinó també a tots els de les províncies Cartaginesa, Bètica, Lusitana i Galaica o també a les províncies que us són veïnes d'un cantó o l'altre»*.

Un altre índex de l'estructura provincial ens l'ofereix el concili convocat per l'arquebisbe Ticià a Tarragona poc abans del 419, on s'aplegaren set bisbes per examinar uns manuscrits suspectes de priscil·lianisme. Ja l'any 380, a Saragossa, s'havia reunit el con-

cili per l'afer dels priscil·lians. Trobem nous testimonis de l'exercici comunional, propi del metropolità, en la intervenció del bisbe Ascani (465) en el pas del bisbe Sergi d'Egara a Barcelona i en l'afer de les consagracions episcopals del bisbe Silvà de Calahorra sense el consentiment del metropolità.

La realitat metropolitana, a més de la intervenció de l'arquebisbe de Tarragona en l'elecció i consagració dels bisbes sufraganis, es confirma amb les celebracions conciliars. Resulta ben significatiu que els textos més antics de la Tarraconense, any 516, siguin ben taxatius en establir si un bisbe veï no ha estat consagrat pel mateix metropolità, s'hi haurà de presentar abans de dos mesos, com també que si un, fora del cas que es trobi impedit, no assisteix personalment al concili, queda exclòs de la comunió fraterna fins al proper concili.

La funció primacial de Tarragona va decaure amb els visigots, que privilegiaren la seu toledana, i amb la celebració dels seus concilis de caràcter nacional. Això, però, no anul·lava els vincles entre Tarragona i les esglésies sufragànies. Sant Just d'Urgell, en dedicar el seu comentari al Càntic dels Càntics al seu metropolità Sergi, li pregava que examinés el seu treball i que, si era de seu gust, ell mateix el fes arribar a la resta de bisbes.

El territori de la Tarraconense s'estenia per tota la vall del riu Ebre, i semblantment la província eclesiàstica. Apareixen com a esglésies sufragànies de Tarragona, a partir del segle iv, Barcelona, Girona, Egara, Osona, Lleida,

Empúries, Tortosa, Urgell, Roses, Saragossa, Calahorra, Osca, Tarassona, Pamplona, Oca (Burgos). Per notícies posteriors s'ha conegut l'existència de les diòcesis d'Amaia i Segia (a la vall de l'Ebre) i Alessanco o Alisana (Rioja). També, encara que amb poca durada, en formaren part Menorca (418), Mallorca (483) i Eivissa (483), que passaren a dependre de Sardenya. València, durant el segle vi, estigué unida a la Tarraconense algun temps, però al segle següent passà a la Cartaginense. Són les esglésies que durant l'època romano-visigòtica prengueren part en els primers concilis provincials.

El restabliment de la seu metropolitana

El tall històric ocasionat per la invasió sarraïna s'aniria superant sota la tutela de l'arquebisbe de Narbona. Successivament, les esglésies d'Urgell, Girona, Osona i Barcelona passen a dependre de la metropolitana narbonesa. El restabliment de la seu tarragonina fou un procés llarg i complicat, ple d'intrigues i d'alguna mort violenta.

Un cop restaurada la seu metropolitana de Tarragona per la butlla *Inter primas Hispaniarum*, del dia 1 de juliol de 1091, la província eclesiàstica tarraconense s'aniria configurant amb el mateix territori d'abans i es reprenqué la celebració dels concilis tarraconenses. En un privilegi del papa Anastasi IV (1154), figuren Barcelona, Girona, Urgell, Vic, Lleida, Tortosa, Osca, Pamplona, Tarassona i Calahorra. La diòcesi de Burgos, creada l'any 1068 —com a continuació de la diòcesi d'Oca— fou declarada exempta

el 1095. El 1230 esdevingué sufragània de Tarragona la diòcesi de Mallorca (tot seguit, declarada exempta) i, el 1238, la de València.

Aleshores la Tarraconense gairebé arribà a incloure els Països Catalans, només li mancava el bisbat d'Elna. Ben aviat, però, arribarien les desmembracions: Saragossa, l'any 1318, convertida en metropolitana amb les sufragànies d'Osca, Tarassona, Calahorra, Pamplona (desmembrades de la Tarraconense) i Sogorb i Albarassí (de la Toledana), i València, exempta des de 1470, passà a metropolitana l'any 1492, quan Innocenci VIII accedí als precs de Roderic de Borja, bisbe de València i vice-canceller de la cúria romana, gràcia confirmada, el mateix any, pel mateix Roderic de Borja, ja elegit papa amb el nom d'Alexandre VI.

El restabliment de la metropolitana topà amb les resistències de Narbona i de Toledo. Les pretensions toledanes s'exacerbaren amb la conquesta de València. Pere d'Albalat hi va convocar el concili, l'any 1240, i reafirmà la condició metropolitana amb penes canòniques per a l'arquebisbe de Toledo, cas que fes portar la creu davant seu o usés el pal·li dins la província eclesiàstica.

La represa de la Tarraconense va inseparablement unida a la reforma gregoriana, que suposaria un procés d'uniformització, i coincideix amb al naixement de Catalunya, com a nació amb trajectòria pròpia i cultura ben definida. A les arrels del nostre poble és ben viva la saba cristiana. Catalunya, a diferència d'altres pobles hispà-

tics fruit de rel carolíngia, i la Tarraconense han conviscut en notable simbiosi. El braç eclesiàstic exercia dins les Corts catalanes la seva influència; amb la llei d'estrangeria, establerta pel concili (1357) i les corts, es vol preservar la unitat del conjunt i amb les festes de caràcter provincial –santa Tecla (1277), sant Ramon de Penyafort– es fomenta la consciència de pertinença a una mateixa comunitat. Tarragona és reconeguda com a *caput et mater*, cap i mare, de tota la província.

A partir de la reforma tridentina

La necessitat de reforma eclesial en l'àmbit de la Tarraconense es manifesta en els concilis de l'arquebisbe Pere de Cardona (1515-1530) i en els celebrats durant el pontificat del permanentment absent cardenal Doria (1533-1588). El 1577 es fa la primera edició de les *Constitucions Provincials Tarraconenses*, corpus del dret particular de les nostres esglésies. Amb el concili de l'arquebisbe Ferran de Loaces, celebrat entre Tarragona i Barcelona, la Tarraconense s'anticipa a totes les altres províncies amb la recepció solemne del Tridentí, el 28 d'octubre de 1564, i les celebracions conciliars prenen notable volada, sota el guiatge d'homes tan prestigiosos com el cardenal Cervantes, Antoni Agustí i Joan Terés.

L'any 1512 la diòcesi de Barcelona aconseguí de separar-se de la metròpoli de Tarragona. Les protestes de l'arquebisbe i la intervenció de Carles V feren fracassar l'intent abans que el Concili de Trento establís que no existissin diòcesis exemptes.

Els concilis provincials, celebrats amb regularitat, donen consistència i visibilitat als lligams interdiocesans. Significativament per la promulgació del calendari, la decisió de confegir un catecisme comú en català, l'exigència que la predicació i la catequesi es faci en català, la revisió i les noves edicions de les *Constitucions Provincials Tarraconense* (1580, a cura d'Antoni Agustí, i 1593, per Joan Terés).

Després del Concili de Trento, el bisbat d'Elna s'uní a la Tarraconense fins que, com a conseqüència de la Guerra dels Segadors, deixà de participar als concilis i finalment fou separat de la província. El primer d'agost de 1593, es creà la diòcesi de Solsona, la més jove de les sufragànies de Tarragona, amb parròquies d'Urgell i Vic.

Els sínodes diocesans, especialment durant el segle XVII, són un altre important factor de cohesió interdiocesana per l'aplicació de les constitucions provincials, i també la lectura de les constitucions tarraconenses en algunes diades i la celebració de les festes pròpies de la província. Tot plegat alimentava la memòria col·lectiva, indispensable per als lligams comunitaris.

Després de la Guerra de Successió

Tot i la presència de molts bisbes forasters de tendència filipista, l'Església contribuí en gran mesura al manteniment de la identitat nacional. Primer a Girona i després a Tarragona es reuní novament el concili. Resulta ben significatiu que l'any 1727, ben recent el decret de Nova Planta, l'arquebisbe Manuel de Samaniego i Jaca

promulgues una constitució redactada en català i una altra que urgia el compliment de la de Joan Terés sobre la predicació i la catequesi en la llengua materna amb pena de suspensió als contraventors.

Enmig de l'atonía generalitzada, sobrevisqué la consciència d'unitat en la pietat popular i la preocupació per la catequesi. Per part dels bisbes, la defensa de les immunitats eclesiàstiques i l'oposició als privilegis de la universitat de Cervera els unien, tractaren d'obrir un seminari interdiocesà i van continuar les celebracions conciliars fins el 1757.

Els repetits intents de reunir el concili provincial per part dels arquebisbes Francesc Armanyà, 1787 i 1793, Josep D. Costa i Borràs, 1859, i Tomàs Costa i Fornaguera (1893) constitueixen altres tantes mostres de la viva consciència dels lligams interdiocesans.

El 1782, s'erigí la nova diòcesi d'Eivissa, com a sufragània de Tarragona, que fins aleshores havia estat una parròquia d'aquesta diòcesi; fou suprimida pel Concordat de 1851, i unida a Mallorca; erigida de nou va passar a la província valentina. A conseqüència del Tractat dels Pirineus, l'any 1803 passaren a la diòcesi d'Elna la meitat de les parròquies de la Cerdanya i, poc després, la d'Urgell fou compensada amb les de la Vall d'Aran. Ja en aquest segle, després del concordat de 1953, la diòcesi de Tortosa perdria els pobles de Matarranya, agregats a Saragossa, i una important part del seu territori en terres valencianes, a favor de la nova diòcesi de Sagor-

Castelló. Semblantment Lleida sofrí algunes amputacions.

Dins la Renaixença

El sentit patriòtic inherent a la Renaixença fou amplament difós entre el clergat. Amb tots els alts i baixos del segle passat, és palès el redreçament de l'Església a Catalunya; la popularitat del pare Claret i l'aurèola de Verdaguer no poden dissimular els terribles combats de l'integrisme, sovint girat contra els bisbes, i que, en expressió de Cardó, confonia el progrés amb l'heretgia. Mestissos i Carlins, però, celebraven la restauració de Ripoll.

El mil·lenari de Montserrat i el patronatge de la Mare de Déu sobre el Principat i les diòcesis catalanes són una fita decisiva per al foment de la consciència cristiana dels catalans per damunt de les diferències ideològiques. Montserrat s'erigeix en símbol de catalanitat i focus d'espiritualitat. L'obra de Torras i Bages, en contrapunt a la de Valentí Almirall, forní els catòlics d'elements apologetics. A Catalunya, tot i els dèficits denunciats pel P. Massot, s'entrava al nou segle amb l'eufòria d'un ideal renovador, concretat en institucions com el Foment de Pietat Catalana.

El Congrés Litúrgic de Montserrat (1915) esperonà la renovació eclesial, en especial, si es contempla el progressiu arrelament dels moviments bíblic i catequètic. Després vindria la Federació de Joves Cristians.

Un altre eclesiàstic ben significatiu, pel que fa al tema, fou el cardenal

Vidal i Barraquer. Ja el seu predecessor a la seu metropolitana, Antolín López Peláez, arran de la publicació del codi de dret canònic, inicià les reunions de la conferència episcopal de la província eclesiàstica i els preparatius per convocar el concili de la Tarraconense. Sota la presidència de Vidal i Barraquer els preparatius del concili anaren ben endavant amb la participació de tots els bisbes i es publicà l'Apèndix al Ritual Romà. Les periòdiques assemblees sacerdotals amb la participació de clergat de totes les diòcesis, també durant la República, són símptoma dels lligams col·lectius i dels anhels de renovació.

No es pot passar per alt que l'Església, a Catalunya, tot i la seva professió de romanitat i l'actitud d'independència política, mai no ha tingut un suficient reconeixement per part del Vaticà, ben al contrari; en són mostra tres exemples suficientment il·lustratius: la carta recriminatòria del cardenal Rampolla al bisbe Morgades, ran de la polèmica sorgida per la publicació de la instrucció pastoral sobre l'ús del català (1900), els decrets de les congregacions romanes (1928-1929), de manifesta inspiració del general Primo de Rivera, i el metropolità privat de retornar a la seu de Tarragona i reduït al silenci de l'exili per imposició del general Franco (1939-1943).

És prou recordat el drama de la guerra civil amb la doble repressió contra l'Església: primer, la cruenta persecució religiosa i, després, el persistent intent d'espanyolitzar-la, subjugant-la al nacionalcatolicisme imperant. Hagueren de passar molts anys

per refer el teixit eclesial, enmig de la més gran desorientació i sense possibilitats de connectar amb els projectes tan esperançadors que havien començat a prendre cos abans de la terrible desfeta.

Quan Franco pujà a Montserrat, l'any 1942, el bisbe Valentí Comellas va aprofitar l'oportunitat per deixar constància del significat de la seu metropolitana, en lamentar l'absència del cardenal Vidal i Barraquer. La consciència dels lligams eclesials comuns va trobar l'oportunitat de manifestar-se i d'enfortir-se en les festes de l'entronització de la Mare de Déu de Montserrat. Ha pogut sobreviure gràcies als abnegats esforços de tantes persones, institucions i campanyes que en els anys més foscos no van perdre l'esperança.

Epíleg

Com es pot apreciar, tot i les moltes omissions, una història ben moguda i que ha continuat amb el darrer desmembrament –potser el més amenaçador– l'any 1964, quan Pau VI va crear els arquebisbats de Madrid i Barcelona, sense sufragànies i directament subjectes a la Santa Seu. No obstant això, l'arquebisbe de Barcelona i l'arquebisbe metropolità de Tarragona, amb les sufragànies de Girona, Lleida, Solsona, Tortosa, Vic i Urgell, integren la Conferència Episcopal Tarraconense, presidida pel metropolità, gràcies a la qual s'han mantingut certs lligams de la unitat pastoral de Catalunya, que han permès d'expressar col·legialment la veu dels nostres bisbes i coordinar algunes activitats interdiocesanes. Amb el pon-

tificat del Dr. Pont i Gol es va incrementar notablement l'eficiència de la Conferència Episcopal Tarraconense.

Ja en la transició, i un cop aprovat l'Estatut d'autonomia, Catalunya re troba part de la seva capacitat de governar-se i al mateix temps que pot semblar més fàcil per a l'Església d'assumir la catalanitat, persisteixen en el seu interior fermentos d'incomprensió o es fan més forts els moviments per separar del bisbat de Lleida les parròquies situades en territori aragonès.

Fruit, recapitulació i compromís de futur d'aquesta realitat pastoral és el document *Arrels Cristianes de Catalunya*, significativament signat per «Els bisbes de Catalunya».

Bibliografia

—*Actes de màrtirs* (Clàssics del Cristianisme 25). Barcelona 1991.

—ARMENGUAL I BATLLE, J.: *La teologia i les estructures eclesiàstiques a la Tarraconense, segons la correspondència de Consentius amb sant Agustí*. Dins: *I Congrés d'Història de l'Església Catalana. Des dels orígens fins ara*. Vol. II, pàg. 47-60. Solsona, 1993.

—BISBES DE CATALUNYA: *Arrels cristianes de Catalunya*. 1985.

—BONET I BALTÀ, J.: *L'Església catalana de la Il·lustració a la Renaixen-*

ça (Biblioteca Abat Oliva). Barcelona, 1984.

—BLANCH, J.: *Arxipiscopologi de Tarragona*. Tarragona 1985.

—*Escrits de bisbes catalans del primer mil·lenni* (Clàssics del Cristianisme 27). Barcelona, 1992.

—FUENTES, M. M.: *De la memòria de sant Fructuós al triomf de santa Tecla*, dins *Pallium. Exposició d'Art i Documentació*. Tarragona, 1992.

—*Tarragona, seu primada*. Dins: *25 anys de servei episcopal. Miscel·lània Dr. Ramon Torrella i Cascante*. Tarragona, 1993.

—MARÍ, M.: *Exposició cronològicohistòrica dels noms i dels fets dels arquebisbes de Tarragona*. Tarragona 1989.

—MASSOT, J.: *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània* (Saurí 11). Montserrat, 1973.

—PLADEVALL, A.: *Història de l'Església a Catalunya*. Barcelona, 1989.

—*La metròpoli de Tarragona. Novecents anys de la seva restauració medieval*. Barcelona, 1991.

—RAVENTÓS, J.: *Concilis provincials de la tarraconense. Revisió de la cronologia*. Dins: *25 anys de servei episcopal. Miscel·lània Dr. Ramon Torrella i Cascante*. Tarragona, 1993.

—*Els concilis provincials de la Tarraconense*. Quaderns de Pastoral, núm. 129-130 (1992), pàg. 90-100.

Dimensió jurídica de la unitat dels organismes diocesans a Catalunya

Dr. JAUME RIERA I RIUS, canonista, jutge diocesà (Barcelona)

L'objecte d'aquest article és remarcar la dimensió jurídico-canònica de la unitat dels organismes de les diòcesis catalanes; no es pretén fer una exposició completa, sinó únicament oferir algunes reflexions orientades a trobar fórmules cada vegada més jurídiques sobre la pastoral de conjunt de les diòcesis catalanes. En el Concili Provincial Tarraconense es determinà donar nou impuls i vigor als secretariats i a les comissions d'abast interdiocesà ja existents i proveir la creació dels que es cregui convenient per a nous camps pastorals.

D'entrada manifesto que sens dubte el fet que la Conferència Episcopal Tarraconense (CET) gaudeixi ben aviat de personalitat canònica contribuirà a donar compliment als desigs i a les propostes formulades a l'assemblea conciliar. En tot moment he estat partidari que l'actual CET tingui personalitat jurídica (així ho vaig escriure a *Quaderns* ja l'any 1985, número 91-92), però per ser honest amb mi mateix, indico que *no sempre la coordinació o la unitat de la pastoral de conjunt ha de dimanar de la Conferència Episcopal Tarraconense*. Els exemples, no exhaustius, de les activitats interdiocesanes que exposo tot seguit fan palesa aquesta constatació, la qual voldria que fos un advertiment perquè la unitat no es converteixi

en uniformitat i a la vegada es caigui en un centralisme.

1. Sectors de la pastoral interdiocesana existents dintre de la Conferència Episcopal Tarraconense

El secretari de l'anomenada Conferència Episcopal Tarraconense (CET) oferí a l'assemblea conciliar un esquema dels sectors de la pastoral interdiocesana, juntament amb el nom dels bisbes encarregats dels respectius sectors. Aquests són els sectors:

Apostolat social, Catequesi, Centre d'Estudis Pastorals, Clergat, Economia, Ensenyament, Joventut, Límits diocesans, Litúrgia, Immigracions,

Missions, Mitjans de comunicació social, Pastoral familiar, Pastoral obrera, Pastoral de la salut, Pastoral del turisme i santuaris, Patrimoni cultural, Relacions amb els religiosos, Seminaris i Pastoral vocacional.

2. Fórmula jurídica ordinària de la unitat pastoral interdiocesana segons la CET.

Aquesta fórmula l'assenyala el secretari general de la CET en aquests termes: *«Per tal que les decisions de la CET siguin jurídicament obligatòries, han de ser promulgades a les diòcesis pels respectius bisbes diocesans».*

En el moment actual sembla que no es pot anar més enllà d'aquesta fórmula jurídica, però sí que dintre d'aquesta formulació al bisbe delegat per una determinada comissió li correspon determinar en quina manera ha d'actuar l'esmentada comissió que presideix (v. gr. pastoral social; ...) per encàrrec de tots els bisbes diocesans de Catalunya. Aquí entren de ple els reglaments.

3. Reglament de les comissions diocesanes de la CET

En el *Reglament intern* sobre la identitat i el funcionament de la delegació diocesana de catequesi del bisbat de Vic, es formula un article molt adient sobre la figura jurídica de la delegació diocesana de catequesi i la seva vinculació amb altres entitats: *«1.2. Aquesta delegació basa la seva activitat en la línia catequètica determinada pel Secretariat Interdiocesà de Catequesi de Catalunya i les Illes (SIC), del qual forma part mitjançant el delegat diocesà».*

4. Centre d'Estudis Pastorals

El Centre d'Estudis Pastorals està al servei de la reflexió pastoral de les diòcesis catalanes. Jurídicament és una institució constituïda a l'arxidiòcesi de Barcelona, però amb una estructura interdiocesana que queda consagrada pels seus mateixos estatuts. Així, el Consell de direcció del Centre, que n'és l'òrgan rector màxim, està integrat per un delegat de cada un dels vuit bisbats catalans, nomenats pel mateix bisbe, dos delegats de la Unió de Religiosos de Catalunya (URC) –un de les congregacions masculines i un de les femenines–, el director i el secretari; tots ells presidits per un bisbe delegat de la CET.

5. La Conferència Episcopal Tarraconense i les entitats civils

«La CET es relaciona amb els departaments de la Generalitat pel que fa a aquells assumptes i aquelles matèries que en l'àmbit estatal són de la competència de la Generalitat. Així, existeix la Comissió mixta sobre patrimoni artístic i la Comissió mixta sobre pastoral de la salut. Ambdues comissions tenen dos copresidents: el bisbe encarregat de la respectiva matèria i el conseller corresponent. S'han signat convenis amb els respectius departaments de la Generalitat, com són el del servei religiós als centres hospitalaris, el del servei religiós als centres penitenciaris i el servei religiós a les universitats (SAFOR).» (cfr. *Document de la Secretaria de la CET*, abril de 1995.)

En l'acord que els bisbes de les diòcesis catalanes signaren amb la Generalitat en relació al patrimoni cultural,

consta que el bisbe de Vic signa l'acord com a delegat de la Conferència Episcopal Tarraconense (cfr. *Boletín de la Conferencia Episcopal Española*, núm. 14, pàg. 89). Atès que la Conferència Episcopal Tarraconense no té personalitat jurídica ni civil ni canònica, és més conforme a dret que els acords i convenis formulats amb entitats civils siguin signats pel bisbe corresponent com a «delegat (o en representació de) dels bisbes de les diòcesis catalanes».

No posem en dubte la validesa de l'acord signat per la CET amb la Generalitat, perquè estem convençuts que cada bisbe ha fet la corresponent delegació al que signa l'acord (cfr. *Butlletí Oficial del Bisbat de Vic*, 1984, pàg. 328), només emfasitzem la forma, no estrictament jurídica, en què es presenta el subjecte de la CET, que en altres circumstàncies polítiques podria portar algun enrenou jurídic.

La fórmula del conveni entre la Diputació General d'Aragó i les diòcesis dintre del territori d'Aragó, és expressada així: «... se reunen de una parte el presidente de la Diputación General de Aragón... y de otra parte, el arzobispo de Zaragoza..., en representación de las diócesis con territorio en la comunidad autónoma de Aragón según acredita en este acto mediante legítimo poder otorgado por los obispos de Huesca y Teruel, Albarracín, Barbastro, Jaca, Tarazona y Lérida» (*Boletín de la CEE*, núm. 30, pàg. 72).

6. Formulació jurídica de Càritas de Catalunya

L'exemple que presento ens ser-

veix per comprendre la dimensió no solament supradiocesana, sinó a la vegada la connexió amb una entitat de fora de les nostres diòcesis. En els estatuts de Càritas de Catalunya, redactats en castellà, i signats per l'arquebisbe de Tarragona, l'article primer estableix: «*Cáritas de Catalunya es un órgano oficial de la Iglesia Católica para la acción religiosa, caritativa y social, instituido por la Conferencia Episcopal por acuerdo de 20 de noviembre de 1992, que forma parte de la organización territorial de Cáritas Española; y se rige por el Título VII de los Estatutos de Cáritas Española, por estos Estatutos y por las disposiciones de los Estatutos y del Reglamento de la Confederación de Cáritas Española en todo lo que le sea de aplicación*». L'article segon diu: «*Cáritas de Catalunya se constituye por agrupación de las Cáritas diocesanas de Barcelona, Tarragona, Lleida, Girona, La Seu, Solsona, Tortosa i Vic establecidas en el ámbito territorial de Catalunya*». A l'article cinquè s'estableix que «*el domicilio de Cáritas de Catalunya se establece por acuerdo de la Asamblea en Vic, en la C/ Santa María, nº 1...*».

La directora de Càritas diocesana de Barcelona m'indica que els estatuts de Càritas de Catalunya s'han fet després de molts anys de treball en conjunt i afegeix que la Confederació de Càritas Espanyola està formada per totes les Càritas diocesanes. Hi ha un Consell general format per un representant de les Càritas de cada autonomia, més un representant de Madrid i Barcelona. El representant al Consell coincideix amb el president de Càritas de Catalunya.

La directora afegeix que les vuit Càritas diocesanes fan unes quatre reunions l'any. Tenen algun programa social en comú, encara que la tasca més important de cada diòcesi és actualment segons les necessitats del lloc i sense coordinació amb altres diòcesis de Catalunya. El Centre Català de Solidaritat és un projecte de l'episcopat català i de les vuit Càritas diocesanes.

Finalment assenyala, en la seva condició de directora de Càritas diocesana de Barcelona, que fan el que es pot fer i amb les dificultats que sorgeixen d'una diòcesi que dobla en nombre les set restants. Dificultats que vénen del pes representatiu que té Barcelona a tots nivells –polític, social, etc.– quan cal demanar quelcom a Càritas es demana a Barcelona i no a Càritas de Catalunya. La problemàtica és diferent i, a nivell de la Confederació, Barcelona no pot representar les altres diòcesis ni les altres poden representar la problemàtica de Barcelona.

7. Secretariat de l'Escola Cristiana de Catalunya

Els estatuts d'aquest Secretariat ofereixen una bona pista per una formulació jurídica de la pastoral de conjunt a Catalunya, perquè malgrat sigui una entitat erigida per un determinat bisbe diocesà, en aquest cas pel cardenal arquebisbe de Barcelona, irradia la seva actuació més enllà de l'àmbit diocesà.

En efecte, la sol·licitud del Secretariat abraça *«les escoles cristianes de Catalunya»* (art. 5, introducció; art. 1 i 2 sobre el Consell i les seves funcions).

En l'article 14 es fa una formulació que jo entenc que mereix una atenció especial, ja que diu així: *«El secretari general de l'Escola Cristiana és nomenat per l'arquebisbe de Barcelona amb el vist-i-plau dels bisbes de Catalunya i escoltat el Consell...»*. Crec sincerament que aquesta formulació, en la qual la responsabilitat jurídica de l'organisme radica en un determinat bisbe d'una diòcesi (amb el vist-i-plau, al mateix temps, dels bisbes de Catalunya), mereix totes les garanties i és un bon exemple per configurar altres organismes que sobrepassin la dimensió pastoral diocesana. En el nomenament del secretari general es fan les consultes pertinents al Consell de govern del bisbat de Barcelona, als Superiors Majors de les ordes i congregacions religioses, masculines i femenines, dedicades a l'ensenyament, i a la Federació diocesana de pares de família i pares d'alumnes (cfr. article 4t dels estatuts).

8. La Facultat de Teologia de Catalunya

La seva seu és a Barcelona. El Gran Canceller és l'Emm. i Rvdm. Sr. Arquebisbe de Barcelona; el Vice-Gran Canceller és l'Excm. i Rvdm. Sr. Arquebisbe de Tarragona, i el Consell del Gran Canceller està constituït pels arquebisbes de Tarragona, pels bisbes de les diòcesis catalanes, pel pare abat de Montserrat, pel provincial de la Companyia de Jesús, per la presidenta i pel vice-president de la Unió de Religiosos de Catalunya. Per brevetat, només citem la Facultat Eclesiàstica de Filosofia de Catalunya i la Facultat de Teologia de Catalunya.

9. Consideracions jurídicopastorals

Miquel Barbarà, en l'article *L'estructuració dels serveis comuns a l'Església catalana* (*Quaderns*, núm. 111), ofereix un ventall d'entitats vinculades a la Conferència Episcopal Tarraconense, i a la vegada que assenyalava que convindria una actualització d'alguns organismes, indica que «a nivell dels bisbats catalans fóra interessant una reflexió sobre els criteris que es fan servir a l'hora d'estructurar els organismes diocesans» (pàg. 63). Estic d'acord amb ell; de fet el Concili Provincial Tarraconense, en una de les propostes aprovades —com ja s'ha assenyalat al començament d'aquest article— determinà donar nou impuls i vigor als secretariats i a les comissions d'abast interdiocesans ja existents i proveir la creació dels que es cregui convenients per a nous camps pastorals i garantir així l'efectiva vinculació i dependència dels bisbes que els donen el mandat (i de la CET).

Però en tot moment s'ha de procurar que l'ordenament canònic no ofegui la creativitat pastoral; el dret canònic té una funció reguladora i el seu servei és contribuir a la dinàmica pas-

toral en la mesura que siguin necessaris un ordre i una pedagogia.

Aquest article només té, ho repetixo, la característica d'il·lustrar amb alguns exemples ja existents les diverses formulacions jurídicocanòniques d'alguns organismes interdiocesans. Segurament el lector esperava trobar-hi concrecions noves que responguin a les aspiracions manifestades en l'assemblea conciliar, però he cregut necessari en aquest moment oferir, encara que parcialment, el que ja tenim, perquè de vegades es desconeix el fonament jurídic del seu funcionament; només hi he afegit algunes apreciacions elementals sobre determinats organismes.

Val la pena subratllar que en els organismes diocesans i interdiocesans existents exerceixen càrrecs i oficis de direcció i de responsabilitat tant laïques i laics, religioses i religiosos com clergues diocesans (cfr. c. 129 & 1).

Certament hem d'estar atents per no defraudar les expectatives creades en l'Assemblea Conciliar; l'*ius concidendum* està a les portes de casa nostra i la creativitat també incideix en l'ordenament canònic particular.

**Centre d'Estudis Pastorals
de les diòcesis catalanes
(CEP)**

**Propostes de formació pastoral
Curs 1995-1996**

El CEP disposa ja del programa de formació per al proper curs 95-96. Les persones interessades poden recollir-lo o sol·licitar-lo, a partir de l'1 de setembre, en horaris de matí i tarda, a:

Rivadeneyra 6, 3r – Telèfon 317 48 58
08002 Barcelona

A més a més del curs bàsic de Pastoral i dels cursos sobre la Bíblia, considerem que les dues propostes següents també poden ser del màxim interès:

- Un curs sobre *Les exigències pastorals que ens planteja el postconcili a Catalunya*.
- Un curs de *Formació política i fe cristiana*, de 48 hores de durada, per ajudar a fer una opció personal, ben equipada i aprofundida, de compromís cristià en la vida pública.

Els sacraments, nucli expansiu de l'evangelització

JOSEP M. ROVIRA BELLOSO,
teòleg, professor de la Facultat de Teologia de Catalunya

Quaderns de Pastoral ha demanat un cop més la col·laboració de l'estimat i prestigiós teòleg Rovira Belloso per oferir-nos llum en l'etern debat sacramentalització-evangelització.

Estem segurs que una lectura atenta del treball que presentem tot seguit aportarà moltíssimes idees, i ben renovadores, a l'acció pastoral quotidiana.

Introducció

Aquest article és complementari al que acabo de publicar a la revista *Sal Terrae* amb el títol: *Un Señor, una mesa compartida, una misión al mundo*. He hagut de repetir aquí algun concepte, com és ara el de *celebració* (vegeu els núm. 3 i 5), on s'adapta o amplia el que vaig dir a *Sal Terrae*. Així em sembla que he evitat que aquest article presentés llacunes o incoherències. A *Sal Terrae* he insistit més en el fet d'aclarir quin misteri de la fe se celebra en el sacrament. Per això he treballat en la línia que va del símbol a la celebració de la Passió, Mort i Resurrecció de Crist. En el present article, en canvi, vull posar tot

l'èmfasi en la virtualitat evangelitzadora dels sacraments, sobretot el de l'eucaristia. Em sembla que així faig la meua contribució al debat entre *sacramentalització i evangelització*, des d'una perspectiva que, cronològicament i quant a la intenció pastoral, és *postconciliar*, respecte del Concili Provincial Tarraconense.

La situació actual de la litúrgia en les nostres comunitats

Just acabat el Concili Provincial de la Tarraconense, i com si encara fos una reflexió en el seu interior, com una mena d'aportació al tema segon, m'agradaria fer els següents advertiments:

a) Quan no es relaciona la litúrgia amb la vida cristiana, la reduïm a un exercici estètic, devocional o subjectiu. Però la litúrgia no és una devoció convencional ni una exercitació espiritual que depengui de la línia d'un grup particular o d'una espiritualitat determinada. És precisament l'accés a Déu a l'abast de tots els creients. Aquest accés a Déu Pare, per Crist i en l'Esperit, el disposa el conjunt de l'Església de cara al conjunt de tots els cristians. Constitueix una part essencial de la pastoral *normal* de l'Església.

b) Avui, aquesta forma d'accés a Déu, normal i necessària, es troba esmortida i malmesa en molts llocs pel ritualisme i la rutina o bé pel subjectivisme, que imprimeixen una patina de decadència i falta de vitalitat religiosa a la comunitat.

c) El clergat és naturalment l'estament que hauria de tenir un paper preponderant, principalíssim, en la tasca de dur a terme l'accés a Déu dels cristians. Comencem pel principi: «*Per Ell (per Nostre Senyor Jesucrist) hem tingut accés per la fe en aquesta gràcia en la qual ens mantenim*», diu Rm 5,2. L'accés a la gràcia invisible de Déu es realitza en l'àmbit visible de la comunitat que confessa la fe, llegeix l'Escriptura i celebra els sagraments. L'accés a Déu i la rebuda dels dons divins es realitza mitjançant la Paraula i els símbols sacramentals, en els diversos llocs i àmbits d'una església local.

Dir, per tant, que el clergat ordena *l'accés a Déu dels cristians amb la finalitat que puguin rebre els seus dons divins*, és el mateix que dir que al cler-

gat li és confiada una part principalíssima *en el culte a Déu*, culte en esperit i en veritat. No tindrem clara la qüestió de la sacramentalitat fins que no aclarim que una dimensió essencial de la fe (i del conjunt de la religió cristiana) consisteix en la doble actitud ascendent i descendent de retre culte a Déu i de rebre els seus dons, cosa que realitzem perquè Déu s'atansa a nosaltres i es fa trobadís amb nosaltres, i cosa que implica també el retrobament de la relació positiva amb els humans fins a arribar a fer-los germans.

Ara bé, l'Església té com a tasca la constitució d'aquests àmbits concrets que són els sagraments, per donar culte a Déu i per rebre els seus dons. En aquests àmbits tothom s'hi ha de trobar bé: en el sentit que no s'ha de demanar cap *circumcisió* humana, cap altre bitllet d'entrada que no sigui la fe cristiana.

d) D'aquí es dedueix que el clergat ha de ser un estament especialitzat per poder-se dedicar a la següent tasca específica:

—Reunir gent que prega.

—Aportar el sentit de les escriptures, que formen part essencial de la litúrgia, a la vida corrent de la gent. Això demana ser un contemplatiu del pas de Déu en la vida quotidiana, i demana ser una persona experimentada en l'evangeli i en les escriptures del Nou Testament i de l'Antic, sobretot els salms, Job amb els altres Sapiencials, el Pentateuc, els Profetes... Però això no vol dir que calgui ser doctor en ciències bíbliques!

—Deixar-se portar per la dinàmica de la celebració comunitària i contemplativa dels sagraments cristians. Dic *deixar-se portar* per significar que el celebrant no és pròpiament un *showman* que mestregi els sagraments, sinó el servidor (ministre) amatent del que en ells se celebra. És així com brolla l'*ecclesia orans*, el nucli de la comunitat de la lloança i de la caritat, repartida en els centenars de llocs on de fet es prega i se celebra l'eucaristia.

El clergue podrà dedicar-se, a més, a allò pel qual estigui dotat: a l'ensenyament de la religió en un col·legi o institut, o a fer la tasca que ell cregui oportuna, *segons la seva capacitat de treball*. El que segur que ha de fer, amb la dedicació d'un professional, però tot passant-s'ho bé com un veritable afeccionat, és atendre aquesta tasca específica amb el temps i la profunditat que requereix. Els consells presbiterals, els arxiprestos, hauran d'ajudar els capellans no solament a no sentir-se sols, sinó a sentir el goig i la responsabilitat d'aquesta feina ben feta, la qual val la pena perquè està en el voraviu de l'acció pastoral de l'Església: en la frontera entre la litúrgia i l'evangelització.

e) El clergat actual, però, disminuït o perplex, desanimat i cansat, no sempre es troba en les millors condicions per dur a terme aquesta activitat pastoral. És veritat que el *Concili Provincial Tarraconense* ha disposat un reciclatge intens i general. Però caldrà ser, a la vegada, molt modestos i molt ambiciosos en aquest reciclatge: molt modestos, perquè —tal com ho preveu el mateix Concili— hom haurà de començar pel més elemental; molt ambiciosos,

perquè, en un reciclatge a deu anys com el que està previst, ens hi juguem la renovació, en el seu ministeri, dels capellans catalans.

El concepte *celebració* ha fet progressar la doctrina sacramental

Hem deixat ja enrere alguns obstacles típics que enfosquien la teoria o la pràctica del tema dels sagraments. Avui, gràcies a Déu, gairebé ja no es parla d'entendre'ls com a *accions màgiques realitzades pel bruixot de la tribu* o com a *coses sagrades* que s'administren com si fossin objectes a reparar (l'anomenat *cosisme* denunciat ja per Karl Rahner).

Tot això ho hem deixat enrere gràcies al concepte de celebració. La celebració té una dimensió comunitària i una dimensió teològica. Del punt de vista comunitari, els sagraments són *assemblees de cristians que es reuneixen per celebrar la fe*, centrada en el misteri pasqual de Jesucrist. Del punt de vista teològic, la celebració cristiana implica *la Paraula de Déu que convoca i la presència de Crist gloriós que ens dóna l'Esperit Sant*. És per això que *celebrar* no és tan sols una reunió festiva en ocasió d'un esdeveniment pròsper. És això i molt més.

La celebració és una reunió festiva

És la reunió de persones que no cal que siguin amigues d'antuvi, però que *poden* progressar en coneixement, afecte i ajuda, sense que aquesta comunicació se situï en l'esfera de l'idealisme il·lusori o d'una exigència puritana i gairebé militar que impliqui

dirigents carismàtics i anyells. La reunió tampoc no suposa la convocatòria dels millors ni dels selectes, sinó de la gent diversa i comuna. Que la reunió ha de ser *festiva* vol dir que la joia de l'Esperit Sant no hi ha de faltar, perquè brolla gràcies als símbols de la comunió amb Crist i amb el Pare (el pa i el vi del treball quotidià, de la fam i la set associades i del gest d'una entrega compartida) i dels símbols de la fraternitat (per exemple, el cant comú i convençut, també ell expressiu de la fe).

La celebració és commemoració, actualització i recepció

Sant Agustí expressà magistralment el concepte teològic de celebració:

—*És commemoració.* La celebració sacramental, segons la *Carta 55* de sant Agustí⁽¹⁾, és una reunió per a recordar un esdeveniment central, que ha tingut lloc en el passat. Aquesta rememoració es fa mitjançant uns símbols que exerceixen el paper de *memorial*. La mort i la resurrecció del Senyor Jesús són recordats simbòlicament en el baptisme i en l'eucaristia.

—*És actualització.* Aquesta actualització segueix la dita de sant Lleó en els seus *Sermons de Nadal*: allò que era visible en la vida de Crist, ha passat ara als sacraments. És que, en els sacraments, no solament recordem l'esdeveniment de la salvació. D'alguna manera, aquest esdeveniment es fa present tot celebrant-lo. Així, en el baptisme i en l'eucaristia, hi ha una actualització de la resurrecció perquè Crist gloriós és la força del baptisme i la presència darrera de l'eucaristia. Per això,

l'oració sobre les ofrenes del Dijous Sant afirma que «cada vegada que celebrem el memorial del sacrifici del vostre Fill, es fa present l'obra de la redempció».

—*És recepció.* Cal tornar a la memorable *Carta 55* de sant Agustí. Hi veiem que la celebració implica una realitat molt fonda: que es pugui «*rebre el mateix que es commemora*». Jo puc rebre el misteri de la Pasqua de Crist, la seva mort i la seva resurrecció. Puc ser revestit de Crist, un cop m'he submergit simbòlicament en la seva mort.

Ampliació: es rep allò que es commemora

El que es commemora, es presencia i es rep és la Pasqua del Senyor. La pasqua es rep de manera diferent del Nadal. Hi ha una diferència notabilíssima: jo puc trobar-me amb Crist gloriós i rebre el fruit de la seva Pasqua (la seva mort al pecat i la seva vida en l'Esperit Sant), i això és diferent de la manera com rebem el Nadal del Crist, tot i la tendresa que el Nadal implica. Rebo d'una altra manera la Pasqua que el Nadal. I és que la Pasqua és el misteri de Crist per excel·lència —mort, resurrecció, donació de l'Esperit— que ens és revelat, ens és comunicat i, en definitiva, el podem *rebre* en la nostra vida en un sentit molt propi.

Per això els sacraments són els sacraments de la Pasqua; hom no diu que siguin els sacraments del Nadal o de la Visitació o de la Transfiguració, tot i que aquests misteris de la Vida de Crist formen part de la celebració, sobretot en ser llegides les narracions d'aquests

esdeveniment. En un mot, el que es comunica i es rep és la vida de Crist en l'Esperit Sant. Com podríem, per tant, parlar dels sacraments sense parlar de la vida nova segons l'Esperit, sense parlar de la maduresa del cristià, sense parlar del creixement en l'amor a Déu i al proïsme?

Sintèticament, la celebració és la reunió dels cristians per a poder rebre allò mateix que commemoren: el moment central i culminant de la vida de Jesús, Fill de Déu. Aquest concepte estricte de celebració—*reunió per commemorar, actualitzar i rebre el mateix que es commemora i que és el Misteri Pasqual de Crist*— no ens pot fer oblidar quelcom d'obvi: la celebració és oració comunitària; és reunió de lloança comunitària, del Poble de Déu amb el seu Senyor. «*On hi ha dos o tres reunits en el meu nom, jo hi sóc enmig d'ells*» (Mt 18, 20).

Els sacraments com a àmbits eclesials de l'Esperit Sant

Aquesta perspectiva cristològica ha de ser completada per la perspectiva pneumatològica, ja que Crist gloriós té sempre la plenitud de l'Esperit Sant i del seu poder (vegeu Rm 1, 4) i ens el dóna. Des d'aquesta perspectiva pneumatològica, els sacraments apareixen com *l'àmbit (eclesial) de l'Esperit Sant*. Com els llocs on la Paraula i l'Esperit de Déu, sempre units estretament i indissolublement, converteixen el cor de la persona i edifiquen i il·luminen la comunitat cristiana. L'Esperit Sant atorga, en efecte, els dons, els carismes i, fins i tot, els ministeris oportuns per a l'edificació de la comunitat:

«*Crist vivent és sempre el donador de l'Esperit. Els béns futurs que esperem —l'amor, l'alegria, el perdó, la pau, la justícia— es condensen tots en l'Esperit Sant anunciat, promès i atorgat per Crist gloriós. Les referències bíbliques són força conegudes: Jo 7, 37; Fets 2, 32; Rm 6, 2-14; Ga 3, 26-29; 5, 22. L'Esperit Sant és el Do de Crist gloriós i del Pare del cel.*» (Sal Terrae, maig 1995, tom 83/5, n. 979, p. 358-359.)

En la recepció del Do de l'Esperit es compleix allò de «*vindrem a ell i farem estada en ell*». Els homes i les dones són revestits de la vida de Crist, el que equival a dir que les seves vides són elevades al nivell del Regne de Déu, per sobre del nivell de la injustícia (del pecat) i de la mort.

La dimensió escatològica dels sacraments

I la dimensió escatològica dels sacraments? No hem de complicar les coses, però és imprescindible aquesta dimensió si volem tenir una idea adient dels sacraments. El referent darrer dels sacraments és Crist gloriós, l'*Esjaton*: l'últim i decisiu bé que Déu atorga a l'home. Ha estat ell qui, des de la seva creu gloriosa, en entregar el seu esperit, ens va entregar l'Esperit de Déu Pare i seu. D'aquesta manera, Crist viu és *l'altre costat* dels sacraments, la seva reserva escatològica, el referent amagat i invisible del misteri que se'ns comunica. Ell és el punt central al qual apunten tots els signes. Situat més enllà de la història, s'anticipa i es fa present anticipadament en ella, gràcies als símbols que ell mateix ha omplert de

contingut i de força, per poder anticipar-se en la nostra vida. Ell ha omplert del do diví els gestos senzills, el pa, el vi, l'aigua baptismal que ens identifica amb ell, el gest i la paraula del perdó.

La força evangelitzadora de l'eucaristia

Ja es veu prou on vol anar a parar aquest article. Vol superar la falsa dicotomia entre evangelització i sacramentalització, on els dos conceptes apareixen com a contraris, tot excloent-se mútuament. També aquí hi ha dos nivells de reflexió: un més comunitari i un més teològic. Començarem per aquest darrer, tot narrant la promesa que Crist fa als apòstols reunits que seran els qui, enduts per la força de Dalt, portaran el missatge cristià arreu del món: *«Sereu revestits de la força que us ve de dalt»* (Lc 24, 29). I *«vosaltres, quan rebreu l'Esperit que vindrà sobre vosaltres, rebreu una força que us farà els meus testimonis»* (Fets 1, 8).

Explanació de l'argument teològic

L'eucaristia és el nucli viu de l'evangelització, ja que s'hi fa actual i s'hi realitza aquella mateixa escena de Crist amb els seus, en la qual Jesús vivent dóna als deixebles el do de la missió: *«Pau a vosaltres! Com el Pare m'ha enviat així jo us envio a vosaltres. Dit això, va bufar damunt d'ells i els digué: "Rebeu l'Esperit Sant"»* (Jo 20, 21-22).

L'eucaristia és, per tant, aquell esdeveniment eclesial en el qual es produeix la continuïtat entre la missió de

Crist (amb la missió correlativa de l'Esperit Sant) i la missió de l'Església (*Ad Gentes* 2).

L'Església es constitueix al voltant de l'eucaristia per a poder fer-se present amb el seu missatge i amb la seva caritat solidària a tots els homes i pobles. Aquesta missió de l'Església *«continua i desenvolupa, en el curs de la història, la missió del mateix Crist, enviat a evangelitzar els pobres»* (*Ad Gentes* 5). L'Església de l'eucaristia, moguda per l'Esperit Sant, ha de caminar pel mateix camí de Crist: el camí de la pobresa, de l'obediència, del servei i del lliurament propi als altres.

L'argument comunitari

En l'eucaristia té lloc la interacció entre evangeli i vida. Hem de prendre cada cop més seriosament que l'evangeli de Jesucrist és entès en la comunitat hermenèutica de la seva Església, i –sobretot– en les seves celebracions.

L'evangeli és proclamat, més que llegit, se'ns diu. Però proclamar no és fer ressonar amb el volum més alt, però sense entendre'l, el contingut de la proclamació. Al contrari. Proclamar, llegir, comunicar l'evangeli és crear un corrent d'interpretació que comença en el sentit literal de l'evangeli i acaba en la vida corrent de la gent. Fins i tot, si ho voleu dir així, la proclamació de l'evangeli comença amb la realitat de la vida senzilla i vulgar de la gent –feta d'alegries i penes, de pors i de problemes, de tragèdies i d'esperances, d'incomunicacions i de dificultats de relació– i acaba en la llum del Crist que la il·lumina: acaba en la Transfiguració i

en les Benaurances, no pas enteses com l'ideal impossible sinó enteses com a vida humana segons l'Esperit de Déu.

I si en aquest sentit és *evangelitzada* la vida dels reunits en el sagrament, això vol dir que els reunits poden esdevenir testimonis capaços d'anunciar la bona notícia de la vida transfigurada.

Les conseqüències que es deriven del fet que tant el culte a Déu com l'evangelització arrenquin del mateix nucli, que és Crist vivent donador de l'Esperit d'Amor, és bo d'analitzar-les per separat.

Primera conseqüència: si el que celebrem en l'eucaristia és veritat, cal compartir el pa i els altres béns amb els pobres

La primera conseqüència és, per tant, que l'eucaristia no és un nucli tancat en si mateix, sinó un nucli expansiu. Si allò que celebrem en l'eucaristia és veritat (i ho és), si és veritat que Jesús vivent ens fa participar de la seva vida divina i espiritual en el seu banquet de Pasqua, ell està creant un tal dinamisme expansiu que nosaltres, els convidats al seu banquet, no podem fer altra cosa que compartir el nostre pa de cada dia, i els altres béns necessaris per a una vida digna i lliure, amb aquells que anomenem germans. No hi ha ni una gota de demagògia en aquesta afirmació. És veritat que Jesús, el Crist, el Fill de Déu, comparteix la seva vida lliurada amb els creients convocats a la seva taula. És veritat que ressona encara la paraula seva: «*Allò que jo he fet (com a Mestre i Senyor) ho heu de fer també vosaltres*».

En les narracions evangèliques i paulines de l'eucaristia i en les correlatives de les multiplicacions dels pans hi ha com tres nivells superposats. El nivell de la resurrecció, el de l'eucaristia i el de la fam associada o multiplicació dels pans. El primer nivell és el nucli cristològic personal: el Crist gloriós que es fa trobadís amb els seus creients; el segon nivell és l'eucaristia i la reminiscència eucarística present en les aparicions als deixebles d'Emmaús o en l'escena de l'esmorzar a la platja («*es posà amb ells a taula, prengué el pa, digué la benedicció, el partí i els el donà*» [Lc 24, 30]; «*prengué el pa i els el donà*» [Jn 21, 13]); la tercera és l'expansió convivencial i social de la resurrecció i de l'eucaristia en les escenes de multiplicació dels pans i els peixos que el IV Evangeli emfasitza que tingueren lloc prop de la Pasqua.

Podríem dir que una escena de multiplicació dels pans sembla una presentació de l'eucaristia en el seu desenvolupament social, plenament humà i convivencial. Per això, les reminiscències eucarístiques són paleses també en les escenes de multiplicació: «*prengué els pans i dita l'acció de gràcies, en repartí...*» (Jo 6, 11); «*digué l'acció de gràcies, els partí i els donava als deixebles*» (Mt 15, 36).

Com que l'eucaristia és veritat —és el veritable lliurament de Crist i la veritable donació de l'Esperit Sant— la gent necessitada ha de ser ajudada en el veritable lliurament de l'Església que celebra, convertida en l'Església de la caritat, per tal que sigui sòlid el nexa entre la lloança i l'amor fratern i solidari. L'evangelització és efectiva i

saludable quan consisteix en compartir la pregària al Pare i els béns de la terra entre els germans, en l'únic Esperit de la Veritat i de l'Amor que ens ha donat Crist.

Per això és cert, com ho ha remarcat el Concili Provincial Tarraconense, que l'Església no ha d'evangelitzar amb la força dels mitjans mundans ni, encara menys, demanant als poders d'aquest món —polítics, econòmics— situacions avantatjoses. «*L'ésser mateix de l'Església de la lloança i de la caritat és la força expansiva del Crist que anuncia l'evangeli i la vida segons l'Esperit, en comptes de la força del poder, dels diners i de la injustícia.*» (Vegeu *Gaudium et Spes*, n. 42, § 3).

Segona conseqüència: les formes extraordinàries de l'evangelització i el dia a dia eclesial

A casa nostra, just acabat el Concili Tarraconense emergeix un nou debat que pot ser bo explicitar, per tal d'enriquir les posicions, no pas per a contraposar-les. Avui estem, en les esglésies que peregrinen a Catalunya, en una situació de profunda pobresa de recursos humans i seria insensat d'em-pobrir-nos més encara, tot mantenint debats bizantins, en un moment que estem cridats a complementar-nos per tal de passar a un treball fecund i de conjunt.

Alguns pensen que el moment que vivim —ignorància del cristianisme, indiferència religiosa i paganisme pràctic— demana formes extraordinàries d'evangelització si no volem empitjorar la situació. Entre aquestes formes

extraordinàries s'atorga la nota més elevada a aquelles accions que apareixen lligades als mitjans de comunicació social, i també al que respon a la religiositat popular com són l'actualització i la renovació de les missions populars. El comú denominador d'aquestes postures és l'explícita proclamació de l'evangeli de Crist, no solament les tasques solidàries. Està molt bé.

No solament no m'he oposat a aquestes i a d'altres formes concretes d'evangelització extraordinària, sinó que, en la *Primera ponència* del Concili Tarraconense, he treballat ben d'acord amb el seu relator, Mn. Ramon Prat, i amb els altres ponents. El resultat han estat unes *Propostes* ben equilibrades, que abasten l'evangelització ordinària i l'extraordinària, ja que aquesta és la tasca de l'Església diocesana.

El que defenso és tota una altra cosa. Defenso allò que l'Església local —l'Església catòlica— ha de fer *sine qua non* per tal de ser fidel al seu propi ésser i a la seva missió que deriva de la missió de Crist i de l'Esperit. *Ella ha de mostrar el Crist, la seva Paraula i la seva Presència viva, en tant que donador de l'Esperit, als homes i les dones de qualsevulla condició i situació, apropiats o allunyats, creients, indiferents o no creients, sobretot als més pobres, adolorits i marginats.* Aquesta tasca ocupa un lloc central, de pal de paller vertebrador.

No desplegar amb totes les forces aquest nucli missional és el que posa un tel de pols decadent en les nostres comunitats, en les nostres celebracions sacramentals i en les nostres obres so-

lidàries. *No tenir prou convenciment que és possible fer-ho*, és el que fa flaquejar la nostra esperança teològica en el futur de l'Església.

Si el nucli de l'evangelització no es posa de forma adient, tot apareixerà desenfocat, pàl·lid, descentrat. Per això, per mostrar que està arrelat en l'èsser de la *catholica*, Tillard ha anomenat *katholou* aquest nucli missional, i segurament aquest nom és molt pitjor que anomenar *dia a dia* la mateixa tasca eclesial. Per això és bo, tot seguint Bruno Forte en la seva obra *La Chiesa della Trinità*, assenyalar aquest nucli, anomenant-lo «els elements essencials de la catolicitat», l'essència de la catolicitat.

És això el que tota celebració, tota parròquia, tot centre de culte, tota obra de caritat i solidaritat, tota obra que intenta unir cristianisme i cultura, han de tenir ben present per tal que sigui el nucli de la seva activitat *quotidiana* (d'aquí la fórmula del *dia a dia* que retiro sense cap enyorança perquè es presta a equívocs com si volgués dir *anar fent*). El contingut d'aquest nucli —que he intentat expressar en tot l'article— el sintetitza també el mateix Bruno Forte amb total precisió al final d'unes pàgines molt lúcides destinades a presentar els diversos tipus d'evangelització en la història de l'Església. Avui, passades les èpoques de l'evangelització apostòlica que establia esglésies en el món antic, de la missió totalitzant pròpia del període constantinià, de l'expansió de l'evangeli a les noves terres que apareixen per obra dels descobriments, i de la missió *ad gentes* pròpia de l'època colonial, cal

insistir en l'activitat missionera intrínseca a la catolicitat:

«L'Església local o particular és el subjecte plenari de la missió. En ella, la *catholica* és actuada amb la concreció pròpia d'un espai i d'un temps determinat: el Poble de Déu, reunit en l'hic et nunc de la Paraula i del Pa eucarístic, allà on Crist es fa present en l'Esperit per la salvació de tots i és enviat a estendre la força de la reconciliació pasqual a totes les situacions en les quals viu i actua. Tota l'Església local és enviada a anunciar tot l'evangeli a tot l'home i a cada home: a la catolicitat pròpia de l'Església local o particular en el nivell de la comunió, ha de correspondre la catolicitat en el nivell de la missió.» (*La Chiesa della Trinità, Saggio sul mistero della Chiesa: comunione e missione*. Milano, 1995, p. 329.)

Per això he fet aquest escrit un xic apassionat: per a mostrar que els carismes extraordinaris que sens dubte suscitarà l'Esperit, s'han de centrar en la catolicitat essencial de l'Església local, tota ella missionera perquè té la Paraula de Déu (Crist i el seu evangeli); té l'eucaristia que reuneix i construeix el Poble de Déu al voltant de la caritat més gran; té l'Esperit Sant, fruit granat de la Pasqua del Senyor Jesús. Aquests són els *elements essencials de la catolicitat*, que no es poden amagar o diluir mai perquè són el veritable eix vertebrador de tota pastoral, essència de l'Església *catholica* que viu en cada església local i, fins i tot, en les comunitats eclesials petites i pobres del nostre estimat mapa català. Vet aquí perquè cal dir, sense orgull però amb fer-

mesa, que no necessitem que aquesta Església profundament religiosa, cristològica i espiritual, recolzi en cap braç secular ni en cap potència humana.

Síntesi: escatologia anticipada

El *darrer* –l'*Esjaton*, el Crist viu– que és l'acompliment decisiu de totes les promeses de Déu, s'anticipa en la nostra vida corrent, feta de desànim i de treball, d'esperes que semblen frustrar-se i de pauses per a menjar i descansar (estic al·ludint a les circumstàncies de *l'escena de l'esmorzar dels deixebles en la platja*, narrada per Jo 21). El Crist s'hi fa finalment present en la fracció del pa. Però la dimensió escatològica s'uneix a la dimensió evangelitzadora: Crist vivent és, per la seva situació escatològica a la dreta de Déu Pare, el donador del do de l'Espe-

rit que ens empeny al testimoniatge i a la missió: a dir amb la boca i amb la vida una paraula viva, que faci present en els altres l'únic evangeli de Crist; que faci present en els altres l'amor que sap compartir el que es té i el que s'és per a poder transfigurar el dolor del món. Com en diem en el llenguatge corrent de *l'escatologia incoada*? En diem Regne de Déu començat; en diem l'home interior il·luminat per l'Esperit; en diem la convivència renovellada per quelcom que no és d'aquest món i que, tot i ésser gratuït i diví, és el que ens fa més humans, en un món amenaçat pel poder injust, per la mentida i per l'ambició de posseir-ho tot.

⁽¹⁾ AGUSTÍ: *Carta 55*, CSEL 34, 170; PL 33, 204.

El gran refús i la catàstrofe prèvia

Actualitat del pensament polític del Dr. Cardó

JORDI GIRÓ, catedràtic de Filosofia, professor de la Facultat Eclesiàstica de Filosofia de Catalunya

La publicació d'*El gran refús*, un capítol inèdit de la reconeguda obra del canonge Carles Cardó

«*Histoire spirituelle des Espagnes*» (1946), continua provocant diferents i confrontades opinions sobre l'oportunitat o no de la seva aparició, i sobretot sobre el seu contingut.

El professor Jordi Giró fou convidat pel Col·legi de Rectors de Barcelona, el passat mes de febrer, a fer la seva aportació sobre el tema, i fruit d'aquella intervenció és aquest dens estudi que tot seguit es reproduceix.

L'autor acaba amb una conclusió ben definida:

«L'actualitat del pensament polític del Dr. Cardó, sobretot pel que fa referència al contenciós mai no ben resolt de l'estructura de l'Estat espanyol, continua sent de primeríssima actualitat...».

El gran refús de l'Església espanyola a qualsevol altra opció que no fos la catàstrofe prèvia, o sigui, la guerra civil, és el tema central del volum publicat per l'editorial Claret fa pocs mesos i que

porta per títol *El gran refús*.⁽¹⁾ Des del moment de la seva aparició ha estat motiu de diversos articles de premsa i d'altres preses de posició que van des de la crítica i l'escàndol fins a la lloança.⁽²⁾

Tanmateix, *El gran refús* no és en realitat un llibre, sinó un capítol inèdit de la cèlebre obra del canonge Carles Cardó «Histoire spirituelle des Espagnes», editada a *Paris Aux Portes de France* l'any 1946, traducció francesa de l'original català.⁽³⁾ *El gran refús* és, doncs, el capítol vuitè d'aquest llibre que, per voluntat expressa de l'autor, restà tancat en un sobre lacrat fins l'any 1990, moment en el qual considerà que el fet de publicar-lo no podria afectar ningú directament.

L'editorial Claret i en Ramon Sugranyes de Franch, marmessor de l'obra de Cardó, davant del dilema de fer una nova edició completa de l'obra o de publicar només el capítol vuitè per separat, van tenir la felicitat d'escollir aquesta segona opció, tot afegint al capítol inèdit alguns documents d'una valor històric incomparable per aclarir el que en Ramon Sugranyes anomena la llegenda de la «Histoire spirituelle».

Aquests documents són: un escrit (*rapport*) que Cardó envià a la Santa Seu el 20 de febrer de 1947 per justificar la publicació i per defensar-se dels atacs del règim franquista i de les maniobres de l'Església addicte, que intentaren impedir, amb tots els mitjans, que el llibre es publicués; un memoràndum del govern de Franco, presentat a la Santa Seu el 14 d'agost de 1947, amb el qual es queixa oficialment pels «errores groseros y sobre todo interpretaciones dolorosas y perjudiciales para el buen nombre de un Estado, que cual el español se profesa católico»;⁽⁴⁾ i l'epistolari entre Carles Cardó i Jacques Maritain, el

qual va fer de mitjancer entre Cardó i el Vaticà quan era ambaixador de França a Roma.

Ara bé, tal com en Sugranyes ens aconsella en el pròleg a *El gran refús*, aquest capítol i els documents que li fan corol·lari no s'haurien de llegir per separat de la resta de l'obra, car el capítol fou concebut com una part integrada dins del conjunt del llibre. Per tant, qui vulgui abastar-ne la seva completa significació cal que el contextualitzi dins la lectura del llibre sencer.

Presentació de l'edició catalana: «Les dues tradicions»

L'obra consta de dues parts. Una primera part que podríem anomenar històrica, en la qual Cardó es proposa d'explicar la gènesi de la guerra civil espanyola i d'analitzar-ne les causes tot remuntant-se a l'any 718. En paraules seves, es tracta de: «...mostrar als espanyols la necessitat de renunciar per sempre més a la violència i d'estudiar els problemes nacionals (ètnic, social, religiós i el problema de la llibertat) amb un esperit de comprensió i de caritat cristiana».⁽⁵⁾ Consta de nou capítols. El vuitè, el nostre capítol, està inclòs en aquesta primera part. I una segona part, que ell mateix anomena «Els principis», que consta de cinc capítols més. En aquesta segona part intenta de construir una justa teoria política per superar els problemes de la història i afrontar correctament el futur. Aquests principis són el de llibertat i el d'autoritat, dels quals se'n deriva una clara distinció entre els conceptes de nacionalitat, estat i nació.⁽⁶⁾

Ens centrarem, per començar, en el capítol *El gran refús*. La doble motivació que va portar Cardó a escriure la part històrica fou, per un costat, la seva voluntat d'analitzar cristianament el passat donant-ne a conèixer una versió no oficial i, per l'altra, defensar la memòria del cardenal Vidal i Barraquer.

Tal com el mateix Cardó explica amb emotives paraules, la lectura del manuscrit del llibre del nostre canonge fou la «*darrera activitat*» del cardenal abans de morir l'any 1943 a l'exili (Fribourg). Per Cardó, la publicació del llibre va ser un deure de consciència precisament perquè representava la justificació ideològica del cardenal i de la seva posició en front de la República i de la guerra civil del 1936. Per això Cardó es considerarà com hereu i ambaixador ideològic del cardenal Vidal.⁽⁷⁾ En paraules de Cardó: «*El cardenal va llegir el meu manuscrit a Lausana, després de la segona redacció, cap a 1940, i em donà alguns consells preciosos, que he seguit en la redacció definitiva. Aquesta ha estat igualment coneguda i aprovada per Sa Eminència, que no cessava de manifestar el gran interès que tenia per aquest llibre... Això m'autoritza a afirmar que la publicació d'aquesta obra és realment la darrera voluntat del cardenal Vidal i per a mi un deure greu de consciència*».⁽⁸⁾

Es tracta, per tant, d'un intent de presentar la versió històrica i ideològica del conflicte i de la seva gestió des del punt de vista de l'Església catalana no aliada amb el bàndol nacional.

Ara bé, la peculiaritat del capítol

vuitè és precisament que, mentre que en la resta de capítols l'autor esgruna els arguments al voltant dels quatre problemes esmentats –ètnic, social, religiós i el problema de la llibertat–, repartint-ne la responsabilitat als diversos sectors socials i polítics, el capítol vuitè està íntegrament dedicat a analitzar la responsabilitat i l'actuació de l'Església espanyola en el conflicte.

És una reflexió portes endins que va dirigida especialment a la clerecia i a la jerarquia catòlica. Dit d'una altra manera, és la *confessió* que un capellà fa als seus companys de missió sacerdotal davant Déu i la història en la soledat de la seva consciència «*per tal que serveixi de lliçó saludable als esdevenidors i també per tal d'evitar que la història oficial o que la particular mal documentada coronin d'una aureola immerescuda figures altament responsables, tot llançant ànimes nobilíssimes a l'infern de la ignomínia*».⁽⁹⁾

És per això mateix, que fer un estudi d'aquestes pàgines que van especialment adreçades als sacerdots i a la jerarquia de l'Església catòlica representa per a mi un compromís i alhora és una mostra de la fecunditat del pensament de Cardó 50 anys després de l'escriptura d'aquest capítol. També no deixa de tenir una significació especial que un laic gosi parlar a la clerecia i a la jerarquia d'*El gran refús*; és un signe dels *temps nous* que Cardó i Vidal van somniar i preparar en les catacumbes del seu exili.

Posats a continuar de confessió he de dir que no he pogut reprimir una

forta esgarripança en molts moments de les successives lectures que he fet del capítol. Si em permeteu de fer una primera aproximació: és un capítol escandalós.

Cardó és incisiu, incòmode, iconoclasta i, a més, no estalvia gens de duresa en els mots que empra a l'hora d'expressar bellament, però amb contundència, els seus veredictes històrics. Puc imaginar-me el malestar i la virulència amb la qual algunes persones hauran rebut aquest escrit, perquè no deixa indiferent. El relat de Cardó té prou gosadia espiritual com per moure'ns a prendre posició a favor o en contra de la seva sentència.⁽¹⁰⁾

Ras i curt, Cardó en *El gran refús* denuncia la responsabilitat de l'Església en la gestació i el desenllaç de la guerra civil.

Contingut d'*El gran refús*

Tal i com indica l'edició catalana de l'obra sencera, que va fer opció pel títol *Les dues tradicions*, el nus argumental gira entorn de la identificació de dues tradicions perpètuament enfrontades en la història de les Espanyes: una bona i l'altra dolenta. El capítol vuitè recull la identificació dels dos partits eclesiàstics rivals, el de la bona tradició, que Cardó anomena *tarraconense* i que identifica amb la figura del Primat de Tarragona, el cardenal Vidal i Barraquer, i el de la mala tradició, que anomena *toledanista* i que identifica amb la institució del Primat de Toledo i amb el seu màxim representant, el cardenal Isidre Gomà.

Tot el capítol és una gran tafaeria històrica dedicada a repartir els personatges eclesiàstics entre els dos bàndols i a precisar-ne els contorns ideològics. He recollit en una llista els noms dels personatges que, segons Cardó, pertanyen a cadascuna de les dues tradicions.

A la tradició tarraconense pertanyen personatges com: Torras i Bages, Morgades, López-Peláez, Antoni M. Claret, el P. Coll, el P. Governa, Mn. Manuel Sol, el P. Pijoan, el cardenal Vives i Tutó, el P. Miquel d'Esplugues, F. Clascar, Font i Sagner, Ricard Aragó, Eudald Serra, Manyà, Bellpuig, Serra Vilaró, el P. Casanovas, Josep M. Folch i Torres, Guitart, Comellas, Perelló; els jesuïtes Calveres, Palmés, Rodés, Serrat, March Florí i Grifol; els benedictins de Montserrat Abat Marcet, Gregori Sunyol, Anselm Albareda i Bonaventura Ubach; el P. Palau i Mn. Josep M. Tarragó. També figuraria en aquesta llista la reina Maria Cristina i, per extensió, la Casa dels Àustries. Tanmateix, el personatge emblemàtic n'és el cardenal Vidal i Barraquer.

A la tradició toledanista pertanyen: Guisasaola, Rocamora, Reig, Muñoz, Vila Martínez, Sardà i Salvany, Irurita, Mn. Ramon Baucells, Bilbao, el cardenal Segura, Cartanyà, el canonge Vilaseca, el Dr. Pla i Deniel. També hi figuraria el monarca Alfons XIII i, per extensió, la Casa dels Borbons, especialment Felip V, i d'altres personatges polítics com Romanones i Primo de Rivera. El personatge emblemàtic de la mala tradició és el cardenal Isidre Gomà.⁽¹¹⁾

De fet, si se'm permet la frivolitat, és com una pel·lícula de *lladres i sere-nos*, on hi ha els bons i els dolents. Els bons són els de la tarraconense i els dolents són els toledanistes. Caldrà fer un advertiment, però, abans de continuar amb aquesta caracterització: les anàlisis històriques de Cardó no resisteixen una crítica estrictament historiogràfica. La seva *Història espiritual* és una història idealitzada i romàntica, i per tant ahistòrica, i haurà de ser llegida com a tal, com un posicionament ideològic tendent a justificar aquells que van perdre amb la guerra la seva influència en el si de l'Església espanyola i catalana.⁽¹²⁾ Que no pugui considerar-se una obra estrictament *històrica*, seguint els canons acadèmics, no li lleva gens, però, el valor d'un document de reflexió testimonial de primera mà que ens ha d'ajudar a reinterpretar millor l'època anterior a la guerra civil.

És molt interessant, pel desenvolupament posterior que farà del pensament de Cardó, que aquestes dues tradicions no estan representades només per persones, sinó també per institucions i agrupacions de tota mena.

Les associacions de la tarraconense són: les Assemblees Sacerdotals del P. Pijoan; els Pomells de Joventut de J. M. Folch i Torres, la Lliga Espiritual de Nostra Senyora de Montserrat i el Centre Artístic de Sant Lluc, ambdues fundades pel bisbe Torras i Bages; l'Editorial Foment de Pietat Catalana d'Eudald Serra; l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona de Francesca Bonnemaison; la FJCC (Federació de Joves Cristians de Catalunya) del Dr. Albert Bonet; l'Institut

Balmes del P. Casanovas, SJ; el Monestir de Montserrat, amb el Pare Abat Marçet, l'Escola Gregoriana de Gregori Sunyol, la col·lecció *Analecta Montserratina* i la traducció de la Bíblia del P. Anselm Albareda i del P. Bonaventura Ubach; el diari *El Matí*; l'obra del P. Palau; i el partit Unió Democràtica de Catalunya.

Les associacions toledanistes, gairebé totes nascudes o utilitzades en contra de les anteriors, són, en especial, els jesuïtes amb les Congregacions Marianes, els col·legis de diverses congregacions de religiosos i religioses dedicades a l'ensenyament i, per últim, Els Josepets (*Hermandad de Sacerdotes Operarios Diocesanos*).

Ara bé, el cardenal Vidal i el cardenal Gomà personifiquen els dos estils i les dues ideologies de l'Església en front de la República.⁽¹³⁾

Els mots amb els quals bateja genèricament el caràcter de cadascun són, per Vidal *llatí* i per Gomà *germànic*. La descripció és prou eloqüent com perquè la deixem parlar per ella mateixa: «Vidal i Barraquer era un home d'una bondat d'asceta, més profunda que aparent, d'una intel·ligència normal i d'una cultura deficient, sobretot en ciències eclesiàstiques, però egrègiament dotat de bon sentit d'intuïció de les persones i dels problemes. Com la vila de Cambrils, on era nat, era àgil com un mariner i assentat com un pagès. Català de soca-rel, posseïa a fons la qualitat racial del seny, la desvolença de les teories i el sentit occidental dels afers; però cristià seriós i sense pompa, aplicà amb gran èxit

aquests dots al governament eclesiàstic»,⁽¹⁴⁾

Fàcilment es pot comprovar el to de lloança no gens dissimulat. De Gomà diu: *«Gomà era el seu antípoda, malgrat d'haver nascut a la mateixa contrada de Tarragona. Tant espiritualment com corporalment era un home estructurat a la germànica. Coronat per un cap quadrat i fornít quasi fins a la feixugor en el físic, en l'aspecte espiritual era un home d'una intel·ligència remarcable, d'una cultura extensa i brillant, bé que poc profunda, però al mateix temps d'una pompa imposant. Els seus mètodes de treball intel·lectual coincidien amb els germànics: mancat d'intuïció i doncs d'aquella gràcia ingràvida tan pròpia de la gent llatina, suplia aquesta falla amb el sistema de calaixets, que anava omplint de fitxes on eren anotats els pensaments i les dades interessants extretes de les seves lectures. Moralment era home de cor, de bondat amable i ensem amb un candor renyit amb aquella gran habilitat que posseïa en alt grau el seu èmul. Aquest complex donava com a resultat una oratòria pomposa i feixuga i un estil carregat d'una erudició ociosa, que maldava tostemps per copsar la frase feliç sense quasi mai arribar-hi. En canvi, reeixia sovint a construir períodes eloqüents, repetits després a tota avinentesa. Aquestes qualitats enlluernants, sobretot en un país científicament endarrerit, li facilitaren la imposició de la seva persona. Tipus germànic, doncs: ho corrobora fins el seu cognom, la grafia correcta del qual seria Gomar, segurament heretat d'un Cothomar o Gundemar vingut amb els gots a Cata-*

lunya».⁽¹⁵⁾ Hom s'adona del mestratge en la descripció on, tot i no atacar la figura de Gomà, en conjunt hi apareix força malparada si la comparem amb Vidal.

El geni literari de Cardó el veig encara més evident en els mots esparsos que dedica a cadascuna de les dues tradicions. Coneixent l'estil del nostre autor, m'ha semblat oportú de cercar amb deteniment les expressions emprades perquè són molt reveladores i diuen molt més del que sembla a primera vista. Aquest petit estudi mostra clarament la duresa de les consideracions aplicades a la mala tradició toledanista i el to de celebració que empra per lloar la bona tradició tarraconense. Noteu de passada que els atacs mai no són directament personals i sempre són vers la línia ideològica o el grup de persones. N'he fet una col·lecció, de vegades —en molt pocs casos— fent-li dir allò que estratègicament no apareix dit però que, òbviament, s'hi sobreentén, perquè es captin ben bé els matisos.

Els representants de la tradició tarraconense són anomenats: sants, de virtut insigne, amants de la llengua, benemèrits, conscients dels drets del poble català, minoria selecta, patriotes constructius (amb) afany de cultura i zel apostòlic, esperit sacerdotal de bona llei, sanament patriotes, els millors cooperadors de la jerarquia, eficaços, apolítics molts d'ells, donen suport a l'aconfessionalitat política, refusaven posar-se al servei d'una ideologia política dirigida a la insurrecció contra el poder constituït, obedients a Roma, (duien a terme una) acció eficaç

salvadora de la catàstrofe, clergues zelosos, humils i transigents, dotats de raons evidents, no van ser monàrquics, amb la fe d'Abraham, alliberats de l'integrisme pel catalanisme, combatents de la superstició carlina, esperit comprensiu i apostòlic, catalanista sinònim de zelós, ànimes heroiques.⁽¹⁶⁾

És interessant ressaltar d'aquesta llista que els considera apolítics o defensors de l'aconfessionalitat política i contraris al carlisme identificat sempre amb l'integrisme. Només apareix dues vegades una nota una mica negativa, quan diu d'ells que «*feien massa l'efecte de guerrillers d'una causa patriòtica ressentint-se encara d'esperit carlí*» i que professaven un «*catalanisme fogós de guerriller*» com a reacció a la persecució que sofriren.⁽¹⁷⁾ És molt important d'observar que Cardó intenta justificar els «excessos» polítics nacionalistes dels clergues catalanistes tarraconenses com una romanalla de l'integrisme carlí.

Caracterització de la mala tradició toledanista

Comença i acaba el capítol atacant Gomà, al final hi afegeix Irurita, cosa que sembla voler dir, estilísticament, que tot el que ens ha explicat és un al·legat en favor de Vidal i el tarragonisme i un atac frontal contra el toledanisme. Inicia el capítol dient que són pecadors (Gomà i el seu seguici) i que en cap cas no poden considerar-se sants, i acaba el capítol amb aquestes sornegueres paraules: «*Que Déu els hagi salvats a tots, però que a la terra cadascun tingui la reputació que mereix*».⁽¹⁸⁾

Dit això ja no podrà estranyar-nos l'extrema duresa que s'observa en la caracterització del toledanisme. Cardó empra mots tan contundents com: pecadors, infidels (en el sentit de persones d'altres religions), no sants, nacionalistes religiosos islàmics (que és tant com dir heretges), herètics perquè defensen la guerra santa (que és una idea contaminada de l'Islam), místics impurs, d'esperit dominador, colèrics, catalanòfobs, de predicació vanitosa, perseguïdors dels drets religiosos del poble català, cesaro-papistes, carlins, (la seva acció apostòlica consistia) en la guerra civil i imposar la religió des del poder, contraris a tota esperança i a tot dret, partidaris de la catàstrofe prèvia, clerecia carlina partidària de la catàstrofe prèvia, condemnem agraument l'aconfessionalitat política, hipocresia de la condemna, infectats d'una malura política no van comprendre l'esperit de Pentecosta, el do de llengües, creien que la guerra civil era una obligació de tot bon catòlic espanyol per restaurar la monarquia, partidaris de la guerra civil, monàrquics amb esperit de sedició, promotors de la insurrecció contra el poder constituït, *politicaïres jeràrquics*, desobedients a les prescripcions de Roma, (practicaven un) doble joc, oficialment apolítics i realment sediciosos, manifesters del govern eclesiàstic, sinistres personatges tots partidaris de la catàstrofe prèvia, enemics acèrrims de tota obra que amb la seva eficàcia salvadora tendís a mostrar-la innecessària, odiadors del catalanisme, catastrofistes, nepotistes de càrrecs eclesiàstics, mancaven descaradament a la paraula donada, (els jesuïtes:) passió anticatalana i gelosia que enterboleix el seny, catalanofòbia

de la qual no se'n va lliurar ni la Verge de Montserrat, nacionalisme messiànic, fúria persecutòria, degeneració en passió política, rectors carlins d'ociositat dogmàtica, devastadors espirituals de la població cristiana, clergues de l'antiga llei, còmoda intolerància, fanatisme tancat, superstició carlina, persecució tràgica i ridícula, raquitisme d'esperit, *volien rebaixar la religió a instrument d'un nacionalisme, ni més ni menys que aquells jueus que crucificaren el Crist* (molt fort: traïdors deïcides), encuny autènticament judaïtzant, ordenancisme purament extern i hipocresia criada amb gran ufana (als seminaris), incompetents àvids de càrrecs avantatjosos, investits de missió anticatalana, política llusca que provocava la reacció contrària (donaven ales al catalanisme fogós de guerriller), ritualisme fariseu, eixarrement doctrinal i hermetisme incomprensiu, bastarda passió política, vetllaven per impedir la regeneració religiosa de Catalunya, absurda teoria de salvar la religió per la guerra civil, jerarques sense esperit, cobdiciosos, àvids de gaubances, sacerdots nacionalistes apeixats en tot lleure i corcats per tota corrupció, *perseguidors de Crist* (i a sobre ho feien en nom d'ell), mancats del poder d'abstracció dels interessos terrens, van refusar pràcticament el Crist a Catalunya, el Crist s'hauria desentès de llur passió política, atacats pel microbi del catastrofisme, esperit genuïnament musulmà, mancats de vida en Crist, substitueixen el Crist per la nació, de pelatge feixista, interessats en una jurisdicció eclesiàstica anticanònica, fomentadors de l'il·luminisme (mare Ràfols), fanatisme catastròfic, integrista, anticatalà

clergues polítics, sacrílegs, institució defensora d'interessos bastards, clergues traïdors, promotors del fraticidi col·lectiu... representants d'una església sense evangeli, totalment diferent de l'autèntica Església de Crist.⁽¹⁹⁾

Pagava la pena de perdre una mica el temps extraient aquests mots dels rengles de tan sols 56 pàgines, perquè tots seguits fan un efecte realment impactant, malgrat que llegits dins del capítol passen gairebé desapercebuts.⁽²⁰⁾

Si ens hi fixem amb més detall, aquests adjectius es poden reagrupar en alguns temes recurrents:

1. Acusació de nacionalisme, integrista, carlisme i monarquisme. Totes aquestes paraules gairebé sinònimes van unides als mots catàstrofe prèvia i guerra civil, entesa com a guerra santa.

La catàstrofe prèvia és una estratègia política que implica no col·laborar mai amb les forces polítiques de signe contrari i tractar per tots els mitjans disponibles d'identificar els errors de l'adversari polític fins a fer-lo fracassar. Cardó la defineix així: «*O tot o res... de l'enemic, ni el bé. No diguem ja col·laborar-hi. Al fons inconscient d'aquest criteri hi ha la proposició condemnada: tota obra dels dolents és dolenta... cal, doncs, treballar per l'enfonsada, impedir tot millorament que afermés l'ordre actual i demostrés que el daltabaix és innecessari. Després de la convulsió que ho regirarà tot, el país esgarrifat ens demanarà a nosaltres*». ⁽²¹⁾ Fent un petit incís, val a

dir que aquest tipus de mentalitat no ens és del tot aliè i que –ai las!–, torna a estar massa d'actualitat en la política espanyola.

Un altre mot que mereix una precisió és el mot *carlisme*. Cardó l'empra més aviat com un mot genèric sense validesa estrictament històrica. Sembla que no vol definir tant un partit com un estat d'esperit.

2. Acusació de ser polítics, exactament *politicaires*, de traïr l'evangeli reduint-lo a una forma de política i d'acusar hipòcritament els altres –llegeixi's tarraconenses– de prendre partit polític perquè defensen l'aconfesionalitat.

Aquest argument és molt important perquè és el que més sovint s'empra per part de totes les tradicions en litigi tant per defensar-se com per atacar. Ja veurem després que tots ells es volien justificar dient que qui feia política era l'altra tradició i que la posició pròpia era apolítica.

3. Acusació de ser heretges en dues versions diferents: islàmics, per la defensa de la guerra santa, la *cruzada*, i judaïtzants, per la instrumentalització cesaro-papista i nacionalista de la religió.

4. L'acusació més forta: traïdors a la fe i al Crist, amb mots tan impacants com *perseguidors del Crist* en nom seu i per tant, deïcides.

5. Acusació de catalanofòbia i odi a tot allò català, odi del qual «*ni la Verge de Montserrat se'n va lliurar*».

6. Altres genèriques contra la moral i els bons costums: pecadors, colèrics, vanitosos, dominadors, hipòcrites, desobedients, manifesters, sinistres, nepotistes, gelosos, ociosos, fariseus, hermètics, cobdiciosos, àvids, *de pelatge feixista*.

Com es pot comprovar perfectament, el meu *escàndol* està plenament justificat.

Hom comprèn llavors perquè no va voler publicar en el seu moment aquest capítol. Ultra les raons donades de respecte a les persones vives i a no voler fer un perjudici a l'Església, és per a mi evident que despullar el règim franquista de la seva principal justificació, la defensa armada de l'Església i la identificació amb el catolicisme d'Estat, no és res comparat amb la torpedinada dirigida justament a la línia de flotació ideològica del vaixell, l'Església nacionalcatòlica.

Arribats en aquest punt de l'estudi imagino que al lector li passarà com a mi, que quan vaig haver recollit tots aquests mots i els vaig ordenar adonant-me de com queda de malament la mala tradició, em vaig preguntar: És una exageració fruit de la situació? O la seva anàlisi és estrictament certa?

Em quedaven dues sortides per continuar dignament aquest escrit: la primera era intentar de prendre partit a favor de l'anàlisi històrica de Cardó i donar-ne proves, o intentar de rebutjar-la i mostrar documentalment el contrari; i la segona era fer una anàlisi ideològica de les justificacions dels seus posicionaments històrics, per donar a

conèixer la significació de les intencions públicament manifestades per uns i altres.

Dues raons m'han inclinat a seguir la segona via, la primera me la va donar el mateix Cardó, quan diu: «...*no és tasca nostra la recerca dels motius d'aquesta actitud contrària als moviments reivindicadors dels drets dels pobles oprimits...*».⁽²²⁾ Vaig pensar que ja que ell havia fet la tasca històrica, jo podia aportar alguna cosa de diferent afegint-hi una reflexió sobre els motius. Cardó pretén donar testimoni de la història, o sigui dels fets, i no pas de la ideologia. Es mou per tant en un terreny historicista en el qual no voldria intervenir perquè crec que és un terreny profusament conreat.⁽²³⁾ En canvi no són gaire freqüents entre nosaltres els estudis sobre pensament.⁽²⁴⁾ La segona és la utilitat que té per a nosaltres, en el present, una serena reflexió sobre les justificacions ideològiques que tant Cardó com Gomà utilitzaren per defensar les seves preses de posició històrica.

Voldria intentar, per tant, de clarificar més aviat les motivacions que no pas els fets, perquè les justificacions són exportables i aplicables a d'altres moments històrics, mentre que els fets resten inamovibles en el passat i un entestament a mirar enrera i barallar-se amb ell podria produir fàcilment la construcció de *mites d'herois* o de *malvats* que no ens ajudarien pas en la tasca d'una correcta comprensió dels fenòmens presents.⁽²⁵⁾

El relat de Cardó em va encuriosir tant que no vaig poder resistir la temptació d'analitzar la justificació que

Gomà i el toledanisme van donar de la guerra civil.

Anàlisi ideològica del toledanisme

El nostre canonge descriu de passada les característiques de la mala tradició toledanista. Per fidelitat al seu escrit, i per continuar amb el mateix nus argumental que he seguit fins ara, les utilitzaré per tal de fer una anàlisi del que anomenarem la *ideologia toledanista*.

Un parèntesi: em prenc la llicència, per altra banda discutible, d'emprar els escrits de Gomà com a representants simbòlics del toledanisme, i els de Cardó com a expressió del tarragonisme.

Definició de toledanisme: «...*fomentar una força política d'extrema dreta que, ni que fos per la violència, assegurés un govern ben catòlic, el qual, reconeixent tots els drets a l'Església, sobretot els econòmics, assegurés la seva influència social per mitjà del predomini polític. Muntar un Estat catòlic (llegiu protector de l'Església i dels eclesiàstics, ni que fos per càlcul polític, estil Maurras) semblava ésser tot el fi de la redempció, el subrogat polític de tota virtut sacramental i la sola finalitat de tota acció catòlica. Volien fer un catolicisme sintètic amb ingredients presos de l'alquímia política, que, mancant del fonament indispensable del sacrifici propi, forçosament havia de resultar esvaït d'esperit cristià, i doncs desproveït de tota eficàcia cristianitzadora i, tard o d'hora, votat al desastre enmig de convulsions populars, resultat immancable, sobre tot a Espanya, de la descreença*».⁽²⁶⁾

Si analitzem a poc a poc aquesta cita, hi podrem trobar dos trets que defineixen essencialment el credo ideològic de l'Església nacional-catòlica:

1. Una confusió absoluta entre el temporal i l'espiritual.

2. Un caràcter militarista o místico-guerrer que produí la mentalitat de *cruzada*.

A aquests dos trets característics n'afegirem un parell més:

3. Una lectura involucionista de la història ancorada en les glòries passades.

4. La identificació de la religió com l'únic element amb capacitat efectiva-ment solidificadora o unificadora de la societat.

Analitzem-los un a un:

1. Confusió absoluta entre el temporal i l'espiritual

L'anàlisi d'aquesta confusió la dividirem en dos àmbits, el primer, en el qual estudiarem la identificació de catòlic amb espanyol, i el segon, en el qual estudiarem la coincidència entre catòlic i polític.

1.1. Identificació de catòlic amb espanyol

El mot nacionalcatolicisme, mot emblemàtic definidor del règim franquista, ens dóna la primera pista per a entendre la indissociable unió que es pressuposa entre el *ser catòlic* i el *ser espanyol*. Es tracta d'una identificació

entre el concepte de nació i el concepte de catolicisme.

En una conferència de Gomà de l'any 1934 que porta per títol *Apología de la hispanidad* pronunciada a Buenos Aires el dia 12 d'octubre (significativament anomenat, en la publicació de 1938, *el Día de la Raza*), diu el següent: «*Mi tesis, para la que quiero la máxima diafanidad, es ésta: América es la obra de España. Esta obra de España lo es esencialmente de catolicismo. Luego hay relación de igualdad entre hispanidad y catolicismo y es locura todo intento de hispanización que lo repudie*». ⁽²⁷⁾ Les citacions es podrien multiplicar, tanmateix és molt suggeridora aquesta altra citació de la mateixa conferència: «*Yo debiera demostraros ahora que la obra de España fue, antes que todo, obra de catolicismo. No es necesario. Aquí está el hecho, colosal. Al siglo de empezar la conquista, América era virtualmente cristiana. La cruz señoreaba, con el pendón de Castilla, las vastísimas regiones que se extienden de Méjico a la Patagonia... Jesucristo había triplicado su reino en la tierra. Porque España fue un Estado misionero antes que conquistador... La tónica de la conquista la daba Isabel la Católica, cuando a la hora de su muerte dictaba al escribano real estas palabras: "Nuestra principal intención fue de procurar atraer los pueblos dellás (de las Indias) e los convertir a nuestra santa fe católica."*». ⁽²⁸⁾

Com a colofó podríem citar la frase del jesuïta C. Bayle, situada en la introducció del recull de pastorals del cardenal Gomà que porta per títol *Por*

Dios y por España, en la qual diu, referint-se a Gomà: «Y ante Dios y ante la historia aparecerá siempre, y cada día con fulgores más vivos, uno de los grandes forjadores de la Patria, que con su alma entera de español y obispo contribuyó a realizar el lema del general Franco: “España será más grande, más España, cuanto sea más católica.”».⁽²⁹⁾

Menció especial mereix el tema de la llengua. El castellà, identificat amb *el español* és una de les expressions màximes del caràcter unitari del *ser español* i *católico*; de fet és l'element que permet la fusió indestriable dels dos termes. Veiem-ho en aquesta cita: «*Fusión de lengua en esta labor pacientísima con que los misioneros ponían en el alma y en los labios de los indígenas el habla castellana, y absorbían, al mismo tiempo... el abstruso vocabulario de cerca de doscientas, no lenguas, sino ramas de lenguas que se hablaban en el vastísimo continente... paulatinamente se hizo el milagro de una Babel a la inversa, trocándose un pueblo de mil lenguas en una tierra que, valiéndose de la frase bíblica, no tenía más que un labio y una lengua, en la que se entendieron todos. Era la lengua ubérrima, dulce, clara y fuerte de Castilla. Con la fusión de lengua vino la fusión, mejor la transfusión, de la religión. Porque el español, hasta el aventurero, llevaba a Jesucristo en el fondo de su alma y en la médula de su vida, y era por naturaleza un apóstol de su fe*».⁽³⁰⁾

Noteu bé el detall que és la llengua castellana que permet fer la transfusió de la religió. Unes línies abans havia

parlat de la sang hispana amb la sang índia gràcies al mestissatge, consistent en el fet que «...la robustez del alma española levantaba a su nivel la débil raza india...», després hi afegeix la fusió de la llengua i finalment la transfusió de la religió.

Així apareixen tres elements ideològicament clau, com són: la fusió de sang que vol dir *raza*, la fusió de llengua que vol dir *español*, i la fusió d'esperit que vol dir *catolicismo*; les tres sota el signe d'aconseguir la unitat a partir de la diversitat, una altra de les obsessions constants del cardenal.

En el llenguatge de Gomà, el mot diversitat no té pas la connotació positiva que li donem, per exemple, des del pensament democràtic, sinó que té una connotació sempre negativa de dispersió i de mancança. La unitat, a la inversa, representa l'ennobliment i la sobre-elevació a un estatus poc menys que gloriós. Fóra ociós recordar que, a Catalunya, es deia als catalanoparlants que parlessin *en cristiano*? Vet ací l'origen d'una tal mentalitat!

1.2. Identificació de catòlic amb polític

Per continuar amb el llenguatge de Cardó, l'Església nacionalcatòlica defensava una concepció confessional de la política. És a dir, identificava ser catòlic amb ser militant d'una formació política reconeguda oficialment com a catòlica. A la pràctica volia dir ser defensor del règim polític monàrquic i partidari de mantenir, sense alteracions, l'estructura social i econòmica de la propietat.

Cardó empra sense cap mena de rubor els mots monàrquic, carlista, integrista i partidari de la catàstrofe prèvia, o sigui instigador subversiu de la guerra civil, com a sinònims, i explica molt plàsticament com era entesa aquesta militància durant la República: «*D'ací vingué que entre el poble, sovint entre la clerecia, el nom de catòlic signifiqués menys una confessió religiosa que un partidisme polític, i per cert un de particularment i justament antipàtic al seny cristià de la gent: el d'una extrema dreta violenta. I que, en la ment de molts, el sacerdoci ja no fos una missió divina basada en el sacrifici, sinó una professió mirant a procurar als seus titulars les gaubances de la terra assegurades per una gendarmeria*».⁽³¹⁾

Veiem-ho reflectit en els escrits de Gomà: «*Porque lo que sostuvo nuestro imperio colonial en su unidad política fueron los principios espirituales que en su origen informaron a la colonia y a la metrópoli, es decir, la religión y la autoridad de los monarcas. El siglo XVIII fue fatal para estos principios: el ateísmo de la Enciclopedia y la revolución demagógica entraron en América de matute con los cargamentos españoles; la vieja hispanidad se tornó poco a poco francófila; Madrid fue suplantado por Versalles; el Evangelio, por la Enciclopedia; el viejo respeto a la autoridad del Rey, por el prurito de tantear nuevas formas democráticas de gobierno*».⁽³²⁾

Ara bé, aquesta opció política que havia començat per ser una defensa de l'autoritat tradicional del monarca, el qual assegurava la confessionalitat de l'Estat i per tant la influència de l'Es-

glésia en el món social i polític des del poder, anà derivant vers la necessitat de constituir bàsicament una autoritat forta que evités l'anarquia.

En la pastoral *El caso de España*,⁽³³⁾ al final d'una llarga llista d'errors, de *vicios de constitución* i d'*infecciones paulatinas*, que segons el prelat són la causa de l'estat previ a la guerra civil, significativament hi posa «*...sobre todo, la falta de autoridad política, tal vez el problema más grave de nuestra vida nacional*».⁽³⁴⁾

Aquesta autoritat forta la trobarem personificada en el general Franco i en la dictadura que eixí com a resultat del triomf de l'alçament nacional del 18 de juliol. Els toledanistes van oblidar-se aviat de la restauració monàrquica, cosa que sembla demostrar que de la monarquia només importava el sentit d'autoritat i la influència que podia exercir l'Església sobre ella.

Cap al final de la guerra, la quaresma del 1939, Gomà escrigué una pastoral molt interessant per al nostre estudi ideològic, anomenada *Catolicismo y patria*. En el capítol VI de l'esmentat escrit, *Catolicismo y orden político*, queda perfectament definida la voluntat del toledanisme triomfant: no consentir en la separació de religió i política i assegurar la tutela moral de l'Església gràcies a un poder oficialment catòlic. «*Nos referimos al carácter esencialmente moral de la política, y por lo mismo a la tutela que la Religión debe ejercer sobre ella*».⁽³⁵⁾

Aquesta tutela inicialment diferen-

l'Evangeli, l'espiritual i el temporal, però, de fet, els confon radicalment: «*A Dios lo que es de Dios, y al César lo que es del César*»; este gran principi regulador de la política humana, desconocido antes de Jesucristo, señala los fines y atribuciones de las dos sociedades y de los dos poderes, espiritual y temporal.⁽³⁶⁾ Pero la gran suerte para los pueblos es que sus actividades no se desarrollen paralelas y sin contacto, sino que en mutua comprensión y compenetración, sin salir del ámbito que por ordenación divina les corresponde, y que la Iglesia, madre de los pueblos, ayude al Estado a la labor de la felicidad temporal de sus súbditos; y el Estado, dócil a las enseñanzas de la doctrina católica, concurre con la Iglesia a levantar lo que el genio de san Agustín llamaba la Ciudad de Dios, por oposición a la Ciudad del mundo».⁽³⁷⁾

Es tracta, doncs, d'il·luminar «...la inteligencia de los gobernantes por lo que llamaríamos pensamiento político de Dios en el régimen de la sociedad humana»⁽³⁸⁾ i constituir una societat amb una autoritat forta que reconegui que el principi d'autoritat ve de Déu i el dulcifiqui pel sentit de paternitat del governant. «*Así los sacrificios de arriba y de abajo coinciden en un punto de firmeza sobrehumana, Dios, que da el poder y ordena la obediencia.*»⁽³⁹⁾

Finalment, com a conclusió de l'escrit, Gomà ens clarifica tant les seves pors com els seus somnis: «...esperamos el resurgimiento del Catolicismo en nuestra Patria. Lo presagia la decidida voluntad del Jefe de Estado, que reiteradamente ha dicho que, por

exigencia de nuestra historia, y por convicción personal, el Catolicismo ha de ser el nervio de la España futura. Hoy mismo, al derogar la Ley de Confesiones y Congregaciones, dice el Jefe del Estado español: "Es notorio que en nuestra Patria no hay más que una confesión religiosa, que marcaron los siglos con singular relieve, que es la Religión Católica, inspiradora de su genio y tradición". No podía en menos palabras comentarse la verdad que hemos querido demostrar en esta pastoral: el Catolicismo y su valor de Patria. La nuestra, España, es lo que es por el Catolicismo. "Los poderes de los Estados hacen hoy de los pueblos lo que quieren", nos decía pocos meses ha nuestro Santísimo Padre. Demos gracias a Dios de que se quiera hacer de España un pueblo católico desde las alturas del poder.»⁽⁴⁰⁾

Noteu bé la significació eloqüentíssima de la darrera frase de la citació, on apareix retratada perfectament la pretensió toledanista: conquerir oficialment el poder i des d'allí, des del prestigi i la força de l'autoritat, recristianitzar la societat.

Es tracta, doncs, d'una opció per constituir la religió en la societat de dalt a baix. Una clara opció ideològica pels rics i pels influents de la societat que provoca una de les reaccions dialèctiques més dures per part del nostre canonge, que els acusa de perseguir el mateix Crist: «*Ara bé, és un fet que la possessió d'aquestes gaubances, amb el predomini polític per torna, corromp ràpidament el clericat, molts membres del qual ja no són ben aviat*

els continuadors del Crist, sinó els successors d'aquells sacerdots nacionalistes, apeixats en tot lleure i corcats per tota corrupció, que van llevar-li la vida. Llavors es produeix en el món la més horrible persecució del Crist: la que es fa en nom del Crist contra els pobres del Crist».⁽⁴¹⁾

Gairebé per necessitat de la Raó d'Estat, tal com per exemple descaradament, i sense cap subterfugi, ens diuen un Maquiavel o el mateix Hobbes, aquesta posició de confusió entre la política i la religió degenera fàcilment en cesaro-papisme. O sigui, en la utilització de l'Església i de la fe per a fins temporals i estrictament polítics. Cardó denuncia aquesta utilització secular de l'Església nacional per part de la reialesa catòlica d'Espanya com un dels mals més funestos del catolicisme a les nostres contrades, sobretot pel que fa referència a la instrumentalització de l'Església com a eina eficaç d'assimilació política i lingüística dels pobles no castellans d'Espanya.

És ben sorprenent que sigui el mateix Gomà, el qual Cardó acusa d'ingenuitat i llusquesa, qui s'adoni del paper d'instrument auxiliar que la religió juga en una societat política així constituïda: «*Por esto la Iglesia, el Catolicismo, es el auxiliar político más poderoso de la Patria, hasta para el logro del bien temporal de la sociedad*».⁽⁴²⁾

D'aquesta manera hom pot entendre perfectament que de les successives identificacions entre catolicisme i nacionalisme, entre catolicisme i llengua espanyola, i entre catolicisme i po-

lítica, n'havia de derivar forçosament la base de la pretensió toledana: fer dependre la fe cristiana de l'estructura política oficial de l'Estat.

2. *Un caràcter militarista o místicoguerrer que produí la mentalitat de cruzada*

Una altra definició suggeridora ens la dona Cardó quan descriu el caràcter místic, i alhora guerrer, de Castella, deformat per la reconquesta de la Península: «*Aquella guerra religiosa de vuit segles determinà el caràcter místicoguerrer de l'Espanya central, al qual no pot negar-se una qualitat noble. Cal encara reconèixer a Castella un esperit teològic i un sentit de la contemplació, que ha estat l'origen de la seva glòria més legítima. També seria difícil, però, de dissimular-ne els punts febles. Quan el seu ideal perd puresa, esdevé per a ella una font malèfica d'orgull, de gelosia quan s'és fort, d'enveja quan s'és dèbil, sempre d'antipatia contra el distint... Aquesta mística impura, barreja de religiositat, de nacionalisme i d'esperit dominador, ha trobat com a una encarnació seva en el pla canònic en la institució del primat de Toledo, al qual veurem jugar un paper de primer pla en la tragèdia espanyola viscuda per nosaltres*».⁽⁴³⁾

Les dues grans gestes heroiques de la saga castrense del toledanisme les formen la Reconquesta⁽⁴⁴⁾ i la Conquesta d'Amèrica.⁽⁴⁵⁾ En paraules de Gomà: «*¡Excelso destino los de España en la Historia, señores! Dios quiso probarla con el hierro y el fuego de la invasión sarracena; ocho siglos fue el baluarte cuya resistencia salvó*

la cristiandad de Europa; y Dios premió el esfuerzo gigante dando a nuestro pueblo un alma recia, fortalecida en la lucha, fundida en el troquel de un ideal único, con el temple que da al espíritu el sobrenaturalismo cristiano profesado como ley de la vida y de la historia patria. El mismo año que terminaba en Granada la reconquista del solar patrio, daba España el gran salto transoceánico y empalmaba la más heroica de las reconquistas con la conquista más trascendental de la historia».⁽⁴⁶⁾

Bastaria citar aquí el símbol de Santiago, el *mata moros* profusament repetit en la iconografia artística del centre d'Espanya, com a penyora de la identificació de la santedat amb la missió de propagació de la fe mitjançant les armes.⁽⁴⁷⁾ És l'ideal del missioner militar que no veu en la guerra altra cosa que una espècie de *part* necessari («...hay que atender a la naturaleza de la conquista, en que no pocas veces nos tocó la peor parte... al principio general de que no hay guerra sin sangre, como no hay parto sin dolor: al principio más profundo de derecho, sostenido por nuestro gran Vitoria, que es lícito guerrear contra el que se opone al precepto divino de predicar el Evangelio a toda criatura...»)⁽⁴⁸⁾, i que justifica els fets d'armes com un mitjà lícit i justificable, quan no desitjable, de propaganda eficaç de la fe.

Són escruixidores algunes frases, gairebé d'un cinisme histriònic, que empra Gomà per a justificar la violència exercida en la conquesta d'Amèrica: «Porque España fue un Estado misionero antes que conquistador. Si

utilizó la espada fue para que, sin violencia, pasara triunfante la Cruz».⁽⁴⁹⁾

Dels conqueridors (cita Colom, Pizarro, Balboa, Menéndez de Avilés i Cortés) diu que «...se distinguieron tanto por su genio militar como por su alma de apóstoles»⁽⁵⁰⁾ i confessa que de l'obra èpica d'Espanya a Amèrica no sap què admirar més, si «...el genio militar de unos capitanes que, como Cortés, conquistan con un puñado de irregulares un imperio como Europa...» o «...el celo de obispos y misioneros que abren la dura alma de aquellos salvajes...».⁽⁵¹⁾ Un detall curiós: no deixa de ser simptomàtic que l'única vegada que parla de Bartolomé de las Casas, el gran defensor dels indis, és per a desacreditar-lo com un exagerat. Diu d'ell: «La obra de España en América está hoy por encima de las exageraciones de Bartolomé de las Casas y de las cicaterías de la envidia extranjera».⁽⁵²⁾

Podríem estranyar-nos, doncs, que algú amb una tal mentalitat de croada i de recurs a la guerra santa fos instigador de la guerra civil espanyola?

Cardó denuncia per activa i per passiva l'*absurda pretensió* de la clerecia carlina i integrista «...la qual, en el seu conjunt, no concebia altra acció apostòlica que la guerra civil per implantar un règim d'extrema dreta que imposés la religió des del poder».⁽⁵³⁾

Una altra curiosa tergiversació de l'evangeli es produeix quan Gomà diu que l'obligació de *parar l'altra galta* no és aplicable als col·lectius humans:

«Las naciones no están obligadas a la Ley del Evangelio que nos manda ofrecer la mejilla sana cuando se nos ha herido la otra». ⁽⁵⁴⁾ És tant com dir que la nació no ha de regir-se pel mateix codi de conducta moral que els seus membres individuals. Les nacions estan per sobre de la moral cristiana, cosa que deu significar que o són amoral, o que no són cristianes. En qualsevol cas, la contradicció és molt evident. De fet, no es tracta pas d'altra cosa que d'una extensió del dret de resposta i de legítima defensa brandit com a justificació de l'alçament nacional.

Dins de la imatgeria mitològica que la tradició toledanista utilitza per tal de produir imatges motivadores, Cardó hi identifica el símbol de la festa de la Verge del Pilar, anomenat alhora *Día de la Raza y de la Hispanidad*. Gomà interpreta la coincidència del dia del Pilar i el dia que Colom va desembarcar a l'illa de Sant Salvador, el 12 d'octubre de 1492, com una espècie de benedicció divina de la missió confiada a Espanya, la propagació de la fe catòlica a Amèrica. ⁽⁵⁵⁾

En la nota núm. 3 de l'escrit, Cardó descriu el procés històric de la manipulació interessada dels símbols marians. Segons el canonge, la devoció a la Verge de Montserrat va ser substituïda per la de la Verge del Pilar a partir de llegendes falses o, com a mínim, de dubtosa reputació històrica. Acaba la nota amb aquestes paraules tan explícites: «Sobre aquestes llegendes es muntà fàcilment la pretensió, després imposició, de fer de la devoció del Pilar la devoció mariana general espanyola, amb la consegüent reducció de

la de Montserrat a la categoria de regional, per acabar fent del 12 d'octubre la Fiesta de la Raza i el Día de la Hispanidad, faramalles inspirades en el més genuí nacionalisme messiànic». ⁽⁵⁶⁾

3. Una lectura involucionista de la història ancorada en les glòries passades

La posició del toledanisme en front de la història és d'un clar refús de la modernitat. Per això mateix es tendeix a idealitzar el passat medieval, sobre tot la cristiandat, i a voler-lo utilitzar com a baluard inexpugnable per a resistir la influència nefasta dels nous moviments polítics i socials. Tots ells són considerats *comunists*, sense cap distinció: «Pero vino la revolución, o mejor, vinieron las sucesivas revoluciones que paulatinamente, en poco más de tres siglos, han aventado el patrimonio espiritual de la civilización europea. Nemo repente fit summus, decían los antiguos: "Nadie se hace súbitamente bueno o malo", ni individuos ni pueblos. Y los de Europa han venido a parar al estado de pulverización actual por las sucesivas acometidas del espíritu laicista, de independencia con respecto a Dios, que tuvo sus comienzos en el Protestantismo y que, a través de la Enciclopedia y la Revolución francesa, ha llegado a las etapas del liberalismo, del socialismo y del comunismo nihilista». ⁽⁵⁷⁾

La història es llegida com un combat maniqueu entre l'esperit del bé interior, representat per la tradició pàtria i els seus principis nacionalcatòlics, i l'esperit del mal exterior, que pren

molts noms: Reforma protestant, Revolució francesa i, per últim, Revolució russa, però que de fet no és altra cosa que l'expressió d'un únic principi: l'Anticrist: *«Ha sido el alma tártara, el genio del internacionalismo comunista el que ha suplantado el sentido cristiano de gran parte de nuestro pueblo y le ha lanzado con frenesí contra la España que, forjada en los Concilios Toledanos y robustecida en sus luchas contra los enemigos de su fe, había llegado hace tres siglos a las más altas cumbres a que puede aspirar una nación, y que aun conservaba la fragancia de sus esencias en el fondo del alma nacional. Y, so pena de sucumbir sin remedio nuestra patria, ha debido llegar el momento del choque de las dos Españas, que mejor diríamos de las dos civilizaciones: la de Rusia, que no es más que una forma de barbarie, y la cristiana, de la que España había sido en siglos pasados honra y prez e invicta defensora... Aquí se han enfrentado las dos civilizaciones, las dos formas antitéticas de la vida social. Cristo y el Anticristo se dan la batalla en nuestro suelo»*.⁽⁵⁸⁾

La raó de ser d'Espanya està tan íntimament unida en la història als principis catòlics, que hom defensa que el catolicisme és l'element que explica i sustenta la seva identitat. *«Sería fácil, amadísimos diocesanos, un recorrido sobre la historia política de España para demostrar que las crisis de su crecimiento y expansión coinciden con los grandes momentos del Catolicismo patrio. Los Concilios Toledanos y la unidad nacional; la Reconquista y la vida cristiana de nuestro pueblo; los grandes nombres*

de Cisneros, Isabel la Católica y Felipe II; la conquista y colonización de América, con este gran monumento del pensamiento católico de nuestros juristas que se llama "Leyes de Indias"; la guerra de la Independencia y esta otra guerra contra el bolchevismo, opuesto por diámetro al Catolicismo: todos estos hechos son como la columna vertebral que sostiene la historia patria; su médula es el Catolicismo. Catolicismo y Patria se han dado un abrazo secular en tierras de España.»⁽⁵⁹⁾

És, doncs, la capacitat de resistència a la modernitat i l'entestament en una consciència nacional catòlica allò que determina l'entranya del més genuí esperit d'Espanya: *«Tenemos, amadísimos diocesanos, una conciencia nacional católica, porque España, en su unidad, en su reciedumbre, en su expansión, se ha forjado en la fragua de los principios cristianos. Los Concilios de Toledo dan la pauta político-religiosa que seguirá España en los siglos futuros; la Reconquista es el yunque en que durante ocho siglos se endurece y modela el alma de nuestro pueblo; en el siglo xvi, cuando sucumben las naciones de Europa al error protestante, que liquida vergonzosamente la magnífica cristiandad medieval, España se reafirma en sus añejas creencias y cierra el paso a la herejía; y cuando la francesada irrumpe como riada en nuestro territorio, trayendo acá una civilización que no se aviene con la nuestra cristianísima, surge nuestra paisanía, poderosa con su fe más que con sus armas, y vence al poder invasor. Las mismas guerras civiles del pasado*

siglo no son más que una lucha épica entre el rancio espíritu cristiano y los principios de una democracia que, nacida de Calvino y amparada por el filósofo de Ginebra, nada tenía de común con la fe católica, eje de nuestra nacionalidad.»⁽⁶⁰⁾

4. La identificació de la religió com l'únic element amb capacitat efectiva-ment solidificadora o unificadora de la societat

Seguint amb aquesta idea del manteniment de la unitat pròpia de la cristiandat⁽⁶¹⁾ com del baluard inexpugnable, Gomà s'esforça a demostrar que l'únic element capaç de donar solidesa a la societat és la fe cristiana.

Així, la fe apareix com una mena d'argamassa o de ciment sobre el qual una societat o una nació té assegurada la seva supervivència. Diríem que gràcies al concurs de Déu en la cursa té assegurada la victòria. Allò que assegura la victòria és la força que es pot extreure de l'energia espiritual. «Ni la raza, ni la historia, ni el puro sentido de Patria hubiesen producido la tensión tremenda del espíritu nacional. En el fondo estaba Dios y la fuerza que Él comunica a los adalides de su causa. El número incontable de "verdaderos mártires", como les ha llamado el Papa, que sucumbieron por conservar su fe, por no mancillar sus almas con la apostasía, por amor a su Dios; y el de tantos miles de hombres que salieron a defender, ante todo y sobre todo, sus ideales religiosos, es la demostración de que Dios es todavía el "vigor tenaz"—tenax vigor—de gran número de españoles.»⁽⁶²⁾ «La religión

es el soporte de todas las civilizaciones, lo que les da su fuerza y matiz. La religión católica es la forma de nuestra civilización, y aquí se dirigió principalmente el empuje de nuestros enemigos. Y con la religión sufrió todo cuanto ella soporta o de ella se alimenta.»⁽⁶³⁾

El catolicisme i la unitat d'Espanya

Finalment, anem a parar a l'argument clau per entendre l'enfrontament entre el toledanisme i el tarragonisme: aquesta identificació de la religió catòlica com de l'única força capaç de solidificar i unificar la societat s'aplica concretament a la unitat política de l'Estat espanyol.

La confusió o, si es vol, la identificació de catòlic amb espanyol i de catòlic amb militant d'una opció política monàrquica i social conservadora, exacerbat pel caràcter místico-guerrer espanyol i per un antimodernisme absolut, es materialitza últimament en la defensa de la unitat política i territorial de l'Estat espanyol.

Vegem-ho amb paraules de Gomà:

«Esto será hacer hispanidad, porque será hacer unidad, y no hay nada, es palabra profunda de San Agustín, que aglutine tan fuerte y profundamente como la religión.»⁽⁶⁴⁾

«...el factor esencial de la unidad hispanoamericana: el espiritualismo español, este profundo espíritu católico que, porque es católico, puede ser universal, pero que, matizado por el temperamento y la historia, por el

cielo y el suelo, por el genio de la ciencia y del arte, constituye un hecho diferencial dentro de la unidad de la catolicidad, y que se ha trasfundido a veinte naciones de América.»⁽⁶⁵⁾

Formulat amb un leitmotiv, diria alguna cosa com que el catolicisme és el factor decisiu de la unificació d'Espanya.

És molt aclaridora la citació següent: «¿Por qué, diréis, nos habla España de unificación en la hispanidad, cuando los hijos de España desangran su propia unidad? Aludo, claro, al fenómeno de los regionalismos más o menos separatistas, que se han agudizado con nuestro cambio de régimen político y que pudiera dañar el mismo corazón de la hispanidad. Pero este es pleito doméstico; pleito que tiene su natural razón de ser en lo que se ha llamado hecho diferencial, no de las razas hispanas, que no hay más que una, producto de veinte siglos de historia en que se han fundido todas las diferencias étnicas, de sangre y de espíritu, de los pueblos invasores, sino de cultura, de temperamento, de atavismos históricos; pero que se han agudizado por desaciertos políticos pasados y presentes y tal vez por la acción clandestina de fuerzas internacionales ocultas, que tratan, para sus fines, de balcanizar España, rompiendo a la vez el molde político y religioso en que se vació nuestra unidad nacional. Pero esto pasará. Pasará el desengaño o el cansancio de los inquietos, o porque el buen sentido de los pueblos y la prudencia de los gobernantes hayan encontrado el punto de equilibrio que consienta el libre

juego de la vida regional dentro de la unidad de la gran Patria. Yo creo que, salvando algunas cabezas alocadas por esta fiebre chauvinista, no hay español que no sepa que España no puede partirse en piezas sin que éstas, tarde o temprano, entren en la órbita de atracción de otro mundo político, de otro Estado, y a esto no se avendrá jamás ningún buen español. Y siempre quedará, en el fondo de nuestra Patria, el primer factor de hispanidad, que si ha podido ser el alma de Castilla, acrecida en su fuerza por el alma de todas las regiones que han colaborado con ella, pero lo más sustantivo es este espíritu católico, más amplio y más profundo que toda forma política, que ha unificado en forma específica nuestra vida social y que será el molde perdurable de la hispanidad.»⁽⁶⁶⁾

Voldria destacar del text la insistència en l'existència d'una sola raza i en el fet que la unitat d'Espanya depèn del catolicisme. Noteu també que la història d'Espanya, vint segles segons Gomà, coincideix amb l'era cristiana.

Sobre el tema de la raza, Gomà segueix el pensament de Ramiro de Maeztu. Per aquests dos autors, el mot raza no té res a veure amb un concepte biològic, sinó que tradueix una forma d'espiritualitat: «La raza, la hispanidad, es algo espiritual que trasciende sobre las diferencias biológicas y psicológicas y los conceptos de nación y patria. Si la noción de catolicidad pudiese reducirse en su ámbito y aplicarse sin peligro a una institución histórica que no fuera el catolicismo, diríamos que la hispa-

nidad importa cierta catolicidad dentro de los grandes límites de una agrupación de naciones y razas. Es algo espiritual, de orden divino y humano a la vez, porque comprende el factor religioso, el catolicismo en nuestro caso, por el que entroncamos con el catolicismo católico, si así puede decirse, y los otros factores meramente humanos, la tradición, la cultura, el temperamento colectivo, la historia, calificados y matizados por el elemento religioso como factor principal; de donde resulta una civilización específica, con un origen, una forma histórica y unas tendencias que la clasifican dentro de la Historia universal». ⁽⁶⁷⁾

La unitat que supera la diversitat és una fita que cal aconseguir i un ideal rector de l'acció. La unitat és potència, la diversitat és feblesa. Hi ha confusió entre unitat i unitarisme i uniformitat i uniformisme. Per això mateix, les reivindicacions nacionalistes apareixen com una equivocació egoista que el que produeix és la pèrdua del valor de la unitat.

Molt clarificador és també el text següent, en el qual Gomà compara la unitat d'Espanya amb un diamant: *«Todos anhelamos el bien máximo para todas las regiones españolas, del que derivaría el bien máximo para la gran patria, España, multiplicación, más que suma, del bien parcial de cada país. Es lamentable equivocación hija del amor, que ciega cuando se desvía, creer que un engranaje de pequeñas repúblicas pudiese labrar para todos los españoles un bien mayor que el que podría*

venirnos de un gran Estado bien regido, en que se tuviera cuenta de los relieves espirituales e históricos de cada región. Reconcentrarse en los pequeños egoísmos comarcales es reducir el volumen y el tono de la vida, del Estado y de la región. Un gran diamante que se quiebra en varios, pierde automáticamente la mayor parte de su estima». ⁽⁶⁸⁾

S'argumenta també contra els nacionalismes català i basc, que són una tàctica del comunisme exterior per debilitar la unitat de la pàtria, anomenant-ho fenomen de *balcanització*: *«Y como la balcanización, es decir, la división política de las naciones, es táctica que place al comunismo internacionalista, en España se ha producido ya el fenómeno de esta serie de pequeñas repúblicas o estados soviéticos que, si una mano militar y española, prudente y sabia, no redujese a los justos moldes de la unidad nacional, serían el mejor camino para llegar a la descomposición definitiva de nuestra patria».* ⁽⁶⁹⁾

D'aquí vindrà l'acusació, absolutament inversemblant, de *comunistes* o de col·laboradors del comunisme als clergues nacionalistes catalans i bascos.

En la citació anterior es pot comprendre clarament que la descomposició política d'Espanya implica la descomposició del seu esperit, i per tant de la *raza*, que és en realitat el darrer fruit del catolicisme. És tant com dir que si desapareix la unitat d'Espanya, desapareix el catolicisme. Vegeu el profund compromís al qual van portar

els toledanistes la religió: com que és el factor principal d'unitat nacional, de fet, un atac a la unitat política de l'Estat és tant com un atac al catolicisme, vingui d'on vingui. Especialment dolorós i inacceptable quan ve de les pròpies files eclesiàstiques no nacional-catòliques.

En aquest sentit n'hi ha per llogar-hi cadires en la part del llibre *Por Dios y por España* dedicada al discurs de José Antonio Aguirre, president del País Basc el 1936, i en la resposta pública que li dirigí Gomà en un escrit que porta per títol *Respuesta obligada. Carta abierta al Sr. D. J. A. Aguirre*.⁽⁷⁰⁾

Aguirre diu en el seu discurs que la guerra civil no és una guerra de religió, sinó una guerra econòmica i social, i posa de manifest que a un costat i altre dels dos bàndols enfrontats en la guerra hi ha catòlics; cosa que invalidava inicialment l'argument de la *cruzada*. El president d'Euzkadi es queixa amargament del silenci de la jerarquia sobre els afusellaments de sacerdots bascos per part dels nacionals i de les deportacions que sofreixen altres religiosos d'Euzkadi pel seu nacionalisme: «*Persecución antinatural y anti-humana de parte de los facciosos, que han llegado en su odio a todo lo vasco a perseguir todo signo de cultura vasca, llegando a prohibir hasta el uso del idioma indígena, pretendiendo con ello borrar los signos de nuestra nacionalidad, mientras lo mejor de la juventud defiende con heroísmo la vida y la libertad de su pueblo...*».⁽⁷¹⁾

Gomà contesta que «...*aquellos sacerdotes sucumbieron por algo que*

no cabe consignar en este escrito, y que el hecho no es imputable ni a un movimiento que tiene por principal resorte la fe cristiana de la que el sacerdote es representante y maestro, ni a sus dirigentes... Han sucumbido víctimas de posibles extravíos políticos, aun conociendo que hubiese habido extravío en la forma de juzgarlos». ⁽⁷²⁾ L'enigmàtica frase del cardenal fa referència a un abús d'autoritat. ⁽⁷³⁾

Tot i lamentar l'incident, Gomà respon també: «*Pero también lamentamos, profundamente, la aberración que llevara a unos sacerdotes ante el pelotón que debiese fusilarlos; porque el sacerdote no debe apearse de aquel plano de santidad, ontológica y moral, en que le situó su consagración para altísimos ministerios. Es decir, que si hubo injusticia, por la parte que fuese, la deploramos y la reprobamos, con la máxima energía. No creemos que la haya en amar bien al propio pueblo: por eso nos resistimos a creer que algunos sacerdotes hayan sido fusilados por el mero hecho de ser amantes de su pueblo vasco*». ⁽⁷⁴⁾

Fixem-nos en el mot *aberración*. De quina *aberración* es tractava? La clau la trobem més endavant en la mateixa carta: «...*ninguna jerarquía, que no es más que la forma organizada de la autoridad social, puede ignorar que el más grave peligro de una sociedad es el ciudadano que trabaja en desorganizarla*». ⁽⁷⁵⁾ L'aberració és treballar en la desorganització de la societat.

Encadenant les idees precedents podem trobar-hi fàcilment l'argumen-

tació: la fita és la unitat política d'Espanya que és indissociable del catolicisme, per tant, tothom qui treballa en pro de la desunió o desorganització d'Espanya, atempta contra el principi rector de la política i de la fe, la unitat. Si a això afegim la idea obsessiva que des de l'exterior el comunisme malda per destruir la unitat d'Espanya balcanitzant-la, podrem comprendre finalment l'acusació d'instigadors propagandistes dels *soviets*.

Dit d'una altra manera més planera, l'aberració dels capellans bascos no fou altra que la no-identificació de la tradició espanyola amb el cristianisme, i la recerca d'una tradició *nacional* diferent a la toledana. El mateix argument es pot aplicar a les idees de Cardó i al tarragonisme de Vidal i Barraquer. El gran pecat polític del tarragonisme fou no identificar religió amb nació espanyola, ni catòlic amb defensor de la monarquia o de l'autoritarisme.

Tanmateix, i en estricte honor a la veritat, Gomà mantenia una idea de conciliació de la unitat en la diversitat, però amb la condició que no impliqués res que sonés a polític o separatista. Una citació ben característica d'aquesta mentalitat de defensa del folklorisme seria aquesta: «*El verdadero "Caso de España" sería éste: Que dentro de la unidad, intangible y recia, de la gran Patria, se pudieran conservar las características regionales, no para acentuar hechos diferenciales, siempre muy relativos ante la sustantividad del hecho que nos plasmó en la unidad política e histórica de España, sino para estrechar, con la aportación*

del esfuerzo de todos, unos vínculos que nacen de las profundidades del alma de los pueblos iberos y que nos impone el contorno de nuestra tierra y el suave cobijo de nuestro cielo incomparable. Así los rasgos físicos y psicológicos distintivos de los hijos traducen mejor la unidad fecunda de los padres». ⁽⁷⁶⁾

Dins d'aquestes característiques apareix un tímid respecte per les llengües, com el català i l'euskera, en especial en la predicació religiosa. ⁽⁷⁷⁾

Tanmateix, la clau de comprensió sempre ha de posar-se en el concepte de *fer política*. L'acusació a la clerecia nacionalista no és la de mantenir la llengua vernacle, ni la d'utilitzar-la en el culte religiós, sinó la de fer-ne un motiu per a la desorganització de la societat que ha de ser una unitat sense escletxes.

Manifesta molt bé aquesta valoració del nacionalisme eclesiàstic català i basc una carta que el Dr. Muñiz va enviar a Gomà el 24 de novembre de 1936: «*Yo no sé si estarán convenidos en Ultramar que esos buenos señores nacionalistas, seculares o regulares, no se enmiendan, son incapaces de enmienda y no obedecerán a los superiores: del ordinario apelarán al papa, del papa al Espíritu Santo, del Espíritu Santo al pleno de la Santísima Trinidad. Por otra parte quizás no resulte muy diplomático pedir un régimen privilegiado a favor de los que precisamente han sido los principales divulgadores, si no los creadores, de esas doctrinas. Es ello muy doloroso para la Iglesia pero es*

la realidad, y no veo salida decorosa; no quisimos enmendarnos antes, y ahora Dios nos castiga sin piedra ni palo, como dicen las viejas de mi pueblo».⁽⁷⁸⁾

Aquesta sospita es correspondria amb l'entossudiment actual sobre l'ús i el pretès abús en la normalització del català. La mentalitat unificadora espanyolista no pot encaixar la diversitat lingüística precisament perquè hi veu un secret estratagema de radicalització en la destrucció d'Espanya.⁽⁷⁹⁾

Conclusions

Per tal d'acabar caracteritzant la posició ideològica del tarragonisme per contraposició amb les característiques ideològiques del toledanisme, la primera conclusió a la qual arribarem serà que en el tarragonisme no es dona la confusió absoluta entre l'espiritual i el temporal que trobàvem al toledanisme, però encara s'hi descobreix un certa enyorança de la cristiandat. Els motius són diversos:

1. No es defensa la monarquia

Sobretot no es defensa la monarquia borbònica (Alfons XIII) per la senzilla raó que és la representant de l'assimilisme polític castellà. Diferent seria la defensa dels Àustries. No hem d'oblidar que la reina Maria Cristina apareix com a representant de la bona tradició en l'escrit de Cardó. Aquesta línia monàrquica és el rerefons d'un model d'unió de regnes sota la corona d'Espanya que de tant en tant reapareix en l'actualitat política del país.

Hauríem d'agafar els textos de la *Paraula Cristiana* de 1931, amb els quals se saluda la República, per abastar el sentit d'alliberament de la Dictadura de Primo de Rivera i de la persecució que aquest règim va portar a terme contra el catalanisme, i especialment contra els clergues catalanistes, amb Vidal i Barraquer al front.⁽⁸⁰⁾ Cardó intenta de dir que l'Església no té cap règim polític propi i que ha de poder i saber viure sota qualsevol règim. Però no s'està de dir que la democràcia ofereix avantatges sobre la monarquia. És això mateix el que representa la carta dels bisbes de 1931, redactada sota la inspiració del tarragonisme de Vidal.⁽⁸¹⁾

2. No hi ha la confusió entre el catolicisme i el nacionalisme «espanyol»

De totes maneres, sí que apareix un intent de fundar el nacionalisme català d'inspiració cristiana en una altra tradició multisecular pròpia diferent de la tradició espanyola. És una tradició que parteix de Balmes, de Torras i Bages, i que passa a través de Vidal i Barraquer. Bastaria citar *La tradició catalana* de Torras com a emblema de l'intent que es va fer des de Catalunya. Aquesta tradició veu en un pensament *tomista* totalment ahistòric i en els pensadors i els sants catalans el paradigma de la bona tradició en front de la mala tradició toledana.

Cal dir, però, que el mecanisme ideològic del tarragonisme en el fons no deixa de ser el mateix que el del toledanisme: un redescobriment del passat medieval idealitzat com a front i origen de la nacionalitat. Aquest argu-

ment té un avantatge per als nostres clergues, la de demostrar que, com que en el passat la cristiandat va ser l'origen de les nacions actuals, el veritable nacionalisme ha de ser catòlic o cristià si vol estar realment arrelat en la pròpia tradició. D'aquí vindria la frase, atribuïda a Torras, *Catalunya serà catòlica o no serà*. Poc importa que mai no l'hagués dita realment. Es desprèn de la ideologia i curiosament és molt semblant a la frase de Franco: «*España será más grande, más España, cuanto sea más católica*». ⁽⁸²⁾

En els dos casos, i salvades totes les distàncies que es vulguin salvar, es tracta d'un cert enyorament de la unitat ideològica de la cristiandat com d'un passat que cal reprendre com a ideal pel present i pel futur. En els dos casos es tracta d'aprofitar la força i la vitalitat del nacionalisme per recristianitzar la societat. L'argument és senzill, el cristianisme dona al nacionalisme elements morals i tradició, potser millor mites arrelats en la història, que li permeten de retornar a la unitat perduda en la modernitat, i el nacionalisme dona a la religió la vitalitat social que li manca. És un intercanvi profitós per les dues parts.

Ens podem estranyar de la rivalitat ideològica entre dues tradicions que malden per ocupar un mateix espai ideològic?

Ens sorprendrà el conflicte entre dos col·lectius que veuen plasmat en tradicions diferents, els uns la catalana i els altres l'espanyola, la seva pretensió de justificar les seves posicions a partir de *La Tradició*?

No ha d'estranyar tampoc, doncs, que els atacs més virulents contra l'Església catalana o catalanista, o fins i tot contra l'Església basca, vinguin precisament de l'Església *espanyolista* ⁽⁸³⁾, perquè el catalanisme o el basquisme eclesiàstic fou i és una ferida sagnant i una invalidació del constructe teòric del nacionalisme espanyolista des de dintre i amb les mateixes armes ideològiques. Li fa mal en la mateixa ferida i l'invalida. ⁽⁸⁴⁾ És per això mateix que va fer tanta por i tant de rebombori la publicació del llibre de Cardó que, tal com ens explica Sugranyes, no va tenir gaire difusió.

3. *Els clergues catalanistes van ser els primers que van introduir a Espanya els nous corrents europeus de renovació que portarien l'Església al Concili Vaticà II*

Contagiats, potser, per l'empenta cultural i política que suposà la Renaixença, el Modernisme, el Noucentisme, la Mancomunitat i l'Estatut d'Autonomia, i les avantguardes, aquells clergues van anar-se contagiant també d'aquests moviments novedosos fins al punt que s'identifiqués catalanisme amb *progressisme* de l'època. Estem parlant de l'Església *progre* del moment, davant de la *carca*, la primera oberta a la democràcia i als moviments de justícia social i, per tant, no conservadora, o potser millor i més ajustat a la realitat històrica, més revisionista i crítica amb el conservadorisme i l'immobilisme polític i social. ⁽⁸⁵⁾

Cardó ens ho explica manta vegada que clergue catalanista i afany d'il·lus-

tració i de cultura van arribar a ser sinònims: «*Cert que, de bell antuvi, l'actuació d'aquells clergues selectes estigué massa tnyida de patriotisme, però amb el temps, i no pas lentament, l'element apostòlic anà prenent la preponderància deguda, sobretot quan, havent atès la majoria, cessà la polèmica esterilitzant amb les romanalles de la clerecia carlina. Podem donar testimoni que la clerecia jove dels anys immediats a la guerra civil unia a un afany remarcable d'il·lustració un esperit sacerdotal de tan bona llei que, a haver estat sempre ajudada per la jerarquia, la regeneració cristiana de Catalunya s'hauria acomplert en una vintena d'anys.*»⁽⁸⁶⁾

També aquí: «*S'esqueia que els clergues patriotes, sobretot els de la segona promoció, eren els més il·lustrats i els que més aviat s'assabentaven dels moviments de renovació religiosa que sorgien en altres terres més afortunades. Era natural. Catalunya es trobava en plena primavera. Tot refloria: indústria, comerç, ciències, arts, escoles, iniciatives socials de tota mena. Els revifcats per la revinguda de la saba sentien el deure patriòtic de perfeccionar-se, en llur professió respectiva amb vista a impulsar l'ascensió d'una pàtria tornada miraculosament a l'edat de la creixença. La religió no podia ser una excepció i els clergues cordialment incorporats a la nova pàtria en formació —de primer una minoria exígua, després una selecció brillant i ben aviat majoritària— sense ni dir-s'ho, per un instint natural i sobrenatural alhora, on es fonien harmoniosament el zel apostòlic i el patriotisme, s'emprengueren la tasca*

de fer reflorir l'antic esperit religiós, per tal de posar-lo a l'altura de l'antiga llibertat, de l'antiga llengua i l'antiga dignitat recobrades. Aviat clergue zelós fou sinònim de clergue catalanista. I com que el zel apostòlic necessita nodrir-se d'una cultura adient, aquests clergues foren els primers d'assabentar-se del moviment depurador del cant gregorià, del moviment litúrgic, de l'escola de sociologia cristiana, del moviment jocista, etc. La coneixença d'aquests moviments i el zel per trasplantar-los a Catalunya foren distintius, millor diríem exclusius, dels clergues patriotes. Així resultà que aquestes ànsies de la pietat moderna d'anar a prendre en les deus primitives el bany rejuvenidor que tant necessita passaren per catalanistes i hagueren de patir la persecució que feia estralls en la persona de llurs apòstols.»⁽⁸⁷⁾

I més avall: «*Durant un llarg temps el fet de manifestar un desig d'il·lustrar-se era per a un seminarista motiu de prevenció per sospita de catalanisme i per a un sacerdot el mèrit força vegades decisiu per a veure's postergat en els nomenaments.*»⁽⁸⁸⁾

Nogensmenys, el pes de l'antimodernisme serà encara molt fort, i sovint s'hi poden veure bloqueigs, com per exemple la menció dels partits d'esquerra com de *les sectes*. S'albira un desig de diàleg, però al mateix temps sempre parapetat en la defensa d'una o altra Restauració.⁽⁸⁹⁾

Estem molt lluny encara del pluralisme i l'obertura al món del Concili Vaticà II i d'altres moviments de fron-

tera, com per exemple, i per a citar-ne un de ben polèmic, els Cristians pel Socialisme.⁽⁹⁰⁾

4. Una clara aposta per una religió des de baix

En això el projecte de les dues tradicions és abismalment diferent. Mentre el toledanisme optava per una religió imposada des del poder, i per les armes si calia, i defensar la fe des del prestigi i la força, el tarragonisme es preocupà per fomentar associacions i grups de renovació dins l'Església i la societat.

Aquesta és una tesi que està molt de moda en l'actualitat a causa de la crisi de l'Estat del benestar. Entre l'Estat i els individus, entesos pel liberalisme com a àtoms d'egoisme, es tractaria de fomentar tant com sigui possible la lliure i espontània associació entre els membres individuals de la societat. És allò que en termes més divulgatius s'anomena la potenciació de la societat civil.

Bona part del capítol de Cardó està dedicat a la descripció de la pertinaç obstrucció a aquest projecte associacionista per part del toledanisme (fóra per prendre'n bona nota!).

Per Cardó, seguint la teoria de la sociabilitat natural de l'home d'arrel aristotèlico-tomista, l'Església i la societat són associacions de persones i de grups, i la funció de l'Església és fomentar i vetllar perquè en sorgeixin molts i de ben variats en el seu si i en el de la societat per tal de fermentar-la. El projecte de Cardó advoca, no per

vigilar o avortar grups i moviments, sinó per fer-los créixer i ajudar-los, perquè en ells es pot trobar la llavor dels signes dels temps.

5. No hi ha cap recurs a la guerra ni a la catàstrofe prèvia, ni a la santedat místico-guerrera

Més aviat al contrari, una admiració pel *martiri* com a única forma de defensa de la fe a l'alçada de la Creu de Jesús.

Tesi final

Hem de veure, en conclusió, que en el tarragonisme conflueixen elements ben nous per al cristianisme de l'època, com són la preocupació social, l'acceptació de la democràcia i el nacionalisme català, una major permeabilitat a les propostes de la modernitat, i un afany sincer de formació i de cultura, que donaran al moviment una fesomia pròpia que serà atacada pel toledanisme sota l'acusació de *fer política*.⁽⁹¹⁾ Ho hem vist ja en l'acusació mútua de Gomà i Aguirre.

És simptomàtic que els dos moviments s'autoexculpin de la seva opció, i per tant es justifiquin, dient que la seva posició no és política. Vénen a dir que la posició de l'altra tradició sí que és política, la pròpia no. El toledanisme argumenta que el tarragonisme, sota la disfressa de l'aconfessionalitat, amaga una posició política, mentre que ells defensen només l'Església en front dels atacs de l'Anticrist comunista. El tarragonisme, a la inversa, es defensa dient que ells són apolítics, perquè no volen saber res de la confessionalitat

dels partits monàrquics o carlins, mentre que el toledanisme actua subversivament atiant la guerra civil en defensa de la monarquia i l'ordre.⁽⁹²⁾

Això es pot veure molt cruament plantejat en l'escamoteig que fan uns i altres dels màrtirs.

Per Gomà els màrtirs ho són per la fe i això justificaria la defensa armada de l'Església.⁽⁹³⁾ Cardó, en canvi, insinua que se'ls persegueix, no per la fe, sinó per una opció política i social mal identificada amb el cristianisme. Pel toledanisme la guerra fou una *cruzada*, per Cardó i el tarragonisme una tremenda conflagració política barrejada matusserament amb aspectes religiosos gairebé herètics. Un immens i tràgic malentès!

Probablement la part més dura de l'acusació de Cardó és la reflexió sobre la responsabilitat de la persecució i del martiri de tants i tants religiosos i catòlics. Al contrari de l'argumentació de Gomà, no és l'Anticrist comunista qui és l'únic culpable —oh tremenda acusació!— sinó que els jerarques de l'Església nacionalcatòlica hi tenen també una part important de responsabilitat.⁽⁹⁴⁾ Cardó empra una argumentació que recorda l'escrit *L'església cremada*, de l'escriptor Joan Maragall quan diu, amb esborradors paraules: «*La devastació espiritual havent arribat així al grau màxim, la revolució incendiària era inevitable. Quan el juliol de 1936, aquella revolució esclatà, provocada precisament per la realització de la catàstrofe prèvia, ja no destruï gairebé més que ruïnes. Les turbes no cre-*

maren les esglésies sinó després que aquells sacerdots hagueren cremat l'Església». ⁽⁹⁵⁾

Cardó tracta de dir que són tan responsables aquells que van assassinar directament, com aquells que van atiar i congriar la guerra. «*D'aquesta manera s'arribà al fatal 1936... Les repercussions sacrílegues que tingué en la zona republicana cauen, doncs, en gran part sobre la consciència dels promotors del fraticidi col·lectiu, entre els quals es trobaven alguns jerarques eclesiàstics...*» ⁽⁹⁶⁾

Reprenent el fil argumental, caldrà prendre seriosament la queixa comuna. Quan dos antagonistes coincideixen tant certament en el diagnòstic, vol dir que el nus de la qüestió està allí. Per tant, per què no fer-los cas a tots?

Ens hem d'adonar que en realitat entre el toledanisme i el tarragonisme hi ha, sobretot, una opció política distinta. Ben distinta, malgrat la coincidència en molts dels pressupòsits i principis a partir dels quals es vol justificar.⁽⁹⁷⁾

Pregunto: l'acusació de *fer política* no amaga en realitat una por o una prevenció davant del compromís polític? Com si una opció o altra quedés invalidada automàticament pel fet de reconèixer-se com a política?

Per això es vol invalidar la posició contrària dient que és l'altra qui fa política. Encara avui es donen entre nosaltres arguments d'aquest tipus. Un exemple el tenim en l'afer de la conferència episcopal catalana independent.

Es diu, de vegades, que els bisbes promotors estan desqualificats perquè *fan política* envaint un terreny que no els és propi.⁽⁹⁸⁾

Tanmateix m'entendreu de seguida si pregunto: és que la posició d'aquells que no la promouen no es pot considerar política? És que encara hi ha algú, a hores d'ara, que consideri seriosament que hi ha posicions apolítiques? Tan política és la confessionalitat, com l'aconfessionalitat, tant política és la defensa de l'Església catalana com la de l'Església espanyola o, fins i tot, la defensa d'una posició que voldria simplement una Església universalista que esborrés les diferències dels pobles en la fe. Tan política és l'aposta per una conferència independent, com per la contrària.

La conclusió d'aquest pensament, pel que fa referència al passat que estem rememorant, és simple: l'enfrontament radical entre tarragonisme i toledanisme és un enfrontament polític. O, si no ha quedat clar, un enfrontament sobre quin és el paper que l'Església ha de jugar legítimament en la política, i en el nacionalisme en particular, i un enfrontament entre dues versions de l'estructuració de l'Estat espanyol. Una, la toledanista, que fa coincidir Estat i Nació; i l'altra, la tarraconense, que les separa clarament i opta per defensar un Estat plurinacional amb forma més o menys federal o confederal.

Aquesta segona consideració, si ens hi fixem bé, és la mateixa que podem trobar en altres institucions i partits polítics estatals i autonòmics i con-

tinua vigent –potser massa vigent per desgràcia– entre nosaltres.

L'actualitat del pensament polític del Dr. Cardó, sobretot pel que fa referència al contenciós mai no ben resolt de l'estructura de l'Estat espanyol, continua sent, per tant, de primeríssima actualitat.

Notes

⁽¹⁾ CARDÓ, Carles: *El gran refús*, Barcelona 1994, Claret.

⁽²⁾ PIÑOL, Josep M.: «*El gran refús*» del *nacionalcatolicisme*, diari El País, 1-XII-1994; RAGUER, Hilari: *Carles Cardó, la «cruzada» y el mapa*, diari La Vanguardia, 20-XI-1994; FAULÍ, Josep: *El capítulo que aguardó medio siglo*, diari El Periódico, 2-XI-1994; ARAGAY, Ignasi: *Contra l'Església catalana*, diari Avui, 6-XI-1994; VOLTAS, Eduard: *L'última veritat del canonge amb inflexió (195)*, diari El Pati (diari de Valls), 18-XI-1994; SANTESMASES, Josep: «*El gran refús*» de Carles Cardó, diari El Pati, 13-I-1995. Tots aquests articles són elogiosos i accentuen la importància històrica de l'escrit. Com a reaccions crítiques, el llibret de PICAS, A.: *En defensa de l'Església de Catalunya del 1936, barroerament calumniada*, Barcelona 1995, La Formiga d'Or (sense paginació). Aquest escrit acusa calumniosament els editors del llibre de Cardó de falsedat documental i d'instigar una campanya de desprestigi contra el bisbe Irurita i l'Església.

⁽³⁾ De la qual tenim la versió original catalana publicada per la mateixa editorial Claret l'any 1977, amb el títol *Les dues tradicions. Història espiritual de les Espanyes*.

⁽⁴⁾ CARDÓ, Carles: *El gran refús*, op. cit. p. 90 (a partir d'ara utilitzaré les sigles G.R. per citar textualment l'obra del canonge).

⁽⁵⁾ G.R., p. 77-78.

⁽⁶⁾ L'edició catalana va afegir un altre document com a capítol 15è, que en realitat és un escrit posterior i que no pertany al llibre. Porta per títol *Meditació catalana*. Aquest escrit circulava per Catalunya en forma ciclostilada i està datat l'any 1953. En ell podem trobar un replantejament crític de la teoria política exposada en la segona part de la *Història espiritual*.

⁽⁷⁾ Malgrat que sóc conscient que és molt discutible, històricament parlant, l'exactitud de coincidència ideològica entre el pensament dels dos personatges, he fet l'opció en aquest estudi d'acceptar la representativitat de la qual dona fe Cardó i considero les posicions de Cardó com identificables amb les del cardenal Vidal.

⁽⁸⁾ G.R., p. 78.

⁽⁹⁾ G.R., p. 55.

⁽¹⁰⁾ De fet, és la reacció que ha tingut A. Picas en l'escrit que abans he comentat. Entre d'altres coses, diu que són uns fulls «*plens de verí, d'errors i de mentides...*» fruit d'una «*ofuscació psíquica...*» de Cardó, i es pregunta si «*la passió li havia fet perdre el seny*». Per a més defensa insinua que o bé l'autoria dels escrits no és deguda a Cardó, sinó a algú altre (enemic del Papa i dels màrtirs en la Fe?), o bé han estat manipulats per orquestrar una conxorxa per desacreditar el bisbe Irurita, ara que s'ha reobert la seva causa de beatificació. Acaba dient que «*potser algunes persones catòliques (?) estan treballant d'espontanis "advocats del diable" en el procés de beatificació del sant bisbe*». El diari El Periódico del 30-XI-1994 es féu ressò de la causa de beatificació d'Irurita per a criticar-la. En un article de Roig, Josep M.: *El obispo Irurita no debería ser canonizado*, un dels arguments que s'esgrimeixen en contra parteix precisament d'una citació del llibre de Cardó.

⁽¹¹⁾ Noteu que dels personatges toledanistes n'hi ha alguns de catalans. Si més no, no podem passar per alt que Gomà, que n'és el capdavanter, ho és. Cardó no té prou en compte aquest fet. Recents estudis han mostrat la necessitat de replantejar la interpretació de la guerra com d'un conflicte contra

Catalunya i de substituir-la més aviat per la d'una guerra entre catalans. Cosa que també haurem de fer amb la idea simplista que l'Església catalana no va acceptar el franquisme. A més del conjunt d'articles de premsa que ha provocat el programa de TV3 sobre el procés de Carrasco i Formiguera «*Sumarísim 477*», podeu consultar els diversos articles del dossier *Guerra civil i franquisme a Catalunya* de la revista *L'Avenç*, número 178 de febrer de 1994; i també l'editorial de la mateixa revista del número de gener de 1995.

⁽¹²⁾ El pare Batllori explicava fa poc, en l'homenatge a Ramon Sugranyes de Franch, que la *Histoire spirituelle des Espagnes* havia estat a bastament superada per la historiografia actual.

⁽¹³⁾ Cardó estableix una estreta relació entre els posicionaments de Vidal i Gomà i dos documents episcopals, la pastoral de 1931 que comminava els bisbes i l'Església a acceptar la República amb sinceritat i honestat, màxima expressió ideològica col·lectiva del tarragonisme de Vidal, i la *Carta colectiva del episcopado español*, de 1937, d'inspiració toledanista, que donava suport oficial al bàndol nacional, l'autor de la qual fou Gomà.

⁽¹⁴⁾ G.R., p. 56.

⁽¹⁵⁾ G.R., p. 56.

⁽¹⁶⁾ G.R., correlativament, p. 28, 28, 28, 30, 30, 30, 31, 31, 31, 31, 31, 32, 32, 32 i 37, 33, 37, 37, 37, 37, 38 i 42, 38, 38, 38, 38, 43, 43, 43, 44, 55.

⁽¹⁷⁾ G.R., p. 31 i 46.

⁽¹⁸⁾ G.R., p. 69. No és d'estranyar, doncs, que la publicació hagi molestat algunes persones que intenten aconseguir la beatificació del bisbe Irurita. Tanmateix, el senyor A. Picas ha arribat fins al punt delirant de defensar-se interpretant-la com una falsedat expressament inventada per impedir la canonització del prelat, potser perquè el prestigi de Cardó li deu semblar difícil de desacreditar.

⁽¹⁹⁾ G.R., correlativament, p. 22, 23, 22, 23, 23, 24, 24, 71, 29, 29, 29, 29, 31, 31, 31, 32-43 i 55, 33, 33, 35, 35, 36, 36, 36, 37, 37,

37 i 50, 37-46 i 60, 37, 37, 37, 37, 38, 38, 38, 38, 72, 76, 42, 42, 42, 42, 42, 42, 43, 43, 43, 43, 44, 45, 45, 46, 46, 46, 47, 51, 51, 51, 51, 53, 53, 53, 53, 53, 53, 53, 53, 54, 55, 54, 54, 60, 62, 62, 63, 65, 66, 66, 66, 67.

(20) Són un total de vuitanta acusacions llargues sense comptar les repeticions. Això vol dir que n'apareix més d'una quasi a cada pàgina.

(21) CARDÓ, Carles: *Les dues tradicions*, Barcelona 1977, Claret, p. 99-100.

(22) G.R., p. 39.

(23) Per citar algun d'aquests estudis històrics, podeu consultar, per exemple: GARCIA, Pilar: *Els catòlics i la Segona República (1931-1936)*, Barcelona 1986, Publicacions de l'Abadia de Montserrat; MASSOT, Josep: *L'Església catalana al segle xx*, Barcelona 1975, Curial; MASSOT, Josep: *Aproximació a la història religiosa de la Catalunya contemporània*, Barcelona 1973, Publicacions de l'Abadia de Montserrat; BADA, Joan: *Guerra civil i Església catalana*, Barcelona 1987, Facultat de Teologia de Catalunya; RAGUER, Hilari: *La espada y la cruz*, Barcelona 1977, Bruguera; SOUTHWORTH, Herbert: *El mito de la cruzada de Franco*, París 1963, Ruedo Ibérico; AUTORS DIVERSOS: *L'Església catalana el 1936*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. El darrer estudi del qual tinc notícia, i que analitza molt acuradament la situació històrica: PIÑOL, Josep: *El nacionalcatolicisme a Catalunya i la resistència. 1926-1966*, Barcelona 1993, Edicions 62.

Sobre el cardenal Vidal i Barraquer: COMAS, Ramon: *Vidal i Barraquer*, Barcelona 1977, Publicacions de l'Abadia de Montserrat; RAVENTÓS, Josep: *Francesc Vidal i Barraquer*, Barcelona 1993, Labor; MUNTANYOLA, Ramon: *Vidal i Barraquer. Cardenal de la pau*, Barcelona 1976, Publicacions de l'Abadia de Montserrat; BATLLORI, M. i ARBELOA, M.: *Arxiu Vidal i Barraquer. Església i Estat durant la Segona República Espanyola 1931-1936*, Barcelona 1971-1991, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Sobre el cardenal Isidre Gomà: RODRÍGUEZ, María Luisa: *El cardenal Gomà y la guerra de España*, Madrid 1981, Consejo

Superior de Investigaciones Científicas; CASAÑAS, Luis: *El cardenal Gomà, pastor y maestro (1869-1940)*, Toledo 1948 (?), Estudio Teológico de San Ildefonso; GRANADOS, Anastasio: *El cardenal Gomà, primado de España*, Madrid 1969, Espasa Calpe.

(24) Sobre el nacionalcatolicisme cal esmentar els estudis ideològics d'Alfonso Álvarez Bolado, Rafael Belda, Josep Bigordà, Casimir Martí, Hilari Raguera, José M. Setién i Fernando Urbina, citats per PIÑOL Josep: op. cit., p. 89 i s. L'estudi de BONET, J. i MARTÍ, C.: *L'integrisme a Catalunya*, Barcelona 1990, Vicens-Vives, és molt interessant per tal d'entendre les relacions de l'integrisme d'un Sardà i Salvany amb el nacionalcatolicisme posterior i l'alternativa que suposava el pensament de Torras i Bages.

Sobre la ideologia de la tradició tarraconense podeu consultar BENET, Josep: *Fets i personatges*, Barcelona 1981, Publicacions de l'Abadia de Montserrat; COLOMER, Oriol: *El pensament de Torras i Bages*, Barcelona 1991, Claret; TORRAS, Josep: *L'Església i el regionalisme*, Barcelona 1985, La Magrana. Aquest llibre conté un excel·lent *Estudi preliminar* de PÉREZ, L. Joan. Per analitzar el pensament de Cardó, remeto a la *Miscel·lània Carles Cardó*, Barcelona 1963, Ariel, i a la meua tesi doctoral *El pensament polític de Carles Cardó i Jacques Maritain. Estudi comparatiu* (en procés d'edició per l'Institut d'Estudis Catalans). Sobre Morgades acaba d'aparèixer el llibre de FIGUEROLA, Jordi: *El bisbe Morgades i la formació de l'Església catalana*, Barcelona 1994, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

I, per acabar, tres obres generals d'obligada citació: VILANOVA, Evangelista: *Història de la teologia cristiana, vol. III*, Barcelona 1989, Facultat de Teologia de Catalunya; BILBENY, Norbert: *La ideologia nacionalista a Catalunya*, Barcelona 1988, Laia; COLOMER, Josep M.: *Espanyolisme i catalanisme*, Barcelona 1984, L'Avenç.

(25) No és això el que ha acabat passant amb la polèmica sobre el programa «Sumaríssim 477»?

(26) G.R., p. 52-53. L'any 1926, per motiu de la condemna papal al partit d'extrema

dreta francès Action Française, Cardó va escriure un article, *L'Església i l'Action Française*, en el qual intenta descriure el feixisme de Maurras. És molt interessant perquè de rebot fa una crítica a la Dictadura de Primo de Rivera. Aquest article està recollit en *La moral de la derrota i altres assaigs*, Barcelona 1959, Ariel, p. 183-210.

(27) GOMÀ, Isidro: *Apología de la Hispanidad*, apèndix dins MAEZTU, Ramiro: *Defensa de la Hispanidad*, Valladolid 1938, p. 314 (a partir d'ara citaré aquesta conferència amb les sigles A.H.).

(28) A.H., p. 324-325.

(29) GOMÀ, Isidro: *Por Dios y por España*, Barcelona 1940, Casulleras, p. 16 (com que es tracta d'un recull de pastorals del prelat de 1936 a 1939, a partir d'ara citaré el títol de la pastoral, seguida de la data de publicació i de les sigles D.E.).

(30) A.H., p. 324-325.

(31) G.R., p. 53.

(32) A.H., p. 331-332.

(33) El primer escrit del cardenal sobre la guerra el 23 de novembre de 1936, i per tant anterior a la carta col·lectiva de l'episcopat espanyol de l'1 de juliol de 1937.

(34) *El caso de España*, 1936, D.E. p. 36.

(35) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 211.

(36) Voldria posar de manifest la gran diferència entre el pensament de Gomà i el pensament de Maritain en la utilització d'aquests dos conceptes. Podeu consultar l'obra de MARITAIN, Jacques: *Humanisme integral*, Barcelona 1966, Edicions 62 (l'única de tema polític traduïda al català), en especial el capítol 3r *El cristià i el món*, p. 85-106. Cardó, per contextualitzar la mentalitat política de la jerarquia al segle XIX, cita Maritain en la nota 2 d'*El gran refús*, i diu: «...en aquella època, quan la distinció entre l'espiritual i el temporal encara no s'havia establert tan clarament en les consciències il·lustrades com ho està avui dia, gràcies sobretot als esforços de Pius XI i Pius XII, ajudats pels grans escriptors catòlics tipus Maritain». G.R., p. 72.

(37) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 218.

(38) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 212.

(39) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 215.

(40) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 221.

(41) G.R., p. 53.

(42) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 218.

(43) G.R., p. 23-24.

(44) Que Gomà anomena, despectivament, *luchas con la morisma*. A.H., p. 352.

(45) Conquesta la qual anomena «...la mayor cosa después de la creación del mundo –le decía Gomara a Carlos V–, sacando la encarnación y muerte del que lo crió...». A.H., p. 315.

(46) A.H., p. 316.

(47) O també el cor de la catedral de Toledo on, a cada setial dels canonges catedralicis, es narren, una per una, les fases de la victoriosa campanya d'alliberament nacional en forma de relleus tallats a la mateixa fusta des d'on es prega Déu.

(48) A.H., p. 340.

(49) A.H., p. 324.

(50) A.H., p. 325.

(51) A.H., p. 318-319.

(52) A.H., p. 320.

(53) G.R., p. 31. Les citacions es poden multiplicar.

(54) A.H., p. 339.

(55) A.H., p. 318.

(56) G.R., p. 76.

(57) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 190.

(58) *El caso de España*, 1936, D.E., p. 31.

(59) *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 218-219.

⁽⁶⁰⁾ *Lecciones de la guerra y deberes de la paz*, 1939, p. 242-243.

⁽⁶¹⁾ És molt interessant de comparar aquesta forma ideològica de comprendre la cristiandat medieval amb la lectura que en fa Maritain. Continuar propasant un model de cristiandat medieval mimèticament considerat, diu Maritain, és un anacronisme, perquè l'experiència medieval ha estat ja «massa» feta per la humanitat i seria anar en contra de les lleis de la història: «*Aquesta llei és que una experiència massa feta no pot ésser recomençada una altra vegada. Del simple fet que l'home ha viscut, i ha viscut a fons, una certa forma de vida... no és possible tornar-hi, aquesta és una llei del temporal com a tal, de l'històric*». Però també podria ser considerat com una mena d'actuació contra Déu, ja que és Ell qui atrau des de dintre la història vers el Regne. «*Si és veritat, com un cristià no pot menys de pensar, que Déu governa la història... seria anar contra Déu mateix i lluitar contra el suprem governant de la història pretendre immobilitzar en una forma del passat, en una forma unívoca, l'ideal d'una cultura digna de finalitzar la nostra acció*». *Humanisme integral*, op. cit., p. 116 i 117. Sobre la filosofia de la història de Maritain podeu consultar la seva obra: MARITAIN, Jacques: *Filosofía de la historia*, Buenos Aires 1985, Club de Lectores.

⁽⁶²⁾ *Catolicismo y Patria*, 1939, D.E., p. 193.

⁽⁶³⁾ *El caso de España*, 1936, D.E., p. 28.

⁽⁶⁴⁾ A.H., p. 356.

⁽⁶⁵⁾ A.H., p. 329.

⁽⁶⁶⁾ A.H., p. 330-331.

⁽⁶⁷⁾ A.H., p. 334-335.

⁽⁶⁸⁾ *Respuesta obligada. Carta abierta al Sr. D. José Antonio Aguirre*, 1937, D.E., p. 56.

⁽⁶⁹⁾ *El caso de España*, 1936, D.E., p. 33.

⁽⁷⁰⁾ El discurs de J. A. Aguirre, del 22 de desembre de 1936, està transcrit en l'antologia de Gomà, D.E., p. 47-52; la *Respuesta obligada. Carta abierta al Sr. D. José Antonio Aguirre* és del dia 10 de gener de 1937, D.E., p. 54-69.

⁽⁷¹⁾ Discurs d'Aguirre citat, D.E., p. 51.

⁽⁷²⁾ *Respuesta obligada*, 1937, D.E., p. 60.

⁽⁷³⁾ En una carta al bisbe Múgica de gener de 1937, Gomà explicà el significat d'aquests mots: «*Deje que le interprete inter nos la frase "sucumbieron por algo que no cabe consignar en este escrito". Lo que no cabía consignar en este escrito era el abuso de su autoridad, por parte de quien la ejercía, al fusilar a los sacerdotes, abuso desautorizado ante mí por el Jefe del Estado y que posteriormente lo ha sido en forma enérgica y total*», citat en el llibre de RODRÍGUEZ AISA, M. Luisa: *El cardenal Gomà y la Guerra de España. Aspectos de la gestión pública del primado 1936-1939*, Madrid 1981, CSIC, p. 197.

⁽⁷⁴⁾ *Respuesta obligada*, 1937, D.E., p. 59.

⁽⁷⁵⁾ *Respuesta obligada*, 1937, D.E., p. 61.

⁽⁷⁶⁾ *El caso de España*, 1936, D.E., p. 17-18; repetit a *Respuesta obligada*, 1937, D.E., p. 65-66.

⁽⁷⁷⁾ És molt interessant l'anàlisi que M. Luisa Rodríguez presenta de l'actuació de Gomà en l'afer d'Euzkadi, op. cit., p. 41-66 i 191-232. També és força il·luminadora la síntesi final, p. 339-366.

⁽⁷⁸⁾ Citat per RODRÍGUEZ, M. Luisa: op. cit., p. 199-200.

⁽⁷⁹⁾ Dit sigui de passada, el català no fa por en tant que llengua concurrent del castellà, sinó en tant que element polític distorsionador de la unitat de *lo español*, que només es pot dir en castellà. Un dels elements necessaris de canvi de mentalitat que proposa Cardó per aconseguir la pau vindria a raurer en el fet que *lo español* no només es pogués dir en castellà, sinó també en català, en basc o en gallec. Però, ja es veu que estem davant d'una altra manera, totalment diferent, d'entendre la unitat de les Espanyes, com diu Cardó.

⁽⁸⁰⁾ *La República dels cristians*, La Pau-la Cristiana, vol. 13, núm. de maig de 1931; també es pot consultar: *L'Església i l'Action Française*, dins del recull *La moral de la derrota i altres assaigs*, Barcelona 1959,

Ariel, p. 183-210; *La vindicació cristiana de la democràcia*, també dins del recull anterior, p. 269-302; *Democràcia i tradició*, dins *La nit transparent*, Barcelona 1935, La Paulella Cristiana, p. 257-261.

(81) «*Si es té en compte... l'actitud més o menys compromesa de sectors cristians catalans contra la dictadura, la conclusió és lògica. Es trobaven, almenys, amb el cardenal Vidal i Barraquer al capdavant, en una posició més privilegiada i menys fràgil que d'altres de la resta d'Espanya en instaurar-se la nova situació política... L'actitud pastoral manifestada pel cardenal Vidal i Barraquer en temps de Primo de Rivera el legitimava a bastament per tal de guiar l'episcopat català per la via dels nous poders constituïts... Ben aviat, però, el seu protagonisme... s'estendria al de tot Espanya com a president de la Conferència de Metropolitans.*» PIÑOL, J.: op. cit., p. 32-33.

(82) En l'escrit *Meditació catalana*, Cardó fa un replantejament crític d'aquesta posició ideològica anteriorment defensada per ell mateix, dins *Les dues tradicions*, op. cit., p. 270-310.

(83) I per extensió de la dreta espanyola més nacionalista com la que escriu al diari ABC o la que parla a la COPE.

(84) També es podria dir el mateix, girant l'argumentació, del constructe teòric del nacionalisme eclesiàstic catalanista; la coincidència ideològica amb bona part dels pressupòsits del nacionalcatolicisme no implica, si més no, un interrogant seriós sobre la justificació ideològica que sovint es dona de la defensa del poble català per part de l'Església? No caldria fer un esforç novèdós i actual de replantejament ideològic d'aquestes justificacions que mantingués, per un costat, les arrels en el testimoni i l'actitud del bisbe Torras, del cardenal Vidal i Barraquer, del canonge Cardó i de tants d'altres menys cèlebres, però que, per un altre costat, se sentís molt lliure de repensar els seus constructes teòrics?

(85) «*La conclusió que ens interessa ressaltar és que es tractava d'un cristianisme dialogant, o almenys essencialment tolerant,*

que no exorcitzava la democràcia ni la laïcitat, i manifestava una neutralitat activa envers el pluralisme de la societat catalana i el seu creixent procés de secularització...» PIÑOL, J.: op. cit., p. 41-42.

(86) G.R., p. 31.

(87) G.R., p. 43-44.

(88) G.R., p. 44.

(89) Fa una descripció força lúcida de l'ambient intel·lectual al qual van estar sotmesos els tarragonistes. PIÑOL, J.: op. cit., p. 41 i s.

(90) Dit sia de pas, si alguna virtut cal que tothom els reconegui és que han fet impossible la identificació de política confessional i cristianisme, que és una de les denúncies fonamentals del llibre de Cardó.

(91) Podeu comparar aquesta valoració amb la que dona PIÑOL, J.: op. cit., p. 41 i s. Ell considera que en temes socials el tarragonisme estava encara molt endarrerit.

(92) El Sr. Picas utilitza la mateixa argumentació que he assenyalat, diu que els fulls de Cardó han estat recollits «...amb la finalitat de fer rebombori polític»; es pregunta si «la passió política féu trair la veritat, un cop més, al pobre Cardó»; o diu que els ha escrit «...víctima d'al·lucinacions polítiques», o que li doldria que avui les seves opinions «...fossin manipulades per la premsa, per finalitats polítiques». Dirigit als editors, diu que «l'ofuscament "polític" els ha fet oblidar la recomanació feta per Vidal i Barraquer...», mentre que en defensa de la posició toledanista diu que «a l'hora de la revolta militar, l'Església tingué una conducta neutral i apolítica...», o que «les paraules dels bisbes en missatges i pastorals no tenien res de subversiu. En la mateixa Pastoral i Missatge (fa referència a la carta de 1931) s'invitava els catòlics a unir-se, políticament, per tal de frenar aquella ofensiva antecatólica, de límit imprevisible. La defensa, crec, doncs, era ben democràtica. Al revés del que diuen els "fulls Cardó", que titllen els bisbes de subversius». Per acabar, també diu: «Poden ser bèl·lics els màrtirs? Imposible! Per què s'inventen calúmnies contra

els bisbes i capellans del 1936? La cosa és ben clara; per amagar els pecats dels polítics d'aquells anys». PICAS, A.: op. cit., sense numeració.

També J. Piñol utilitza una argumentació semblant, tot i que intel·lectualment rigorosa, per defensar el tarragonisme. Diu: «El seu sentit pastoral implicava un refús creixent del confusióisme polític-religiós, que derivava del binomi Església de cristiandat-Estat confessional. Apareixia, doncs, una nova figura de clergue o religiós menys ideologitzada i, fins i tot, polititzada: les crítiques dels eclesiàstics integristes contra el seu politicisme (inclòs el de Vidal i Barraquer) no tenien cap fonament». Piñol, J.: op. cit., p. 41.

⁽⁹³⁾ «Jamás se ha visto en la historia de ningún pueblo el cúmulo de horrores que ha presenciado España en estos cuatro meses. Millares de sacerdotes y religiosos han sucumbido, entre ellos diez obispos, a veces en medio de vergüenzas y tormentos inauditos. El sacerdote es "hombre de Dios"; para aniquilar a Dios, los que a sí mismo se llaman los "sin Dios" y "contra Dios", debían eliminar de la sociedad a sus representantes... Y junto con ello, esta decapitación del estado mayor cristiano, estas matanzas de "derechistas" calificados, es decir, cristianos conspicuos, jefes de las instituciones religiosas de todo matiz, que han sucumbido a millares sin más delito que la profesión de la fe de sus mayores y sus trabajos de apostolado, sin más juicio que el capricho de los enemigos de nuestras organizaciones cristianas.» El caso de España, 1936, D.E., p. 28-29.

⁽⁹⁴⁾ No voldria obrir aquí un nou apartat sobre el significat i el valor dels màrtirs atès que hi ha moltes obres que han tractat a bastament el tema de la persecució i no crec que pugui aportar res de nou (vegeu les notes núm. 23 i 24). Ara bé, com que aquest és el principal motiu d'atac a Cardó per part del Sr. Picas, em sento en l'obligació de fer notar que Cardó no exculpa els assassinats ni les cruels persecucions, ans al contrari; i que en els assassinats reconeix sense embuts un esclat d'heroisme en el testimoni de les pròpies conviccions religioses, fossin correctes

o no segons ell. «Els sants anònims hi foren, com sempre, molt més nombrosos. En fou una prova la persecució concomitant a la revolució de 1936-37. En tota l'Espanya dita roja foren raríssims els casos d'apostasia sacerdotal, fins de simple defallença. L'heroisme davant el martiri fou l'actitud constant de sacerdots, religiosos, seminaristes i àdhuc de joves seglars... El diable, en les seves diverses formes, sap ben bé qui persegueix. Els predilectes del seu odi homicida (no diríem millor deïcida?) entre els sacerdots foren també, ni dir-ho caldria, els purs, els zelosos, els desentesos de la funesta idea catastròfica.» G.R., p. 55.

Per si no n'hi ha prou amb aquest testimoni voldria afegir-hi aquest altre, en el qual Cardó explica més tard, en un article aparegut l'any 1947, la significació de la seva presa de posició davant la guerra: «...l'un dels partits bel·ligerants ens mata, l'altre ens defensa. Tal era la impressió d'aquell moment, impressió excessivament simplificada, ben cert, però l'error que pogués amagar dins la seva simplicitat era llavors copsable? Qui s'estranyarà que els vots d'aquells perseguïts, que s'escaparen tot just de la mort, anessin a l'altra banda? El contrari hauria estat un miracle d'aquells que no es fan, que, en un cas invers, molts homes d'esquerra no haurien fet.

Tanmateix hi hagué qui el féu, i no un de sol. Em compto entre aquests taumaturgs (i tothom sap que n'hi hagué de més elevats), però aquest honor, si honor hi ha, comporta el dret de demanar que tothom s'expliqui l'actitud dels que no feren aquell miracle, que tothom es faci càrrec del tremp d'esperit que calia per fer-ho, i entengui que anar més enllà, passar de la difícil reacció autènticament cristiana i patriòtica contra tan voluminoses aparences, a l'absolució dels culpables, ho fossin directament o indirecta, hauria estat més que un miracle, una injustícia, una impossibilitat, un impossible.» CARDÓ, C.: *Història interna d'una història espiritual*. Quaderns d'estudis polítics econòmics i socials, maig-juny 1947, p. 9.

⁽⁹⁵⁾ G.R., p. 54.

⁽⁹⁶⁾ G.R., p. 67. La posició de Cardó sobre

la guerra coincideix amb la de Jacques Maritain. Cardó cita a *Les dues tradicions*, p. 153, el pròleg del filòsof francès al llibre de MENDIZABAL, Alfredo: *Aux origines d'une tragedie*, Paris 1937, Desclée de Brower. Diu que és «un prefaci dens i lluminós». Per això hi he cercat aquest passatge que capta perfectament la idea que Cardó intenta reflectir amb la seva denúncia: «...ceux qui s'y décident (a atiar una guerra civil) au nom du principe païen de la guerre préventive, et sans avoir épuisé tous les autres moyens de résistance à l'injustice, se privent de la seule excuse qu'une guerre puisse invoquer, celle de la légitime défense; et ils portent pour une part, au moins initialment et indirectement, le poids des maux et des excès de toute sorte engendrés par la guerre, et qu'ils n'avaient pas voulus. Ici c'est une monstrueuse explosion de désespoir qui tout d'abord allait se faire jour.

La guerre civil n'est pas une solution, sinon à la manière des maux suprêmes. Sans doute ceux qui n'aspirent qu'à plier par le fer et par le feu l'être humain au succès de leurs desseins, s'ils sont frappés par elle ils sont traités comme ils le méritent». MARITAIN, Jacques: *Oeuvres complètes*, vol. VI, Éd. Universitaires, Fribourg 1984, p. 1229.

⁽⁹⁷⁾ Una de les perplexitats que provoca una acurada comparació sobre els principis de Cardó i els de Gomà és la coincidència, de vegades fins i tot textual, en força pressupòsits a partir dels quals es basteix la teoria política. Ajudaria a explicar això la facilitat amb la qual alguns tarragonistes esdevingueren toledistes després de la guerra?

⁽⁹⁸⁾ Sovint la resposta a l'acusació és, en el mateix to adduït, que no es fa política, sinó que es defensa quelcom apolític com la cultura catalana.

Tres cròniques sobre l'Església a Cuba

Com que ningú no s'ha cregut mai que la pastoral es pogués limitar a cap territori eclesiàstic, administratiu o nacional, ningú tampoc no s'ha d'estranyar que Quaderns de Pastoral publiqui aquest informe pastoral sobre la presència i l'acció de l'Església a Cuba.

La primera aportació, Informe sobre Cuba, és una paraula dirigida al món, i es tracta de la transcripció literal de la intervenció de la germana Sara Olga Pérez Núñez, superiora provincial de les Missioneres de la Immaculada Concepció i presidenta de la Conferència cubana de religiosos i religioses, al passat Sínode mundial dels bisbes sobre la vida consagrada.

El segon article és obra del sacerdot escolapi mexicà Gerardo Hernández Lezama, rector durant tres anys de la Parròquia de Sant Judes i Sant Nicolau, de l'Havana, i enguany alumne del Curs Bàsic de Pastoral, al Centre d'Estudis Pastorals de les diòcesis catalanes.

I finalment, el també escolapi i sacerdot Genís Samper, membre del Consell de redacció de Quaderns, exposa la seva vivència del passat Nadal a Cuba, Un Nadal amb els cristians de Cuba, país d'on hagué de sortir l'any 1961, compartint la dissort dels expulsats.

Informe sobre Cuba

SARA OLGA PÉREZ NÚÑEZ, *superiora provincial de les Missioneres de la Immaculada Concepció (Cuba)*

Al principi de la revolució cubana, ben abans que aquesta es definís com a marxista-leninista i es declarés irreconciliable amb la fe, es van desencadenar els primers enfrontaments entre l'Estat i l'Església. Una mà invisible va encunyar la frase: «*Anar amb l'Església perjudica*». Això arribà fins al fet que no només entrar en un temple, sinó dir bon dia a una religiosa, un capellà o rebre la seva visita a casa, et podia perjudicar. Les pressions sobre l'Església, sobretot sobre els laics, anaren augmentant. No pocs creients van cedir al fingiment. Viure sense negar o amagar la fe es convertia en un heroisme en aquella societat. La pràctica religiosa va baixar vertiginosament en tot el país i una por s'anà fiant al cor del poble, particularment entre els creients.

El camí que hem hagut de fer ha estat dolorós, però a la vegada fecund. No ha estat fàcil trobar noves formes de presència al si d'aquest sistema excloent; ni participar en tot el que fos humà sense identificar-se amb la ideologia que l'inspirava; ni fer-se creïble enmig d'un món de prejudicis i desinformacions.

Malgrat tot, l'Església despullada de poder, sense institucions ni mitjans de comunicació social, ha experimentat en molts moments la presència i l'acció de l'Esperit Sant; ha vist l'efi-

càcia de la Paraula de Déu; ha descobert el poder de convocatòria que té la Mare de Déu de la *Caridad del Cobre* en el nostre poble. Tota aquesta experiència espiritual ha portat l'Església per un camí de conversió, de purificació i de fe.

L'Església pobra en personal, delmada per les primeres expulsions, els èxodes i l'abandó de la pràctica religiosa de tants fills, no va perdre per això l'esperança.

Avui, després de trenta-cinc anys de revolució, molts germans nostres tornen i molts joves, educats en un medi materialista i ateu, es desvetllen a la fe. Des de fa quasi quatre anys, l'assistència als temples augmenta, la qualitat en el culte és més viva. El catecumenat és una realitat i una esperança.

Per altra banda, l'Església, confinada fins ara dins les parets dels temples, comença a sortir a l'encontre del poble. La missió preparatòria a la celebració del V Centenari de l'evangelització ens dugué més enllà de les fronteres dels temples. Amb por i tremolant, vam trucar a totes les portes, i amb sorpresa nostra, el poble va omplir les nostres esglésies buides: mirant la creu, ens reuní l'amor.

La nostra església fa seus els sofriments acumulats en el cor del poble.

Són tantes les pressions, les carències de tota mena, el dolor dels grans dols nacionals com el dels germans internacionalistes morts en altres terres o el de tants *balseros* que el mar s'ha empas-sat. Afegiu-hi encara el dolor davant la manipulació de la informació sobre aquests fets; el dolor dels nostres presos i de les seves famílies; i el sofriment de les famílies dividides per la ideologia o l'emigració.

És un fet; l'Església a Cuba ha crescut en solidaritat quan ha viscut la caritat cristiana amb els que pateixen. El poble sap avui que l'església no l'ha deixat. L'Església es va fent cada dia més veu del poble, i el poble senzill hi troba un espai de llibertat i d'expressió. L'Església reconeix la necessitat de la seva pròpia conversió, i el poble troba en el seu camí testimonis que fan creïble el missatge evangèlic.

Presència i pastoral a Cuba

GERARDO HERNÁNDEZ LEZAMA, *sacerdot escolapi, alumne del CEP*

Els primers escolapis havien arribat a Cuba el 1857, i s'havien instal·lat a Guanabacoa, a l'est de l'Havana, en l'antic convent dels franciscans. Allí obriren el primer col·legi escolapi de tota l'Amèrica i la primera Escola Normal de la colònia. Tot seguit fundaren escoles també a Camagüey (1858), i molt després a l'Havana (1904), Cárdenas i Pinar del Río (1910). Els seus col·legis fruíren de gran prestigi i la seva tasca educadora, de gran estima: generacions de nois i joves hi van rebre sòlida formació humana, cultural i cristiana. Dins l'orde escolapi, Cuba era vicaria de la Província de Catalunya, i durant un segle catalans foren els escolapis que hi exerciren el ministeri.

En celebrar el centenari de la seva presència arrelada a Cuba res no presagiava la fi. Més aviat hi havia raons per

celebrar el triomf de la revolució, el 1959. La prova de foc per a l'Església, i més encara per als ordes i congregacions (d'origen espanyol) dedicats a l'ensenyament, començà dos anys després, quan el 2 de maig de 1961 la revolució nacionalitzà l'ensenyament i expulsà massivament el clergat i els religiosos espanyols, titllats de franquistes. Les congregacions que atenien els malalts, però, foren respectades i la seva tasca més d'un cop elogiada. Un petit nombre de religiosos, cubans i espanyols, pogueren quedar-se, reduint, això sí, la seva tasca al culte i servei parroquial: així fou com un grapat d'escolapis aconseguiren ser la petita resta que el Senyor escollí per continuar l'obra de Calassanç a l'illa. Quan, en el 1988, el escolapis de Catalunya demanaren reforços a l'Escola Pia de Mèxic, només quedaven a Cuba

tres escolapis, servint la parròquia de Sant Judes i Sant Nicolau, i dues capelles més.

Durant tres anys (1991-1994) he estat rector de la parròquia de Sant Judes i Sant Nicolau, al barri popular de *Los Sitios*, a la ciutat de l'Havana. La parròquia havia estat confiada als escolapis fa més de trenta anys, el 1962, enmig d'un ambient crític i difícil per a l'Església i, sobretot, per als fidels que confessaven i peritaven obertament la seva fe, de manera que hem de reconèixer com heroica, perquè veïen perillar el seu treball, el futur acadèmic dels fills i la pròpia tranquil·litat i seguretat. Testimoniar la fe els convertia automàticament en ciutadà de segona, en persona no grata, contrarevolucionari i antipatriota: així ho denunciaven els bisbes cubans en la seva pastoral *El amor todo lo espera*, en la qual conviden el poble en general, i en particular els catòlics, a cercar una solució a la greu crisi del país en un ambient de diàleg, de reconciliació i de pau. El document, publicat el setembre de 1993, va ser molt ben acollit per creients i no creients, tant pel seu contingut verídic com pel seu to obert i respectuós.

El barri on radica la parròquia és habitat per unes 45.000 persones que, en la seva majoria, (solen ser gent de color) practiquen la religió afro-antillana, coneguda com santeria perquè identifica algunes deïtats africanes amb alguns sants de l'Església catòlica; fins i tot se'ls exigeix ser batejats per l'Església per poder-se iniciar en la seva religió. Per això, l'Església va amb peus de plom per no ferir suscep-

tibilitats, i dóna molta importància a la formació pre-sacramental: s'han donat casos de persones que havien demanat el baptisme només per entrar en la santeria, però un cop descobert el valor de l'Església de Crist, s'han incorporat a la nostra comunitat.

En general, la gent és respectuosa amb l'Església, hi vénen sovint i són molt generosos en les seves almoines. Hi ha també un grup, cada cop menys nombrós, de gent compromesa amb el partit únic, comunista, que creuen a la seva manera, malgrat que es considerin ateu, i que solen ser força tolerants.

La petita comunitat de creients, gràcies a Déu, va creixent. S'ha de distingir entre els qui només practiquen i els més compromesos que pertanyen a algun grup o moviment de la comunitat. Els assidus de la comunitat deuen ser uns sis-cents, i els compromesos en activitats apostòliques i de tipus social i lúdic, un centenar: formen l'equip de catequistes, a diferents nivells d'edat; el grup d'adolescents, el de joves, el de senyores; i les parelles integrades en el Moviment Familiar Cristià (MFC).

Els joves i adolescents col·laboren a la catequesi i animen la litúrgia; les senyores visiten malalts, fan actes de pregària i resten disponibles per a tota mena de serveis i celebracions comunitàries. L'MFC s'encarrega de la preparació pre-matrimonial de les parelles i de l'escola de pares. Darrerament vam poder constituir un equip de Càritas parroquial, de servei i ajut als malalts i a la gent gran que passa necessitat: se'ls ajuda amb aliments bà-

sics, medicaments i roba, se'ls consola i obsequia.

Encara que al principi de la revolució cubana es féu una intensa campanya anticlerical, a l'Amèrica Llatina els sacerdots són estimats i respectats, sobretot en els barris populars i en els pobles, i la gent senzilla valora i agraïx molt la visita del capellà.

No cal dir que l'ajuda material que pot distribuir l'equip de Càritas prové d'altres països, a causa de les condicions precàries en què es troba actualment Cuba, tant per raons internes com externes. Hem apreciat també molt el suport d'equips de joves voluntaris que gràcies el SETEM-Catalunya han vingut per a camps de treball: tot convivint i compartint la nostra vida, han prestat bons serveis a la comunitat mitjançant els esplais i tallers amb nens i adolescents, visites i petits obsequis als malalts, arranjaments de l'immoble i mobiliari, orientació pedagògica als joves per a una continuïtat del treball amb els petits. Els joves voluntaris han pogut furnir a les famílies que els acullen aliments i productes que només es poden adquirir amb dòlars, i el SETEM ha pogut proporcionar material de papereria per als tallers, i jocs, que també manquen.

El responsable darrer de les persones i activitats de la comunitat és el rector, però aquest ha pogut comptar amb la solidaritat dels altres escolapis i d'alguns seminaristes diocesans, i

palpar com l'Esperit de Déu suscita significativament la iniciativa i la responsabilitat dels laics.

A manera de conclusió, es podria remarcar en primer lloc que en un país on l'Església catòlica ha estat reprimida i atacada per un règim ideològicament ateu i materialista, molts fidels allunyats estan tornant a l'església i augmenta l'assistència de nens i joves a la catequesi i vida dels grups. També és d'admirar la capacitat de resistència i el fi sentit de l'humor del poble en general, en aquest període de greu crisi política, econòmica i social: això és més remarcable encara en els creients que han hagut de ser valents per practicar la seva fe en un medi hostil. Enmig de tantes desgràcies i penalitats, la nostra gent ha madurat i ha desenvolupat una sèrie d'actituds positives autènticament cristianes: han après a compartir el que tenen amb els qui estan mancats del més bàsic i elemental; donen el just valor a les coses materials, estalviant i no malbaratant; saben acollir els altres respectant les seves creences i maneres diferents de pensar; s'han fet més realistes, amb un sentit profund de paciència i esperança, ara que saben que Déu no abandona.

Cuba és avui una terra de missió i de promissió per a l'Església, ja que Déu va posant en les nostres mans aquest material humà tan ric que és la infància i la joventut d'aquest país tan meravellós.

Un Nadal amb els cristians de Cuba

GENÍS SAMPER, sacerdot escolapi, del consell de redacció de Quaderns

Seria pretensions titular aquestes ratlles *Informe sobre l'Església a Cuba*. No passa de ser una aproximació, auscultació quasi, directa, de l'Església a Cuba, quan la bona gent porta ja trenta-cinc anys fets de revolució i d'utopia en queda poca, i de sectarisme radical, per cansament i realisme, també.

Enguany, a Cuba, Nadal ha tornat a ser Nadal, pel fet de caure en diumenge i perquè el règim ha afluixat i ja no és delictiu exhibir símbols nadalencs (el turisme no s'avindria a no sentir *Merry Christmas*). Algun arbre de Nadal ja es veu a les llars cubanes a través de portes i finestres entreobertes, i a les esglésies arbres i pessebres són fins i tot monumentals, fets perquè es vegin. Somiava tornar a celebrar el Nadal a Cuba i jugar a portar pau i amistat tant als quatre germans escolapis que hi queden com a qui pogués encara trobar dels qui havia conegut abans de ser-ne expulsat, el ja llunyà 1961.

Quan a Europa ja era la nit de Nadal, jo tornava a trepitjar terra cubana, just a temps per retratar la posta del sol rera les palmeres sense parió. De la mà dels escolapis, i per camins que jo no hauria triat, vaig tornar a ser a l'Havana. No exagero si dic que endinsar-s'hi fou enfonsar-se en la fosca i en la buidor: no hi ha res de res. Per això l'escalf humà es nota més i l'estima encara més: és

per aquí per on neix i creix una església pobra, sí, però fraterna. Confesso que no em vaig veure pas en cor d'aventurar-me pels foscos carrers per anar a la missa del gall: ho vam deixar per les hores de llum, i vam fer bé.

A la parròquia de Sant Judes i Sant Nicolau, portada pels escolapis. Epifania, amb tot el que vol dir: poble aplegat, poble senzill i bo, que canta lloances i escolta la Paraula, uns quaranta baptismes i una vintena de primeres comunions, de menuts i de gent gran. Vaig veure una església que responia en nom de Jesús al crit d'auxili, de salvació. Semblava una església tota ella de *balseros*. Rera el meu posat de turista encuriós, amb els amics que amb mi vivien la mateixa aventura; que en vaig estrènyer de mans, a l'hora de la pau, i que en vaig felicitar, de gent que no coneixia!

Més església vaig descobrir, ja de camí de l'Havana a Guanabacoa, quan aquell parell de joves, diguem-ne prenovicis escolapis, m'explicaven com s'havien atrevit a fer el «porta a porta» per convidar enguany les famílies del barri a celebrar el Nadal. Ja a la casanoviciat de Guanabacoa, vaig poder compartir la joia d'una petita comunitat religiosa: renovant els vots junts, com tenim per costum de fer els escolapis per Nadal; parant una taula acollidora

on ens sentiríem família amb els abnegats escolapis que han contribuït a assegurar uns anys més la presència religiosa a l'illa; compartint la joia del Manel —content perquè amb nosaltres havia pogut venir la seva mare—, de la Maria —que no ha deixat de tenir cura dels nostres vells i malalts—, i dels amics acompanyants que s'han trobat com a casa. Ja em direu si això no és fer església.

A la tarda de Nadal, encara vam poder descobrir més església. No ens vam perdre l'ocasió d'entrar a la catedral de l'Havana, per assistir a un altre tipus de celebració i a un concert de nades. Era una altra cara d'església, potser menys missionera, més institucional i polida: presidia l'eucaristia el nou cardenal, Jaime Ortega. Per als cristians de Cuba compta molt que el seu pastor hagi estat distingit amb el cardenalat, que la seva església gresolada sigui tinguda en compte en la universalitat.

Però això, no era pas encara tota l'església. El dia següent vam entrar en contacte amb la comunitat de les escolàpies d'Artemisa. Ara entenc millor què podria ser, i ha de ser, el tan debatut, i per alguns temut, paper de la dona a l'església. En un ambient social espiritualment refredat, sense clergat, en el camp cubà socialitzat, aquelles tres dones ho són tot: rostre amable, pobre i servidor de l'església. Amb una alegria no mai perduda, més enllà de tota paraula i amb un coratge digne de tota admiració.

Parròquia, vida religiosa, catedral, servei pastoral a la campanya: tots aquests elements són església. Però també ho són totes les comunitats que

s'apleguen per celebrar l'eucaristia, i a una d'elles vam poder afegir-nos-hi un capvespre feiner. Missa sense cap pressa, Bíblia sencera a les mans de cada fidel, compartició després amb ells que acolliren els estrangers a la manera abrahàmica.

Però encara més neix església en el cor de la gent. La que et convida i et dóna el que no li sobra, la que roman fidel al record i a l'amistat, aquell o aquella que arribes a poder veure després de tant de temps i que sense haver de dir gaire coses et deixa palès que la llavor va caure en bon terreny. Tota aquesta gent que en el sofriment i la tribulació ha mantingut ferma l'esperança i el sentit de la caritat, podem ben dir en llenguatge pasqual que *han rentat els seus vestits en la sang de l'Anyell*.

I encara, segueix sent església aquella Ermita dels Catalans, de *Rancho Boyeros*, que jo volia i vaig tenir el goig de tornar a veure. Blanca com la que li serví de model, de la costa catalana; per dins, com nova. El 30 d'abril de 1961 jo hi havia de predicar la festa dels catalans, i no va poder ser. Ara hi he tornat, i l'he trobada guardada per un jove i escardalenc ermità: església que ell no ha vist néixer, i que d'altres han posat a les seves mans, encarada a un futur que no té res a veure amb l'esperit que la va fer néixer. Signe d'una església que el sol dels tròpics pot fer madurar, i els ciclons somoure i esventrar.

Tot és fràgil i minso allà baix, però esperançat. Preguem l'amo dels sembrats que a l'hora de la collita no hi faltin pas segadors.

Escola de l'Esplai

**Curs per Animadors en la Pastoral Juvenil,
una resposta a la crida del Concili**

En sintonia i amb el compromís de fer arribar el treball conciliar als diferents àmbits pastorals de les nostres diòcesis, per tercer any consecutiu l'Escola de l'Esplai de la Fundació Pere Tarrés i la Delegació diocesana de Pastoral de Joventut de l'Arquebisbat de Barcelona ofereix aquest curs com a eina formativa per a totes aquelles persones que actuen com a animadors de pastoral juvenil.

Una de les propostes més valorades del Concili Provincial Tarraconense fa referència explícita a la pastoral juvenil, fent una crida als delegats diocesans i al secretariat interdiocesà de joventut perquè potenciï i coordini totes les realitats i els moviments de joves existents en les nostres diòcesis.

Dos altres aspectes que destaca és l'estudi permanent de la realitat juvenil a Catalunya i la necessitat d'assegurar la formació dels animadors i consiliaris dels joves.

Creiem que aquest curs respon a aquestes peticions i propostes i, més en concret, ofereix una sessió on es parlarà de la pastoral juvenil a la llum del Concili Provincial Tarraconense.

Destinataris

Persones a partir de 19 anys, amb tasques encomanades dins la pastoral de joves: animadors de grups d'adolescents o joves, coordinadors o dirigents, animadors de grups de postconfirmació, animadors en la fe de centres d'esplai, animadors de centres juvenils...

Dates de realització

- **4a convocatòria** (intensiu setembre 95)
 - Dies: 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13, 14, 15, 16 setembre.
 - Horari: de 9 a 14 h i de 16 a 20 h.
- **5a convocatòria** (caps de setmana octubre-novembre 95)
 - Dies: 7-8, 14-15, 21-22, 28-29 d'octubre; 4-5, 11-12, 18-19, 25-26 de novembre; 2-3 de desembre.
 - Horari: de 9 a 14 h.
- **6a convocatòria** (semiintensiu Nadal 95)
 - Dies: 16, 17, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 30 de desembre; 2, 3, 4 de gener.
 - Horari: de 9 a 14 h i de 16 a 20 h.

Lloc: Escola de l'Esplai-2 – Carrer Carolines 10 – Barcelona
Telèfon de contacte amb els organitzadors: (93) 410 16 02

Els 150 anys de Mn. Cinto Verdaguer

Hi ha figures l'entitat de les quals justifica que les diferents fites històriques entorn de la seva vida i de la seva obra siguin commemorades i serveixin per recordar-ne l'existència i transmetre'n el tarannà a les successives generacions.

Mn. Cinto Verdaguer, el sacerdot-poeta català, n'és una.

Enguany, el fet dels seus hipotètics 150 anys de vida (1845-1995) ha fet sorgir arreu una pila de commemoracions, estudis i celebracions.

Quaderns de Pastoral vol fer també la seva petita aportació a aquest record i homenatge i ofereix als seus lectors un parell de col·laboracions que creiem de molt d'interès.

Verdaguer: oblit o desídia?

JOAN CARRERES I PÉRA,
rector del Santuari de la Mare de Déu del Mont (Girona)

Lautor, reconegut verdaguerià, reivindica la figura de Mn. Cinto, tan sovint oblidat a la Universitat i a les escoles i marginat a la pròpia Església, alhora que estudia també el valor de la seva prosa, malgrat que Mn. Cinto sigui sempre més conegut com el poeta de Catalunya

*Déu! Qui com ell? Llançà al no-res un fiat
i belluguen els mons eixamenats,
temerosos de fondre's i desésser
com les guspies d'un roent fornal.*

**Verdaguer,
del poema *Qui com Déu?* (1869)**

Jacint Verdaguer i Santaló, conegut amb el nom popular de mossèn Cinto, en un país normal no necessitaria presentació. I, de fet, no en necessità fins fa quatre dies. Dissortadament, en aquests moments, per a les noves generacions de catalans el cantor de *Canigó* no és gaire més que un nom mig perdut com tants altres noms en la nebulosa del passat.

Aquest any de 1995, s'acompleixen els cent cinquanta anys del seu naixement. Nat a Folgueroles el dia 17 de maig, de deu a vint-i-cinc anys estudià al Seminari de Vic. Ben aviat es manifestà apassionat pel món de les lletres. L'any 1865 guanyà els primers guardons als Jocs Florals. L'any 1868, com a resposta a la Revolució de Setembre, compongué el *Qui com Déu?*, un poema teològic primícia del ressò èpic de *L'Atlàntida* (1877).

L'any 1870 cantà missa a l'ermita de Sant Jordi de Folgueroles «entre un dolmen i un altar». La Tercera Carlinada (1872) i la Primera República (1873) l'agafaren de vicari a la parròquia de Vinyoles d'Orís, on plantà un llorer. Amb fulles d'aquest llorer, l'any 1886 el bisbe Morgades el coronà a Ripoll «Poeta de Catalunya», durant la restauració del Monestir; el mateix bisbe que, l'any 1895, el deixaria tres anys sense missa.

Havia ja tingut lloc el mil·lenari de Montserrat (1880-81), la composició de l'*Oda a Barcelona* (1883), la presentació del *Memorial de greuges* al rei Alfons XII (1885) i el triomf de *Canigó* (1886). Fou l'any que visità Terra Santa, després d'haver recorregut el Nord d'Àfrica (1883) i el Nord d'Europa fins a Sant Petersburg, aleshores capital de la Rússia dels tsars.

L'any 1888 cantà l'Exposició Universal de Barcelona. I, com a resposta a la crisi social dels anys noranta, es lliurà en cos i ànima a socórrer els necessitats (llibre emblemàtic, *Caritat*, 1885). El cos foren les almoines; l'ànima, els exorcismes (1889-1893). Les esbalaïdores transcripcions de les vidents poden llegir-les en l'acurat estudi de Josep Junyent i Rafart *Manuscrits verdaguerians de revelacions, exorcismes i visions* (Barcino, 1994).

Amb els llibres d'*Excursions i viatges* (1887) retornà a la prosa catalana la dignitat perduda, i amb els articles *En defensa pròpia* (1895) es manifestà com

un periodista agut i mordaç. Com els grans genis, morí pobre i estimat dels pobres i del poble, el 10 de juny de 1902.

Després de la marginació a què el sotmeté el Noucentisme –salvant comptades excepcions–, i l'intent d'espanyolitzar-lo que hi hagué en la immediata postguerra (1945-1952), a partir de 1977 –centenari de *L'Atlàntida*– (i, sobretot el 1986 –centenari de *Canigó*–) començà a desvetllar-se en els àmbits universitaris un creixent interès envers mossèn Cinto, gràcies en bona part a les aportacions de Josep Maria de Casacuberta, notable investigador creador de l'Editorial Barcino i, dins de Barcino, de la *Biblioteca Verdaguariana*.

FIDES PATRIA, AMOR

Verdaguer fou un excursionista que va conèixer el país a fons; resseguí pam a pam la Plana de Vic i la ciutat de Barcelona, la Marina, la Terra Ferma i les tres muntanyes simbòliques del país: el Pirineu, el Montseny i Montserrat.

Fou, al mateix temps, un home intensament preocupat pels problemes socials generats per la primera industrialització, sempre des de la seva fe incòlume, la seva solidaritat franciscana, el seu profund coneixement del camp, els boscos, la ramaderia i la pagesia. «*No em guanya ningú, en amor a Catalunya!*», pogué dir.

Tal vegada per això, perquè ha estat un dels homes més representatius de la segona meitat del segle XIX, tingué un profund sentit de la història; i com que arribà al cor del poble, també va ser agafat com a bandera en aquella Catalunya en expansió.

Una Catalunya emmarcada en lluites polítiques, representades sobretot per les guerres carlines; una Catalunya sotsobrada per serioses agitacions socials –a causa de la industrialització, el naixement dels sindicats obrers i el desplegament dels moviments anarquistes–; una Catalunya a la recerca de la seva pròpia identitat –lingüística, cultural i política– amb la consolidació de la Renaixença; una Catalunya que assistí, també gràcies en bona part a Verdaguer, a la presa de consciència d'una església arrelada al país i a la seva llengua.

Revindicat a la Universitat

En aquests darrers anys, des de la Universitat de Vic s'ha iniciat l'obra crítica –en vers i en prosa– de l'escriptor i han aparegut una sèrie d'estudiosos. Als noms de Joan Torrent i Fàbregas, Josep Maria Solà i Camps, mossèn Bonet i Baltà o Joaquim Molas, cal afegir-hi els de Ricard Torrents, Isidor Cónsul, Narcís Garolera o Llorenç Soldevila, només per esmentar-ne els principals.

Amb la publicació dels onze volums del vast epistolari iniciat per Casacuberta –i continuat per Joan Torrent (1959-1993), han aparegut una sèrie de noves dades tant pel que fa a la vida com a l'obra del Cantor de Canigó. I avui, per primer cop en la història de la literatura, veiem com des de les instàncies universitàries es comença de donar a Verdaguer el tractament propi d'un clàssic de les lletres catalanes.

I, tanmateix, la revifalla coincideix amb l'oblit de la persona de Verdaguer en el record popular. El canvi cultural experimentat aquests darrers anys ha substituït la transmissió oral per la televisió; més preocupada –fins i tot la nostra TV3– pels avatars de la família Flores que no pas per rescatar de l'oblit la figura del Príncep dels Poetes Catalans.

Marginat a l'escola

L'escola hauria pogut ser un bon succedani; però Verdaguer continua marginat dels centres escolars d'aquest país, ignorat als plans d'estudi d'EGB, mal conegut a les Escoles Normals del Magisteri, oblidat als estudis d'FP i tractat amb superficialitat al BUP. Ningú no ha de demanar que en els centres escolars alemanys es parli de Goethe, o de Manzoni en els italians, o de Cervantes en els espanyols, o de Shakespeare en els anglesos, o de Tolstoi en els russos. Per què, doncs, veiem tan sovint que l'obra de Verdaguer apareix sistemàticament marginada en els nostres centres?

Marginat a l'Església

I l'Església? Al llarg d'una centúria, la presència de mossèn Cinto hi fou mantinguda no tan sols gràcies a les expressions de la pietat popular, sinó també mitjançant la litúrgia. Els seus cants a la Mare de Déu, al Sagrat Cor, Càntics de Missió, llibres dedicats a divulgar poèticament la història de l'Església universal, com *Lo somni de sant Joan* (1888), les notables col·leccions de goigs, la impressionant sensibilitat franciscana abocada al *Sant Francesc* (1895), les entranyables poesies *Eucarístiques* publicades pòstumament (1904), els motets quarismals magistralment expressats a les *Flors del Calvari* (1896) i, sobretot, els *Idil·lis i cants místics* (1879) –alguns plenament postconciliars–, van nodrir la pietat del poble català al llarg de moltes generacions.

Després, el silenci. Els cants verdaguerians seguien les pautes del gregorià i foren substituïts per textos de l'Antic Testament, pseudo-espirituals negres i traduccions dolentíssimes de textos castellans. Aquest silenci, tal vegada comprensible en l'eufòria renovelladora del Vaticà II, en aquests moments no té raó de ser; i únicament es pot justificar per la desídia. Preguntem-nos: d'entre el miler de textos escollits per a la darrera edició de cants litúrgics, que *Missa Dominical* acaba de publicar, quants n'hi ha de Verdaguer? Sabeu quants? Un de sol: el Vi-

rolai, de Montserrat. Per què no se'n fa una tria ben feta? De què serveixen tants secretariats de litúrgia, tantes reunions i trobades, si som incapaços d'anar a les arrels de la nostra pròpia història?

Des d'un estricte punt de vista pastoral, preguntem-nos per què, si en un moment determinat el bagatge verdaguerià fou agafat en bloc i llançat –inconscientment o conscientment– a les escombraries de l'oblit, es manté encara en la nostra església aquesta situació d'injustícia?

Validesa pastoral de l'obra verdagueriana

Al llarg d'aquest any un servidor s'ha permès una experiència pastoral insòlita. Classificar els poemes de mossèn Cinto més o menys d'acord amb les festes i les solemnitats litúrgiques, i llegir-ne algun fragment abans de l'Evangeli. Us asseguro que el silenci tallava l'aire. Per què? Perquè les poesies de Verdaguer –no totes, però una bona part– són encara plenament vàlides. Tenen una fonètica vibrant, capaç de captar l'atenció, i el text no tan sols és d'una gran riquesa bíblica, sinó també de contingut indubtablement didàctic, és a dir, catequètic.

De la mateixa manera que la Universitat treballa actualment els textos de Verdaguer des de l'òptica literària, per què des del Secretariat de Pastoral Litúrgica de les diòcesis catalanes no es torna a reprendre l'estudi en bloc de l'obra de Verdaguer? Des d'un punt de vista de la seva validesa pastoral, evidentment.

Comentari a quatre textos

D'entre el mig miler de textos religiosos de Verdaguer, musicats pels millors compositors del seu temps, voldria comentar-ne quatre; textos catequètics i litúrgics, de bellesa diamantina, que han resistit el pas del temps, conserven el regust bíblic i, des del nostre punt de vista, serveixen una actualitat postconciliar.

«*Raiïms i espigues*». Com fer entendre als infants el misteri eucarístic? Heus ací un text ben adient per a les misses de la primera comunió, celebracions eucarístiques per a infants. És com una deliciosa floreta de sant Francesc, adreçada a tots aquells que són capaços de copsar, darrere la profunda sensibilitat estètica del poeta, la infantesa espiritual que hi ha escondida.

*El Bon Jesuset / se'n puja a la vinya,
doncs què en portarà, / doncs què en portaria?
En porta un raïm / que sua sang viva.*

*El Bon Jesuset / va a la coromina,
doncs que hi collirà, / doncs què hi colliria?
Hi seguen el blat, / en cull una espiga.*

Prop de Natzaret / el troba Maria:
–*Què en porteu amor, / fillet de ma vida?*
–*Mon amor no té / penyora més fina.*
–*Us porto el Pa i Vi / de l'Eucaristia.*

«*Nit de juny*». És una poesia deliciosament bella, profundament inspirada, molt adient no tan sols per a l'ús tradicional que se n'ha fet –cant de comunió– sinó també com a reflexió i estudi per a la catequesi de confirmació. La grandiositat del tema, expressat en corprenedores imatges ecològiques, no pot ser considerat un tast de l'*Himne a l'Univers* de Teilhard de Chardin?

*Nit de juny, ¿Quantes estrelles
veus sortir com flors novelles
al jardí del firmament?*

*¿Quantes són tes ones totes,
mar? Cada ona ¿quantes gotes
que remous eternament?*

*¿Quants brins d'herba té l'herbatge?
¿Quantes fulles té el boscatge?
¿Quants remors escampa el vent?*

*Univers, ¿quants grans de terra
tens del pla fins a la serra,
de llevant fins a ponent?*

*¿Quants anys tens, i dies, i hores,
eternitat que devores,
els segles com un moment?*

*¿Quants raigs tens, oh sol bellíssim,
quan, com Hòstia de l'Altíssim,
vas alçant-te en Orient?*

*Tantes vegades,
lloances siguin dades
al Santíssim Sagrament!*

«*Salm d'amor*». Magníficament musicada, com l'anterior, per Vicenç Maria de Gibert, la cançó és un salm de lloança, inspirada en el *Càntic al germà Sol* de sant Francesc. És també un himne al creador a través de la creació. Una peça musical arrodonida i ben acabada, digna de ser interpretada en una celebració de joia, en acabar una solemnitat, i també ideal com a cant d'entre lectures. Fins i

tot, a manca d'un solista, es pot declamar el text, o substituir-lo pel del leccionari, i proclamar la resposta: *ESTIMEM EL SENYOR!*

*¿Què li diu al matí el rossinyol a l'alba
l'abella a la vidalba, el papalló a la flor?
¿Què li diu el llebeig a la gentil poncella,
el serafí a l'estrella? ESTIMEM EL SENYOR!*

*¿Què diu a l'infantó la mare que el gronxola,
el lliri a la viola, la verge al trobador?
Què diu a la ciutat la creu de l'asceteri,
a l'orgue el salteri? ESTIMEM EL SENYOR!*

*¿Al cel bressant de nit la terra que somnia,
què li diu? ¿I de dia, vestint-la de claror?
Herald del temple sant ¿Què diu a monts i planes
la veu de les campanes? ESTIMEM EL SENYOR!*

*¿Què li diu el palet al riu que se l'emmena,
les ones a l'arena, l'enteniment al cor?
El que mar, terra i cel es diuen uns als altres,
jo us dic a vosaltres: ESTIMEM EL SENYOR!*

«*La creu*». És una poesia molt treballada; un fruit de maduresa. La primera redacció fou publicada a *El Eco de la Montaña* —revista bilingüe de Vic—, el 13 d'agost de 1866. Verdaguer era aleshores un jove de vint-i-un anys. La redacció definitiva fou incorporada l'any 1879 al llibre *Idil·lis i cants místics*. Aquest llibre de poesies s'inicia amb un himne al pacifisme:

*«Dormiu en la meua arpa, himnes de guerra;
brolleu, himnes d'amor!
¿Com cantaria els núvols de la terra
si tinc un cel al cor?»*

«*A través dels Idil·lis i cants místics es veurà* —afirmà un crític avui desconegut— *com l'enèrgica llengua que ha servit per descripcions com l'Incendi dels Pirineus i l'enfonsament del continent atlàntic, es deixa emmotllar com blana cera per a expressar les més tendres efusions de la poesia mística.*» «*Le tengo* —exclamà Ramon Menéndez y Pelayo referint-se als *Idil·lis*— *por el primero de los actuales poetas de nuestra península.*»

La creu se situa en aquest context. És una cançó quaresmal que encara espera ser musicada; té el ressò al·legòric del *crux fideles* però no s'atura al Divendres Sant, sinó que travessa les espases de dolor per convertir-se en un himne pasqual.

*Aquí dalt al serrat
Jesús n'hi ha plantat
una olivera,
que omple de fruit el cel
i amb sa potent arrel
omple la terra.*

*Perquè no tingui eixut
morint hi ha escorregut
totes ses venes,
ses venes i son cor
que vida, sang i amor
encara hi vessa.*

*Un pomeró hi hagué;
qui de son fruit prengué
difunt ja queia;
una olivera hi ha,
qui fruit n'abastarà
del clot s'aixeca.*

*Anyells de vora el riu,
correu, veniu, veniu,
ací a l'ombreta;
el qui a l'ombra vindrà
lo llop lo deixarà
si el féu sa presa.*

*Veniu-hi a viure en pau,
i quan de mort suau
la son vos prenga,
somniareu amb mi,
bressats amb cant diví
d'àngels i verges.*

*I al jorn de Josafat,
en ser lo cel plegat
com mòbil tenda,
bé prou despertareu
transportats amb la creu
a glòria eterna!*

LA PROSA DE VERDAGUER

Verdaguer és, indubtablement, el Poeta de Catalunya. Ho expressà, intuïtivamente, el bisbe Josep Torras i Bages en la seva primera visita pastoral a Folgueroles, quan afegí en la pàgina del Llibre de Baptismes corresponent a Jacint Verdaguer i Santaló, «Príncep dels Poetes Catalans».

Una llengua rica, dúctil, elegant

Verdaguer sabé donar qualitat literària a una llengua aspra, eixuta i empobrida, i la transformà en la llengua rica, dúctil i elegant que Pompeu Fabra pogué ordenar ortogràficament. No fou pas sol, en aquesta laboriosa tasca; però sí que en fou el principal exponent.

Per què pot servir, l'efemèride verdagueriana? No tan sols per servir la memòria històrica de l'autor d'*En defensa pròpia*, sinó també per posar-lo a l'abast de les noves generacions. Per redescobrir el poeta èpic, líric i místic, l'autor d'abrandades poesies patriòtiques, el recopilador de les gestes heroiques que han generat els mites de Catalunya i el recol·lector de temes populars.

Llibres de viatges

La prosa de Verdaguer és, indubtablement, la millor del segle XIX: els llibres de viatges que foren el model de Josep Pla. Heus ací un fragment de les *Notes d'una cartera de viatge*, corresponent al creuer que efectuà pel Nord d'Àfrica amb el iot *Vanadis*, acompanyant Claudi López, el segon marquès de Comillas:

«Alger, 1 d'abril de 1883

Alger se'ns presenta de sobte amb ses cases i temples, casbah i quartels, campanars i minarets, blancs tots com un vol de coloms marins que, fugint de la tempesta, se'n pugen esparverats per un rost de la costa. No havia vist cap ciutat tan ben as-sentada així a la falda d'una muntanya, a la vora del mar; los carrers d'Alger moderns, paral·lels a la línia del moll, s'aixequen escalonats en los replans de la serra, com per veure los uns per damunt les espatlles dels altres què és lo que hi passa.

Les cases, en escalada gegantina, estan a rengles damunt los magatzems; los carrers, sobre els carrers; la ciutat mora, damunt la cristiana; i, al cim de la ciutat mora, apretada, embolicada com una madeixa en esbull, la casbah o castell, que la domina per mar i per terra...»

Descripcions de paisatges

Són conegudes les seves descripcions de paisatges rurals: el Pirineu, el

Montseny, Montserrat, la Mare de Déu del Mont, etc. No ho són tant les dels afores de Barcelona. Així, al pròleg de les *Perles del llibre d'Amic e Amat*, mossèn Cinto fa una suggestiva comparació entre *Miramar* —el redós mallorquí de Llull— i el paisatge barceloní de Vallcarca:

«El lloc de Santa Creu, per bonic que sia, no és pas comparable ni de lluny amb el vessant de Miramar; mes ne té alguna cosa, i ma bona voluntat n'hi afegeia alguna altra per a augmentar la retirança.

Ací hi ha una ermita com allí, encara que més humil i nua; i, si no és dedicada a la Santíssima Trinitat, ho és a la Verge Maria, que n'és el sagrari. Ací també hi ha devotes coves de penitents com allí, també l'arítjol sarmentós s'hi entrelliga amb l'arç i la romeguera per a tancar els camins, i les atzavares i figures de moro —amb ses urpes verinoses com el drac de les faules—, aturen d'assaltar els jardins.

Des d'ací es veu la mar, bé que un xic més llunyana que allí, i “vinyes i fenollars”, i camps de boscúries, i una gota d'aquella soledat d'allí tan dolça, tan plasenta i inspiradora. En el cel que es veu blavejar per entre les branques de les oliveres del Carmel, Horta, Vall d'Hebron i del Torrent Maduixer, com entre els de l'Illa, m'esforçava en reveure l'Amat del meu cor qui volgué morir clavat de peus i mans en l'olivera del Calvari.»

Un model epistolar

Verdaguer és també recopilador de contes i llegendes, i autor de nombrosos pròlegs, discursos i cartes interessantíssimes que són un veritable model epistolar, com la que escriví a Manuel Milà i Fontanals el dia de Sant Miquel de 1870, per convidar-lo a la seva missa nova.

«Can Tona, 29 setembre 1870

Estimadíssim mestre i amic,

Li faig saber que diumenge vinent, dia del Roser, celebraré la primera missa. Per tant, si té gust de venir-hi, ens el donaria molt gran, a mi i a tots els muntanyesos amadors de la poesia.

Diré, si a Déu plau, la missa en la capella de Sant Jordi, que és al mig de la plana, a un quart de la Font del Desmai; i després anirem a fer un dinar de camp sota ses branques, amb mos pares, els poetes veïns i algun que no ho és.

La festa serà senzilla, com correspon a un capellà que ha hagut de comprar els llibres treballant a la terra; però serà alegreta, com cal a un aimador del gai saber.»

Un model periodístic

En tant que periodista, Verdaguer és poc conegut. D'una banda fou, juntament amb Jaume Collell, el fundador de la revista *La Veu del Montserrat* (1878), antecedent de *La Veu de Catalunya*, i a les acaballes de la seva vida dirigí tres publicacions: les revistes *Atlàntida* (1896), *La Creu del Montseny* (1899) i *Lo Pensament Català* (1900). Féu conèixer, mitjançant aquestes revistes –i d'altres com *La Il·lustració Catalana* i *Pèl & Ploma*–, gran part de la seva obra poètica. Així, des del seu redós de la Gleva, al llarg de l'any 1893 envià diàriament una poesia a *La Veu de Catalunya*, tal vegada inspirat en el *Llibre de contemplació* de Ramon Llull. Són les 365 poesies que formen *Roser de tot l'any*, publicat l'any 1894.

D'altra banda, amb els seus articles *En defensa pròpia*, féu periodisme directe. Els seus escrits reivindicatius, dialèctics i punyents, són pletòrics de recursos lingüístics. Enlloc no trobem un Verdaguer tan humà, tan acostat a nosaltres, com en aquests trenta-vuit articles, publicats en dues tongades (1895 i 1897). Ens aturarem en el titulat *Pecat original*; havia de ser l'article núm. 39, i fou trobat inèdit entre els seus papers. Abans, ens cal situar el poeta en el context polític-social que visqué.

LA RELIGIÓ I LA POLÍTICA (1874-1888)

Tinguem en compte que Verdaguer apareix en uns moments de ressorgiment de l'Església, després d'una profunda crisi institucional. Un historiador tan poc sospitós d'anticlericalisme com fou el gironí Vicens-Vives, ha deixat escrit: «*Mai els clergues no foren tan poca cosa a Espanya com des de 1840 a 1860; mai la cultura eclesiàstica no estigué a un nivell tan baix com des de 1850 a 1870; mai la irradiació social de l'església no fou tan limitada com des de 1840 a 1880*». En el cas de Catalunya matisa que, a partir de la segona meitat del segle XIX, la puixança de la clerecia féu que dels seminaris sorgissin «*homes ben representatius de la cultura catalana del vuit-cents i en aquest sentit contribuïren a forjar la creació de la Renaixença*».

Cal no deixar de banda els factors externs: la celebració del Concili Vaticà I (1869-1870) i la nova dinàmica eclesial impulsada l'any 1878 des de Roma, amb l'adveniment de Gioachino Pecci al papat amb el nom de Lleó XIII.

Aquesta recuperació es va fer a tres bandes:

–Mitjançant el moviment apologetic iniciat per Fèlix Sardà i Salvany, que té ja un precedent en l'obra del P. Claret i les missions populars. En un primer moment, Verdaguer hi col·laborà amb entusiasme, però l'any 1882 se'n comen-

çà a distanciar quan Lleó XIII, amb l'encíclica *Cum Multa*, advertí sobre els perills de l'integrisme eclesial.

—Mitjançant l'obra de restauració empresa per Morgades —i que tingué com a fites el mil·lenari de Montserrat (1880-1881), la trobada de poetes catalans, valencians i mallorquins a Poblet (17-19 de maig de 1882) i la restauració de Ripoll (1886-1893).

—Mitjançant escrits d'orientació doctrinal que tingueren el màxim exponent en *La Tradició Catalana*, de Torras i Bages (1892).

Mossèn Cinto no féu mai política directa; el sentit eclesial obert que sempre tingué, i la seva irreductible catalanitat, el salvaren, en moments puntuals, de caure en mans del carlisme i, posteriorment, de l'integrisme.

Esborrany d'himne carlí

Mentre fou vicari de Vinyoles d'Orís (setembre 1871 - març 1874), tal vegada influït pel seu rector, mossèn Josep Galceran i Tarrés —el qual afectat per la mort d'un germà seu, capitost carlí, agafà el trabuc i se n'anà a la muntanya— manifestà certa simpatia envers el carlisme. Inèdit, se li ha trobat d'aquesta època un esborrany d'himne carlí: «*Visca, visca el rei en Carlos. / Visca Alfonso germà seu. / O morir o coronar-los, / sinó, el món no té remei. / Espanyols, si us falta un pare / Carlos Set us en farà, / Margarita és dolça mare, / vostres llagues curarà. / A les armes muntanyesos! / Foc i flama a l'estranger! / Catalans una abraçada / francmaçons no en volem ser. / I bandera ja és alçada, / Rei i Pàtria i Religió...*

La Restauració de 1874

Significà la derrota del federalisme republicà i del tradicionalisme carlí i coincideix amb l'inici de l'etapa de plenitud de Verdaguer. Entre 1880 i 1990, el Dr. Bonet i Baltà assenyala tres grups ben delimitats en el camp eclesiàstic: l'integrisme, el liberalisme catòlic i el grup de Vic.

L'integrisme, de fet una escissió del carlisme, tingué com a portaveu la *Revista Popular* de Fèlix Sardà i Salvany —autor d'*El liberalismo es pecado* (1884)— i *El Correo Catalán*. A final de segle apareixeria *El Urbión* i la figura de Pey i Ordeig.

El liberalisme catòlic, minoritari, acceptava una monarquia constitucional i la pràctica d'un catolicisme liberal. Hi destacaven el pare escolapi Eduard Llanas i Joaquim Rubió i Ors.

El grup de Vic, format a redós del seminari, representà l'apropament cap al nacionalisme d'homes procedents dels sectors tradicionalistes i conservadors: hi

destacaven Jaume Collell, Narcís Verdaguer i Callís, Josep Torras i Bages i el propi Jacint Verdaguer.

Malgrat les pressions provinents dels sectors integristes, mossèn Cinto se'n mantingué sempre distant: col·laborà en l'obra apologètica de Sardà i Salvany – que li edità els *Càntics* –, i deixà que Pey i Ordeig li financés la revista *La Creu del Montseny*, però fou també un gran amic de Rubió i Ors, i si avui l'haguéssim d'adscriure a algun corrent ideològic, fóra en el que Josep Pla en digué «*el filó de Vic*». Confirma el fet la publicació recent d'un text inèdit i sorprenent, trobat entre els seus papers, titulat pel propi Verdaguer *Pecat original*.

Pecat original, un text inèdit i sorprenent

Fou inclòs a la darrera edició d'*En defensa pròpia*, editat a cura de Lluïsa Plans (Ed. «La Magrana», 1994, p. 151-162).

Segons aquest text, el motiu de fons que provocà l'expulsió de Verdaguer de Can Comillas (maig 1893), els dos anys de reclusió a la Gleva (1894-1895) i tot el que se'n va seguir posteriorment (suspensió de les llicències de celebrar des del juliol de 1895 fins al febrer de 1898), l'anomenada *tragèdia de Verdaguer* no hauria tingut com a causa original ni la pràctica dels exorcismes, ni els excessos de la caritat, sinó un fet polític: la negativa de mossèn Cinto a incorporar-se al partit integrista de Ramon Nocedal, al qual s'havia ja incorporat el marquès de Comillas, instigat pel seu conseller, el jesuïta Pare Governa.

Podem considerar aquest text de Verdaguer com un dels més importants que han aparegut darrerament. Escrit cap al final de 1898, fa referència a esdeveniments ocorreguts deu anys abans. Mossèn Cinto hi exposa quin ha de ser el capteniment del capellà en l'àmbit polític. En aquest sentit, podem considerar que es tracta d'un text pragmàtic i, alhora, un valuós document per aprofundir en la consciència sacerdotal del poeta. Diu així:

«Després del Déu vos guard de rúbrica i del com va i com ve (el P. Governa) m'ennovà de que acabava d'arribar a València, ahon hi havia d'haver una reunió política, D. Ramon Nocedal, a qui tindria molt gust en presentar-me. Jo li responguí que apreciava en el que valia el fundador del nou partit batejat amb el nom d'integrisme, però havent sempre viscut allunyat del trontoll de la política (...) volia seguir-ne fora i independent en les regions serenes de la poesia.

Ell me digué que comprenia mos desigs, però que encara que no em volgués allistar a la bandera nova i flamanta, m'hi volia presentar i fora, esperant tal vegada que ses dots oratòries, sa amabilitat, sos propòsits i promeses m'atraurién com els mirallets a les alobes. Tinguí el gust d'estrènyer la mà de D. Ramon Nocedal a qui vaig parlar de son pare, D. Candi, recordant l'hermós elogi que

en fa, com a polemista catòlic, Menéndez y Pelayo en els Heterodoxos. M'agrada conèixe'l i sentir-lo: reformí el bon i alt concepte en què el tenia, mes ni parlàrem un mot de política, ni vaig tampoc sentir vocació d'entrar en la nova milícia (...).

Jesucrist no vingué a dividir, ni a restar, sinó a unir, a sumar i sobretot a multiplicar, apropiant-se l'ofici simbòlic de sembrador. El sacerdot, com a continuador de sa divina missió, podria i hauria de fer el mateix, a mon pobre parer; unir el molt que està desunit, collir el molt i moltíssim que està llençat, salvar el que està perdut i amar a tothom per salvar a tothom. Aqueixa fóra nostra gran política: ensenyar els manaments de la llei de Déu; amb les paraules i més amb les obres parlar a tots del regne del cel; encaminar a tots els desviats, guarir a tots els malalts i fer el bé a tots els hòmens (...).

Arrecerat en aqueixa manera de pensar (tant de bo que ho hagués sabut seguir) he vist passar impàvid, davant ma soledat, totes les algarades polítiques de fa trenta anys i dec anar lluny de camí quan no he hagut de reformar en res ma manera de pensar, per ajustar-lo al que S. Santedat Lleó XIII dona als sacerdots en les presents circumstàncies.

No obstant tot això, coneguí que s'havia ofès de mon retraïment el P. i aquell dia mateix ho donà a comprendre, negant-se a una petició que li férem amb D. Teodor Llorente, per la restauració de Santa Maria de Ripoll, iniciada en aquell temps per lo Sr. bisbe Morgades (...).

Jo, en un acte d'independència, no havia volgut fer-me integrista, i el marquès a poc a poc –i tal vegada sense adonar-se'n– ja se n'havia fet a llavors, i és natural que vegés certes coses de manera diferenta de la que amb que jo les veia, i que cercàs i s'aconsellàs per una prompta solució (...).

¿Podia haver sigut mon acte d'independència política, mon pecat original, o sia, la font i causa primera de totes mes desgràcies?»

Cultura, religió i pàtria en mossèn Cinto

JOSEP MARIA GUIX I FERRERES, bisbe de Vic

A la sessió del Concili Provincial Tarraconense del dia 19 de maig passat, Monsenyor Guix, bisbe de Vic, va canalitzar, amb l'aportació que segueix, l'acte d'homenatge institucional que l'assemblea conciliar va voler retre a mossèn Cinto Verdaguer, com a commemoració del 150è aniversari del seu naixement.

Al ponent li van interessar particularment tres vessants del gran sacerdot-poeta: el cultural, el religiós i el patriòtic.

Els dies 13 i 14 de novembre de 1965, el Concili Vaticà II va fer un homenatge al poeta Dante Alighieri amb motiu del 7è centenari del seu naixement. Uns 500 Pares conciliars van traslladar-se a Florència.

El dia 14 va haver-hi una missa solemne a la catedral, celebrada pel cardenal Florit i dotze pares conciliars en representació de tots els continents. Després de la missa, els Pares anaren en processó al baptisteri. El cardenal Cicognani, secretari d'Estat del Vaticà, en nom del papa Pau VI, diposità una creu d'or sobre les pàgines obertes d'un text antic de la *Divina Comèdia*.

Tots els assistents van recitar junts el Credo i el cardenal Cicognani va dir, entre altres coses, aquestes paraules: «Avui, nosaltres, rendim homenatge solemne a l'home que posà Déu en el centre de la seva vida i la Redempció en el cor de la història humana».

Pau VI, des de Roma, s'unia espiritualment a aquest acte amb aquestes paraules: «Nos hi som representats pel nostre cardenal secretari d'Estat, i li hem confiat de posar una creu d'or sobre el baptisteri —en el “suo bel San Giovanni”, com el qualificà Dante—, on ell fou batejat i fet cristià (com ja havia fet anteriorment posant una altra creu sobre la seva tomba de Ravenna). D'aquesta manera volem honrar religiosament el caràcter cristià i la fe catòlica del gran poeta; i volem animar el món de les lletres a retrobar en els valors espirituals —especialment en la nostra religió que és vertadera expressió de la vida veritable— la

millor inspiració per a l'art del pensament, de la paraula, de la poesia i de la cultura».

Abans-d'ahir, dia 17 de maig, es va complir el 150è aniversari del naixement de Jacint Verdaguer. Demà passat, a Folgueroles, celebrarem solemnement aquesta efemèride. Jo, com a bisbe de Vic, hi presidiré l'eucaristia, però, a més, hi representaré oficialment aquesta assemblea conciliar. Tanmateix, ens ha semblat que l'assemblea d'aquest Concili Provincial Tarraconense havia de fer un acte institucional d'homenatge al més gran i genial dels nostres poetes moderns.

Si sóc jo l'encarregat de dir unes paraules en aquest homenatge, tinc plena consciència que és únicament pel fet de ser el bisbe de Vic. Altres persones presents en aquesta aula tenen més mèrits personals per a fer-ho i ho farien d'una manera més rica i profunda.

Com que disposo d'un temps molt breu, m'ha semblat de sintetitzar l'obra verdagueriana en tres ràpides diapositives que necessàriament resultaran molt incompletes. Són aquestes tres: vessant cultural, vessant religiós i vessant patriòtic dels seus escrits.

VESSANT CULTURAL

Em fixo en tres parcel·les de la producció de Mn. Cinto: el lèxic, la poesia, la prosa.

a) El lèxic. Mn. Cinto s'esmunyí fins a l'entranya viva del poble i, com el buscador de diamants, hi cercà pacientment les paraules que ell recollia amb gran veneració.

Havien passat per Catalunya tres centúries de degeneració ètnica en les quals s'havia adulterat l'idioma; calia relligar-lo amb la tradició clàssica del segle xv en un esforç suprem. I aquest esforç el fa Verdaguer. Per ell la llengua catalana, pobríssima, adulterada, passà a ésser una llengua literària esplèndida i florida en la qual es pot dir *«tot el que en les llengües més treballades es diu normalment»* (J. Pla). En les obres de Verdaguer aparegueren de bell nou una veritable allau de paraules guardades durant tres segles a les entranyes del poble català, d'on les arrencà el poeta plenes de foc i de vida.

«Allò fou com una cavalcada fulgurant i inextingible que avui encara (...) ens deixa posseïts d'admiració. De l'obra de Verdaguer brollà una font abundosa de lèxic, que s'estengué ràpidament per tota la poesia catalana.» (Manuel de Montoliu)

«Agafar amb les mans una llengua conservada maquinalment per la pagesia com qui agafa un fang informe i convertir-la en un mitjà d'expressió és una

feina considerable... Des del punt de l'eficàcia... tot el que es pugui dir en honor de Verdaguer serà poc, al costat del que es mereix.» (J. Pla)

Antoni Comas sintetitza aquests aspectes amb aquestes paraules: *«De totes les qualitats que posseeix l'obra de Verdaguer, potser la més important sigui el valor de la llengua i de l'estil. De la seva comarca nadiua en va saber extreure una manera de dir viva i noble (...). Verdaguer és riquíssim en el lèxic, genuí en la sintaxi i segur en el ritme».*

b) La poesia. És el nostre geni en el camp de la poesia. Maragall parla *«d'aquella veu poderosa que deia les grans coses de la terra amb una amplitud d'alè i una fermesa d'entonació llargament sostinguda, al costat de les quals els nostres cants breus semblen petits espasmes neuròtics».* Verdaguer arribava al poble per tots els camins perquè, com diu Mn. Pere Ribot, *«venia del poble, era poble, es feia poble».* En Verdaguer tot és grandios, però hi destaquen, sobretot, aquestes tres grans facultats: una imaginació exuberant i genial; un sentiment xop i roent de passió; un domini meravellós de la llengua que es manifesta en la riquesa de lèxic, en la prodigiosa varietat de la mètrica, en la bellesa i en la varietat dels versos.

Parlant concretament de *L'Atlàntida*, Menéndez Pelayo, el més autoritzat dels crítics d'Espanya, afirmava que Verdaguer *«s'ha col·locat al davant de tots els poetes descriptius peninsulars».* I afegia, entre altres elogis: *«No hi ha llengua moderna que iguali en poder i flexibilitat la llengua catalana, tal com Verdaguer la maneja».* I Frederic Mistral, referint-se a aquest mateix poema, deia entusiasmat: *«Jamai Catalunya ha produït una obra contenint tanta de poesia, de majestat, de grandesa, de força i de saviesa...».* També Maragall s'afegeix al cor dels elogis i diu: *«El poeta baixà de la muntanya a la ciutat cantant el seu poema, i la nostra llengua tornà a existir viva i complerta, popular i literària a la vegada. Vingué en el moment precís en què havia de venir».* Sí, *L'Atlàntida* féu que la literatura catalana fos coneguda i respectada allà on abans era negada.

Els elogis sobre *L'Atlàntida* es repeteixen davant el poema *Canigó*. Per no allargar-nos, només en recolliré un, el de Menéndez Pelayo, quan felicita Verdaguer per la seva *«bella, atrevida i grandiosa obra»*, i diu: *«En aquest nou poema vostè sent i expressa amb un vigor i una precisió gràfica que, al meu parer, no té parió en cap altra llengua, tots els accidents del paisatge de muntanya i totes les impressions... que suscita la contemplació de la serralada, vista amb ulls d'amor i amb aquella divina intuïció poètica que sap discernir i llegir el sentit ocult sota els signes de la naturalesa».* També afegeix: *«L'atenta lectura de Canigó m'ha confirmat en la idea que temps ha vaig formar, conceptuant-lo a vostè (...) com el poeta de més dots nadius de tots els que avui viuen en terres d'Espanya».*

Deixem de recollir elogis sobre les altres composicions poètiques de Mn. Cinto, encara que també podríem fer esment d'alguna crítica dura, com, per exemple, aquella de Carles Riba quan, després d'afirmar que la poesia de Verdaguer «no ens ofereix un món de conceptes, sinó un món d'afectes», diu severament: «De vegades és fins i tot la inèpcia rotunda que ens salta en mig d'una justificada expectació, que ens trenca barroerament la delícia, que corona la preciosa estructura d'un poema». I és que en la seva obra tan extensa es repeteixen massa les mateixes imatges plenes d'abelles i colomes, d'arpes i cantúries, de roses i espines, de papallones i perles...

Si, en les primeres dècades del nostre segle, els joves noucentistes es miraven la poesia de Verdaguer amb cert menyspreu, Josep Maria de Sagarra tingué la valentia de manifestar públicament la seva conversió amb aquestes paraules: «Avui professo i afirmo sense cap reserva la magnificència de la poesia de Verdaguer presidint tota l'aventura de la nostra Renaixença».

c) La prosa. De Verdaguer, generalment, tothom es fixa en la poesia. Però la seva prosa –també força abundosa– mereix una gran atenció i és plena de valors.

Per això no ens ha d'estranyar que Josep Pla digui que la prosa de Verdaguer és «insuperable, magnífica». També Carles Riba parla del «fet imponent de tota la seva tan neta, orgànica i sòlida prosa». Josep Carner l'anomena «instaurador de la paraula viva catalana»; Joaquim Molas, «prodigiós constructor verbal» i J. V. Foix, «un dels primers prosistes de la nostra llengua».

VESSANT RELIGIÓS

Temàtica religiosa en l'obra verdagueriana

Ordenat prevere el 24 de setembre de 1870 i després de cantar missa a l'ermita de Sant Jordi el primer diumenge d'octubre, fou enviat com a vicari a la parròquia de Vinyoles d'Orís. Els pocs anys que hi passà marcaren per sempre més la seva inspiració poètica i l'orientació de la seva lira, i fixaren l'horitzó apostòlic de tota la seva vida. Verdaguer sent intensament en el seu cor de novell sacerdot el zel de fer bé a les ànimes. Aprofitant el seu carisma poètic, recull la fe del poble, expressada en les tradicions i festes, la plasma i enalteix en la seva poesia i la posa altra volta al servei del poble, que la canta en versos senzills i fervorosos que li guanyen el cor i el fan vibrar amb pietat fervent.

El mes d'abril de 1879, després de l'èxit esclatant de *L'Atlàntida* en els Jocs Florals de 1877, Mn. Cinto publicà el llibre *Idil·lis i cants místics*, on recull la seva producció poètica de caràcter religiós, escrita al llarg d'una dècada. En aquest llibre Verdaguer se'ns revela com un gran poeta místic. Menéndez Pelayo, en el discurs de recepció a la *Real Academia Española* (1881) féu una breu, però

càlida, referència a aquesta obra que li sembla superior a *L'Atlàntida*. Assegura que els poetes del segle d'or no s'avergonyirien de signar algunes de les composicions d'aquest llibre, pel fervor cristià i per la delicadesa de forma i de conceptes que hi resplendeixen.

Abraçant d'una mirada l'obra poètica religiosa de Verdaguer, heus ací, a grans pinzellades, els temes principals que hi canta.

a) La infantesa de Jesús i la Sagrada Família. Aquest tema és cantat, sobretot, en el poema *Jesús infant*, que consta de tres parts: *Betlem* (1891), *La fugida a Egipte* (1893) i *Natzaret* (1890). Aquest poema gira entorn de Jesús infant i conrea la devoció a la Sagrada Família, una devoció molt viva a la darrerria del segle passat. Recordem que Lleó XIII havia proclamat la família de Natzaret com a model de les famílies obreres, que el P. Manyanet havia fet la seva fundació i que Gaudí treballava de ple en el temple expiatori de Barcelona.

b) La creu. La presència de la creu embolcalla tota la producció verdaguèria. Des dels darrers versos de *L'Atlàntida*, on Colom

«Veu morgonar amb l'espanyol imperi
l'arbre sant de la Creu a altre hemisferi,
i el món a la seva ombra reflorir»,

fins a *Aires del Montseny*—un dels seus darrers llibres—, pràcticament en totes les obres de Mn. Cinto hi ha alguna poesia dedicada a la creu.

En *Aires del Montseny* el protagonisme de la creu queda concretat en la creu de Matagalls, plantada allí pel P. Claret el mes de juliol de 1849. Verdaguer fou un enamorat d'aquesta creu. Fundà un setmanari que batejà amb el nom de *La Creu del Montseny*. Al peu d'aquesta creu, el 3 de setembre de 1899, decidí d'escriure el llibre *Aires del Montseny*, recull en el qual aquesta creu, que ell cantà com *la creu de Catalunya*, està constantment present des del pròleg fins a l'apèndix. Més encara; al peu d'aquesta creu, que corona, serena i majestuosa, la muntanya d'ametistes i que, des d'aquest cim senya tota la terra catalana, Verdaguer, pressentint ja la seva mort, va escriure uns mots de comiat que són una confessió de fe cristiana i catalana i, ensems, un missatge a tot el nostre poble. Veu el destí i la plenitud de Catalunya a través d'una ruta netament espiritual i desitja que la creu sigui el senyal de perdurabilitat de la nostra pàtria.

A aquests cants i himnes a la creu de Crist, cal afegir-hi les seves composicions dedicades a les creus humanes que afeixuguen els mortals mentre som en aquesta vall de llàgrimes. Aquestes poesies les trobem aplegadas en el llibre *Flors del Calvari* (1896), publicades amb el subtítol de *Llibre de consols*, en plena tra-

gèdia. El poeta, amb la suspensió *a divinis*, va plorar i sofrí misèria, però mai no va renegar del seu sacerdoci i exhalava en aquest recull el seu dolor.

En un breu poema titulat *La pomerola*, escrit durant la seva suspensió *a divinis* (1896) i descobert recentment, Mn. Cinto dedica els darrers versos a la creu (són els v. 324-331):

*«Mes de l'arbre gentil que el front abaixa
los hermosos bocins no els cremeu tots;
si no n'hi ha prou per fer-me'n una caixa,
feu-ne una creu per coronar mon clot.
Penjau lo meu llaüt d'eixa creu santa
i al bes de l'aire oint-la sospirar,
direu: deu ser lo trobador que canta
l'eterna primavera a l'apuntar».*

c) Cor de Jesús. El papa Lleó XIII va posar la devoció al Cor de Jesús com a gran mitjà de salvació i va demanar la seva difusió per tota la terra. L'any 1879 Torras i Bages —encara no bisbe— va escriure el *Mes del Sagrat Cor de Jesús*.

Ja l'any 1878 el llibre *Idil·lis i cants místics* s'enceta amb una poesia dedicada al Cor de Jesús, on el nostre poeta l'invoca amb aquests versos:

*«Cor de Jesús, oh cítara sagrada
que abeurà en rius de música lo cel,
sies font de mos cànctics regalada
i rajaran més dolços que la mel».*

El mes de juny de 1881 va haver-hi un certamen nacional a Tarragona amb ocasió de les solemníssimes festes en honor del Sagrat Cor de Jesús. En aquest certamen van concórrer, i hi foren premiats, el Dr. Torras i Bages, que presentà una memòria titulada *Influencia de la devoción al Sagrado Corazón de Jesús en los tiempos modernos*, i Mn. Cinto Verdaguer, que hi presentà una composició, distingida pel jurat, la qual, ampliada, es convertí en *Lo somni de sant Joan*, publicada l'any 1887.

D'aquesta manera Verdaguer es convertí en la llengua plena de foc del místic i de l'apòstol que, amb el seu cant, volia sembrar i propagar l'amor de Crist.

d) L'Eucaristia. En plena tragèdia, Mn. Cinto va visitar els seus amics del Rosselló. Agustí Vassal va demanar-li una poesia sobre el miracle de les cinc hòsties de Pezillà de la Ribera. La poesia, titulada *Lo Sol de Pezillà*, porta data del dia de Nadal de 1896 i passà a formar part de les Actes del Congrés Eucarístic de Paray-le-Monial (1897). Aquesta poesia podem considerar-la la primera pe-

dra del llibre *Eucarístiques*, publicat un parell d'anys després de la mort de Verdaguer. En el Congrés Eucarístic de Namur (setembre de 1902) Vassal presentà un breu estudi sobre aquest recull, on diu que Mn. Cinto «*ha estat el més sublim dels poetes místics*».

El volum de les *Eucarístiques* és «*l'obra mística cabdal del gran Verdaguer*», que conté «*los salms més dolços que hagi entonat criatura humana des de sant Tomàs d'Aquino*» (Antoni Busquets). «*Les Eucarístiques han sigut el testament poètic de Mn. Jacinto Verdaguer.*» (Bisbe Carselade)

Marià Manent diu que les *Eucarístiques* «*són una poesia que Verdaguer feia florir treballósament en les seves íntimes ruïnes*». Tanmateix —continua dient— «*el que meravella és que entre els poemes del ponent verdaguerià n'hi hagi de tan matinals, de tan abrilencs com les més gerdes composicions de la seva joventesa*». «*En les Eucarístiques abunden els moments de fel·lç concordança entre intensitat i simplicitat. Llavors la paraula hi sembla meravellosament purificada, tornada als orígens nebulosos, alliberada alhora de la familiaritat i de l'artifici.*» És una obra capital de fe i amor.

La poesia eucarística de Verdaguer no es limita a aquesta obra pòstuma. Cal afegir-hi un bon nombre de composicions del llibre *Roser de tot l'any* i de *Lo somni de sant Joan* i també alguna que altra de *Veus del Bon Pastor*, *Flors del Calvari*, *Al cel* i *Disperses*.

Amb Verdaguer, veritable joglar de l'Eucaristia, a Catalunya la poesia eucarística neix amb plenitud de força poètica. Com que era un foll enamorat de l'Eucaristia, tenen tanta força passional i descarnada aquelles composicions en què demana que se li retorni el calze quan, suspès *a divinis*, no podia celebrar la missa.

e) **Maria.** Verdaguer és el nostre poeta marià per antonomàsia. Una part notable —per la seva extensió, però més encara per la seva qualitat— de la seva producció mariana la tenim en el llibre *Montserrat*, que recull 52 composicions montserratines, entre les quals hi ha l'*Himne del mil·lenari*, el *Violai*, els *Goigs de Nostra Senyora de Montserrat*, *Cançons de Montserrat* i l'*Himne de la coronació*. Amb motiu de la Coronació de la Mare de Déu de Montserrat (1881), els poetes catalans oferiren un àlbum a la Moreneta que contenia les composicions escrites expressament per a aquest acte. A la primera pàgina de la *Corona poètica*, hi col·locaren l'*Himne de la coronació* de Verdaguer; d'aquesta manera era proclamat per sempre més com el poeta de Montserrat.

Maria és, també, el tema més important en *Roser de tot l'any* (1894) —un aplec de 365 poesies, una per a cada dia de l'any— en alguna de les quals Verdaguer assoleix les fites més altes de la poesia mística.

Té una altra obra de la darrerria de la seva vida, dedicada a la Mare de Déu. Es titula *Flors de Maria*. Aquest llibre és el darrer homenatge de Verdaguer a la Verge dels seus amors, a la seva mare celestial. De tot el llibre sobreix tendresa i agraïment a Maria, que apareix en tot moment barrejada i confosa amb la imatge de la seva mare terrena. Moltes vegades s'havia sentit naufragar i Maria va salvar-lo sempre. Ha perdut els honors, la fama, la riquesa; però ha conservat la fe i la puresa del seu cor.

L'any 1903 –Verdaguer havia mort l'any abans– Agustí Vassal va presentar una antologia de poesies marianes de Verdaguer al Congrés Marià de Fribourg de Suïssa, juntament amb una antologia de Dante: «*La Vierge Marie d'après le Dante et d'après Verdaguer*». Ho justifica amb aquestes paraules: «*Després del Dante d'Itàlia és el Dante d'Espanya que ve a trucar a la porta del Congrés Marià de Fribourg, Mn. Jacint Verdaguer, honor i glòria de les lletres catalanes, ha mort i tot Espanya el plora. El Miquel Àngel de la poesia és també Fra Angèlic. El poeta de les grans epopeies ha estat el més sublim dels poetes místics. Santa Teresa, Ramon Llull i Verdaguer han seguit el mateix camí*». I després d'haver dit de Dante que «*la lira dels àngels no sona millor que la seva*», afirma de Verdaguer: «*En el cel els àngels no deuen cantar millor*».

f) Els sants. Són moltes les composicions poètiques de Verdaguer dedicades als sants: himnes, goigs, càntics. Les trobem escampades per diferents obres seves. Tanmateix, té dos poemes menors que mereixen una menció especial: *Sant Francesc* i *Santa Eulàlia*. El dedicat a la santa barcelonina (1898) pot ser considerat el seu darrer poema, paral·lel, d'alguna manera, al que havia publicat una trentena d'anys abans, quan era estudiant a Vic, titulat *Dos màrtirs de ma pàtria*.

g) Altres poesies devocionals i missionals. Mn. Cinto compongué una infinitat de textos per al servei pastoral de l'Església. Lògicament, en aquests escrits, no s'hi troben aquells mèrits literaris de *L'Atlàntida* i *Canigó* o d'*Idil·lis i cants místics*. Tampoc no ho pretenia. El que ell pretenia era que els seus himnes i càntics penetressin fàcilment en el poble senzill i arrellessin en la seva ànima. I això ho aconseguí amb escreix, tant amb el seu amplíssim repertori de cants de missió com amb el no menys abundós de càntics de lloança, d'exaltació de la fe i de foment i ajut de la pietat popular.

Mn. Cinto féu de la seva ploma i de la seva abundosa creació poètica una veritable dedicació sacerdotal al servei de l'eficàcia pastoral. Ell, que s'hauria «*estimat més ser peu de predicador que cap de poeta*», se sent incapaç «*de fer mai un sermó*». El desig de compensar sacerdotalment aquesta deficiència, abrandat per les recomanacions de Milà i Fontanals, Collell, Sardà i Salvany i Torras i Bages, el portà a una creativitat exuberant en detriment, de vegades, de la qualitat de les seves composicions.

Tres característiques de la poesia religiosa de Verdaguer

Una nota clarament dominant en la vida i en la producció literària de Verdaguer, de la seva juvenesa fins a l'hora de la mort, és l'amor a sant Francesc d'Assís i el franciscanisme que amara els seus escrits.

Una altra nota ben palesa de la poesia verdagueriana és la influència de Ramon Llull. Això no ens ha d'estranyar. Ell mateix ens en confessa el secret quan diu en el pròleg del llibre *Perles*: «*Fora dels llibres sagrats, jo no recordo haver llegida poesia mística més alta i que entrés més sobiranament esbalaïdora i lluminosa en la meva ànima*».

Una tercera característica és la seva aptesa per a ser musicada. Verdaguer, va dir Josep M. de Sagarra, és el «*poeta més musicable i més musicat de la nostra terra*». Nosaltres podem ser més agosarats que Sagarra i apuntar que Verdaguer és probablement el poeta del món que ha inspirat més composicions musicals. Les melodies sobre textos de Verdaguer, segons sembla, superen el miler; alguns parlen de 1.200.

La nota més simpàtica d'aquesta qüestió és que la popularitat que Verdaguer ha aconseguit gràcies a la música no li ha arribat pas per les creacions simfòniques de Manuel de Falla i d'Enric Morera entorn de *L'Atlàntida*, ni per les de Jaume Pahissa i del P. Antoni Massana entorn del *Canigó*, sinó sobretot gràcies a les melodies que un gran nombre de músics de la nostra terra —alguns excel·lents— han posat a molts dels seus càntics i de les seves composicions.

Diffícilment trobaríem un compositor català que no hagi musicat alguna poesia de Verdaguer, encara que no tots hagin assolit la glòria d'un Nicolau (especialment amb *La mort de l'escolà*), d'un Rodoreda (amb el *Virolai*) i d'un Vives (amb *L'emigrant*). Sancho Marraco té 55 obres amb lletra de Verdaguer i Mn. Romeu no menys de 36. La col·laboració entre Verdaguer, el mestre Nicolau i l'Orfeó Català de Lluís Millet fou providencial per al triomf i la difusió extraordinària de les cançons verdaguerianes.

VESSANT PATRIÒTIC

El tercer vessant verdaguerià és el patriòtic. Mn. Cinto és el poeta nacional de la Catalunya moderna. És un gran patriota. És també un convençut catalanista. No és, però, ni vol ser-ho, un polític i en cap moment no es manifesta separatista:

*«Dels catalans sempre sereu Princesa,
dels espanyols estrella d'Orient».*

El tret més clar del patriotisme verdaguerià és el religiós; més encara, va força unit a Montserrat i a la Moreneta. Per ell, pàtria i fe eren indestruïbles. El culte de Verdaguer a la Mare de Déu de Montserrat és una expressió més del seu culte a la pàtria.

El seu amor a Catalunya queda ben evidenciat en l'entusiasme amb què treballà al costat de Sardà i Salvany i de Jaume Collell en la campanya del mil·lenari de Montserrat i de la coronació de la Moreneta com a Patrona de Catalunya (1880-1881). Uns quants anys més tard (febrer de 1885) Verdaguer, amb dubtes i reticències, formà part de la comissió unitària que anà a fer lliurament del *Memorial de greuges* al rei Alfons XII. Una altra intervenció notable de caràcter patriòtic fou la seva participació en la campanya de reconstrucció del Monestir de Ripoll, al costat del bisbe Morgades i del canonge Jaume Collell; en aquesta campanya, el caràcter patriòtic tingué més relleu que l'aspecte religiós, que fou el prevalent en el mil·lenari de Montserrat i en la coronació de la Moreneta.

Verdaguer estimà sempre i intensament Catalunya. Ara bé, aquest amor patriòtic el trobem expressat d'una manera excel·lent en tota la seva producció, de vegades amb accents èpics i altres vegades amb to principalment líric. Cap poeta, en tot el temps de l'èpica heroica dels Jocs Florals, no ha fet vibrar la corda patriòtica tan intensament com Mn.Cinto Verdaguer ha cantat la pàtria de diferents maneres:

—De vegades canta la terra catalana, la seva geografia, que coneixia pam a pam perquè n'havia resseguit tots els racons amb passió d'enamorat. Pensem, per exemple, en moltes pàgines del *Canigó* i d'*Aires del Montseny*, com ara *L'Empordà*, *la Plana de Vic*, *El Ter i el Freser*, *Oda a Barcelona*, etc.

—Altres vegades es fixa sobretot en les gestes glorioses de Catalunya. Pensem, per exemple, en *Nit de sang*, *Don Jaume a Sant Jeroni*, etc.

—Altres vegades canta l'enyor de la terra, com en *Enyorança*, *Lluny de ma terra*, *Soledat* i, sobretot, en *L'emigrant*.

La major part de la seva obra patriòtica és recollida en el llibre *Pàtria* (1888). És un dels millors llibres de Verdaguer; un llibre ardent, ple de foc i d'ardor patriòtic, on assoleix els accents més vibrants, en composicions com *Nit de sang*, potser el poema més violent, més ple de força vindicativa que s'ha escrit en llengua catalana:

«Comte de Santa Coloma,
malviatge qui et parí! (...)
Lo dia que vares nàixer
fou un dia maleït,
més li valdria a ta pàtria
que hagués nat un escorpí».

La més popular de les composicions patriòtiques de Verdaguer és, indubtablement, *L'emigrant*, poema on canta el seu enyorament de Catalunya amb un excés de sentiment i d'emoció localista i sensible; la música encertada i inspirada de Vives l'ha convertit en el cant per excel·lència de la nostàlgia de la pàtria. En el recull hi ha també l'*Oda a Barcelona*, escrita l'any 1882 (temps de Rius i Taulet) i premiada als Jocs Florals de 1883; una obra de circumstàncies, escrita per a la ciutat i per al moment. És una de les poesies que va proporcionar a Verdaguer un dels èxits més clamorosos de la seva vida i més satisfactoris. L'oda, a part del seu valor literari, recull tota la vibració de la ciutat en aquell moment i expressa amb exactitud el sentiment del poble desvetllant el seu entusiasme.

Tanmateix, el cant més fervent a Catalunya el trobem en el poema *Canigó*. El *Canigó* és un cant a Catalunya, el nostre poema patriòtic per antonomàsia. Verdaguer descriu la muntanya amb encert i la canta amb enamorament i entusiasme, amb amor que mai no decau. Tot el poema és un deliciós aiguabarreig d'emoció poètica, d'encesa passió patriòtica, de delicat enamorament franciscà de la nostra terra i d'un profund sentiment religiós que cerca amb devoció les arrels cristianes del nostre poble. El *Canigó* és la sublimació apoteòsica de Catalunya i dels seus orígens cristians a l'ombra de la creu.

Aquest cant a Catalunya es fa més fervent en alguns fragments del cant XI (dedicat a l'abat Oliba), del cant XII (dedicat a la creu del Canigó) i de l'epíleg (dedicat als dos campanars):

«Oh, salve, Catalunya,
la fosca nit s'allunya,
la nuvolada es fon,
i com àurea corona gegantina,
lo sol se posa en ton puríssim front.»

...

«Pàtria, et donà ses ales la victòria;
com un sol d'or ton astre es va llevant;
llença a ponent lo carro de ta glòria;
puix Déu t'empeny, oh Catalunya!, avant.
Avant: per monts, per terra i mars no et pares,
ja t'és petit per trono el Pirineu,
per ésser gran avui te despertares
a l'ombra de la Creu».

No totes les poesies patriòtiques es troben a *Canigó* i a *Pàtria*, sinó que cal afegir-hi també *Montserrat*. En aquestes tres obres —a les quals potser caldria afegir algunes pàgines d'*Aires del Montseny* i *Barcelonines*— hi ha una síntesi del pensament de Verdaguer sobre la pàtria, sobre les arrels cristianes de Catalunya i el seu destí, sobre el paper de l'Església catòlica en la nostra història.

Si a Canigó Verdaguer ens canta el seu amor a Catalunya en les seves arrels, en *Aires del Montseny* hi ha el seu amor a la Catalunya d'aquell final del segle passat i del començament del nostre.

Verdaguer estimava el Montseny. Diu: «*Si qui ha begut un estiu fresques i regalades aigües del Montseny no el pot oblidar més, ¿com l'oblidarà qui ha nascut a la seva ombra, qui ha jugat a la seva falda i ha passat en ella lo bo i millor de sa vida?*». Per això, no ens hem d'estranyar de les floretes que dedica a aquesta muntanya: «*És la muntanya reina de nostres muntanyes*», «*serra gegantina*», «*noble front de Catalunya*», «*marxapeu de l'infinit*», «*pedró de Catalunya*», «*tità formidable de la meva terra*», com Montserrat, «*pit de Catalunya*».

En aquesta obra, *Aires del Montseny*, la darrera que va publicar, Verdaguer vincula estretament Catalunya a la creu. Adreçant-se a la creu de Matagalls, que Mn. Cinto anomena la «*Creu de Catalunya*», acaba dient:

*«Avet plantat al cor de nostra terra,
enfonsa més, enfonsa-hi tes arrels;
arriba fins als cors que et fan la guerra,
per entre branques deixa 'ls
veure somriure l'ull blavís dels cels.
Eixampla més tes branques gegantines,
amb tes ales soplujà els catalans,
l'espanyola niuada i les veïnes;
abriga a tots los homes,
a tots la Creu de Crist nos fa germans».*

El dia 18 d'agost de 1901, en la seva darrera pujada al Montseny, va escriure unes paraules bellíssimes i emotives al peu de la creu de Matagalls. És el seu adéu definitiu al Montseny. És un acte de fe cristiana i catalana i, ensems, un missatge a tot el nostre poble. Veu el destí i la plenitud de Catalunya mitjançant una ruta netament espiritual: la de la Creu, anagrama de dolor i de triomf. Vol que la Creu sigui el senyal de la perdurabilitat de la nostra pàtria. Es titula *Abraçant la Creu del Montseny*, i en llegeixo alguns fragments:

«Verament, la creu de Jesucrist sempre és hermosa i en totes bandes és escaienta i gran (...) Mes una Creu com aqueixa, plantada al cim d'una muntanya que és lo pit de la nostra estimada terra, me sembla no solament un signe de possessió, sinó també de presència de Déu sobre d'ella, i ensems un acte de fe, d'esperança i de caritat de nostra pàtria (...) No em guanya ningú en amor a Catalunya, mes vull estimar-la avui, vull estimar-la demà, vull estimar-la sempre. Vull que aqueix amor no s'acabe amb una vida transitòria i fonedissa, com la neu d'aquesta muntanya cru-

cífera, sinó que desitjo estimar-la també des d'allí dalt, a on l'Amor de l'home, unint-se amb l'amor de Déu, com una guspira al sol, és d'eterna durada».

La Creu de Matagalls, il·luminant i senyant Catalunya, fou el somni, l'obsessió de Mn. Cinto. Fou alhora el triomf de la seva fe. Tant de bo ho sigui també per a nosaltres! D'aquesta Creu, arbre beneït i beneïdor, n'esperem un gran devessall de benediccions per a nosaltres i per a la nostra terra. Però ens hi hem de mantenir ben units; altrament, a la nostra terra potser un dia –Déu no ho permeti!– podrien aplicar-se-li aquelles paraules que Verdaguer fa pronunciar a la *Palmera de Jonqueres*, un cop morta:

*«Si de ta soca allunyes la font que saba et dóna,
caiguda de tes branques l'esplèndida corona,
t'assecaràs com jo...».*

Per tal que això no s'esdevingui, el nostre Concili ha de dir de manera convincent a Catalunya aquelles mateixes paraules amb què Mn. Cinto estimulava Barcelona:

*«Treballa, pensa, lluita; mes creu, espera i ora.
Qui enfonsa o alça els pobles, és Déu que els ha creat».*

DUES NOVETATS EN DISTRIBUCIÓ

LAS DEMOCRACIAS PARTICIPATIVAS

De la participación ciudadana a las alternativas de la sociedad

Tomás R. Villasante

Precio: 1.500 pesetas

En este libro se exponen y analizan experiencias concretas de participación ciudadana en ámbitos locales y municipales. La perspectiva es profundizar la democracia.

OBREROS Y OBISPOS EN EL FRANQUISMO

Antonio Murcia

Prólogo de Johann Baptist Metz

Precio: 4.000 pesetas

Un libro importante para clarificar el agitado periodo de la Acción Católica cuando los movimientos apostólicos entraron en crisis. Frente a un debate que todavía continúa vivo, el autor, un sacerdote murciano, doctor en teología por la Universidad de Münster, aporta su gran conocimiento de causa, un vasto aparato crítico de investigación y una profunda interpretación de los hechos.

Comandes d'aquests llibres a CENTRE D'ESTUDIS PASTORALS
Rivadeneyra 6, 3r - 08002 Barcelona. Tel. 317 48 58.

*També es poden demanar per rebre'ls per correu, sense despeses
addicionals.*

Renovació de la Missió popular, a Sant Boi

P. IGNASI RICART, claretià

Al número 142-143 de Quaderns de Pastoral (juliol de 1994) informàvem de la Missió popular, com a eina vàlida d'evangelització, que s'havia desenvolupat a la parròquia de Sant Pere Apòstol de Ciutat Cooperativa-Molí Nou, un barri de Sant Boi de Llobregat.

La Missió començà l'any 1993 i va concloure el març de 1994. Un any després, del 26 de març al 2 d'abril de 1995, i dins del nou disseny d'aquestes missions populars, tingué lloc a l'esmentada parròquia la Setmana de Renovació de la Missió popular.

El P. Ignasi Ricart, membre del Consell de redacció de Quaderns, ens explica aquesta experiència.

Ens hi va tot!

Aquest títol impactant de l'obra del P. Bernhard Häring, que acaba de publicar l'editorial Claret aquesta primavera, motiva la nostra valoració d'aquest mètode d'evangelització. La teologia del P. Häring té molta grapa humana i evangèlica. En el rerafons, val a fer notar la seva experiència en el camp de la missió popular, sobretot després de la guerra mundial entre els pròfugs.

El P. Häring alternava la seva activitat didàctica amb les missions: «Cada any passava unes deu setmanes en la diàspora entre Coburg i Ansbach, per tal de predicar una mena de missió popular als pròfugs catòlics (del període bèl·lic i postbèl·lic) que ara vivien en regions que fins aleshores havien estat estrictament protestants, passant d'una localitat a l'altra, a vegades fent servir esglésies protestants, a vegades sales de ball llogades» (p. 12 i s.).

Avui ens toca viure i predicar l'evangeli en terra estranya, en una diàspora on els cristians practicants són cada cop menys presents i visibles a dins de la nostra societat pluricultural, fragmentada i fortament secularitzada. I tanmateix, *«ai de nosaltres si no evangelitzem!»* (1 Co 9, 16), si no portem la Bona Nova als homes i les dones del nostre temps, decebuts per l'ensulsiada de les utopies d'aquest segle i ofegats pel relativisme imperant. En aquest context, creiem que l'accent l'hem de posar no tant en el credo, la moral, allò que és institucional, sinó en l'experiència personal i comunitària de l'evangeli. Els valors de l'evangeli no s'aprenen *de cap*, sinó *de cor*, per la convicció, pel testimoniatge. Només quan la nostra fe és testimoniada, esdevé missionera, evangelitzadora.

Al P. Häring no li agraden els esquemes prefabricats, que a la llarga resultarien inodors, incolors i insípid, ja que no poden valer per a tots els llocs igualment: *«Abans de començar (aquelles missions populars) jo havia redactat setze esquemes de sermons. Però no en vaig fer servir ni un. A cada localitat visitàvem primer totes les famílies catòliques per escoltar-les i comprendre-les. Per tant, la predicació havia d'intentar de respondre a les seves peticions, a les seves preocupacions i a les seves esperances. Això em va ajudar a abandonar, en part, l'abstracte llenguatge acadèmic i, a poc a poc, em va fer entendre que la nostra teologia moral i la nostra predicació moral han de tenir en compte precisament els qui es troben en greus dificultats. Finalment, la situació de diàspo-*

ra contribuï a mantenir viu el meu interès ecumènic» (p. 13).

De la Missió popular renovada de l'any passat han quedat 35 grups que es reuneixen cada mes a les cases per a revisar la vida des del diàleg, promogut per un animador o una animadora a partir d'un tema fotocopiats. Els temes eren escollits per la comissió de la Missió de la parròquia que era la caixa de ressonància de la gent. Vam creure que calia donar respostes concretes a les preguntes concretes que la nostra gent es fa. Els temes prefabricats ens han resultat massa teòrics, abstractes. Per això, un matrimoni de la parròquia filtrava aquests temes, tot donant-los una agilitat i una vivor que encomanaven ganes de dialogar en un clima de pregària, on la Paraula de Déu era com l'estrella polar que ens guia per aquest maremàgnum de la cultura actual per on l'Església navega. Hem vist molt clar que la Paraula de Déu no la podem usar d'una manera híbrida, per a justificar tan sols les veritats que volem explicar. Això ha estat estimulants i creatiu (a base de símbols-signes de comunió), ja que tant l'escola de pregària de 8 a 9 del matí (força concorreguda) i els pregons d'evangeli dels vespres (molt concorreguts també) mostraven la centralitat de la Paraula de Déu. En aquest sentit, diu el bisbe Joan Carrera: *«...caldría potenciar encara més la presentació de la Paraula de Déu, sobretot la de caràcter kerigmàtic, o de primer anunci, amb llenguatge incisiu»* (Catalunya Cristiana, 20 abril, 95, Experiències de fe). Val a dir que Mons. Carrera va fer l'enviament dels missioners de la Missió popular de Montgat i ha promogut una expe-

riència d'evangelització a Badalona, aquesta darrera quaresma.

El *Llibre de la Missió*, que es va obrir arran de la preparació de la Missió, ha anat recollint les impressions de tothom durant tot aquest temps. Hi batega el cor de la parròquia en les pregàries, accions de gràcies, comentaris...:

—Hem de donar gràcies a Déu. Per què? Molt fàcil: per haver-nos enviat aquests pares claretians que ens han preparat la Missió popular. Del temor i del nerviosisme de les primeres visites passem a l'alegria de les últimes, i al goig de poder oferir les nostres cases i poder assistir i animar les assemblees cristianes. És quelcom tan meravellós que no es pot explicar (Josep R.).

—Gracias, Señor, por demostrarme tu gran amor y hacerme conocer a tu hijo Jesús que se ha hecho presente en mí, llenando mi vida de fuerza, ilusión, esperanza y amor (Visi).

—La Misión está siendo una experiencia muy importante para mí. De visitadora y animadora estoy descubriendo que Jesús vive en cada familia de nuestro barrio y que su Espíritu nos hace perder todos los miedos humanos iniciales (Toñi).

—Estoy contenta por las misiones: me han devuelto a mi parroquia (M. Carmen).

—Com el sol dóna dolçor als fruits, així la Missió ens faci més bons, més humans (Pau).

—Siempre estaré agradecido por

estas semanas de Misión; no recordaba cuando fui la última vez a una iglesia, y gracias a vosotros he encontrado a Jesús (Ovidio).

—Que la semilla del amor surja en esta Misión, en el corazón de todos nosotros (Micaela).

«Els deixebles estaven amb les portes tancades i barrades per por dels jueus» (Jn 20, 19) •

La por al món tanca l'Església portes endins, en la pastoral de consum; la converteix en una mena de club d'antics amics de Jesús. La missió (Mt 28, 18-20) queda descurada. Però l'Esperit de la Pentecosta llança l'Església cap enfora: Pere i els onze es posen a predicar. No es coneix Jesús a fons, recloent-nos en el passat. Els Fets dels Apòstols ens fan veure que «*el cristià coneix Jesús en la mesura que dóna testimoniatge d'ell davant el món*» (J. Guillet). Cal sortir a predicar l'evangel·li a fora de les esglésies i dels cercles eclesials. Cal que sortim cap als allunyats.

El mot *allunyat* ens parla dels qui són lluny, dels qui no sovintegen als nostres cercles eclesials: el gran nombre de batejats que prescindeixen totalment de l'Església perquè no estan d'acord amb la seva postura oficial o perquè rebutgen les exigències de la fe cristiana, encara que creguin en Déu; el gran nombre d'immigrants, molts d'ells catòlics, mancats de formació religiosa. El *Sínodo Episcopal per a Europa*, 5 ens invita a la nova evangelització: «*La nova evangelització cal que sigui missionera, de tal manera que arribi no*

sols a les persones i als grups que estan arrelats en el cor de l'Església, sinó també als qui la miren de lluny amb escepticisme o fins i tot amb una actitud de rebuig...». Als evangelis, els allunyats són els destinataris preferents de la bona nova de Jesús (cf. Lc 15; Mt 18, 10-14). A l'Església ens manca experimentar més l'alegria pel retrobament de l'ovella perduda, dels fills perduts i retrobats. Per això, Jesús no predica l'arribada del Regne de Déu només en l'àmbit tancat de les sinagogues, sinó que surt pels camps, camins, places, vora el mar...

La Missió popular renovada fa que la parròquia s'eixampli en un cercle concèntric més ample, en les cases que acullen les assemblees familiars. Aquestes esdevenen petits areòpags on ressona la bona nova de Jesús i on, a més dels habituals de la parròquia, també hi participen homes i dones, creients, però no practicants. Trenta-cinc assemblees familiars s'han anat consolidant durant l'any. La parròquia així s'ha anat acostant més als allunyats, s'ha acollit a tots els qui ho han volgut, fins i tot els qui estaven descontents de l'Església. Tots plegats ens hem anat acollint, bo i purificant la nostra fe, la nostra visió de l'Església.

La Missió popular renovada és una bona eina d'evangelització que endega unes noves relacions als pobles, barris, més humanes i cristianes. El testimoni personal dels creients practicants és essencial com a forma privilegiada d'evangelització. Aquests s'han sentit missioners: donen raó de la seva esperança als convilatans. No cal dir com ha millorat el servei als malalts i la sensibilització de la solidaritat en el barri de la Cooperativa-Molí Nou de Sant Boi de Llobregat. Val a dir, tanmateix, que encara no hem trobat una veritable incidència en el jovent, que encara és la nostra assignatura pendent.

Hem de comunicar la fe, l'evangel·li, per la seducció de la nostra vida evangèlica, contagiant els valors evangèlics i no imposant-los. Encara que hem de viure i predicar l'evangel·li en terra estranya, l'Esperit de Jesús anima la seva Església. Deixem-nos guiar per l'Esperit que ens empeny a realitzar «una nova evangelització, nova en l'ardor, en els mètodes, en les expressions» (Joan Pau II). Ben cert que la Missió popular renovada és un d'aquests mètodes, engrescador i ple de possibilitats pel que fa a les expressions. Som-hi, tots plegats fem Església, evangelitzada i evangelitzadora.

El Manifest dels Joves Cristians de Comarques

Com a cloenda de les XIV Jornades Catalano-Balears del Moviment de Joves Cristians de Comarques (JARC), celebrades a Bellpuig de les Avellanes, amb participació de gairebé dos centenars de joves, s'elaborà el següent Manifest de Campanya, sota el lema «Al cap de setmana, canvia de marxa!».

Els joves de la JARC, Moviment de Joves Cristians de Comarques, després d'estudiar i reconèixer les condicions del cap de setmana, reunits per fer nostres els resultats, volem deixar-ne constància tot proposant un estil d'*anar de marxa durant el cap de setmana*, que ha de marcar una manera nova als nostres pobles i a les nostres comarques.

Aquí el teniu:

• Fer motor

Quan estem cansats de treballar, d'estudiar, de fer sempre el mateix:

- pren temps per a tu;
- dedica temps a la família;
- aprèn a desconnectar de la rutina;
- participa en la comunitat.

Canvia de marxa!

• Frenar

Quan la pressa no et deixa ser tu, quan la colla t'obliga:

- a ser víctima de l'ambient;
- a deixar de banda les teves creences;
- a triar entre les persones;
- a seguir el corrent;
- a fer les coses sense pensar.

Canvia de marxa!

• Carregar bateries

Quan el consumisme t'ha portat a un camí sense sortida:

- no et deixa pensar;
- t'empeny a l'absurd;
- t'enganya;
- et treu la llibertat;
- et xucla.

Canvia de marxa!

• Greixar coixinets

Quan a casa cadascú va a la seva i el diàleg es fa difícil:

- planteja qüestions;
- tanca la TV;
- sorpren col·laborant;
- parla durant els àpats;
- deixa de preocupar-te de tu, pensa en els altres;
- proposa una activitat conjunta.

Canvia de marxa!

• Mapa

Quan has perdut el nord i el cap de setmana resulta una disbauxa:

- demana ajuda als altres (amics, família, grup del moviment);
- mira la Paraula de Déu;
- recorda la lliçó apresada a la rdv;
- mira al teu interior;
- para't, pensa, refés el camí.

Canvia de marxa!

• Retencions

Quan has descobert que les retencions més que avançar retarden el procés:

- busca una ruta alternativa;
- relativitza el que fa la majoria;
- aprofita per fer amics;
- selecciona els companys de ruta.

Canvia de marxa!

• Autostopista

Quan en el camí hi ha qui es troba sol i necessita ajuda:

- convida'l a fer camí amb tu;
- acompanya'l fins on necessiti;
- descobreix-li l'entorn i veuràs que no està sol;

-anima'l i la resta anirà sobre rodes.

Canvia de marxa!

• De marxa

Quan es coneix el camí i la festa està garantida amb els de sempre i amb els possibles nous amics:

- convida tothom a la festa;
- busca nous horitzons;
- posa la directa;
- respecta els senyals de circulació;
- fes que duri cada dia.

Agua la marxa del cap de setmana!

Barcelona

FRANCESC ROMEU, *corresponsal*

Final de curs: per descobrir

És difícil de fer en poques línies una valoració-resum del que ha estat aquest curs per a nosaltres barcelonins, sense no caure en cap simplisme. Però podríem dir que, si per a l'Església universal l'any 1995 serà l'any en què el papa Joan Pau II ens ha sorprès, molt per sobre de la seva salut, amb la publicació de dues grans encícliques i dues cartes apostòliques —cas insòlit en la història—, i per a l'Església catalana el curs 94-95 serà el del Concili Provincial, per a l'Església de Barcelona ha estat el curs del *cardenalat* de l'arquebisbe Carles.

Així podria quedar per a la història, per a ser recordat d'aquí uns anys. Amb tot, tant a Barcelona com a la resta de Catalunya, cal dir que tot el dinamisme d'aquest curs se l'ha emportat el Concili Provincial. En tota reunió i en tota activitat eclesial no hi ha faltat mai la informació i la valoració de com anava el Concili.

Mirant la nostra realitat més quotidiana, que sempre és més difícil de recollir, les coses no són tan satisfactò-

ries. Encara hi ha qui fa les anàlisis simplistes que redueixen tota tensió eclesial al nostre bisbat com una lluita entre *jubanyistes* i *carlistes*. Una anàlisi fàcil d'aplicar però sempre encofradora de realitats molt més complexes, que mereixen anàlisis molt més profundes.

També podríem dir que *el clergat està cansat*. Però això ja fa més de deu anys que ho diem i que ho escrivim. I també cansa! Caldria fer noves anàlisis, però això és el que més apareix i més es diu. «A Catalunya, una part dels clergues estan desinflatats», va recordar Antoni Bascompte, ex-delegat d'economia del bisbat (durant 13 anys) i actual president de la Fundació Enciclopèdia Catalana, quan va ser entrevistat pel diari *Avui* (dimarts, 23 de maig), amb motiu de la presentació de les seves *Memòries obertes d'un catòlic laic*.

I també ens passava revista a l'Església catalana, i en concret a la de Barcelona, en José Martí Gómez a *La Vanguardia* (divendres 2 i dissabte 3 de juny), on ens deia que som «una Església profundament dividida» i amb una gran «generació de capellans que amb tristesa reconeix que ha sofert el desgast d'una profunda evolució i que ara està cansada». Certament, alguna cosa hi ha de veritat en tot això, i de fet recull un malestar con-

tinuat i que massa sovint s'expressa. El bisbe auxiliar Joan Carrera, de pell més fina per a aquestes coses, ja va aprofitar les mateixes pàgines de *La Vanguardia* (diumenge 11 de juny) per fer-ne una airada resposta.

És clar que també hem de recollir que a nivell parroquial i de moviments es treballa amb el mateix entusiasme de sempre. Potser una de les coses que més ens fa falta a Barcelona, doncs, és la corretja de transmissió de la il·lusió en l'àmbit diocesà, per sobre de tota divisió.

L'esquema del cardenal-arquebisbe amb els seus cinc bisbes auxiliars, com a bloc compacte, de moment possiblement funciona, però es fa difícil de transmetre la seva seguretat més avall, als capellans que no estan ara en la roda de la gestió diocesana o a les realitats més pròximes als laics. Amb els bisbes auxiliars es va suprimir la figura del vicari episcopal, però encara no es veu del tot clara l'acció dels arxiprestos, tal com s'havia dit, per assumir-ne totes les funcions dinamitzadores i assolir la cooperació de tots.

En aquest sentit és simptomàtic que s'hagi suprimit una de les trobades que es consideraven clau per mantenir aquest dinamisme de coordinació de la pastoral diocesana: les Jornades de tres dies de tots els arxiprestos i delegats de la diòcesi amb tots els bisbes. Prevista enguany per als dies 6, 7 i 8 de juny, s'ha ajornat per esperar els canvis d'alguns arxiprestos, però —mentrestant— es perden oportunitats.

De totes maneres, enguany el Consell Presbiteral té la voluntat de seguir

de prop el treball de coordinació dels bisbes amb la realitat pastoral. Per tant: encara ens queden coses per descobrir i anàlisis per fer.

La vida dels moviments

Atès que seria més difícil de seguir la vida dels arxiprestats o parròquies, o —fins i tot, en aquests moments— la d'algunes delegacions, fem un repàs del que ha estat aquest dinamisme d'alguns moviments i noves associacions:

—La **JOC (JOC-JOBAC)**, moviment dels joves obrers i d'ambients populars d'acció catòlica, aquest any ha fet la primera part de la campanya *Formació digna. Un crit de futur*. Una bona anàlisi de la realitat que viuen els joves, entre la precarietat de l'atur i del mercat del treball, i la inseguretat de la seva formació de cara al futur.

Els joves d'iniciació de la JOC es van reunir el cap de setmana de Rams a la Ruca (el Moianès) amb una trobada sota el lema *Fem grup de revisió de vida, fem grup de deixebles*. Els militants de la JOC van celebrar la Setmana Santa —com ja és habitual— al col·legi de la Salle de Tarragona, on van aplegar uns 450 joves. Van cloure tot el treball d'aquest curs amb la Festa de l'Acció, el 14 de maig, al Centre Cívic de Pomar (Badalona), on es va recollir en diverses taules rodones i tallers tot el treball realitzat.

—La **JARC**, el moviment dels joves cristians de comarques, va celebrar la seva XII Pasqua Jove, oberta a tots els

joves dels arxiprestats del Penedès, l'Anoia i el Garraf, a la casa de colònies de Penyaforat (prop de Vilafranca del Penedès) amb una vuitantena de participants. Del Dijous Sant a la Pasqua, mitjançant espais de reflexió, celebració, silenci, tallers i gresca, aquests joves van poder compartir i celebrar els moments més centrals de la fe. El Divendres Sant va presidir la celebració el bisbe auxiliar d'aquella demarcació, Joan Enric Vives.

El diumenge 7 de maig, al monestir de Bellpuig de les Avellanes (la Noguera), la JARC també va celebrar la seva XIII Jornada Nacional, compartida amb la XXIV Jornada Nacional del Moviment de Cristians de Pobles i Comarques de Catalunya (els adults). Un bon punt de trobada entre joves i adults. Felicitats!

—El MUEC, el moviment de joves universitaris i estudiants cristians, aquest any ha celebrat el seu XXV aniversari, tot recordant els seus orígens en el SUC (Secretariat d'Universitaris Cristians) l'any 1970. Militants, antics militants, consiliaris i antics consiliaris van fer una simpàtica festa de commemoració al col·legi de la Salle Bonanova, la nit del 13 de maig, després de la Festa de l'Acció de Barcelona, que va aplegar tot un seguit de paradetes i sorpreses a la plaça Ramon Amadeu, prop de la plaça Catalunya.

Amb motiu dels 25 anys del MUEC, han publicat un llibre, *Sal a les aules* (Editorial Claret), que recull la història de compromís de tot un seguit de consiliaris i —sobretot— militants que al llarg d'aquests anys s'han

passejat per les nostres universitats amb esperit d'autèntica militància cristiana. El MUEC, amb motiu de la campanya d'aquest any, *S.O.S. Terra: per un desenvolupament verd i social*, també va fer una taula rodona sobre aquest tema el dimarts 25 d'abril a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de l'UPC. I també, com cada any, prop d'un centenar de joves de la delegació de Pastoral Universitària van celebrar la Setmana Santa al Brull (Osona), amb la presència, el Dissabte Sant, del cardenal Carles.

—El **Multifestival DAVID** ha celebrat també el seu desè aniversari, del 29 de juny al 3 de juliol, al monestir de Bellpuig de les Avellanes (la Noguera), amb una trobada cristiana de música i art contemporani, combinant una sèrie d'activitats al voltant de quatre eixos: pregària, seminaris, tallers i concerts. Ens alegrem d'aquests 10 anys, en els quals han intentat reconciliar i combinar tot aquest món de les noves sensibilitats musicals i artístiques amb l'expressió sempre necessària de la fe.

El Multifestival després es prolonga durant l'any amb l'anomenat Projecte David. Com a valoració d'aquests 10 anys sí que podem dir que *la gent del David* ha aconseguit que ens mirem la música moderna i l'art contemporani —sempre innovadors— amb uns altres ulls, uns ulls de satisfacció per entendre i engrescar els joves a expressar-se amb el seu estil.

—Les **organitzacions no governamentals (ONG)** d'ajuda i solidaritat al Tercer i al Quart Món també segueixen

amb bon dinamisme fent aquesta funció de veu crítica de la consciència. El primer cap de setmana de maig vam celebrar al port de Barcelona la *Festa de la diversitat*, per intentar de canviar la nostra manera de mirar i d'actuar davant de la immigració.

En uns fulls es podia llegir aquesta frase de la campanya antiracista del govern alemany: «*El teu Crist és jueu, el teu cotxe és japonès, la teva pizza és italiana, la teva democràcia és grega, el teu cafè és brasiler, les teves vacances són marroquines, la teva numeració és àrabiga, les teves lletres són llatines... i goses dir que el teu veí és estranger?*». Podreu trobar frases d'aquesta mena i bones reflexions en el breu llibre *Informe sobre la immigració* que ha fet Àlex Masllorens, cap del Departament d'Immigració de Càritas de Barcelona.

—Aquell mateix diumenge, 7 de maig, **Intermón** va fer també *Un dia per a l'esperança*, a la Vila Olímpica, amb la finalitat de sensibilitzar la gent amb la causa dels refugiats de Rwanda, Guatemala i Moçambic, i perquè hi col·labori.

—El **Col·lectiu de Cristians per a la Insubmissió** és una nova creació de la nostra Església que es va presentar el passat 3 de maig al Centre Cívic la Sedeta. A redós de Justícia i Pau, on fa anys ja va néixer el Col·lectiu de Cristians per a l'Objecció de Consciència, ara s'han aplegat aquests joves que es proposen no fer el servei militar, per motius de consciència, però tampoc no volen fer el joc a l'Estat amb aquest discutible invent de la Prestació Social Substitutòria (PSS).

I no són pas *ganduls*, com a vegades se'ls qualifica, perquè la majoria ja participen en entitats de voluntariat; per això no entenen la intromissió de l'Estat en aquestes qüestions *substitutòries*, i mal anomenades *socials*. Esperem que aquest col·lectiu contribueixi a sensibilitzar la comunitat cristiana, i també els nostres bisbes.

Mossèn Cinto, també a Barcelona

També hem celebrat —com cal— els cent cinquanta anys del naixement de mossèn Cinto Verdaguer (1845-1902). Als actes que es van celebrar el 17 de maig a la seva vila natal de Folgueroles i a Vic, la capital de la seva comarca d'Osona, s'hi va unir també l'homenatge dels bisbes i preveres de Barcelona a la parròquia de la Mare de Déu de Betlem, que va ser l'últim lloc on mossèn Cinto va fer de capellà com a beneficiari —acollit pel bisbe de Barcelona—, després que el bisbe de Vic, Josep Morgades, li retornés les llicències de dir missa (11 de febrer de 1898).

Després d'una celebració eucarística presidida pel cardenal Carles, amb tots els bisbes auxiliars, i un bon nombre de capellans, a la parròquia de Betlem mateix vam escoltar una conferència de Joan Triadú en la qual va glosar la figura, el caràcter i la poesia de l'incomprès mossèn Cinto.

Amb aquest motiu, també s'inaugurà l'exposició titulada *Verdaguer i el seu temps*, que actualment es pot visitar al Palau Moja, en plena Rambla barcelonina. Aquest palau correspon al palau del marquès de Comillas, la *gàbia daurada* on Verdaguer va fer de ca-

pellà familiar i de distribuïdor de caritat (1876-1893). Allà encara es poden veure la capella, l'habitació de mossèn Cinto i moltes de les seves obres, llibres i objectes personals.

A l'acte que es va celebrar a Folgueroles, hi van assistir mossèn Josep M. Ballarín i els alcaldes de Barcelona, Pasqual Maragall, i de Folgueroles, Gil Orriols. Ballarín, capellà també lletraferit, va reconèixer que Verdaguer va ser un incomprès, i va expressar que *«l'Església hauria de demanar perdó públicament per la manera com va tractar Verdaguer, perquè aquell pobret de Déu, que era una cadenera, el van engabiar al palau daurat del marquès de Comillas»*. Maragall va recordar mossèn Cinto com a *«un refusat per la Barcelona des de dalt, però mai per la Barcelona popular»*.

Ara que l'Església catalana ha acabat el Concili Provincial de la Tarracoenense ha estat un bon moment per recordar mossèn Cinto i descobrir en ell un gran comunicador del missatge cristià i dels sentiments religiosos, així com també de la llengua i la cultura catalana: en forma de cants, de grans obres poètiques i de brillants articles. La figura de mossèn Cinto continua sent un repte per a la nostra Església, la qual també avui busca com fer arribar el seu missatge d'una manera viva, tant als cercles més intel·lectuals com també als ambients més populars. Mossèn Cinto ho va aconseguir i cal reconèixer-ho.

El Corpus plenament recuperat

El diumenge 18 de juny vam tornar a celebrar la festivitat del Corpus,

però enguany amb una nova significació. Feia 675 anys des que, el 1320, es va celebrar el Corpus per primera vegada a Barcelona, després que fos instituït per bula papal quatre anys abans. Curiosament, aquests darrers anys, amb l'excusa de la celebració del Corpus, s'han recuperat tres coses importants:

—D'una banda, la processó del Corpus, que torna a recórrer els carrers de la ciutat, com si res hagués passat entremig, i amb tot el que cal: els celebrants, la custòdia del segle XIV posada sobre la cadira del rei Martí i sota tàlem, les autoritats, els gegants i els capgrossos, el bestiar, el ball de bastons. Tots els elements més populars per a una festa que ja semblava que havia deixat els carrers.

—D'altra banda, la *jornada de portes obertes* dels principals edificis gòtic-clàssics del barri antic, des del dijous al diumenge: l'Ajuntament, l'Acadèmia de Bones Lletres, l'Ateneu Barcelonès, el Museu Frederic Marés, Ca l'Ardiaca, etc., però també la Pia Almoïna i la Catedral, que enguany oferia la possibilitat de passejar pel seu terrat.

—I, finalment, s'ha recuperat l'espectacular tradició de *l'ou com balla*, d'origen incert, però de clara atracció per als infants, i no tan infants.

Concili, també a l'estiu

El Concili Provincial s'ha acabat i ara hem començat el postconcili. Per tal de preparar-se per al nou curs, la Facultat de Teologia de Catalunya ha

dedicat el seu tradicional curs d'estiu, les dues primeres setmanes de juliol, al Concili Provincial i al Congrés de Vida Religiosa.

Durant la primera setmana, al matí, s'ha treballat el tema de les *Formes de vida cristiana i Església*, amb la participació de Jaume Fontbona, Joan Bada i Màxim Muñoz. A la tarda s'han treballat les quatre ponències del Concili, de la mà dels seus relators i ponents: Ramon Prat, Armand Puig, Pilar Malla i Joan Busquets.

La segona setmana, al matí, hi ha participat Joan Botam, Hèctor Vall i Josep Castanyé. I a la tarda s'han approfondit els principals temes del Congrés de Vida Religiosa, també a càrrec dels seus ponents: Pere Codina (identitat), M. Dolors Tribó (comunió) i Enric Castells (missió).

El pare O'Callaghan i l'evangeli de Marc

Segons les més recents investigacions de reconeguts papiròlegs i matemàtics s'ha confirmat la tesi del papiròleg català Josep O'Callaghan segons la qual, a partir d'un papir trobat a les coves de Qumran, a la Mar Morta, l'evangeli de Marc s'hauria escrit al voltant de l'any 50 de la nostra era. «*No es pot dubtar, ni papirològicament, ni matemàticament, que el text del papir correspon al fragment de l'evangeli de Marc*», digué O'Callaghan durant la conferència organitzada per la Fundació Cultural Balmesiana de Barcelona, titulada *Últimes confirmacions sobre la identitat del papir de sant Marc a Qumran*.

El pare jesuïta Josep O'Callaghan, conegut papiròleg i professor emèrit del Pontifici Institut Bíblic de Roma, va publicar l'any 1972 un article en què desxifrava el contingut del fragment del papir 7Q5, trobat l'any 1955 a la cova 7 de Qumran (a la mar Morta d'Israel). L'estudi suggeria que el text podia correspondre a un fragment de l'evangeli de Marc, concretament el fragment de Mc 6, 52-53 (el final de l'escena de Jesús caminant sobre l'aigua del llac de Genesaret). El papir 7Q5 és un petit fragment, de 4 per 3 centímetres, que conté només 20 lletres, de les quals sols 14 són de lectura segura. Entre les desxifrables es troba el conjunt «enn», que correspondria al topònim grec de *Genen-esaret*, i «auton», que correspondria al genitiu *d'ells*, en grec.

El manuscrit, que en principi ja va ser analitzat tècnicament per la policia d'Israel i informàticament per la Universitat de Liverpool, ara ha rebut l'aprovació de la reconeguda papiròloga italiana Montevecchi, catedràtica de Milà, i del reconegut matemàtic pare Dou, també jesuïta català, amb el qual O'Callaghan publicarà ben aviat un llibre sobre aquest papir. En aquest llibre, el pare Dou presentarà els seus càlculs de probabilitats.

L'explicació del pare O'Callaghan sempre ha estat rebuda pels especialistes amb gran divisió d'opinions i ha estat font de polèmica fins avui. Com ell mateix va dir, «*després d'anys de silenci i d'incomprensió ara em veig reconegut amb aquestes darreres confirmacions*».

Si la interpretació del pare O'Callaghan es va confirmant, aleshores

aquest papir, fragment d'un rotlle, seria el manuscrit més antic que tenim dels evangelis: escrit al voltant de l'any 50, però segurament anterior al 68 (any en què va ser tancada la cova 7 de Qumran, perquè Vespasià avançava ja per la Mar Morta). Aquesta còpia de l'evangeli seria coetània de la segona generació cristiana. Per tant, això modificaria les investigacions exegetiques del Nou Testament, que fins ara explicaven la formació dels evangelis després d'un llarg procés de transmissió oral dels fets i les paraules de Jesús, de prop de 40 anys, i que porta a una primera redacció, prèvia a l'evangeli de Marc, anomenada *Font Q*.

Segons va dir O'Callaghan: *«La tradició oral existeix, evidentment, però seria més breu i no hauria donat temps d'inflar, exagerar i divinitzar la persona de Jesús. Això afectaria l'autenticitat dels miracles. I concretament el fragment d'aquest papir en conté tres de miracles: Jesús que camina sobre l'aigua, els deixebles que no entenen la multiplicació dels pans i els molts miracles que va fer Jesús a Genesaret. No sé si és un fragment de la Font Q –digué– però segur que és un text ja format i que aquest text està en l'evangeli de Marc».*

Mor el bisbe Capmany

Finalment, volem recordar que el passat mes d'abril va morir, a causa d'una greu malaltia cardíaca, el bisbe Josep Capmany i Casamitjana, director nacional de les Obres Missionals Pontifícies i ex-bisbe auxiliar de Barcelona. És bo de reconèixer que la seva última dedicació episcopal ha estat

molt valorada aquests darrers anys per l'impuls que ha donat des de Madrid a les missions espanyoles, així com pel suport continu als nostres missioners en terres ben llunyanes, els quals, de ben segur, el trobaran a faltar.

Girona

JAUME REIXACH, *corresponsal*

Trobada Perpinyà-Girona

Per segona vegada les diòcesis de Perpinyà i Girona han celebrat una trobada de germanor. S'han donat la mà. L'any passat, aquest gest ritual va tenir lloc a Girona, enguany l'escenari ha estat Prada de Conflent, la petita ciutat a la falda del Canigó que acull la Universitat catalana d'estiu. Prada de Conflent és universalment famosa pels concerts que hi donava Pau Casals. I per a nosaltres, catalans, és també el lloc on va ser enterrat Pompeu Fabra.

L'Aplec de Catequesi va reunir a Prada una seixantena de parròquies de la Catalunya Nord i una quarantena de la Catalunya Sud. L'edat dels infants oscil·lava entre els 9 i els 10 anys. També hi assistiren pares i catequistes. És fàcil imaginar que l'Aplec feia goig de veure. Mai millor dit, ja que la característica de la gran trobada era la germanor entre les dues diòcesis. L'èxit de participació es pot dir que superava el de l'any passat. No és, doncs, l'esperit de novetat allò que explica

l'èxit de participació, sinó el caràcter de la trobada i el treball previ de preparació, que ha estat intens.

Les dues delegacions (la de Perpinyà i la de Girona) van decidir, ja fa temps, que el tema de la trobada seria *La Creació* i la seva continuïtat mitjançant tot el que fem i, també, de tot el que ens reclama l'entorn en què vivim.

Amb aquest bagatge, amb tot el treball previ a la motxilla, vint-i-vuit autotocars de les comarques gironines es trobaren a l'àrea de servei de la Jonquera per anar junts cap a Prada. A les 10 del matí, un matí calorós, hi arribaren. Després de rebre la benvinguda, vingué el primer acte de conjunt de les dues delegacions: la celebració de l'Eucaristia. Es va celebrar al pavelló esportiu i va ser presidida pel bisbe de Perpinyà, monsenyor Jean Chabbert, i concelebrada per una vintena de preveres i diaques d'ambdós bisbats. A manera de pòrtic, hi hagué una representació escenificada de la Creació bíblica. Una noia blanenca, que resideix a la Catalunya Nord, Maria Bitlloch, va acompanyar amb el seu violoncel la representació. Llevat de la música, que és l'únic llenguatge comú entre els mortals, tota la resta es va fer en català i francès. Tots els participants disposaven, a més del llibret bilingüe de la trobada, d'un petit i oportú vocabulari català-francès, de manera que tothom ho podia seguir tot sense renunciar a la pròpia llengua en cap moment. La trobada, en aquest sentit (també en d'altres però sobretot en aquest) es pot qualificar de modèlica. El bilingüisme ben entès no hauria de comportar mai la renúncia a la pròpia llengua, encara

que això suposi una multiplicació d'esforços. Els cants, a Prada, també foren en dues llengües.

Al final de la jornada —una jornada plètòrica d'activitats, tal com escau quan els protagonistes són els infants— es va repartir un record a tots els participants: un treball d'artesanía (una fusta gravada) fet pels joves minusvàlids i discapacitats del Centre d'Adaptació al Treball de Perpinyà. El lema que s'hi podia llegir resumia el sentit catequètic de la jornada: *Continuem la Creació*.

Potser la millor manera de continuar la Creació sigui precisament aquesta: esborrar fronteres, fer caure barreres tot donant-nos la mà.

Modest Prats i la política lingüística de l'Església catalana

Em sembla que puc dir, amb plena satisfacció, que el Concili ja ha donat un primer fruit a Girona. Un fruit, vull dir, tàctil, palpable. Un llibre sobre política lingüística de l'Església catalana que, sense la circumstància del Concili Provincial, potser encara dormiria al calaix de Mn. Modest. És prou sabut que Mn. Modest és remís pel que fa a l'escriptura. En canvi, és una de les persones més actives en el camp de la cultura i de l'ensenyament universitari. Professor —des de l'hora primera— de la Universitat de Girona, de la qual és cofundador, no ha deixat mai de militar a favor de la llengua catalana ni ha oblidat mai, en l'exercici d'aquesta militància, la seva condició de capellà. D'aquí que la seva *meditació* sobre la llengua catalana, que tanta polseguera va aixecar, fos una meditació *ignasiana*.

El llibre que ara ens ha lliurat és un conjunt de textos i manifestos relacionats amb el debat religiós i polític sobre l'ús del català en la predicació, que va tenir lloc en els tres concilis de la Tarraconense celebrats els anys 1591, 1636 i 1637.

Ell mateix explica el perquè del llibre. Les seves paraules han estat recollides per Pere Puig al diari *El Punt*: «Des de fa una vintena d'anys vaig començar a recollir els materials que s'han mort de fàstic en un calaix de casa. El Concili Provincial de la Tarraconense, en què tinc la sort de participar (l'últim es va celebrar el 1757), em va estimular a treure els papers».

El contingut d'aquests documents resulta sorprenent. En els segles xvi i xvii ja es discutien les mateixes qüestions d'ara, i la llengua catalana ja era objecte de les mateixes invectives. Modest Prats, al pròleg del llibre, ens explica les circumstàncies externes i internes de l'Església que van concórrer en el debat lingüístic; també explica quins personatges hi van intervenir. Tres anys després de l'últim concili consignat en el llibre, va esclatar la Guerra dels Segadors. En aquest concili va participar el canonge Pau Claris, futur president de la Generalitat. Aquest detall ens fa aixecar les orelles respecte a la importància històrica de les intervencions, avui com ahir. Únicament que avui, a diferència d'ahir, els participants tenen veu però no tenen vot. En aquest sentit, es pot dir que no s'ha avançat gaire. Al contrari, ara el vot està únicament en mans dels bisbes. Si en els concilis dels anys 1636 i 1637, que és quan tingueren lloc les

discussions importants relatives a la llengua en la predicació, el vot hagués estat en mans únicament dels bisbes, com ara, la cosa hauria anat pel pedregar. «*Dels nou bisbes que hi prenien part* —ens explica Modest Prats—, *vuit eren castellans i només un era català*». Segons ens continua explicant Mn. Prats, en el concili de 1636, el bisbe de Tortosa va presentar un memorial en què exposava i defensava la tesi que a la Tarraconense només es pogués predicar en llengua catalana, ja que s'estava estenent el costum de predicar en castellà, una llengua que la majoria del poble no comprenia. Els pares conciliaris, finalment, van aprovar una constitució molt taxativa en el mateix sentit: els predicadors catalans havien de predicar sempre en llengua catalana, i els predicadors procedents d'altres regnes o nacions també havien de predicar en català en temps de Quaresma i d'Advent. Això va provocar una reacció immediata. Aquell estiu es va difondre un pamflet a favor del castellà, després, un altre contra aquesta llengua i, més tard, un tercer en què es refermaven els arguments del primer. És a dir, que la polèmica es va estendre fora del concili. L'any següent es va convocar un altre concili, presidit pel bisbe de Barcelona, que va demanar que els assistents es desdiguessin del que havien aprovat l'any abans. Aleshores es produí una gran discussió política dins el concili. Els uns demanaven que es prediqués en castellà, amb arguments molt similars als que ha fet servir darrerament la *Real Academia Española*, i els altres defensaven el català. Els abats i els canonges tenien el mateix dret a vot que els bisbes, i per això es va imposar novament la tesi catalana.

La Jornada de Justícia i Pau

Tots els camins duen a Roma –va escriure Sagarra en el seu poema de Nadal–, però només un duu a Betlem. M'agradaria dir que allò que de sempre ha caracteritzat *Justícia i Pau* és la recerca constant d'aquest camí de Betlem. És a dir, l'esperit d'encarnació, ja que Betlem és el punt de trobada de Déu amb la història. Déu es va fer home i va néixer a Betlem. Des d'aleshores, tots els camins porten a Roma, però només un porta a Betlem. I aquest passa pels homes, per assumir els seus problemes.

La trobada anual dels secretariats de Justícia i Pau de tot Catalunya ha tingut lloc enguany a Girona. La raó és senzilla: el secretariat de Girona celebra els seus 20 anys d'existència, és un dels més antics de Catalunya. El diumenge 27 de maig, unes 50 persones, provinents de les diverses diòcesis catalanes, es van reunir a la Casa Missió de Banyoles, casa d'espiritualitat que ha estat recentment rebatejada amb el nom del cardenal Jubany. El sentit de la trobada s'expressava en el tríptic de convocatòria amb aquests termes: «*Cada època té uns reptes, uns buits, unes urgències, uns problemes, en definitiva: uns signes dels temps, que ens interpel·len i ens empenyen en la nostra acció quotidiana. Justícia i Pau va saber trobar el seu lloc en la recuperació de les llibertats quan la dictadura s'apagava; després ha sabut estar present en la lluita per la pau i a favor de la desmilitarització, en l'inici del diàleg Nord-Sud, en l'educació del desenvolupament, i en molts altres fronts, que feien de la nostra veu un referent sempre actual i compromès*».

«Avui –continua dient l'escrit de convocatòria– *la nostra societat ha sofert uns canvis de gran transcendència que ens obliguen a una reflexió sobre quin ha de ser el nostre paper, quines les nostres prioritats, en un temps, el present, que presenta unes característiques molt concretes: al costat de la confusió política, d'un cert desencís postmodern i d'una església que no ha sabut pair el Concili Vaticà II, també s'albiren esperances de solidaritat creixent davant la situació del Tercer Món cada cop més patètica. Potser per donar vida cal abans renovar-se, i és per això que us convidem a treballar plegats.*»

Fins aquí el missatge. La característica de la trobada va ser la gran participació dels assistents, gent d'inquietud, que va per feina i toca de peus a terra.

El programa de la trobada va ser el següent: a 2/4 d'11, acollida i recepció. A les 11, presentació de les Jornades a càrrec de Joan Gomis. Balanç de les tasques realitzades pels secretariats durant el curs. Es va tractar el tema de la possibilitat de federar-se, cosa que afectaria tots els secretariats de Justícia i Pau. A les 12, va tenir lloc la ponència a càrrec de Joan Estruch. El tema era *Els cristians al món d'avui*. Tot seguit va tenir lloc el col·loqui. I aquí és on ja es deixà notar l'esperit de les persones que treballen en aquest moviment d'església.

Després de dinar, va tenir lloc el treball de grup. La pauta d'aquest treball van ser les tres preguntes del qüestionari que es va repartir als presents.

1) Com podem ser avui mediadors entre l'Església i el Món? Com lluitar contra la fragmentació social? 2) Quines són avui dia les injustícies estructurals més flagrants? Quines les més urgents i quines les més oblidades? 3) A què ens obliga el fet de ser cristians, part d'una església que volem nostra?

Ja es veu clar que la finalitat del qüestionari és la revisió a fons dels motius de l'existència i l'actuació de *Justícia i Pau*, ja que se centra en els punts neuràlgics (i fundacionals) del moviment.

La trobada gironina, doncs, va excel·lir pel sentit profètic dels plantejaments i per l'esperit de participació dels assistents, dos dels trets que han fet de *Justícia i Pau* un moviment d'església dinàmic i realista, que ens mereix tot el respecte.

En una propera crònica us podré oferir les conclusions de la Jornada, que són el resultat del treball dels diferents grups. En el moment de tancar l'acte, aquestes conclusions foren expressades de viva veu, però han de ser elaborades per escrit. Quan en disposi, amb molt de gust us les faré arribar. Voldria únicament afegir que l'Eucaristia va ser presidida pel bisbe Jaume. Cap a les vuit del vespre hi hagué el comiat. La Jornada havia estat densa, joiosa i pentecostal.

La tenda en el desert

Si el gra de blat no mor, no dóna fruit. El diumenge dia 11 de juny es va celebrar al Monestir Cistercenc de Santa Maria de Cadins (arxiprestat de

la Vall de Llèmena) la *Jornada Pro Orantibus*, dedicada a l'estudi i a la reflexió de la vida contemplativa.

Les monges de Sant Medir són una petita comunitat cistercenca, als afores de Girona (Taialà), que mantenen les portes i l'esperit obert. És digne d'admiració l'esperit i la inquietud que presideix la petita comunitat. Fidels a les pautes que el més cèlebre dels cistercencs moderns, Thomas Merton, va inculcar a la seva comunitat de monjos, aquestes religioses viuen amb un ull posat a Déu i un altre ben obert al món. No són gens indiferents a la crisi de vocacions contemplatives. No s'hi resignen. I per això són les primeres a apuntar-se a una jornada de reflexió que té com a principal finalitat fer conèixer la vida contemplativa. Si el gra de blat no mor...

El grup d'Hora-3, que es caracteritza pel seu dinamisme apostòlic, es va encarregar d'organitzar la Jornada. Amb el lema *La tenda en el desert* s'organitzaren diversos tallers, dedicats a mirar de prop cadascun dels aspectes de la vida religiosa: pregària, treball, vida de comunitat... Tots els valors del monaquisme, que no són pocs. I són fonamentals en un món que tendeix a perdre els referents cristians.

La participació no va ser nombrosa, com escau en actes que tampoc no van adreçats al gran públic, però va ser intensa i joiosa. La missa conventual fou seguida amb cants i entusiasme. I les conclusions —la posada en comú— va ser d'una gran eficàcia. Res de retòrica fàcil. A continuació hi hagué un refrigeri a l'hort de l'església de Santa

Maria de Cadins. L'ambient no podia ser més distès ni més cordial. Són els senyals inequívocs de la feina ben feta.

Breus

—**Església viva.** El departament de ràdio del bisbat, amb motiu dels 15 anys del programa *Església viva*, convocà una conferència a càrrec de Mn. Josep M. Ballarín, prou conegut de tothom. El tema de la conferència: *Els mitjans de comunicació i el seu paper com a difusors del missatge cristià a la nostra societat*.

—**Centre Cristià dels Universitaris.** Ofereix en el present trimestre un ampli ventall d'activitats. Des de tallers de guitarra, de macramè i fotografia, a xerrades sobre Justícia i Pau o sobre què llegeixen els estudiants. Sense oblidar les sortides a muntanya (caminada pels Aiguamolls), ni les activitats teatrals.

—**Institut de Teologia.** Ha donat per finalitzat el curs amb una conferència a càrrec de Mon. Joan Carreres, sobre Mn. Cinto Verdaguer, amb motiu del 150è aniversari del seu naixement. Hi va assistir el ple de l'alumnat. Tot seguit, pisolabis de comiat. Fins al curs vinent.

—**Bella Pedra Vella.** Està tenint una molt bona acollida l'exposició dels Serveis Territorials de Cultura de la Generalitat que aplega una mostra de tot el que s'ha fet fins ara en matèria de rehabilitació arquitectònica. Obres de conservació, però també troballes arqueològiques. Joan Sagués, coordinador de cultura, és l'home que s'ha preocupat

de lligar els interessos del bisbat i els del patrimoni cultural. El resultat: esglésies recuperades, claustres rehabilitats, campanars que fan sonar el seu *cloquer* com cinquanta anys enrera. L'exposició, inaugurada a Girona, anirà també a Roses, Olot i Barcelona.

Tortosa

JOAN A. MARTÍNEZ I GARCIA,
corresponsal

Renovació del vicari general

El passat 25 de març el senyor bisbe va adreçar una carta confidencial a tots els sacerdots amb la qual els notificava la confirmació en el càrrec del vicari general, per a tres anys més, de Mn. Josep M. Tomàs i Prats. Aquesta determinació episcopal ha estat presa després d'haver demanat a cada sacerdot del bisbat que proposessin tres noms de preveres que creien aptes per exercir aquest càrrec de tanta confiança i responsabilitat. Sembla que el senyor bisbe, que hauria pogut decidir per ell mateix qui havia d'ocupar el càrrec, s'ha servit de la veu del presbiteri diocesà que, per majoria, ha proposat la renovació de Mn. Tomàs. Ell, a més a més de conèixer bé la diòcesi, té l'experiència dels primers tres anys de presència del bisbe Lluís com a pastor del nostre bisbat de Tortosa. El presbiteri espera, de l'experiència de Mn. Tomàs com a vicari general i del Dr. Martínez Sistach com a bisbe, un tre-

ball pastoral que faci la sembra fonda en la nostra església, que té bretxes per arreglar urgentment. No és fàcil, en aquests difícils temps, tenir imaginació, forces i gent per fer plans pastorals d'aprofundiment; però ara es pot dir que arriba el temps de la fecunditat pastoral a la nostra diòcesi. El temps d'aprenentatge ha passat, ara cal esperar del tàndem suprem l'obra creativa del govern de la nostra església, tant més quan sembla ser que entre els dos hi ha una bona entesa.

Mn. Tomàs, encara que no té cap encàrrec pastoral de base per tal de poder-se dedicar plenament a la vicaria general, fa temps que porta la Delegació diocesana d'ensenyament. Ara està preparant, per a la primera setmana de juliol, unes jornades d'aprofundiment pedagògic i doctrinal per als mestres cristians de tot el bisbat.

Restauració dels Reials Col·legis

El 18 d'abril, a les 12 del migdia, el conseller Guitart, les autoritats municipals i el senyor bisbe de Tortosa inauguraven la restauració dels Reials Col·legis de Sant Jaume i Sant Maties, al casc antic de la ciutat. L'edifici renaixentista és una de les millors peces arquitectòniques de les terres de l'Ebre. Sobretot el claustre que té un fris d'una gran elegància, amb baixos relleus on figuren els membres de la monarquia catalano-aragonesa. Aquest edifici ha passat per moltes vicissituds en aquests últims anys: des de ser el refugi d'urgència de les monges de Santa Clara, després de la guerra civil que el va deixar parcialment destruït, a ser el col·legi de Sant Lluís de primera

ensenyança, com es deia aleshores, i posteriorment la seu de la Universitat a Distància (UNED). Quan aquesta institució se'n va anar a l'edifici de l'antic Banc d'Espanya, a la part de l'eixample, els Reials Col·legis van quedar abandonats fins que es va firmar un conveni, en temps del bisbe Carles, entre el bisbat, la Generalitat i el municipi per tal de col·locar els arxius conjunts de les terres de l'Ebre en una edificació tan noble. Es va començar a restaurar l'edifici i s'ha assegurat que després d'una primera fase ja estarà en condicions de rebre les instal·lacions pròpies d'una institució arxivística. Esperem que els passos que encara s'han de donar, perquè una tan noble casa tingui tan noble servei, no tardin massa i puguem tenir a les terres de l'Ebre, fruit d'un esforç conjunt de la diòcesi, la Generalitat i el municipi, un servei que molta gent espera.

També es restaura la capella de la Cinta

Dintre de la catedral gòtica, entrant a mà dreta, es troba la capella de la Mare de Déu de la Cinta, patrona de la Ciutat de Tortosa. És un lloc sagrat per a tots els tortosins. La luxosa capella barroca, de jaspi rogenç, és l'admiració de tothom, tant de la gent del lloc com dels forasters. Els sostres són murals de Dionisio Vidal, valencià i deixeble de Palomino que, en el 1718, va pintar la volta, la cúpula i els medallons, els quals estan ara bastant malmesos a causa de dos factors: el primer és el fum de milers i milers de candel·les que els devots tortosins han posat a la Verge de la Cinta, a la qual s'encomanen totes aquelles dones que espe-

ren ser mares, fum que ha ennegrit i cobert de sutge les pintures; el segon són les goteres que durant anys i anys han filtrat humitat pels teulats mal cuidats de la catedral, sobretot en l'època de la postguerra. Els quadres pintats sobre els panys de la capella, de grans proporcions i acabats de pintar el 1825, també seran restaurats; dos són de Vicente Lòpez, de València, i dos de Josep Dolz, de Vinarós. Netejar la capella de la Cinta i tornar-li tot l'esplendor primitiu és una bona causa a la qual estan disposats a col·laborar tant els tortosins, amb la subscripció pública que prompte s'obrirà, com algunes institucions, amb ajudes que encara cal concretar.

El Monument a la Família, a Tortosa

El passat dia 1 de juny, sota el pont del Mil·lenari, on es troben els locals del Museu de l'Ebre, es va inaugurar l'exposició de tots els projectes presentats al concurs que, per cloure l'Any Internacional de la Família, va organitzar el Grup d'Entitats Catalanes de la Família (GEC). L'ànima de tot aquest moviment ha estat Daniel Arasa, periodista tortosí i sots-director de l'agència de notícies Europa Press. El lloc on s'instal·larà el nou monument de Catalunya a la família serà Tortosa, a la plaça cruïlla d'entrada a Tortosa per la carretera de l'Aldea, on es troba el pont Tirant lo Blanc sobre la via fèrria. L'artista guanyador ha estat Joan Escudé, de Tortosa, encara que resideix a Barcelona des de fa més de trenta anys, ciutat en la qual fa de professor de dibuix a un institut i d'escultor. Com a escul-

tor ha fet diverses exposicions individuals i col·lectives. Joan Escudé ha presentat un projecte d'una família amb les tres figures clàssiques de pare, mare i fills que, com sortint d'una onada, desafien els vents i les maltempsades. Tot un símbol que vol ser una resposta a la crisi que la institució de la família està patint a la darreria del segle xx. De les terres de l'Ebre es van presentar artistes tan prestigiosos com Maria Cinta Sabaté i Marça Giné, que esperaven tenir més sort, tot i que no era gens fàcil, ja que eren 68 els projectes, firmats per artistes provinents de tot l'Estat i alguns de l'estranger. La que ha tingut sort ha estat, si més no, la ciutat de Tortosa, que serà el lloc on es realitzarà el monument, en record de l'Any Internacional de la Família. Esperem que no tardi gaire a realitzar-se.

Mn. Casanova compleix els 100 anys

El 18 de juny, festa del Corpus, Mn. Manuel Casanova Gasulla arribà a la gloriosa fita dels 100 anys. Ell no manca ni un sol dia a la solemne exposició del Santíssim, al temple de la Reparació, on encara es considera imprescindible per pujar i baixar la custòdia en l'acte eucarístic vespertí. Va néixer als Ports de Morella, al poble de Cinctorres, el 18 de juny de 1895. Prompte, després de l'ordenació sacerdotal, el 1921, entrà a formar part de la Germandat dels Sacerdots Operaris Diocesans, fundats per Mn. Sol a Tortosa. La majoria de la seva vida l'ha passada a Tortosa, al Col·legi de Sant Josep, abans seminari major, servint al Temple Eucarístic de la Reparació.

Ha mort el capellà farmacèutic

Mn. Ernesto Monfort Tena ha estat un punt de referència en el clergat tortosí per diverses causes. Era un farmacèutic que deixava la carrera acabada i es feia sacerdot en els anys quaranta. Va celebrar la primera missa quan tenia 37 anys. Per a tots nosaltres era un exemple de dedicació vocacional quan els candidats al seminari eren encara criatures o adolescents. Després d'uns anys com a vicari de la parròquia d'Onda, va ser nomenat professor de Física i Química i Ciències Naturals del Seminari i del Col·legi diocesà de la Immaculada, i aquest va ser un altre gran punt de referència per a la majoria de sacerdots del bisbat, que van passar per les seves classes com a alumnes. Ell mai no deixà la sotana, que un dia va canviar per la bata blanca de farmacèutic, i per a una certa generació ha estat un exemple de virtut i d'integritat. Durant trenta-set anys ha estat vicari de la parròquia de Sant Jaume de Remolins i quan la mort li ha arribat, als 82 anys, ha deixat un bon record en els seus companys sacerdots i en els seus feligresos.

Lleida

XAVIER BATISTE, *corresponsal*

El Pedrís del Montsant

Fou a l'acabament del Concili Vaticà II quan, un grup de mossens de la nostra diòcesi lleidatana, vam veure

que aquest comportava una necessitat d'*aggiornamento*. El seminari ens havia preparat per a uns temps i ara estàvem en un altre i la nostra formació teològica no podia donar més de si. Per això vam començar per organitzar-nos una formació al nostre ritme. Vam començar per estudiar els sagraments. Recordo que fou Mn. Rovira Belloso que va animar i dirigir unes jornades al *Pedrís del Montsant*, finca dels pares dels mossens Freixes.

Aquelles jornades en pla campestre i de fraternitat sacerdotal van deixar sempre un bon regust als que hi participàrem.

Han passat moltes coses entre els companys clergues d'aleshores i a l'Església en general. Ara, després dels anys de postconcili Vaticà II i en un temps de postmodernitat, la nostra societat ens demana una tasca concreta i l'Església està en una situació ben diferent. Els mossens, aquells, som menys i més vells, i d'altres s'han secularitzat. Però hi ha una nova empenya de l'Esperit en els laics.

Per una altra banda, tal volta s'haurà acabat l'era de suplència demanada a l'Església. Avui no es demanen a l'Església cinemes i cooperatives, o clubs parroquials, en canvi sí *evangelització i processos catequètics per a adults i, sobretot, vivència de pregària*.

El clergat està bastant desanimat. Ja podem proposar concilis i iniciatives pastorals. Si no assolim desbloquejar aquest desànim no aconseguirem fer gran cosa.

Els laics que treballen en l'evangelització ho fan amb esperança, però ens demanaran cada vegada més als mossens una ajuda que tenen dret a rebre, i aquesta ajuda que els hem de donar és la d'estar al seu costat i il·luminar amb la paraula de Déu el seu caminar evangelitzador.

Per un altre costat, qui més qui menys de nosaltres ha anat fent la seva formació bíblica, però ens falta molt per conèixer a fons la Bíblia i tot el missatge revelat. Els estudis bíblics estan en una situació ben diferent de quan nosaltres els vam fer al seminari i, per un altre cantó, tenen el perill de ser útils tan sols als biblistes i prou. Les publicacions bíbliques estan bastant difoses entre els especialistes, tot i que hi ha manuals a l'abast dels militants, com per exemple la col·lecció *Eines*, de l'editorial Claret. Aquesta col·lecció presenta bons materials, però caldria treballar-los en grups i fer-ne síntesi per a la vida parroquial i individual. Els amics del Pradó tenen uns bons cursos d'estudi d'Evangeli.

Per un altre costat, la Bíblia és un pou sense fons, o molt fondo, i nosaltres no tenim temps per mantenir-nos al dia. És veritat que tenim ara l'IREL (Institut de Recerca i d'Estudis religiosos de Lleida), i enguany Déu n'hi do la feina feta. Però, tot i que cal continuar aquesta nova oferta diocesana tan bona, perquè tothom que hi estigui interessat la pugui aprofitar, penso que no cobreix aquesta convivència lúdica i de pregària, tipus exercicis d'immersió intel·lectual en un tema monogràfic bíblic, que jo proposo.

Per un altre cantó, els que tenim reunions durant el curs i totes les nits, no tenim temps per a seguir el curs bíblic de l'IREL.

En una paraula: hem de fer la síntesi bíblica de fe com a mossens i com a educadors de fe. De la mateixa manera que demanem al cristià adult que sàpiga fer la síntesi de la seva fe, igualment se'ns demana a nosaltres en l'àmbit de la paraula revelada.

No vull avançar ni somiar res més, tot i que penso que tal volta aquestes jornades bíbliques portarien algun fruit que potser duraria durant l'any, sobretot si hi participessin laics.

Aquestes jornades haurien de tenir el caire de convivència de mossens i diaques i també laics adults-militants o agents de pastoral. Sempre amb la preocupació d'unir fe i vida. Per tant, estarien fetes en un ambient campestre.

Tenint en compte tot això, l'any passat vam organitzar una primera convivència de mossens i laics a les Avellanes (Os de Balaguer), un lloc paradisiàc. El tema: *El Sermó de la Muntanya*. El ponent va ser el P. Hilari Raguer.

Ens van deixar un regust de cel. Enguany organitzarem la II Convivència Bíblica, al santuari del Sant Crist de Balaguer, i ens ajudarà Mn. Gaspar Mora.

El món rural i els cristians joves i adults organitzats

Voldria fer ressaltar la idea que han tingut els responsables de l'Acció Ca-

tòlica de joves i adults de pobles i comarques de fer coincidir el final de curs en un mateix indret.

-XIV Jornades catalano-balears de la JARC. *Ens comprometem a canviar de marxa els caps de setmana* (campanya 94-95). Vuitanta joves militants de pobles de pagès, representants dels bisbats de Barcelona, Girona, Menorca, Lleida, Tarragona i Vic.

-XXIV Jornada Nacional del Moviment de Cristians de Comarques de Catalunya i Balears. *Ens reafirmem en el nostre compromís de ser presents i actius en els llocs on es pot millorar el bé comú dels nostres pobles amb criteris i actituds cristianes* (campanya 94-95). Cent adults representants dels mateixos bisbats representats en les jornades de la JARC. Hi han participat una vintena de consiliaris diocesans i de la base, d'entre tots els que els acompanyen. Els tres bisbes de la Seu, Lleida i Tortosa s'hi han fet presents amb les seves paraules, escrites o per telèfon, d'encoratjament. Estaven de concili. La Jornada va tenir lloc al monestir de Santa Maria de les Avellanes, els dies 6 i 7 de maig de 1995.

Hem visualitzat una presència evangelitzadora tranquil·la i constant de la nostra Església en el món rural.

Hem enfortit la nostra fe creixent i compromesa en comunió amb els nostres bisbes. Som cristians organitzats per mitjà dels dos moviments.

Hem connectat amb els joves de la comarca de la Noguera (Os de Balaguer). Els de la diòcesi de Lleida

han fet l'acolliment. La Permanent de la JARC i dels Adults s'han posat d'acord per presentar-se al mateix lloc com a signe de comunió eclesial i de suport al mateix objectiu d'evangelitzar en el nostre món rural pobre.

És clar que aquests contactes ja els havíem projectat en alguna coordinadora de laics i consiliaris a principi de curs. Serà positiu? Jo no en dubto pas. Però, si és un moviment organitzat portat per laics cristians, són ells que han de veure quins passos volen fer. Els consiliaris tan sols proposem, insinuem. Respectarem el seu protagonisme. Una proposta és que l'Eduard Fonts, que fa de consiliari d'un grup de JARC, ja joves madurs, estigui al seu servei i al d'altres grups JARC en situacions semblants per tal de *connectar-se*. Crec que aquesta és la línia que veiem insinuar-se a les propostes aprovades al Concili: anar fent cada vegada més gestos semblants, si volem fer una evangelització nova i seriosament exigent.

Trobada d'iniciadors i consiliaris de la JARC diocesana lleidatana

L'equip responsable de la iniciació de joves al Moviment de Joves Cristians de Comarques (JARC) i l'equip de consiliaris diocesans (laics i mossens) vam coincidir que calia vetllar molt l'acompanyament d'aquells que porten grups locals de joves del moviment o que en principi hi fan passos.

Si més no, en acabar el curs en plena època d'exàmens i abans de començar la recollida de la fruita, hem pogut tenir una vesprada que ens ha deixat un regust molt bo.

Un conjunt de 14 persones, entre laics i consiliaris (els 10 que quedaven no hi van poder assistir) hem reflexionat sobre la magnífica aportació que ens han fet la Maite, responsable d'iniciació diocesana, i l'Eduard, de l'equip de consiliaris, sobre propostes concretes per a l'acompanyament.

Us presento l'esquema de la ponència, que ha estat molt rica:

1. Què és l'acompanyament?
2. Què es pretén amb l'acompanyament? Objectius.
3. Condicions mínimes per a l'acompanyament:
 - 3.1. Pel que fa a la relació personal.
 - 3.2. Pel que fa a l'experiència espiritual.
4. Com iniciar l'acompanyament a partir del grup:
 - 4.1. Parlar amb la gent del grup.
 - 4.2. L'acompanyament del grup.
5. Procés de l'acompanyament.

La valoració que n'hem fet tots ha estat molt bona i ha fet néixer la necessitat de proposar-ne tres per a l'any vinent. Algú dels assistents ha dit al final que la JARC diocesana, com a moviment evangelitzador dels joves de pobles, depenia de les mans i veus dels presents; que l'empresa era molt seriosa, però a la vegada engrescadora; que en una diòcesi rural com la de Lleida era un do tenir aquell grup de joves responsables i mossens implicats en un mateix objectiu: *Fer descobrir el Crist Bona Nova per a la vida.*

Penso que això ho fem en comunió amb la resta de diòcesis de Catalunya i Balears, i d'una manera organitzada. Aquesta jornada del dia 2 de juny del 1995 marcarà una bona fita en la JARC diocesana.

Cursets pre-matrimonials

Al nostre bisbat de Lleida tenim una programació que arriba a tot el territori de la diòcesi. Almenys a cada arxiprestat hi ha alguna oferta. Depèn de la riquesa de demanda, i aquesta està basada en la població nombrosa o esquistada dels mateixos pobles. L'oferta és proposada per la Delegació de pastoral familiar, quant a cartells i programes, però cada arxiprestat se l'organitza i demana l'ajuda necessària.

N'existeixen dues modalitats:

—La primera consisteix en uns cursets que gairebé duren de dilluns a divendres, tots els vespres.

—La segona són unes convivències que es fan el dissabte de les cinc a les vuit del vespre i el diumenge des de les deu fins a acabar amb un dinar i una sobretaula adient.

Els continguts varien bastant segons el lloc. Uns arxiprestats hi accentuen més l'aspecte antropològic i humà i deixen l'aspecte religiós com a un apèndix final. D'altres cursets tenen un contingut marcadament catequètic. És a dir, que el nucli o eix d'animació és el resum de la fe, enfocat cap a uns joves que estan motivats pel seu casament. Es parteix bàsicament del fet

que són parelles que es volen casar per l'Església, a la qual demanen una reflexió que els ajudi a fer-ho amb una certa coherència.

A l'arxiprestat del Baix Segre, que tot seguint el riu Segre agafa els nou pobles que van des d'Alcarràs o Albatarec (a la sortida de Lleida) fins a la Granja d'Escarp i Massalcoreig tot passant per Aitona, la pàtria de Santa Teresa Jornet i del beat Pare Palau, es fan al llarg de l'any dos cursets i dues convivències de cap de setmana. El lloc on es fan és a dues o tres parròquies que quedin centríques i que tinguin locals acollidors i en condicions.

La temàtica dels cursets és la següent:

-Primera exposició. *Es parteix de si tenen fe cristiana.* Partim de l'audiovisual *El Punt* (Catequètica salesiana). Quina postura agafem davant del punt? Debat. Què hi posem darrere el punt? L'Amor? Déu? El Casament? Cap postura que hi surt és bona, per tant: qui ens ensenyarà a tenir una postura correcta enfront de l'amor, la vida i, per tant, de Déu? Crist és l'únic mestre segur. Què en feu de Crist? Com esteu enfront d'Ell? En parleu? Teniu el mateix nivell de confiança cap a Ell? Com fer passos? Tot això en vistes a afavorir la reeixida del vostre amor des d'ara de parella? Consells.

-Segona exposició. *L'Església.* És el grup que ens ofereix la possibilitat de viure l'amor que Crist ens ha revelat. Ací hi ha, després de l'exposició feta per un mossèn, el testimoniatge d'una parella que explica com

ha fet passos en l'amor gràcies al petit grup de matrimonis, al gran grup de la parròquia i, més enllà, al Moviment.

-Tercera exposició. *Els sagraments que surten en la preparació del matrimoni.* Quan una parella es va a casar li demanem si estan batejats i confirmats. El mossèn que ha d'assistir a la cerimònia els preguntarà si hi posem l'Eucaristia i si estan en gràcia (confessió). Finalment, explicarem qui és que parla quan donem la fórmula *Jo et prometo que (matrimoni)*... Diferència entre els que tenen fe i els que no en tenen. Total, que amb tot això anem presentant clarament i cruament què vol dir casar-se per l'Església, per tal d'evitar que sigui un casament pel civíl als locals de l'església.

Ací també hi ha un matrimoni que explica com han anat avançant en el progrés de la vivència dels sagraments al llarg de la vida de casats.

-Quarta exposició. *Psicologia de la parella.* Progrés vers la comunió en tots els aspectes (afectiu, físic, espiritual i religiós). Com fer el diàleg al llarg i ample de la vida familiar? Molts exemples de cada dia. Exposició forta i gràficament visualitzada. Queden molt contents. Debat.

-Cinquena exposició. *Moral matrimonial.* La paternitat responsable. Mètodes. Criteris. Ací també hi ha un matrimoni jove que explica quines opcions han fet en tots els aspectes de la vida familiar per tal de ser responsables i assegurar el nucli primer que és la parella o família. Treball dels dos,

despeses, etc. Testimoniatge també d'una parella que invita a fer el que ells van fer: trobar-se mensualment en un petit grup i avançar mitjançant el mètode de la revisió de vida.

—**Últim acte formatiu.** *Es reparteix un full d'avaluació.* Se'ls pregunta si voldrien fer alguna convivència una vegada estiguin tots casats, per tal de valorar com va el diàleg després del casament. Sempre n'hi ha un 10% que donen l'adreça. Lliurament de certificats.

—**Últim acte de convivència.** Dinar de germanor en un restaurant del poble, tan sols pels que volen i es poden quedar. Sols paguem el dinar. Els participants diuen que els ha deixat bon regust, i nosaltres pensem que ha estat un acte molt *evangelitzador*. Intentem deixar la porta oberta per a *entrar-hi més tard*.

El perquè de la segona opció més catequètica? En primer lloc perquè tot el que sigui educació sexual ja en saben prou i ja està massa tocat. A més, a l'Església no volem fer tasca de suplència, si no és necessari. També cal tenir en compte que les parelles actuals creiem que vénen, en general, amb una formació catequètica molt baixa i si es volen casar per l'Església caldrà fer-les reflexionar profundament sobre el que això significa. És clar que hem de partir de la base que ells estan motivats per tot el que sigui el seu amor i el seu futur immediat, i hem d'anar molt alerta a l'hora de parlar de continguts potser massa eclesials (per exemple cal no aprofundir massa en els sagraments, ja que

altrament no ho aguanten). Tampoc no és gaire adient parlar de fills, si més no d'una manera extensa, ja que és un tema que veuen llunyà en el temps. El curset ho estalvia, i cada parella tindrà més tard una reunió personal amb el mossèn que la casarà.

Vic

SEBASTIÀ CODINA I PADRÓS,
corresponsal

El nostre Mn. Cinto

Com cada any, el dimarts sant tingué lloc al Seminari una solemne Eucaristia amb motiu de la consagració dels Sants Olis. És costum, en aquesta diada, de celebrar una jornada sacerdotal en què participen tots els preveres diocesans i es fa un homenatge als que fan nocces d'argent o de plata de la seva ordenació. Enguany la jornada ha tingut un motiu més de celebració joiosa: s'han complert els 150 anys del naixement de Mn. Cinto i els 125 de la seva ordenació sacerdotal. Aquestes efemèrides han estat recordades d'una manera molt especial durant l'Eucaristia i, després amb un repertori de cançons verdaguerianes a càrrec del Cor Artesenc.

Grups d'orientació familiar

L'Associació de pares FERT ha iniciat un nou curs d'orientació familiar. Va dirigit als matrimonis joves, amb

fills d'edats entre la gestació i els cinc anys. Els objectius són els següents: millorar la capacitat d'educació dels pares, mitjançant un millor coneixement dels fills i treballar en aspectes concrets de l'educació. El mètode que es fa servir és el de l'estudi pràctic per part del matrimoni, l'anàlisi en grups d'esposos i sessions generals dirigides per professors especialitzats. De moment tenen molt d'èxit.

Quart centenari de Sant Felip Neri

Enguany es compleixen 400 anys de la mort del fundador dels felipons, orde molt arrelada al bisbat. S'han organitzat diversos actes commemoratius. De moment ha aparegut l'obra *Vida oratoriana*, en la qual s'insereixen importants documents sobre l'oratori a la ciutat de Vic.

Grups comunitaris

Per tal de potenciar la vida comunitària a les parròquies de Manresa i el seu voltant, els consells pastorals han proposat la formació de petits grups comunitaris. Alguns ja funcionen i altres s'han format últimament. Aquests grups tenen aquestes característiques: foment de l'amistat, de la formació, de l'acció i de la pregària. Es reuneixen cada mes i tenen l'obligació d'estar vinculats a la vida comunitària de la parròquia en totes les celebracions i festes.

Trobada de moviments i de grups. Avui i demà d'una Església diocesana i evangelitzadora

Aquest és el tema entorn del qual es trobaran en assemblea, i per prime-

ra vegada, tots els moviments d'adults i de joves de la diòcesi de Vic.

Qüestions com: «*Quin és el paper que fa la nostra Església enmig d'un món fortament canviant*», «*Quins reptes li planteja una societat cada cop més secularitzada*», «*Quins camins de futur hauríem d'impulsar*», hi seran debatudes en grups i en assemblea.

Ho organitzen conjuntament la Delegació d'Apostolat Seglar i la Delegació de Joventut i hi són convidats tots els components de moviments o de grups i tot creient fortament preocupat per aquestes qüestions.

Llibres

• **Himnari litúrgic complet. Llatí-català.** Josep M. Bellpuig. Revisió de Josep Ruaix. Claret. Barcelona, 1994.

Aquest volum de més de 900 pàgines, tan acuradament presentat, bé mereix els mots d'elogi i agraïment que li dedica el nostre senyor bisbe, Dr. Guix, en el pròleg: «*Per això hem d'agrair de tot cor l'esforç que ha fet Mn. Josep Maria Bellpuig per oferir-nos la traducció completa de l'himnari llatí de la Litúrgia de les Hores, aprofitant, continuant i completant la tasca feta pel Dr. Josep Maria Llovera. A una versió tan fidel com li ha estat possible, ha sabut unir-hi amb traça el ritme rigorós de les síl·labes i els accents, tal com exigeix la mètrica. És el fruit madur de la seva venerable velleïtat, tan avarament aprofitada. L'acurada revisió que n'ha fet Mn. Josep Ruaix ens en garanteix la correcció lèxica i gramatical més severa*».

I l'autor, Mn. Bellpuig, afegeix: «Amb ocasió d'aquesta publicació m'és grat de retre homenatge al Dr. Llovera, l'iniciador, que amb el seu llenguatge noble i devot alhora va fer amb èxit les versions més difícils.

Vull fer constar el meu agraïment a Mn. Josep Ruaix per haver-me encoratjat a publicar aquesta obra, per haver-la revisada i àdhuc per haver-la composta tipogràficament; també dono les gràcies a Editorial Claret per editar-la i, naturalment, al senyor bisbe de Vic, Dr. Josep Maria Guix, per prologar-la. I espero que aquesta publicació serà útil per a la cultura religiosa catalana».

• **Memòries d'un vell infant incorregible.** Mn. Ramon Vidal i Pietx ens envia el *Recull 7è* de les seves memòries.

Com en els precedents reculls, l'autor passa revista als esdeveniments de la seva vida d'estudiant i de capellà, i, en aquest darrer, se centra en el període que va ser vicari de Taradell, que ell mateix diu que és el més ric de la seva vida. Fa un repàs vivencial d'actuacions, persones i esdeveniments, amants per un reguitzell d'anècdotes. Aquestes pàgines poden ser un testimoni escrit de com es vivia en una paròquia a la meitat dels anys quaranta.

• **Creador i creatura: La sacramentalitat de l'Univers.** Dr. Ramon Pou i Rius. Facultat de Teologia de Catalunya. Saurí núm. 121. Barcelona, 1995.

Dins el silenci eloqüent del Cosmos que ens envolta i durant el multi-

secular pas de la Humanitat, els homes duem incessantment al damunt l'inquiet *interrogant* sobre un *Misteri* in-seminat en l'Univers i referent a l'enigma de l'existència dels éssers d'aquest Tot que ens relaciona. Des de sempre, el pensament humà i la fe religiosa, en varietat de cultures, han dictat síntesis de la seva «cosmovisió». El cristianisme per la seva part, d'ençà de la Pentecosta ha anat manifestant, al llarg de vint segles, la mística comprensió de la Creació universal i de l'entera Humanitat. La història del pensament cristià, però, ha tingut els seus balanceigs. Darrerament, el Concili Vaticà II (1962-1965) ha explicitat, en el si de la força inalterable de la fe en Jesús-Crist, el Ressuscitat, una *novetat* d'expressió teològica i ha considerat l'*interrogant* universal amb una actualitzada *cosmovisió*. Aquest escrit —a distància de cinc anys del segle XXI— no fa altra cosa que remarcar aquesta *novetat*, endinsant-se en el *Disseny* (Disegni) de Déu, *Creador del cel i de la terra*.

Ramon Pou i Rius va néixer a Vic (Osona) l'any 1928; sacerdot diocesà, actualment és professor de la Facultat de Teologia de Catalunya.

• **Viure la Missa.** Mn. Jaume Campalans. Claret. Els Daus. Barcelona.

Aquest llibre vol ajudar a deixar-nos si, en celebrar el misteri de la fe, la rutina ja s'hagués apoderat de nosaltres. Les reflexions que conté aquest llibre són breus, senzilles i profundes alhora. Volen ajudar a valorar degudament la missa i a viure-la amb

profunditat, amb joia i amb agraïment. Perquè la missa és, com ens recorda el Concili, la font i el cim de tota la vida cristiana.

• **Vivències i records.** Mn. Ignasi Ribas i Prunés. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. El gra de blat, núm. 106, any 1995.

Com assenyala Mons. Josep M. Guix, bisbe de la diòcesi, en el pròleg del llibre, aquest aplega un centenar llarg de breus articles, inèdits o publicats en diferents moments i en diversos indrets, que tenen com a objectiu essencial la comunicació assenyada, amable i amiga d'un breu i senzill missatge de caràcter religiós, moral o espiritual. En suma, es tracta d'un llibre excel·lent, tant en el seu contingut com en el seu embolcall, tant per la seva bellesa literària com per la seva riquesa educativa, tant pels seus valors humans com pels seus continguts eminentment cristians.

El servei d'acolliment de parelles a Manresa

L'acolliment de promesos portat pels matrimonis acollidors va néixer a Manresa l'any 1979 per obra i gràcia del Consell Pastoral de la ciutat, del Moviment Familiar Cristià i Trobades per Parelles en festeig. Venia a suplir la tasca que la pastoral familiar feia mitjançant els anomenats cursets pre-matrimonials.

Al llarg d'aquests setze anys de rodatge, diuen els seus responsables, hi ha hagut de tot, positiu i negatiu, però, en general, han estat –i són– molt en-

riquidors tant per als matrimonis acollidors com per a les parelles que demanen aquest servei.

Cada any hi ha unes vuitanta parelles, de Manresa i comarca, que acudeixen a la trobada d'acolliment. Aquesta té tres moments concrets: trobada a la llar del matrimoni acollidor, trobada al Casal de l'Església, i, finalment, trobada de la parella amb el mossèn que els ha de casar. L'objectiu de les dues primeres trobades és aconseguir un autèntic acolliment, que les parelles descobreixin el testimoniatge d'unes persones que fan servei i que són Església. Es busca el potenciament dels valors que manifesten i s'intenta ajudar-los a descobrir mancances i contradiccions.

Respecte al tipus de parelles que s'apunten a aquest servei, els responsables diuen que n'hi van de tota mena i de divers nivell socio-econòmicocultural. Una part important, però, tenen poca preparació religiosa i es casen per l'Església per tradició, perquè queda bé. En definitiva, no ho fan per una opció personal. D'altra banda, moltes d'aquestes parelles viuen, tant abans com després de la celebració del matrimoni, desvinculades de la comunitat eclesial.

La capella restaurada de Sant Jaume Sesoliveres

Després de gairebé tres anys d'actuacions –convenis, estudis, projectes i obres–, el passat dia 22 d'abril s'inaugurava solemnement la restauració duta a terme en aquesta capella romànica per la Diputació de Barcelona,

amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Igualada i en conveni amb el Bisbat de Vic. Els actes inaugurals, començats a les dotze del migdia amb la visita a la capella de les autoritats civils i religioses assistents i d'un nombrosíssim públic, tingueren el punt culminant en l'eucaristia celebrada a l'esplanada i presidida pel vicari general, Mn. Fèlix Guàrdia, que representava el bisbe Josep M. Guix, absent per raons eclesials d'última hora. Acompanyaven el celebrant, Mn. Joan Raurell, arxiprest de l'Anoia-Segarra, i altres sacerdots. No hi faltaren —és clar— parlaments referents a la història i a la significació religiosa del temple restaurat. Acabada la missa, com a colofó de la festa, es féu la presentació de la nova colla castellera *Moixiganguers d'Igualada*, la qual, amb una brillant actuació, aconseguí de revifar aquesta antiga tradició igualadina. També hi hagué una audició de sardanes. Segons l'excavació arqueològica feta abans de la restauració, se sap que la capella va ser construïda al final del segle XII o començament del XIII, i que en segles successius s'hi van fer transformacions. Des d'un principi va dependre de la comunitat benedictina de Montserrat, i era pas obligat dels pelegrins del camí de Sant Jaume que seguien la ruta d'Aragó. Es tracta d'un temple d'una nau de planta rectangular i un absis semicircular, amb dues portes en un arc de punt. La restauració s'ha fet amb el criteri de no esborrar cap signe que fos necessari per a entendre l'evolució constructiva que hi ha hagut. Diguem, finalment, que aquest dia es va beneir una imatge de sant Jaume, una campana i una creu.

Assemblea de Càritas diocesana

Càritas diocesana va celebrar assemblea al col·legi de la Salle de Manresa.

Va ser presidida pel senyor bisbe, Josep M. Guix, i hi assistiren unes 85 persones pertanyents a la Càritas diocesana, a les càritas interparroquials d'Igualada, Manresa i Vic i a les càritas parroquials de Vic (la Divina Pastora, Sant Domènec, Lurdes, el Carme i el Remei), de Manresa (Crist Rei, Sant Pere Apòstol, el Carme i la Mare de Déu de l'Esperança), de Manlleu (Santa Maria, Sant Pau i Gràcia), de Torelló (Sant Feliu i Montserrat) i a les de Sant Pere de Torelló, de Balenyà, de Sant Hipòlit de Voltregà, de Navarces, del Pont de Vilomara, de Montbui, de Santpedor, de Taradell, de Centelles, de Vilanova del Camí i de Sallent.

Es va començar l'acte amb una pregària i, seguidament, el Sr. Lluís Alegre, director de la Càritas Interparroquial de Manresa, va donar la benvinguda a tothom. El senyor bisbe va comentar les lectures de la pregària: Mt 25, 35-37, 40 i Ac 2, 44-47. Va recordar que el servei i l'ajuda que Càritas ha de fer per als més pobres i marginals s'ha de portar a terme sense distincions de raça, de religió, etc. i que tot el que fem o deixem de fer és com si ho féssim o deixéssim de fer a Jesucrist. També va comentar que la caritat en l'Església, l'amor i el servei als germans, ha estat sempre íntimament lligada a l'Eucaristia.

A més d'altres punts de l'ordre del dia, es va presentar el nou Pla d'Acció

Social, on consten els programes que Càritas proposa i assumeix per al trienni 1995-1997: atenció directa, veïlla, infància-família, immigració, drogodependències, atur i voluntariat. Cada programa ofereix una sèrie de projectes que concreten els objectius adients.

El director diocesà, Sr. Josep Riba, va informar que està a punt de ser publicat un estudi d'habitatge del nostre bisbat que ha portat a terme Càritas en col·laboració amb la Fundació Bofill. També va fer esment del Centre Català de Solidaritat que va crear Càritas de Catalunya amb la participació de totes les diòcesis catalanes per tal de dur a terme un tractament terapèutic per als toxicòmans que s'adrecen a Càritas, el qual està donant resultats satisfactoris.

Solsona

PEP VILA, *corresponsal*

Anar fent

Hem arribat a l'estiu, i es pot afirmar que hem acabat el curs amb bona salut.

Resseguint les pàgines del Butlletí Oficial del Bisbat, hi trobem la notícia que ens dóna la clau per poder fer un bon diagnòstic. Ens parla de la reunió d'arxiprestos que tingué lloc el passat 3 d'abril.

Un dels temes principals de la reunió fou una revisió, ja ben avançada el curs, dels objectius que es van proposar en començar-lo. Els objectius eren: catequesi (no sols d'infants), matrimonis, postconfirmació.

Cada arxiprest va anar manifestant el grau de temperatura pastoral del seu respectiu arxiprestat, i les conclusions foren les següents:

—Es pot dir que a tots els arxiprestats s'ha experimentat una clara inquietud en aquests tres camps i ha estat gairebé a tot arreu tema de les reunions.

—En alguns indrets s'han fet petits passos en aquesta direcció (encara que no a tot arreu en els tres camps).

—El camp en què hi ha hagut més mancances ha estat, potser, el dels joves (ha estat gairebé general la petició de nous moviments juvenils al bisbat).

—També ha resultat difícil el dels matrimonis, però hi hagut petites realitats.

—En el camp de la catequesi, encara potser gastem massa esforços en la infantil, però es van fent passos en altres direccions.

En la mateixa pàgina hi ha un comentari sobre la reunió conjunta dels consells presbiterals i de pastoral. Les conclusions a les quals van arribar podrien ser la síntesi del bon estat de salut amb què hem acabat el curs. Diuen: *«Han abundat els plantejaments, no les solucions... Força d'aquestes preocupacions són coincidents amb les del*

Concili Provincial... Les haurem de reprendre més endavant».

Per acabar, puc dir que *anar fent* és el nostre clima normal i que de pic o de palada, anem realitzant el lema del nostre bisbe: *Fer, fer fer i deixar fer*.

Homenatge a les germanes de la Companyia de Maria (Lestonnac)

Amb motiu dels 400 anys de la ciutat de Solsona, el municipi ha anat recordant i homenatjant aquelles institucions de més solera i que han ajudat la ciutat a forjar la seva identitat i les característiques peculiars que la fan diferent dintre de la nació catalana.

Si dies enrere feia esment dels pares Claretians i de les germanes Vedrunes de l'Hospital, avui ens cal recordar les germanes de la Companyia de Maria, dites també Lestonnac.

Són a Solsona des del 25 de juny de 1758. Com digué el senyor bisbe en el seu parlament: *«Gairebé la totalitat de les famílies solsonines han passat pel seu col·legi. I no solament de la ciutat, sinó també quantes i quantes mestresses de cases i masies del Solsonès i comarques veïnals reberen la seva formació en el col·legi de la Companyia de Maria»*.

Acabem, doncs, amb les mateixes paraules del senyor bisbe: *«Que el Senyor vulgui concedir moltes vocacions a la Companyia de Maria, per poder anar realitzant aquesta tasca evangelitzadora i catequitzadora que tenen l'obligació de fer»*.

Carta de Mn. Subirana

«Recentment nomenat director diocesà de l'Apostolat de l'Oració (AO), tot oferint els meus serveis als germans sacerdots i fidels diocesans aprofito l'ocasió de celebrar-se els 150 anys de l'AO per saludar-vos i recomanar-vos aquest moviment espiritual».

Un dels darrers nomenaments simpatícs que s'han fet al nostre bisbat, és el de director diocesà de l'Apostolat de l'Oració. Aquest honor ha caigut sobre les espalles de Mn. Subirana.

Segons la *Guia del bisbat*, és nascut a Avià el 1915. Per tant, és d'aquella fusta d'abans de la guerra, que no es doblega però que s'ha deixat modelar per Déu, i està sempre al servei dels germans, de manera que és capaç d'acceptar tasques d'àmbit diocesà com si fos un jove de la generació del 68.

El seu treball més reconegut ha estat el d'ésser Oficial de Cúria de tota la vida. Aquest servei, que a vegades ignorem, menyspreem i, fins i tot, odiem, ell l'ha sabut tractar amb un to de caritat, disponibilitat, esperit de servei, eficàcia i rapidesa; els capellans de la diòcesi, sobretot els que som més despistats, no li podrem pagar mai. Entre nosaltres ja corre la veu: *«Ai, quan ens falti Mn. Subirana!»*.

Amb aquestes paraules tan senzilles ens convida a pertànyer a l'AO: *«Per pertànyer a l'AO no cal apuntar-se enlloc. És suficient resar l'ofertament d'obres. No és una cosa desfasada: el*

seu esperit és ben actual, i ben viscut pot revifar tots els moviments d'espiritualitat».

Moltes gràcies per tots els seus serveis i que aquesta nova tasca l'ompli de goig i de benediccions d'Aquell que no falla mai.

Mallorca

SEBASTIÀ COLOM, *corresponsal*

Rehabilitació d'un capellà mallorquí

Ha sortit a llum pública un llibre que conta la vida del prevere mallorquí Jeroni Alomar Poquet, que morí afusellat a Palma de Mallorca el dia 7 de juny de 1937 pels falangistes. La història de la gestació d'aquest llibre és curiosa: el jesuïta P. Nicolau Pons i Llinàs, rector de la parròquia de Can Picafort, acabava de publicar fa un any un llibre anterior amb les biografies de sis jesuïtes mallorquins, víctimes de la guerra civil, assassinats a Barcelona i València, quan un fill del poble de Llubí el va provocar dient-li que l'Església només es preocupa de canonitzar els preveres i religiosos morts pel *rojos* i en canvi guarda un silenci còmplice quan es tracta dels assassinats perpetrats pels feixistes. I li va retreure el cas d'un capellà del seu poble, del qual ningú mai no n'havia parlat. I el P. Nicolau Pons ho prengué com un repete personal, posà fil a l'agulla i comen-

çà a investigar. Anà a parlar directament amb la gent que el conegué i sobretot amb els familiars, que li obriren de pinte en ample les portes de la casa on vivia el capellà i on es guardaven encara intactes moltes de les seves coses, com per exemple les cartes que ell va enviar a la seva mare des de la presó de Palma.

És una història on es poden entreveure antigues rancúnies familiars, de famílies benestants com ho era la seva, on un prevere preocupat pels avanços tècnics, liberals, d'ideals avançats i proper en qüestió política a Esquerra Republicana, era, si més no, un cas atípic, i per això mateix malvist entre la nombrosa clerecia tradicionalista d'aquella època a la nostra illa. La policia li preparà un parany per poder fer efectiva la seva detenció. Però el seu comportament va ser sempre exemplar i heroic, com el d'un vertader màrtir cristià.

Després de la publicació del llibre, i de les diferents presentacions que se n'ha fet (i que malauradament ha volgut protagonitzar el partit polític d'Esquerra Republicana), s'han aixecat algunes veus que demanen que el bisbe trenqui definitivament el silenci oficial, fent-li com a mínim ara, en el cinquanta-vuitè aniversari de la seva mort, el funeral que mai no se li va fer, i publicant-ne la nota necrològica en el Butlletí Oficial del Bisbat, com se sol fer de tots els altres preveres després de la seva mort.

Un Projecte de Pastoral Juvenil

En el transcurs d'una assemblea de joves celebrada el passat 13 de maig es

va aprovar el Projecte de Pastoral Juvenil, el qual, després de més de tres anys d'elaboració, es posarà ara en marxa.

És un projecte que parteix de la realitat que viuen els joves i apunta cap a un ideal: *Viure l'estil del Déu Amor*. El contrast entre la realitat i l'ideal es concreta amb un objectiu: ajudar el jove en el seguiment de Crist. I aquest objectiu es concreta en quatre línies d'acció: comunió i participació; formació i animació; projecció i transformació; relació amb Jesucrist.

El Secretariat de Pastoral Juvenil ha estat al front del projecte, que és la culminació de tot un seguit d'activitats que s'han anat fent durant aquests darrers anys. Destaquen: una vetlla juvenil al Monestir de Lluc, que se celebra cada any a principi d'octubre, i una moguda que se celebra a l'entorn de les festes de Pasqua, també anualment, i amb unes característiques una mica diferents cada any (exposicions, espectacles, dinàmiques diverses, representacions, etc.).

La pastoral juvenil intenta ajudar els joves a viure i expressar la seva fe i a fer de pont entre la catequesi de Confirmació—o procés de fe—que se sol fer a les parròquies entre les edats de setze i divuit anys, i la posterior incorporació, sempre difícil, d'aquests joves en tasques i compromisos eclesials, com poden ser els moviments d'apostolat o la participació en grups parroquials.

És admirable l'entusiasme i la dedicació dels joves que treballen en el

Secretariat i que han elaborat aquest projecte. Finalment, queda per veure com serà acceptat a l'hora de posar-lo en pràctica a les diferents instàncies de la diòcesi. Per a molts, el llenguatge emprat i les propostes que s'hi fan no deixen de ser paraules boniques, força utòpiques, que difícilment poden interpel·lar una gran majoria de joves que viuen molt allunyats d'un compromís seriós de fe. Però no hem de posar traves a l'Esperit, que parla també mitjançant aquests joves cristians, il·lusionats i esperançats de cara al futur.

El vint-i-cinquè aniversari del CETEM

El dia 11 de juny es compleixen els 25 anys de la firma del decret d'erecció del Centre d'Estudis Superiors Eclesiàstics de Balears (CESE), que posteriorment, a partir de l'afiliació a la Facultat de Catalunya, l'any 1972, fou anomenat Centre d'Estudis Teològics de Mallorca (CETEM).

Per celebrar l'esdeveniment, el dia 23 de maig es va fer un acte acadèmic a la capella de la Casa de l'Església, seu del Centre d'Estudis. Hi assistiren els tres bisbes de les Balears i autoritats acadèmiques de la Facultat de Teologia de Catalunya. A l'acte es presentà un llibre commemoratiu on es recullen les dades històriques de la fundació i la memòria de les principals activitats dutes a terme.

Sens dubte, la principal tasca del CETEM ha estat i és la formació dels futurs preveres, però també—com diu el senyor bisbe Teodor— «ha fet pre-

sent la reflexió teològica a l'ample i llarg de tota l'Església mallorquina mitjançant conferències, publicacions i multitud d'altres intervencions...; ha estat un lloc privilegiat per al diàleg entre la teologia i les ciències humanes i per al diàleg entre fe i cultura...; i ha fet avinent a molts de laics i religiosos la possibilitat d'estudiar la teologia...».

D'entre les moltes activitats del CETEM es poden destacar: la revista *Comunicació*, que ha publicat vuitanta números; la Setmana de Teologia, que des de 1980 s'organitza cada any; i les *Publicacions del Cetem*, que s'iniciaren l'any 1985 i que han editat fins ara 22 llibres o opuscles.

De cara al futur, el CETEM es troba davant de dos reptes importants:

—Projectar-se encara més a tot el poble de Déu, cercant mitjans i maneres per fer arribar la reflexió teològica, bíblica i moral a una gran majoria de cristians que necessiten i no tenen una formació permanent o catequesi d'adults al seu abast i al seu nivell.

—Fer una connexió més clara entre els estudis acadèmics i la pràctica pastoral de la nostra diòcesi. I és que hi ha una opinió bastant generalitzada, sobretot entre el clergat, que, tot i que valora molt positivament el gran nivell intel·lectual del professorat del CETEM, voldria que el seu treball, la seva reflexió i les seves publicacions tinguessin una projecció més pastoral i es posessin més al servei de la vida i de la pràctica cristiana que es viu a la base.

Menorca

J. BOSCO FANER I BAGUR,
corresponsal

Una assemblea diocesana

Fa anys que se senten veus que demanen la celebració d'una assemblea diocesana, o un concili o un sínode que serveixi per a revisar la marxa de la diòcesi i caminar junts. Tots sentim que ens manca fer esforços per agermanar-nos més i millor, des del bisbe fins al darrer dels batejats.

El curs passat el Consell de Pastoral Diocesà (CPD), en preparar la celebració del segon centenari de la restauració de la diòcesi, es va fer ressò d'aquesta petició que covava al cor de molts com una inquietud sentida positivament, i al cor de pocs com un malson no desitjat. Als 25 anys de les jornades pastorals de Cala Blanes, moltes coses han canviat aparentment, però en el fons vivim problemàtiques semblants: el materialisme, la urgència de la conversió, la formació dels catequistes, el treball de conjunt entre sacerdots, laics, religiosos i religioses, la necessitat d'unir criteris, el compromís temporal dels cristians.

Abans de donar un pas endavant, la comissió permanent del CPD va suggerir al bisbe que fes una consulta a tots els agents de pastoral sobre la conveniència o no d'una assemblea diocesana. Els seus trets característics, segons la carta del bisbe, serien:

—Una trobada extraordinària i representativa dels agents de pastoral segons la consciència eclesial del Vaticà II.

—Un examen col·lectiu de la nostra església sobre la recepció del Vaticà II.

—Una expressió de la preocupació per la necessitat i primacia de l'evangelització.

—Una voluntat d'organitzar millor recursos i pastoral a la llum del Concili i post-concili.

La consulta feta a la diòcesi sobre la conveniència o no de celebrar una assemblea diocesana va obtenir resposta d'un 67,5 per cent dels consultats, que foren molts. De les 56 contestacions rebudes, 31 provenen dels capellans, dels quals sols 8 estan en contra d'una assemblea diocesana; 12 de parròquies i comunitats, les quals totes es manifesten a favor de l'assemblea. El resultat és que d'entre els qui han contestat, un 84 per cent recolzen la proposta d'assemblea diocesana, mentre que un 16 per cent s'hi oposen. Es fa necessari llegir correctament la lectura del perquè no contesten els que no ho fan, que no són pocs.

A la darrera reunió del Consell de Pastoral Diocesà (10 de juny) es van fixar objectius, mètodes i calendari que cal seguir. L'inici de l'assemblea coincidirà amb la festa de Sant Antoni Abat, patró de l'illa, i amb la clausura del segon centenari de la restauració de la diòcesi.

Les propostes bàsiques per a la reflexió interna apunten aquestes temàti-

ques: l'evangelització i el ministeri de la Paraula, la litúrgia i els sagraments, la caritat i el testimoni cristià, la missió pastoral i l'organització de la diòcesi. De forma prèvia a l'inici de l'assemblea, s'ha previst la realització d'un estudi —relativament important— sobre la realitat sòcio-religiosa de l'illa que ens ha de servir a tots com a punt de partida.

L'objectiu de l'assemblea va més enllà de trobar solucions operatives i el que vol és enfortir un clima de diàleg entre les persones, els grups i els col·lectius.

El bisbe s'ha compromès a fer possible una actitud de llibertat i a tenir paciència en escoltar tothom. Ell ha dit que hem d'acceptar el diàleg, hem de posar els dons en comú i hem de mantenir una profunda comunió de fe.

L'Església martirial ens vol com és: senzills!

El Consell de presbiteri va decidir, després d'un llarg i enriquidor diàleg en el qual es van pesar cadascuna de les opinions dels membres que conformen els tres arxiprestats —opinions no totes coincidents, ja que vuit d'elles es manifestaren contràries—, assumir el desig de la majoria de continuar el procés de beatificació del prevere de l'església menorquina Joan Huguet i Cardona, que morí màrtir el 23 de juliol de 1936.

Els punts principals de major coincidència entre els membres del presbiterat que han optat per dit procés i que assenyala la declaració feta pel Consell, són:

—La diòcesi de Menorca sempre ha reconegut el gest valent del seu prevere Joan en testificar d'una manera pública la seva total adhesió a Jesucrist.

—La seva beatificació ha de ser una ocasió de donar gràcies a Déu pel seu testimoni cristià i pels de tants altres preveres i laics cristians que, en circumstàncies tan adverses, també van donar la seva vida; com també per tots aquells qui —fos quina fos la seva ideologia— van suportar la persecució i la mort per fidelitat a la seva consciència.

—Volem entendre dirigides a nosaltres aquelles paraules de sant Pau als cristians d'Efes: «... ara la sang de Crist us ha acostat. Ell és la nostra pau. De dos pobles n'ha fet un destruint el mur que els separava...» (2, 13-15). Exercint aquest ministeri sentim la crida de demanar la reconciliació en nom de Crist i assumim, en nom de tots els cristians que formam l'Església, la responsabilitat d'aquelles actituds i d'aquells fets que no van ajudar a fer que existís la pau, i en demanam públicament perdó.

—Demanam i esperam que el camí per dur a terme el procés de beatificació sigui fet amb la màxima senzillesa, pròpia d'una Església pobre i evangelitzadora, fidel a Jesucrist i als homes i dones d'avui.

Crònica d'obres i nombres

—El seminari diocesà està en obres: la part de l'edifici corresponent a la biblioteca i als antics dormitoris perillava greument per la manca de contraforts. Els arquitectes Agustí Pecetchen

i Jordi Pons han mirat de redistribuir les instal·lacions: la planta baixa es dedicarà a activitats obertes al públic (com el museu diocesà); la primera planta comprendrà les aules del seminari, com també el menjador, la cuina i l'habitatge de les monges franciscanes que des de fa un munt d'anys ajuden el seminari incondicionalment; i la planta superior es destinarà a dormitoris dels residents. Les obres duraran, més o manco, 24 mesos.

—L'antic Asil Calàbria de Maó, al carrer Sant Joan, fins ara abandonat i en ruïnes (tret de la capella on se segueix celebrant la missa dominical), finalment serà recuperat per a diversos usos socials. Hi ha feta l'assignatura d'un conveni de col·laboració entre Càritas diocesana, l'Ajuntament de Maó i el sindicat de Comissions Obres. L'INEM subvencionarà una escola taller per a 30 alumnes que aplicaran a l'edifici els coneixements de construcció i restauració apresos.

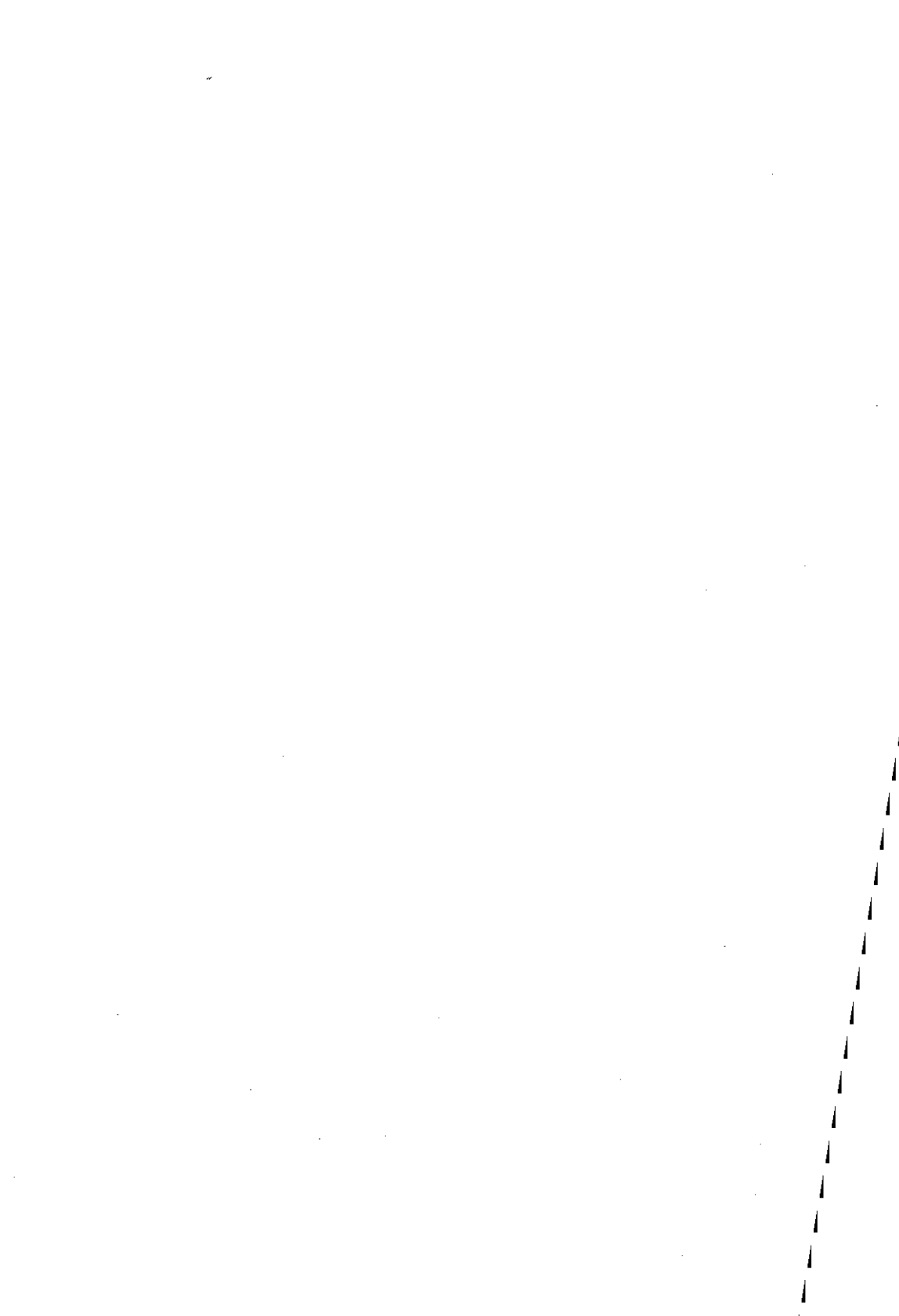
—Són 426 les persones que s'han subscrit com a *socis quotitzants* de l'església catòlica de Menorca en resposta a la campanya d'autofinançament de l'Església llançada pel bisbat ja fa un parell d'anys. D'aquesta manera es recapta anualment un total de 6.007.600 ptes.

El Toro

El Santuari del Toro és visitat constantment per menorquins i per turistes just quan es comença el temps d'estiu. En Rafel M. Oleó, prevere, ha fet una oració a la Verge del Toro, que diu així:

«Sou tan morena,
dolça i serena,
Santa Maria.
Us riu el rostre,
i el del Fill vostre,
la nit i el dia.
Dalt el cimall
ens feu mirall
del Déu vivent.
Els menorquins
som pelegrins
ben amatents.
D'amor curulls,
els vostres ulls,
lluquen el folc.
I l'enfortiu,
i el beneïu,
duent-lo al solc.
De la saviesa
ens sou mestressa
Reina del cel!
Torneu l'innoble
del vostre poble
per ser fidel.
Vostra harmonia
és l'alegria
del nostre cor.

Sou un miracle,
sou tabernacle
tot guarnit d'or.
Mística rosa,
fóreu l'esposa
sense perill.
Verge fecunda,
el món inunda
el vostre Fill.
Estel de l'alba,
donau la calma
al vianant;
dels mals salut,
dels falls ajut,
Verge brillant.
Damunt el cel blau,
Madona de pau,
mirau Menorca
a Vós donada
i consagrada.
Donau-li força.
Torre d'ivori
feis desposori
amb els amants.
És l'oració
que amb devoció
Vos suplicam.»

Generalitat de Catalunya

Entre tots, **ajudem tothom.**

Des de fa uns anys a Catalunya estem impulsant una política enèrgica per millorar dia a dia el nivell de benestar social dels sis milions de catalans.

La convivència i el benestar, al nostre país, són aspectes dels quals ens podem sentir orgullosos.

Però això, evidentment, no vol dir que ens puguem relaxar; al contrari, ens cal prosseguir la tasca amb força, amb il·lusió i amb eficàcia.

L'estat del benestar només el podem millorar si hi ha una col·laboració molt gran de la societat civil i un reforçament del sentit de la responsabilitat i solidaritat per part de tothom.

És responsabilitat de tots i cadascun de nosaltres actuar amb sensibilitat i justícia per ajudar qui més ho necessita: la gent gran, les persones amb disminucions, els qui vénen a viure aquí provinents de països veïns i, en

definitiva, totes les dones i homes que pel motiu que sigui necessitin, en algun moment, un cop de mà.

I això ho podem fer, i ho hem de fer, des de les institucions públiques, però també des de les associacions benèfiques, des de la família, des del voluntariat i des de tota la societat en general.

És entre tots com ajudarem tothom.

Entre tots, millor.

CEP

centre d' estudis pastorals